T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

# ÇANAKKALE SAVAŞLARI GELİBOLU TARİHİ ALAN BAŞKANLIĞI ENVANTERİNDE BULUNAN ÇANAKKALE SAVAŞLARINA AİT ATEŞSİZ SİLAHLAR

Yüksek Lisans Tezi

İBRAHİM TAŞÖZ

Tez Danışmanı
DOÇ. DR. ALPTEKİN YAVAŞ

Çanakkale - 2020

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

# ÇANAKKALE SAVAŞLARI GELİBOLU TARİHİ ALAN BAŞKANLIĞI ENVANTERİNDE BULUNAN ÇANAKKALE SAVAŞLARINA AİT ATEŞSİZ SİLAHLAR

**Yüksek Lisans Tezi**

**Hazırlayan**
**İbrahim TAŞÖZ**

**Tez Danışmanı**
**Doç. Dr.**
**Alptekin YAVAŞ**

**Çanakkale – 2020**

# TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Envanterinde Bulunan Çanakkale Savaşlarına Ait Ateşsiz Silahlar" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir bir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/05/2020

İbrahim TAŞÖZ

# ÖZET

# ÇANAKKALE SAVAŞLARI GELİBOLU TARİHİ ALAN BAŞKANLIĞI ENVANTERİNDE BULUNAN ÇANAKKALE SAVAŞLARINA AİT ATEŞSİZ SİLAHLAR

Çanakkale savaşlarında kullanılmış olan askeri malzemelerin bir kısmı muhtelif müzelerde sergilenirken bir kısmı özel inceleme konusu olarak depolarda etütlük eser olarak muhafaza edilmektedir. İnsanlık tarihinin uzun geçmişi düşünülecek olursa, son derece yakın bir geçmişte yaşanmış olan Çanakkale muharebeleri, günümüze ulaşmış bulunan belgelere bakılarak incelendiğinde Türk askerinin vatan toprağı uğruna yapabileceklerinin neredeyse bir sınırı olmadığını gösteren unsurları barındırması bakımından son derece önemlidir. Önce deniz muharebelerinde, hemen ardından kara muharebelerinde düşman birliklerine geçit vermeyen Türk askerinin muharebeler sonucunda elde ettikleri başarılarını hem manevi hem de maddi unsurlarla gerçekleştirmişlerdir. Çanakkale Muharebelerde kullanılmış olan silahlar, bu başarıların maddi unsurları arasında oldukça önemli bir yere sahiptir.

Çalışma kapsamında ele alınmış olan ateşsiz silahların tamamı Türk askerlerinin kullanmış olduğu silahlardan müteşekkil değildir. Ancak, hangi milletin ateşsiz silahı olursa olsun, bu silahların Birinci Dünya Savaşının bir cephesi olan Çanakkale'de; Çanakkale Muharebelerinde kullanılmış olmasının ardından, bir asır geçmesine rağmen hali hazırda mevcut formlarıyla günümüze ulaşmış olmaları, bu eserlerin Türk Milleti tarafından korunmasına, bakım-onarımlarının yapılmasına ve araştırmalarının yapılmasına imkan vermiştir.

Çalışma kapsamında toplam elli altı tane ateşsiz silah incelenmiştir. Bu silahların bir bölümü hiçbir onarım işlemine gerek duymayacak şekilde ve özgün formlarını koruyarak, bir bölümü kısmen deforme olmakla birlikte konservasyon ile özgün formuna ulaştırılabilecek şekilde, bir bölümü de bilimsel araştırmalar için son derece önemli olan etütlük eser düzeyinde günümüze ulaşmışlardır.

**Anahtar Kelimeler:** Çanakkale, Çanakkale Muharebeleri, Askeri Teçhizat, Silah, Ateşsiz Silah.

# ABSTRACT

## FIRELESS WEAPONS OF THE ÇANAKKALE BATTLES BELONGING TO THE ÇANAKKALE WARS GALLIPOLI HISTORIC AREA PRESIDENCY

While some of the military materials used in the Çanakkale wars are exhibited in various museums, some of them are preserved as etude works in the storage as a subject of special research.

Considering the long history of human background, the battles of Çanakkale, that took place in a very recent past, are a lot important in terms of containing the elements that show that the Turkish soldier has almost no limits for what they can do for the homeland. It is possible to relate the military success of the Turkish soldier, first in sea battles, then in land battles, our soldiers who did not allow to pass the enemy troops have achieved, these achievements materialized with both spiritual and material elements. Weapons these used in Çanakkale Battles have a very important place among the material elements of these achievements.

The fireless weapons equipments these handled within the scope of the study not just weapons used by Turkish soldiers. However, no matter which nation's firearm weapon, these weapons were used in the Battle of Çanakkale in the First World War. Although a century has passed since the aforementioned battles has already reached their present form with their existing forms, which allowed these works to be preserved, maintained and repaired and resaerched by the Turkish Nation.

Within the scope of the study, fifty-six fireless weapons were examined. Some of these weapons require no repairs and keep their original form, some of them are partially deformed, but they can be brought to their original form with protection, some of these are at the level of etude which is extremely important for scientific researches, have reached to the present day.

**Keywords:** Çanakkale, Çanakkale Battles, Military Equipment, Weapons, Fireless Weapons.

# ÖNSÖZ

Toplumlar, toplum yaşamının zaruri bir gereği olarak kendilerine, yani o toplumun sınırları içinde yaşan fertlerine huzurlu ve insanca yaşayabilecekleri bir ortam yarata çabası harcarlarken bir yandan da hazırlanmış ya da hazırlanacak olan söz konusu ortamı koruyabilme amacına yönelik önlemler almışlardır.

İnsan, genel deyimi ile savaş diye adlandırdığımız hayat ve kalım kavgasında kendi fiziki gücünün yetmediği zorlu mücadelelerde hayatın başlangıcından itibaren kolaylaştırıcı, üstünlük sağlayıcı ve kendi fizik gücünü tamamlayıcı araçlara ihtiyaç duymuştur.

Söz konusu araçlar bir yandan tüm insanlığın fayda sağlamasına yönelik ilaç, elbise, günlük kullanım eşyası gibi kolaylaştırıcı özellikler taşırken, diğer yandan bireysel olarak ferdin, genel olarak toplumun huzur ve güvenliğini sağlayan, diğer birey ve toplumlara karşı daha üstün olmayı amaçlayan çeşitli silahlar şeklinde ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda düşünüldüğünde tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar gelinen süreçte devlet gücünün, devlet gücüne bağlı olarak güvenliğin ve sınır güvenliğine bağlı olarak huzurun sağlanması ile doğrudan ilişkili olan en önemli araçlardan birisinin pek çok farklı özelliğe sahip olanları olmakla birlikte genel anlamda silah olarak karşımıza çıkar. Silah denildiği zaman da akla ilk olarak askerlik ile ilgili unsurlar gelmektedir.

Çok küklü bir tarihsel geçmişe sahip olup, farklı coğrafyalarda devletler kurmuş olmaları sebebiyle Türk tarihi baştan sona incelemek oldukça güçtür. Bu tür kapsamlı araştırma konuları daha özel başlıklar halinde inceleyerek genel bir sonuca ulaşmak hem araştırmanın hem de araştırma metodolojisinin sağlıklı olması için bir zorunluluktur.

Türklerin askerlikle ilgili olan birikimi, kullanılmış olan silahlar, menşei yabancı olmasına rağmen Türk milletinin askerlikle olan ilişkisi konusunda sürekli övgüyle bahsediyor olması gibi sebepler, içinde doğduğum ve içinde büyüdüğüm Türk toplumunun askerlik kültürünü araştırmaya iten en önemli noktaları oluşturmaktadır.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve bu çalışmanın oluşmasında sahip olduğu bilgisi, Sanat Tarihi bilimi konusundaki tecrübesi ve bütün çıkmazlarda hoşgörüyü diğer tüm değerlerin üzerinde tutup, karşılaştığım bütün

çıkmazlarda bana yol göstererek yürüdüğüm yolu aydınlatan ve öğrencisi olmaktan onur duyduğum değerli danışman hocam Doç. Dr. Alptekin YAVAŞ'a sonsuz teşekkürümü sunarım.

Yüksek Lisans programına kabul edilip bu süreçte nasıl bir eğitim alacağımın ön araştırmasını yaptıktan sonra bu sürecin bana ne katacağı öngörüsünde bulunup, öğrencisi olma şansına nail olduğum için bu eğitim sürecimi söz konusu öngörümün katbekat üzerinde tamamlamamı sağlamış olan değerli hocalarım Prof. Dr. Ayşe ÇAYLAK TÜRKER'e, Prof. Dr. Ali Osman UYSAL'a, Dr. Öğretim Üyesi Mesut DÜNDAR'a; ders öğrencileri olmadığım halde gerek kaynak gerekse sorduğum soruları hiçbir zaman geri çevirmayerek hatrı sayılır bir vakit ayırarak yeterince ayrıntılı ve son derece öğretici geri bildirim almamı sağladıkları için Doç. Dr. Zekiye UYSAL'a, Doç. Dr. Oğuz KOÇYİĞİT'e ve Dr. Öğretim Üyesi Yusuf ACIOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Sanat Tarihi Anabilim Dalı lisans eğitimim boyunca üzerimde büyük emekleri bulunan Eskişehir Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünün değerli akademisyenlerinden Prof. Dr. Canan PARLA'ya, Prof. Dr. Bedia Yelda UÇKAN'a, Prof. Dr. Erol ALTINSAPAN'a, Prof. Dr. Zeliha DEMİREL GÖKALP'e, Doç. Dr. Nurdan KÜÇÜKHASKÖYLÜ'ye, Doç. Dr. Ahmet Oğuz Alp'e, Dr. Öğretim Üyesi Nilgün ÇÖL'e, Dr. Öğretim Üyesi Hasan YILMAZYAŞAR'a, Dr. Öğretim Üyesi Selda ALP'e, Öğretim Görevlisi Arzu YILMAZ'a, Öğretim Görevlisi Atilla PARLA'ya, Öğretim Görevlisi Ali GERENGİ'ye, Öğretim Görevlisi Halkan DEMİR'e emeklerinin karşılığını hiçbir zaman ödeyemeyeceğimi bilmekle beraber teşekkür etmeyi borç bilirim.

Arşiv araştırması, malzemelerin incelenmesi konusunda yardımlarını esirgemeyen T.C. Kültür Bakanlığı Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığı'nın kıymetli çalışanlarına ve bilhassa Restorasyon ve Yapım İşleri Grup Başkanı Arkeolog Mert ÇATALBAŞ'a ve Arkeolog Altan ALGÜL'e teşekkür ederim.

Araştırma ve yazma sürecim boyunca, araştırmalarımın zorlaştığı zamanlarda ve zaman zaman çıkmaza düştüğümü hissettiğimde fikirlerini tüm içtenliğiyle paylaştığı için değerli meslektaşım Sanat Tarihçisi Arif İTİK'e; fotoğraf ekipmanlarını uzun bir süre kullanmama müsaade ederek, çalışmamdaki görsel metaryallerin oluşmasında yardımını esirgememiş olan meslektaşım Tolga ÖZYER'e teşekkür ederim.

Bu günlere gelebilmiş olmamın mimarları olan değerli babam Hasan TAŞÖZ'e ve var olduğum sürece özleyeceğim rahmetli annem Şehriye TAŞÖZ sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim TAŞÖZ

Çanakkale, 2020

# İÇİNDEKİLER

**ÖZET …….. i**
**ABSTRACT …….. ii**
**ÖNSÖZ ……. iii**
**İÇİNDEKİLER …… iv**
**KISALTMALAR ……. viii**
**FOTOĞRAFLAR ……. ix**
**GİRİŞ …… 1**

**BİRİNCİ BÖLÜM**
**ASKERİ TEÇHİZAT KAVRAMI**

**1.1. Silah Kavramı……..…… 8**
**1.2. Savaş Aleti, Askeri Teçhizat, Askeri Levazım ve Askeri Malzeme……. 10**
**1.3. Ana Hatlarıyla Savaş Aletlerinin Gelişimi…… 17**
**1.4. Osmanlı Ordusunda Kullanılmış Olan Ateşsiz Silahlar…….. 20**
**1.4.1. Gürz-Topuz…….. 23**
**1.4.2. Şeşber/Şeşper……..…….. 23**
**1.4.3. Kamçı…….…….. 24**
**1.4.4. Döğen…….…….. 24**
**1.4.5. Koç Başı…….…….. 25**
**1.4.6. Mızrak-Kargı…….…….. 26**
**1.4.7. Cirit...…….…….. 26**
**1.4.8. Çatal..…….…….. 27**
**1.4.9. Harbe…….…….. 28**
**1.4.10 Tırpan...…….…….. 28**
**1.4.11 Zıpkın…...…….…….. 29**
**1.4.12 Alem..…….…….. 29**
**1.4.13 Kılıç..…….…….. 30**
**1.4.14 Meç…….…….. 30**
**1.4.15 Yatağan…….…….. 30**
**1.4.16 Pala...…….…….. 31**
**1.4.17 Kama…….…….. 31**
**1.4.18 Hançer..…….…….. 31**

**1.4.19 Teber…….……..……..** **32**
**1.4.20 Balta..…….……..……..** **32**
**1.4.21 Sapan…….……..……..** **32**

## İKİNCİ BÖLÜM
## BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

**2.1. Osmanlı Devletinin Savaşa Girmesi…….....…….…...** **42**
**2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Boğazı'nın Önemi. ....…….. 46**
**2.3. Çanakkale Cephesinin Açılmasının Nedenleri……...…….. 47**
**2.4. Çanakkale Deniz Savaşları……...…….. 50**
**2.5. Çanakkale Kara Savaşları……...…….. 58**

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
## ÇANAKKALE MUHAREBELERİNDE KULLANILMIŞ OLAN ATEŞSİZ SİLAHLAR

**3.1. Ateşsiz Silahlar…….....…….…..…… 61**
**3.1.1. Kılıç……...…….…..….. 61**
**3.1.2. Süngü……..……...… 64**
**3.1.3. Kama…..……....……... 67**
**3.1.4. Meç……. 68**
**3.1.5. Pala...…….……..……..** **69**

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
## KATALOG

**DEĞERLENDİRME VE SONUÇ …….. 185**
**KAYNAKÇA ...……. 194**
**FOTOĞRAFLAR……..……... 199**
**ÖZGEÇMİŞ ….…….... 373**

# KISALTMALAR

**A.g.e.** : Adı alt alta geçen eserler için

**a.g.e.** : Adı geçen eser

**Bkz.** : Bakınız

**Bknz.** : Bakınız

**Çev.** : Çeviren

**Der.** : Derleyen

**Ed.** : Editör(ler)

# FOTOĞRAFLAR


| Fotoğraf No | Fotoğraf Adı | Sayfa |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 1.** | Süngü 1 Genel Görünüm | 203 |
| **Fotoğraf 2.** | Süngü 1'in Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 203 |
| **Fotoğraf 3.** | Süngü 1 Kabzanın Sol Profil Görünümü | 204 |
| **Fotoğraf 4.** | Süngü 1'in Namlu Sağ Yüzündeki Kan Oluğu | 204 |
| **Fotoğraf 5.** | Süngü 1'in Kabzasındaki Ahşap Malzeme Detayı | 205 |
| **Fotoğraf 6.** | Süngü 2 Genel Görünüm | 205 |
| **Fotoğraf 7.** | Süngü 2'nin Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 206 |
| **Fotoğraf 8.** | Süngü 2'nin Mevcut Olmayan Kabza Ahşapları ve Sabitleme Bölümü | 206 |
| **Fotoğraf 9.** | Süngü 3'ün Genel Görünümü | 207 |
| **Fotoğraf 10.** | Süngü 3'ün Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 207 |
| **Fotoğraf 11.** | Süngü 3'ün Namlu Detayı ve Namlu Yüzündeki Kan Oluğu | 208 |
| **Fotoğraf 12.** | Süngü 3'ün Mevcut Olmayan Kabza Ahşapları ve Sabitleme Bölümü | 208 |
| **Fotoğraf 13.** | Süngü 4'ün Genel Görünüm | 209 |
| **Fotoğraf 14.** | Süngü 4 'ün Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 209 |
| **Fotoğraf 15.** | Süngü 4'ün Sol Profilden Görünümü | 210 |
| **Fotoğraf 16.** | Süngü 4'ün Namlu Yüzü ve Kan Oluğu Detayı | 210 |
| **Fotoğraf 17.** | Süngü 4'ün Kabzası ve Tüfek Birleşim Yatağı | 211 |
| **Fotoğraf 18.** | Süngü 4'ün Kabza Ahşaplarının Boşluğu ve Sabitleme Çivileri | 211 |
| **Fotoğraf 19.** | Süngü 5'in Genel Görünümü | 212 |
| **Fotoğraf 20.** | Süngü 5'in Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 212 |
| **Fotoğraf 21.** | Süngü 5'in Sol Profilden Kabza Detayı | 213 |
| **Fotoğraf 22.** | Süngü 5'in Namlu Formu (Sağ Profil) | 213 |
| **Fotoğraf 23.** | Süngü 6'nın Genel Görünümü | 214 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 24.** | Süngü 6'nın Namlu Detayı | 214 |
| **Fotoğraf 25.** | Süngü 6'nın Tüfeğe Sabitleme Yatağı | 215 |
| **Fotoğraf 26.** | Süngü 6'nın Tüfeğe Sabitleme Yatağı | 215 |
| **Fotoğraf 27.** | Süngü 6'nın Tüfeğe Sabitleme Yatağı | 216 |
| **Fotoğraf 28.** | Süngü 7'nin Genel Görünümü | 216 |
| **Fotoğraf 29.** | Süngü 7'nin Kabzası ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 217 |
| **Fotoğraf 30.** | Süngü 7'nin Namlusu ve Namlunun Kan Oluğu Detayı | 217 |
| **Fotoğraf 31.** | Süngü 7'nin Mevcut Olmayan Kabza Ahşapları ve Sabitleme Bölümü | 218 |
| **Fotoğraf 32.** | Süngü 8'in Genel Görünümü | 218 |
| **Fotoğraf 33.** | Süngü 8'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı, Namlusu ve Ara Bağlantıları | 219 |
| **Fotoğraf 34.** | Süngü 8'in Tüfeğe Sabitleme Yuvası | 219 |
| **Fotoğraf 35.** | Süngü 8'in Namlu Formunun Detayı | 220 |
| **Fotoğraf 36.** | Meç ve Meç Muhafazası (Kını) | 220 |
| **Fotoğraf 37.** | Meç Genel Görünümü | 221 |
| **Fotoğraf 38.** | Meç Namlusunun Sağ Yüzündeki Yazı | 221 |
| **Fotoğraf 39.** | Meç Namlusunun Sağ Yüzündeki Yazı Detayı | 222 |
| **Fotoğraf 40.** | Meç Namlusunun Sağ Yüzündeki Yazı Detayı | 222 |
| **Fotoğraf 41.** | Meç Namlusunun Sol Yüzü | 223 |
| **Fotoğraf 42.** | Meç Namlusunun Sol Yüzünde Bulunan Yazı | 223 |
| **Fotoğraf 43.** | Meç Namlusunun Sol Yüzünde Bulunan Yazı Detayı | 224 |
| **Fotoğraf 44.** | Meç Kabzasının El Korumasına Bağlı Bulunan Püskül | 224 |
| **Fotoğraf 45.** | Meç Kabzasının El Korumasına Bağlı Bulunan Püskül Detayı | 225 |
| **Fotoğraf 46.** | Meç Kabzasının El Korumasına Bağlı Bulunan Püskül Detayı | 225 |
| **Fotoğraf 47.** | Meç Muhafazası (Kını) Genel Görünümü | 226 |
| **Fotoğraf 48.** | Meç Muhafazası (Kını) Belde Taşıma Aksamı | 226 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 49.** | Meç Kını ile Taşıma/Bele Asma Aksamının Birleşimi | 227 |
| **Fotoğraf 50.** | Meç Kını Detayı (Ezilmiş Olan Dış Yüzü) | 227 |
| **Fotoğraf 51.** | Süngü 9'un Genel Görünümü | 228 |
| **Fotoğraf 52.** | Süngü 9'un Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 228 |
| **Fotoğraf 53.** | Süngü 9 Kabzası ve Tüfek Sabitleme Aksamının Detayı | 229 |
| **Fotoğraf 54.** | Süngü 9'un Mevcut Namlu Formu ve Tüfek Birleşim Yuvası Detayı | 229 |
| **Fotoğraf 55.** | Süngü 9'un Namlu Formunun Detayı | 230 |
| **Fotoğraf 56.** | Kasatura 1'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 230 |
| **Fotoğraf 57.** | Kasatura 1'in Kabza Detayı (Sağ Profil) | 231 |
| **Fotoğraf 58.** | Kasatura 1'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 231 |
| **Fotoğraf 59.** | Kasatura 1'in Kabza Detayı (Sol Profil) | 232 |
| **Fotoğraf 60.** | Kasatura 1'in Kabzasındaki Sayı Detayı | 232 |
| **Fotoğraf 61.** | Kasatura 1'in Ahşap Malzeme Detayı ve Kabza Formu (Üst Görünüm) | 233 |
| **Fotoğraf 62.** | Kasatura 1'in Ahşap Malzeme Detayı ve Kabza İskeleti | 233 |
| **Fotoğraf 63.** | Süngü 10'un Genel Görünümü | 234 |
| **Fotoğraf 64.** | Süngü 10'un Tüfeğe Sabitleme Aksamının Detayı | 234 |
| **Fotoğraf 65.** | Süngü 10'un Tüfeğe Sabitleme Yuvası | 235 |
| **Fotoğraf 66.** | Süngü 10'un Namlu Formu | 235 |
| **Fotoğraf 67.** | Süngü 11'in Genel Görünümü | 236 |
| **Fotoğraf 68.** | Süngü 11'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 236 |
| **Fotoğraf 69.** | Süngü 11'in Namlu Formu | 237 |
| **Fotoğraf 70.** | Süngü Kını 1'in Genel Görünümü | 237 |
| **Fotoğraf 71.** | Süngü Kını 1'in Günümüze Ulaşmamış Asma Demiri | 238 |
| **Fotoğraf 72.** | Süngü Kını 1'in Birleşim Oluğu | 238 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 73.** | Süngü Kını 1'in İç Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı) | 239 |
| **Fotoğraf 74.** | Süngü Kını 2'nin Genel Görünümü | 239 |
| **Fotoğraf 75.** | Süngü Kını 2'nin Asma Demiri | 240 |
| **Fotoğraf 76.** | Süngü Kını 2'nin Geçirdiği Onarımını Gösteren Ayrıntı | 240 |
| **Fotoğraf 77.** | Süngü Kını 2'nin İç Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı) | 241 |
| **Fotoğraf 78.** | Süngü Kını 3'ün Genel Görünümü | 241 |
| **Fotoğraf 79.** | Süngü Kını 3'ün Asma Demiri ve Tahribat Detayı | 242 |
| **Fotoğraf 80.** | Süngü Kını 3'ün Tahribat Detayı | 242 |
| **Fotoğraf 81.** | Süngü Kını 3'ün İç Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı) | 243 |
| **Fotoğraf 82.** | Süngü Kını 4'ün Genel Görünümü | 243 |
| **Fotoğraf 83.** | Süngü Kını 4'ün Asma Demiri ve Tahribat Detayı | 244 |
| **Fotoğraf 84.** | Süngü Kını 4'ün Kın Ucu ve Tahribat Detayı | 244 |
| **Fotoğraf 85.** | Süngü Kını 4'ün İç Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı) | 245 |
| **Fotoğraf 86.** | Süngü 12'nin Genel Görünümü | 246 |
| **Fotoğraf 87.** | Süngü 12'nin Askı Kayışı Bağlama Aksamı ve Askı Kayışı | 246 |
| **Fotoğraf 88.** | Süngü 12'nin Kabza Detayı (Sağ Profil) | 247 |
| **Fotoğraf 89.** | Süngü 12'nin Kabza Detayı | 247 |
| **Fotoğraf 90.** | Kılıç 1'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 248 |
| **Fotoğraf 91.** | Kılıç 1'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 248 |
| **Fotoğraf 92.** | Kılıç 1'in Kabza Kuyruğu, Kabzası, Balçak ve El Siperi, Namlu Blok Bölgesi (Sağ Profil) | 249 |
| **Fotoğraf 93.** | Kılıç 1'in Namlu Blok Bölgesi, Balçak ve El Siperi, Kabzası, Kabza Kuyruğu | 249 |
| **Fotoğraf 94.** | Kılıç 1'in Namlu Boyun Bölgesi, Kan Oluğu ve Namlu Ağzı Tahribat Detayı | 250 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 95.** | Kılıç 1'in Namlunun Hızlı Kesiş Bölümü, Namlu Ucu (Süvre) ve Kan Oluğu Başlangıcı | 250 |
| **Fotoğraf 96.** | Kılıç 1'in El Siperi ve Dıştan Görünümü, El Siperi Sabitleme Detayı | 251 |
| **Fotoğraf 97.** | Kılıç 1'in Balçak Bölümünün Namluya Yönelim Gösteren Çıkıntıları | 251 |
| **Fotoğraf 98.** | Kılıç 2'nin Genel Görünümü (Sağ Profil) | 252 |
| **Fotoğraf 99.** | Kılıç 2'nin Kabza Detayı (Sağ Profil) | 252 |
| **Fotoğraf 100.** | Kılıç 2'nin Kabza Topuzu/Başı, Kabza Kuyruğu Süsleme Detayları ve Kabza Perçini (Sağ Profil) | 253 |
| **Fotoğraf 101.** | Kılıç 2'nin Kabza Boynu Süsleme Detayı (Sağ Profil) | 253 |
| **Fotoğraf 102.** | Kılıç 2'nin Kabza Süslemesi ve Perçin Detayı (Sağ Profil) | 253 |
| **Fotoğraf 103.** | Kılıç 2'nin Kabza-Namlu Birleşimindeki Yazı Detayı (Sağ Profil) | 253 |
| **Fotoğraf 104.** | Kılıç 2'nin Namlu Yüzü ve Kan Olukları | 255 |
| **Fotoğraf 105.** | Kılıç 2 Namlunun Hızlı Kesiş Bölümü, Namlu Ucu ve Kan Olukları | 255 |
| **Fotoğraf 106.** | Kılıç 2'nin Genel Görünümü (Sol Profil) | 256 |
| **Fotoğraf 107.** | Kılıç 2'nin Kabza Detayı (Sol Profil) | 256 |
| **Fotoğraf 108.** | Kılıç 2'nin Kabza Topuzu/Başı, Kabza Kuyruğu Süsleme Detayları ve Kabza Perçini (Sol Profil) | 257 |
| **Fotoğraf 109.** | Kılıç 2'nin Kabza Boynu Süsleme Detayı (Sol Profil) | 257 |
| **Fotoğraf 110.** | Kılıç 2'nin Kabza Süslemesi, Yazı ve Perçin Detayı (Sol Profil) | 258 |
| **Fotoğraf 111.** | Kılıç 2'nin Kabza-Namlu Birleşimindeki Yazı Detayı (Sol Profil) | 258 |
| **Fotoğraf 112.** | Kılıç 2'nin Kabza Kulakları ve Süsleme Detayları | 259 |
| **Fotoğraf 113.** | Kılıç 2'nin Sol Yüzü; Hızlı Kesiş Bölümü, Namlu Ucu, Kan Olukları | 260 |
| **Fotoğraf 114.** | Kılıç 2'nin Namlu Yüzü ve Kan Olukları | 260 |
| **Fotoğraf 115.** | Süngü 13 ve Kını (Sağ Profil) | 261 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 116.** | Süngü 13'ün Genel Görünümü | 261 |
| **Fotoğraf 117.** | Süngü 13'ün Kabzası ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Kını | 262 |
| **Fotoğraf 118.** | Süngü 13'ün Kabzası, Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Namlu Başlangıcı | 262 |
| **Fotoğraf 119.** | Süngü 13'ün Kabza Üstündeki Tüfek Birleşim Yatağı | 263 |
| **Fotoğraf 120.** | Süngü 13'ün Tüfek Birleşim Yatağındaki Sabitleme Tırnağı | 263 |
| **Fotoğraf 121.** | Süngü 13'ün Kın İçi Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı) | 264 |
| **Fotoğraf 122.** | Süngü 13'ün Namlu Yüzündeki Damgalar (Sağ Profil) | 264 |
| **Fotoğraf 123.** | Süngü 13'ün Kını ve Süngü Tak Bölümü Üzerinde Bulunan Seri Numaralar | 265 |
| **Fotoğraf 124.** | Süngü 13'ün Kını Üzerindeki 20892 Seri Numarası | 265 |
| **Fotoğraf 125.** | Süngü 13'ün Süngü Tak Mekanizması Üzerindeki 20892 Seri Numarası | 266 |
| **Fotoğraf 126.** | Süngü 13'ün Tüfek Birleşim Yatağı Metal Aksamı Üzerinde Bulunan 77 Sayısı | 266 |
| **Fotoğraf 127.** | Süngü 13'ün Namlu Sırtındaki Yazı Detayı | 267 |
| **Fotoğraf 128.** | Süngü 13'ün Namlu Sırtında Yer Alan Tarih Detayı | 267 |
| **Fotoğraf 129.** | Süngü 14 ve Kını | 268 |
| **Fotoğraf 130.** | Süngü 14'ün Genel Görünümü | 268 |
| **Fotoğraf 131.** | Süngü 14'ün Kabzası, Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Namlu Başlangıcı | 269 |
| **Fotoğraf 132.** | Süngü 14'ün Kabza ve Kın Detayı | 269 |
| **Fotoğraf 133.** | Süngü 13'ün Namlu Sırtında Yer Alan Yazı Detayı | 270 |
| **Fotoğraf 134.** | Süngü 14'ün Namlu Sırtında Yer Alan Tarih Detayı | 270 |
| **Fotoğraf 135.** | Süngü 14'ün Kını Genel Görünümü | 271 |
| **Fotoğraf 136.** | Süngü 14'ün Kın Yuvası ve Askı Kayışı Aksamı | 271 |
| **Fotoğraf 137.** | Süngü 14'ün Kın İçi Mandal Tertibatı ve Kın Üzerindeki Konumu | 272 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 138.** | Süngü 14'ün Süngü Sabitleme Mandalının Tertibatı | 272 |
| **Fotoğraf 139.** | Süngü 15'in Genel Görünümü | 273 |
| **Fotoğraf 140.** | Süngü 15'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 273 |
| **Fotoğraf 141.** | Süngü 15'in Kabzası, Tüfeğe Sabitleme ve Süngü Takma Aksamları, Namlu Başlangıcı (Sağ Profil) | 274 |
| **Fotoğraf 142.** | Süngü 15'in Namlu Başlangıcı, Tüfeğe Sabitleme ve Süngü Takma Aksamları ve Kabza Başlangıcı (Sol Profil) | 274 |
| **Fotoğraf 143.** | Süngü 15 Kabzasının Üst Kısmındaki Tüfek Bağlantı Yatağı | 275 |
| **Fotoğraf 144.** | Süngü 15'in Tüfek Bağlantı Yatağındaki Damga Detayı | 275 |
| **Fotoğraf 145.** | Süngü 15'in Tüfek Bağlantı Yatağı ile Dairesel Formlu Namluya Sabitleme Aksamı Arasındaki Bağıntı | 276 |
| **Fotoğraf 146.** | Süngü 15'in Namlu Detayı (Sağ Profil) | 277 |
| **Fotoğraf 147.** | Süngü 15'in Namlusu Hızlı Kesiş Bölümü, Kan Oluğu Başlangıcı ve Namlu Ucu (Sağ Profil) | 277 |
| **Fotoğraf 148.** | Süngü 15'in Kan Oluğu | 278 |
| **Fotoğraf 149.** | Kama Kını 1'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 279 |
| **Fotoğraf 150.** | Kama Kını 1'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 279 |
| **Fotoğraf 151.** | Kama Kını 1'in Çamurluk Bölümü (Sol Profil) | 280 |
| **Fotoğraf 152.** | Kama Kını 1'in Çamurluk Bölümü Detayı (Sol Profil) | 280 |
| **Fotoğraf 153.** | Kama Kını 1'in Çamurluk Bölümü Delikleri | 281 |
| **Fotoğraf 154.** | Kama Kını 1'in Çamurluk Saçının Ahşap Kın Gövdesine Yapıştırma Yöntemiyle Sabitlenme Detayı | 281 |
| **Fotoğraf 155.** | Kama Kını 1'in Ahşap Kın Gövdesi (Sağ Profil) | 282 |
| **Fotoğraf 156.** | Kama Kını 1'in Ahşap Kın Gövdesi (Sol Profil) | 282 |
| **Fotoğraf 157.** | Kama Kını 1'in Çamurluk Bölümü (Sağ Profil) | 283 |
| **Fotoğraf 158.** | Kama Kını 1'in Çamurluk Ucundaki Darbe Mukavemetini Arttıran Aksam | 283 |
| **Fotoğraf 159.** | Kama Kını 1'in Ağızlık Bölümü (Sağ Profil) | 284 |
| **Fotoğraf 160.** | Kama Kını 1'in Ağızlık Bölümü (Sol Profil) | 284 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 161.** | Süngü 16'nın Genel Görünümü (Sağ Profil) | 285 |
| **Fotoğraf 162.** | Süngü 16'nın Genel Görünümü (Sol Profil) | 285 |
| **Fotoğraf 163.** | Süngü 16'nın Kabza Detayı (Sağ Profil) | 286 |
| **Fotoğraf 164.** | Süngü 16'nın Namlu Detayı | 286 |
| **Fotoğraf 165.** | Süngü 16'nın Özgün Formunu Yitirmiş Olan Tüfeğe Sabitleme Aksamı (Namludan Kabzaya Doğru Bakış) | 287 |
| **Fotoğraf 166.** | Süngü 17'nin Genel Görünümü (Sağ Profil) | 287 |
| **Fotoğraf 167.** | Süngü 17'nin Kabza Detayı (Sağ Profil) | 288 |
| **Fotoğraf 168.** | Süngü 17'nin Kabza Detayı (Sol Profil) | 288 |
| **Fotoğraf 169.** | Süngü 17'nin Kabza Detayı (Üstten Görünüm) | 289 |
| **Fotoğraf 170.** | Süngü 17'nin Namlu Boynu, Namlu Sağ Yüzü ve Kan Oluğu | 289 |
| **Fotoğraf 171.** | Süngü 17 Namlusunun Sola Meyil Detayı | 290 |
| **Fotoğraf 172.** | Süngü 18'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 291 |
| **Fotoğraf 173.** | Süngü 18'in Kın Detayı | 291 |
| **Fotoğraf 174.** | Süngü 18'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Kayışa /Bağlama Asma Aksamı | 292 |
| **Fotoğraf 175.** | Süngü 18'in Kayışa Asma/Bağlama Aksamı ve Kın Üzerindeki Paslanmaya Bağlı Dökülmeler | 292 |
| **Fotoğraf 176.** | Süngü 18'in Kını Üzerinde Bulunan Çatlak | 293 |
| **Fotoğraf 177.** | Süngü 19'unGenel Görünümü (Sağ Profil) | 293 |
| **Fotoğraf 178.** | Süngü 19'un Genel Görünümü (Sol Profil) | 294 |
| **Fotoğraf 179.** | Süngü 19'un Tüfekte Bulunan Süngü Sabitleme Aksamıyla Birlikte Günümüze Ulaşmış Vaziyeti (Sağ Profil) | 294 |
| **Fotoğraf 180.** | Süngü 19'un Tüfekte Ait Süngü Sabitleme Aksamıyla Birlikte Günümüze Ulaşmış Vaziyeti (Sol Profil) | 295 |
| **Fotoğraf 181.** | Süngü 19'un Tüfekte Ait Süngü Sabitleme Aksamıyla Birlikte Günümüze Ulaşmış Vaziyeti (Üstten Görünüm) | 295 |
| **Fotoğraf 182.** | Süngü 19'un Günümüze Ulaşmamış Kabza Ahşaplarının Boşlukları (Alttan Bakış) | 296 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 183.** | Süngü 19'un Namlu Yüzü ve Kan Oluğu | 296 |
| **Fotoğraf 184.** | Süngü 19'un Namlunun Sol Yüzünde Bulunan Kan Oluğu Detayı | 297 |
| **Fotoğraf 185.** | Kasatura 2'nin Genel Görünümü (Sağ Profil) | 297 |
| **Fotoğraf 186.** | Kasatura 2'nin Genel Görünüm (Sol Profil) | 298 |
| **Fotoğraf 187.** | Kasatura 2'nin Kabza Detayı (Sağ Profil) | 298 |
| **Fotoğraf 188.** | Kasatura 2'nin Kabza Detayı (Sol Profil) | 299 |
| **Fotoğraf 189.** | Kasatura 2'nin Kabza Ahşap Aksam Boşlukları (Üstten Görünüm) | 299 |
| **Fotoğraf 190.** | Kasatura 2'nin Kabza-Namlu Geçiş/Birleşim Detayı | 300 |
| **Fotoğraf 191.** | Kasatura 3'ün Genel Görünümü (Sağ Profil) | 300 |
| **Fotoğraf 192.** | Kasatura 3'ün Genel Görünümü (Sol Profil) | 301 |
| **Fotoğraf 193.** | Kasatura 3'ün Namlu Detayı (Sağ Profil) | 301 |
| **Fotoğraf 194.** | Kasatura 3'ün Namlu Detayı (Sol Profil) | 302 |
| **Fotoğraf 195.** | Kasatura 3'ün Kabza Detayı (Sol Profil) | 302 |
| **Fotoğraf 196.** | Kasatura 3'ün Kabza Detayı (Sağ Profil) | 303 |
| **Fotoğraf 197.** | Kasatura 3 Kabzanın Üstten Görünümü | 303 |
| **Fotoğraf 198.** | Kasatura 3 ve Kasatura 2'nin Form Benzerliği | 304 |
| **Fotoğraf 199.** | Kasatura 3'ün Mevcut Durumu | 305 |
| **Fotoğraf 200.** | Süngü 20'nin Genel Görünümü (Sağ Profil) | 305 |
| **Fotoğraf 201.** | Süngü 20'nin Genel Görünümü (Sol Profil) | 306 |
| **Fotoğraf 202.** | Süngü 20'nin Kabza Detayı (Sol Profil) | 306 |
| **Fotoğraf 203.** | Süngü 20 Kabzanın Üstten Görünümü | 307 |
| **Fotoğraf 204.** | Süngü 20'nin Namlu Detayı ve Kan Oluğu | 307 |
| **Fotoğraf 205.** | Süngü 21'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 308 |
| **Fotoğraf 206.** | Süngü 21'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 308 |
| **Fotoğraf 207.** | Süngü 21'in Kabza Detayı (Sağ Profil) | 309 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 208.** | Süngü 21'in Kabza Detayı (Sol Profil) | 309 |
| **Fotoğraf 209.** | Süngü 21 Kabzanın Üstten Görünümü | 310 |
| **Fotoğraf 210.** | Süngü 21'in Mevcut Durumu | 310 |
| **Fotoğraf 211.** | Süngü 21 Kabza Namlu Arası Sola Eğim | 311 |
| **Fotoğraf 212.** | Süngü 22'nin Genel Görünümü (Sağ Profil) | 311 |
| **Fotoğraf 213.** | Süngü 22'nin Genel Görünümü (Sol Profil) | 312 |
| **Fotoğraf 214.** | Süngü 22'nin Kabza Detayı (Sağ Profil) | 312 |
| **Fotoğraf 215.** | Süngü 22'nin Kabza Detayı (Sol Profil) | 313 |
| **Fotoğraf 216.** | Süngü 22 Kabzanın Üstten Görünümü | 313 |
| **Fotoğraf 217.** | Süngü 22'nin Namlusu ve Namlu Yüzündeki Kan Oluğu | 314 |
| **Fotoğraf 218.** | Süngü 23'ün Genel Görünümü (Sağ Profil) | 314 |
| **Fotoğraf 219.** | Süngü 23'ün Genel Görünümü (Sol Profil) | 315 |
| **Fotoğraf 220.** | Süngü 23'ün Kabza Detayı (Sağ Profil) | 315 |
| **Fotoğraf 221.** | Süngü 23'ün Kabza Detayı (Sol Profil) | 316 |
| **Fotoğraf 222.** | Süngü 23 Kabzanın Üstten Görünümü | 316 |
| **Fotoğraf 223.** | Süngü 23 Aldığı Darbenin Namlu Sağ Yüzünde Bıraktığı Tahribat | 317 |
| **Fotoğraf 224.** | Süngü 23 Aldığı Darbenin Namlu Sol Yüzünde Bıraktığı Tahribat | 317 |
| **Fotoğraf 225.** | Süngü 24'ün Genel Görünümü (Sağ Profil) | 318 |
| **Fotoğraf 226.** | Süngü 24'ün Genel Görünüm (Sol Profil) | 318 |
| **Fotoğraf 227.** | Süngü 24'ün Kabza Detayı (Sağ Profil) | 319 |
| **Fotoğraf 228.** | Süngü 24'ün Mevcut Olmayan Kabza Ahşapları ve Sabitleme Tertibatı | 319 |
| **Fotoğraf 229.** | Süngü 25'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 320 |
| **Fotoğraf 230.** | Süngü 25'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 320 |
| **Fotoğraf 231.** | Süngü 25'in Kabza Detayı (Sağ Profil) | 321 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 232.** | Süngü 25'in Kabza Detayı (Sol Profil) | 321 |
| **Fotoğraf 233.** | Süngü 25'in Genel Görünümü (Kabzadan Namluya Bakış) | 322 |
| **Fotoğraf 234.** | Süngü 25'in Kabzası (Üstten Görünümü) | 323 |
| **Fotoğraf 235.** | Süngü 26'nın Genel Görünümü (Sağ Profil) | 323 |
| **Fotoğraf 236.** | Süngü 26'nın Genel Görünümü (Sol Profil) | 324 |
| **Fotoğraf 237.** | Süngü 26'nın Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Tahribat Detayı | 324 |
| **Fotoğraf 238.** | Süngü 26'nın Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Tahribat Detayı | 325 |
| **Fotoğraf 239.** | Süngü 26'nın Genel Görünümü (Sağ Profil) | 325 |
| **Fotoğraf 240.** | Süngü 26'nın Genel Görünümü (Sol Profil) | 326 |
| **Fotoğraf 241.** | Süngü 27'nin Kabza Detayı (Sağ Profil) | 326 |
| **Fotoğraf 242.** | Süngü 27'nin Kazası (Alttan Görünümü) | 327 |
| **Fotoğraf 243.** | Süngü 27'nin Kabzadaki Mevcut Tahribat Detayı | 327 |
| **Fotoğraf 244.** | Süngü 28'ün Genel Görünümü (Sağ Profil) | 328 |
| **Fotoğraf 245.** | Süngü 28'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 328 |
| **Fotoğraf 246.** | Süngü 28'in Kabza Detayı (Sağ Profil) | 329 |
| **Fotoğraf 247.** | Süngü 28 Kabzasının Üstten Görünümü | 329 |
| **Fotoğraf 248.** | Süngü 28'in Genel Görünümü (Kabza Tarafından Namluya Bakış) | 330 |
| **Fotoğraf 249.** | Süngü 28'in Namlu Detayı ve Kan Oluğu | 331 |
| **Fotoğraf 250.** | Süngü 29'un Genel Görünümü (Sağ Profil) | 331 |
| **Fotoğraf 251.** | Süngü 29'un Genel Görünümü (Sol Profil) | 332 |
| **Fotoğraf 252.** | Süngü 29'un Kabza Detayı (Sağ Profil) | 332 |
| **Fotoğraf 253.** | Süngü 29'un Kabza Detayı (Sol Profil) | 333 |
| **Fotoğraf 254.** | Süngü 29'un Kabzası (Üstten Görünümü) | 333 |
| **Fotoğraf 255.** | Süngü 29'un Mevcut Durumu | 334 |
| **Fotoğraf 256.** | Süngü 29 Kabzasının Günümüze Ulaşmamış Bulunan Ahşap Bölümlerine Ait Boşluk | 335 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 257.** | Süngü 30'un Genel Görünümü (Sağ Profil) | 335 |
| **Fotoğraf 258.** | Süngü 30'un Genel Görünümü (Sol Profil) | 336 |
| **Fotoğraf 259.** | Süngü 30'un Kabza Detayı (Sağ Profil) | 336 |
| **Fotoğraf 260.** | Süngü 30'un Kabza Detayı (Sol Profil) | 337 |
| **Fotoğraf 261.** | Süngü 30 Kabzasının Toprak Dolmuş Tüfek Birleşim Yatağı (Üstten Görünüm) | 337 |
| **Fotoğraf 262.** | Süngü 31'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 338 |
| **Fotoğraf 263.** | Süngü 31'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 338 |
| **Fotoğraf 264.** | Süngü 31'in Kabza Detayı (Sağ Profil) | 339 |
| **Fotoğraf 265.** | Süngü 31'in Kabza Detayı (Sol Profil) | 339 |
| **Fotoğraf 266.** | Süngü 31'in Namlusundaki Mevcut Eğrilik | 340 |
| **Fotoğraf 267.** | Süngü 32'nin Genel Görünümü (Sağ Profil) | 341 |
| **Fotoğraf 268.** | Süngü 32'nin Genel Görünümü (Sol Profil) | 341 |
| **Fotoğraf 269.** | Süngü 32'nin Kabza Detayı (Sağ Profil) | 342 |
| **Fotoğraf 270.** | Süngü 32'nin Kabza Detayı (Sol Profil) | 342 |
| **Fotoğraf 271.** | Süngü 32'nin Kabzası (Üstten Görünüm) | 343 |
| **Fotoğraf 272.** | Süngü 33'ün Genel Görünümü (Sağ Profil) | 343 |
| **Fotoğraf 273.** | Süngü 33'ün Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 344 |
| **Fotoğraf 274.** | Süngü 33'ün Tüfeğe Sabitleme Aksamı (Üstten Bakış) | 344 |
| **Fotoğraf 275.** | Süngü 33'ün Namlu Formu (Namlu Sağ Profilinden Süngüye Bakış) | 345 |
| **Fotoğraf 276.** | Süngü 34'ün Genel Görünümü (Sağ Profil) | 346 |
| **Fotoğraf 277.** | Süngü 34'ün Genel Görünümü (Sol Profil) | 346 |
| **Fotoğraf 278.** | Süngü 34'ün Namlu Detayı (Sağ Profil) | 347 |
| **Fotoğraf 279.** | Süngü 34'ün Namlu Detayı (Sol Profil) | 347 |
| **Fotoğraf 280.** | Süngü 34 Kabzasının Üzerinde Bulunan Toprak ve Bitki Kökü Kalıntısı | 348 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 281.** | Süngü 34 Kabzasının Üzerinde Bulunan Toprak ve Bitki Kökü Kalıntısı | 348 |
| **Fotoğraf 282.** | Süngü 34 Namlusundaki Mevcut Eğrilik | 349 |
| **Fotoğraf 283.** | Süngü 35'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 350 |
| **Fotoğraf 284.** | Süngü 35'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 350 |
| **Fotoğraf 285.** | Süngü 35 Kabza Detayı (Sağ Profil) | 351 |
| **Fotoğraf 286.** | Süngü 35'in Kabza Detayı (Sol Profil) | 351 |
| **Fotoğraf 287.** | Süngü 36'nın Genel Görünümü (Sağ Profil) | 352 |
| **Fotoğraf 288.** | Süngü 36'nın Genel Görünümü (Sol Profil) | 352 |
| **Fotoğraf 289.** | Süngü 36'nın Tüfeğe Sabitleme Mekanizması | 353 |
| **Fotoğraf 290.** | Süngü 36'nın Namlu Formu ve Mevcut Durumu | 353 |
| **Fotoğraf 291.** | Süngü 37'nin Genel Görünümü (Sağ Profil) | 354 |
| **Fotoğraf 292.** | Süngü 37'nin Genel Görünümü (Sol Profil) | 354 |
| **Fotoğraf 293.** | Süngü 37'nin Tüfeğe Sabitleme Aksamı | 355 |
| **Fotoğraf 294.** | Süngü 37'nin Namlusu ve Mevcut Eğrilik | 355 |
| **Fotoğraf 295.** | Süngü 38'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 356 |
| **Fotoğraf 296.** | Süngü 38'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 356 |
| **Fotoğraf 297.** | Süngü 38'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı (Sağ Profil) | 357 |
| **Fotoğraf 298.** | Süngü 38'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı (Sol Profil) | 357 |
| **Fotoğraf 299.** | Süngü Kını 5'in Genel Görünümü | 358 |
| **Fotoğraf 300.** | Süngü Kını 5'in Gövde Detayı | 358 |
| **Fotoğraf 301.** | Süngü Kını 5'in Askı/Taşıma Kayışı Bağlama Aksamı | 359 |
| **Fotoğraf 302.** | Süngü 39'un Genel Görünümü | 360 |
| **Fotoğraf 303.** | Süngü 39'un Namlu Detayı | 360 |
| **Fotoğraf 304.** | Süngü 40 ve Kını (Sağ Profil) | 361 |
| **Fotoğraf 305.** | Süngü 40 ve Kını (Sol Profil) | 361 |
| **Fotoğraf 306.** | Süngü 40'ın Kabza Detayı (Sağ Profil) | 362 |

| | | |
|---|---|---|
| **Fotoğraf 307.** | Süngü 40'ın Kabza Detayı (Sol Profil) | 362 |
| **Fotoğraf 308.** | Süngü 40'ın Kını Üzerindeki Askı Kayışı Bağlama Aksamı | 363 |
| **Fotoğraf 309.** | Süngü 40'ın Tüfek Sabitleme Yatağı ve Sabitleyici Tırnağı (Kabzaya Üstten Bakış) | 363 |
| **Fotoğraf 310.** | Süngü 40'ın Namlu Ağzı ve Dışa Kavisli Namlu Yüzleri | 364 |
| **Fotoğraf 311.** | Süngü 40'ın Namlu Sırtı | 364 |
| **Fotoğraf 312.** | Süngü 41'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 365 |
| **Fotoğraf 313.** | Süngü 41'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 365 |
| **Fotoğraf 314.** | Süngü 41'in Kabza Detayı (Sağ Profil) | 366 |
| **Fotoğraf 315.** | Süngü 41'in Kabza Detayı (Sol Profil) | 366 |
| **Fotoğraf 316.** | Süngü 41'in Tüfeğe Takılma Şekli ve Tüfek ile Birlikte Mevcut Formu | 367 |
| **Fotoğraf 317.** | Pala 1'in Genel Görünümü (Sağ Profil) | 368 |
| **Fotoğraf 318.** | Pala 1'in Genel Görünümü (Sol Profil) | 368 |
| **Fotoğraf 319.** | Pala 1'in Kabza Detayı (Sağ Profil) | 369 |
| **Fotoğraf 320.** | Pala 1'in Kabza Detayı (Sol Profil) | 369 |
| **Fotoğraf 321.** | Pala 1'in Alttan Görünümü | 370 |
| **Fotoğraf 322.** | Pala 1'in Namlusundaki Mevcut Eğrilik | 371 |
| **Fotoğraf 323.** | Pala 2'nin Genel Görünümü (Sağ Profil) | 372 |
| **Fotoğraf 324.** | Pala 2'nin Genel Görünümü (Sol Profil) | 272 |
| **Fotoğraf 325.** | Pala 3'ün Genel Görünümü (Sağ Profil) | 373 |
| **Fotoğraf 326.** | Pala 3'ün Genel Görünümü (Sol Profil) | 373 |
| **Fotoğraf 327.** | Pala 3'ün Kabza Detayı (Sağ Profil) | 374 |
| **Fotoğraf 328.** | Pala 3'ün Günümüze Ulaşmamış Kabza Ahşaplarının Boşlukları | 374 |
| **Fotoğraf 329.** | Pala 1'in ve Pala 3'ün Form Benzerlikleri (Sağ Profilleri) | 375 |
| **Fotoğraf 330.** | Pala 1'in, Pala 2'nin ve Pala 3'ün Form Benzerliği (Sağ Profilleri) | 376 |

# GİRİŞ

## Çalışmanın Amacı ve Önemi

Türk tarihi boyunca Türk devletlerinin yapmış olduğu savaşlar gerek arkeolojik verilerden anlaşıldığı üzere gerekse yazılı kaynaklarden edindiğimiz bilgiler itibariyle kendi döneminin en nitelikli savaş malzemeleri kullanılarak yapılmış ve birçoğunda başarıya ulaşılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak her ne kadar Türklerin askerlik konusundaki disiplin unsuru akla ilk gelen başarı unsuru olsa da bu savaşlarda kullanılmış olan savaş aletlerinin, askeri teçhizatların da önemi büyüktür. Şüphesiz ki yaşanılan devrin askeri teknolojisine sahip olmayan milletler savaş meydanlarında savaş teknolojisi kendilerinden üstün olan düşmana karşı dezavantaj yaratmıştır. Bu bağlamda ele alınacak olursa Türk tarihinde önemli bir yeri oluşturan Osmanlı İmparatorluğu'nun altı asırlık serüveni yapılan savaşlar açısından değerlendirildiğinde konu kapsamı son derece geniş bir alan ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi ve ekonomik olarak çok güçlü olduğu dönemde savaş teknolojisi bakımından kendisinden daha güçsüz ordulara karşı kazanılmış olan savaşları anlamak, Osmanlı Devletinin son yıllarında savaş teknolojisi olarak kendisinden daha güçlü birden çok millete karşı kazanılmış olan muharebelerin nasıl kazanıldığını anlamaktan daha kolaydır. Bu durumun en önemli örneği olan savaş I. Dünya Savaşı'nda, başkent İstanbul'a deniz yoluyla ulaşımı engellemek maksadıyla açılmış olan Çanakkale cephesinde yaşanmış olanlardır.

İleriki bölümlerde oldukça detaylı şekilde anlatılacak olan Çanakkale cephesinin açılması ve Çanakkale cephesinde gerçekleşen muharebeler ekonomik ve silah teknolojisi bakımından savaştığı devletlere göre son derece zayıf görünen -ve olan- Osmanlı askerlerinin söz konusu muharebeler bir genel olarak düşünülüp sonucu bakımından ele alındığında kazanılmış olan zafer dikkat çekicidir. Diğer bir yandan henüz savaşın başlamadığı günlerde savaş ile ilgili öngörüler yapılırken çoğunlukla silah gücü üstünlüğü ile kolayca boğazın geçileceğini düşünmüş olan başta İngiltere ve Fransa açısından bakıldığında son derece şaşırtıcıdır. Bu durum savaşların sadece silah teknolojisiyle kazanılmadığını, sonuçları ve tesir ettiği coğrafyanın büyüklüğü bakımından dünyanın en büyük savaşlarından birisinde, I. Dünya Savaşında, Çanakkale'de en belirgin şekilde gösterilmiştir. Söz konusu başarının sağlanmasında kullanılmış olan silahlar savaşın maddi unsurlarından olup dar alanda harp tarihi, sanat tarihi, geniş alanda ise bilim alanının sınırları

içinde kültürel unsurları barındıran bilimin farklı alanları içinde son derece önemli bir alanı oluşturmaktadır. Bu çerçevede, I. Dünya Savaşı'nda açılmış olan Çanakkale cephesi muharebelerinde kullanılmış olan silahlar konusuna ışık tutulması son derece önem arzetmektedir. Bu bağlamda, ele alınan ateşsiz silahlar üzerinden gidilerek gerekli tespitler ve değerlendirmelerin yapılması hedeflenmiştir.

**Çalışmanın Kapsamı**

Bu çalışma, Osmanlı dönemine ait farklı silah türlerini ele almaktadır. Konu kapsamında incelenecek silahların tamamı Çanakkale Savaşları sırasında kullanılmış olan ve T.C. Kültür Bakanlığı Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı envanterinde bulunan ateşsiz silahlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde birden çok sergi noktasında ve sergide olmayan ateşsiz silah incelenmiştir. Ön incelemelerde envanter defterlerinden, tarihi eserlerin sergilendiği noktalardan ve fiziksel ve kimyasal değişikliklere yol açmayacak yöntemlerle kültür varlığının özgün niteliğini değiştirmeden ömrünü uzatmayı amaçlayan konservasyon laboratuvarında edinilen bilgiler ışığında değerlendirme yapılmış olup, T.C. Kültür Bakanlığı Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Envanterindeki tüm ateşsiz silahların I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale muharebelerinde kullanılmadığı anlaşılmıştır.

Çalışma sürecinde ele alınan eserler, envanter numarası, geliş tarihi, müzeye geliş şekli, müzedeki yeri ve durumu/sergilendiği yer, inceleme tarihi, ustası, üretim malzemesinin türü, malzemenin maden cinsi, yapım tekniği, süslemesi, süsleme tekniği, ölçüleri (namlu uzunluğu, namlu eni; sap uzunluğu, sap eni gibi), hangi silah sınıfı içinde yer aldığı, tanımı, dönemi, tarih/tarih önerisi şeklinde incelenmiştir.

**Çalışmada Uygulanan Metot ve Düzen**

Çalışmanın ilk safhasını araştırma konusu olarak belirlemek istediğim ateşsiz silahlarla ilgili olarak yeterli malzemenin olup olmadığını tespit edebilmek için T.C. Kültür Bakanlığı Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı ile iletişime geçmek ve savaşlarda kullanılan silahlar hakkında bilgi almak oluşturur. Özellikle Avrupalı araştırmacıların Çanakkale savaşlarında kullanılmış ateşli silahlar üzerine detaylı çizimleri internet ortamında bulunacak seviyede araştırmalar yaptıkları bilgisine ulaşılınca, Çanakkale savaşlarında kullanılmış askeri malzemeler hakkında bugüne kadar ülkemizde yapılmış olan çalışmaların az olması ve bir ihtimal ileriki dönemlerde yapılacak çalışmalara referans olabileceği düşüncesiyle silahlar üzerine çalışılması kesinleşmiştir. Bu süreci, ön araştırma

sınırları çerçevesinde kaynak taraması ve kütüphane kaynaklarından konunun incelenmesi takip etmiştir. Çalışmanın ana hatları ve içerik detayları oluştuktan sonra içerik ile görsel malzemelerin ilişkisi ele alınmış, yalnızca inceleme konusu olan kültür varlıkları değil genel tanımlar ve benzerleri irdelenmiştir.

Bu çalışma dört ana bölümden müteşekkildir. Birinci bölümde, silahın ne olduğu, insanlık tarihi boyunca ne ifade ettiği, hangi amaçlarla ortaya çıktığı ve günümüze gelene kadar silahın kullanım amaçlarının neden değiştiği üzerinde durulmuş olup belirli bir düzen içinde aktarılmaya gayret edilmiştir. Birinci bölümün ilk kısmında, silah kavram olarak ele alınmış, silahların sınıflandırılması hakkında hangi kriterlerin esas alındığı ve bu sınıflamaların hangi unsurlara göre şekillendirilebileceği açıklanmıştır. Birinci bölümün ikinci kısmında, askerlik mesleği/görevi esnasında kullanımı olan ancak askeri malzeme ifadesi kullanıldığı zaman ayrımı tam olarak yapılamayan askeri donatıların ayrımı yapılmıştır. Bu bağlamda örnek olarak askerlik sınırları çerçevesinde kullanılan silah ile gene askerlik sınırları çerçevesinde kullanılan bir mataranın aslında askeri malzeme olduğu ancak farklı isimler altında değerlendirildiği/değerlendirilmesi gerektiği açıklanmıştır. Kısacası her silahın askeri teçhizat olmadığı, her askeri malzemenin askeri levazım olmadığı açıklanmıştır. Dolayısıyla savaş aleti, askeri teçhizat, askeri levazım ve askeri malzeme tanımları oluşturulmuştur. Birinci bölümün üçüncü kısmında konumuzun ana hattını teşkil eden ateşsiz silahların ilk çıkış noktası, ilk örneklerine nerede rastlanıldığı, insanın bu silahlara neden ihtiyaç duyduğu ve hangi sebeplerle sürekli geliştirildiği irdelenmiştir. Birinci bölümün dördüncü kısmında, ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun silah ile ilişkisine genel bir bakışı takiben altı yüz yıllık hakimiyet süresi boyunca Osmanlı ordusunda kullanılmış olan ateşsiz silahlar üzerinde durulmuştur. Her bir ateşsiz silah niteliğine göre gruplandırılarak/tipolojisi yapılarak ele alınmış, her bir ateşsiz silah tek bir başlık halinde açıklanmıştır. Bu silahları bahsi geçtiği şekilde ele alırken açıklamaları/sebebi dipnotlarda belirtilmek suretiyle gerekli görülen durumlarda detay bilgiler verilmiştir. Sınıflama olarak bakıldığında atıcı silahlar, gürz, şeşber, kamçı, döğen, koçbaşı; delici silahlar, mızrak, cirit, çatal, harbe, tırpan, zıpkın; kesici silahlar, kılıç, meç, yatağan, pala, kama, hançer, teber, balta; atıcı silahlar, sapan, ok, yay, mancınık, tatar oku, lobut olarak açıklanmıştır. Bu bölümde ele alınması düşünülen iki silah türü Osmanlı Ordusunda kullanılmış ateşsiz silahlar bağlamında kılıçlar, süngüler ve hançerler bölümünde silahı genel özellikleriyle tanıtıcı olmaktan çok daha detaylı şekilde ele alınması sebebiyle içerik olarak mükerrerlik

durumunu engellemek maksadıyla burada yapılan izahından hada detaylı şekilde söz konusu bölüm dipnotlarında izahı yapılarak daha ileriki bölümde daha detaylı olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Birinci Dünya Savaşı, savaşın siyasi unsurlarına ağırlık verecek şekilde anlatılmıştır. Bu anlatımlar sırasında konu akışını bölmemek amacıyla "I. Dünya Savaşının Başlamasında Teknoloji Yarışının Etkisi" gibi ayrı ayrı başlıklar açılmamış olup savaşın çıkmasına etki eden faktörler siyasi gelişimlerin içeriğine uygun bir şekilde verilmiştir. Aynı bölüm sınırları içinde savaşın görünen çıkış nedeni ve görünmeyen çıkış nedenler, nasıl bir coğrafi yayılım gösterdiği, uluslararası yakınlaşmaların hangi siyasi gayelerle ilişkili olduğu konu bütünlüğünü dağıtmadan okuyucuya sunabilmek için gerek dönem belgelerinden gerekse muhtelif çalışmalardan birebir alıntılara yer verilmiştir. İkinci bölümün birinci kısmında Osmanlı Devlet'nin özellikle yirminci yüzyılın ilk çeyreğindeki ekonomik ve siyasi durumu, savaşın başlamasına önayak olan devletlerin amaçlarıyla çelişen hiçbir meselesinin olmamasına rağmen savaşa girişi, Almanya'nın Osmanlı'yı müttefik olarak kabul etmesinin nedenleri açıklanmıştır. Bu bölümün ikinci kısmında Çanakkale ve İstanbul boğazlarının neden önemli olduğu açıklanmıştır. İkinci bölümün üçüncü kısmında çalışmaya konu olmuş olan silahların kullanıldığı muharebelerin oluşmasının zeminini teşkil eden Çanakkale cephesinin açılmasının nedenleri ve bu cephenin I. Dünya Savaşı boyunca açılmış olan diğer cephelere göre önemi üzerinde durulmuştur. Bu bölümde Osmanlı Devleti'nin fiilen savaşa katılmasında etkili olan unsurlar açıklanmıştır. Üçüncü bölümün dördüncü kısmında Çanakkale Deniz Savaşları başlığı altında Osmanlı Devleti'ne karşı müttefik olan Rusya, Fransa ve İngiltere'nin kendi aralarında ne gibi çıkar ilişkilerinin olduğu, amaçlarına ulaşılması halinde ne gibi sonuçları arzuladıkları anlatılmıştır. Bu bölümün son kısmı olan beşinci kısımda, Çanakkale'yi yalnızca denizden geçemeyeceğini anlayan İtilaf devletlerinin savaşı farklı bir boyuta taşımaları ve kara savaşları anlatılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü Alan Başkanlığı envanterinde bulunan ve Çanakkale Savaşlarında kullanılmış olan silah türlerinin tek bir başlık altında ele alındığı bölümü oluşturur. Yukarıda bahsi geçen birinci bölümün dördüncü kısmında silah olarak yer alan ancak açıklaması daha detaylı yapılacağı için birinci bölümün dördüncü kısmında ele alınmayan silahlar bu bölümde ele alınmıştır. Bu silahların birinci bölümün dördüncü kısmında ele alınmayarak ayrı bir başlık altında ele alınmış olmasının nedeni, katalog kısmında yer alan silah türleri hakkında genel tanımdan daha ayrıntılı bilgi vermiş olmayı

amaçlamış olmaktan ileri gelmektedir. Çalışmanın ana hattında bu şekilde bir uygulama yapılmak suretiyle hem kılıç, süngü ve hançer ile ilgili daha kapsamlı bir içerik oluşturmak mümkün hale gelmiş, hem birinci bölümün dördüncü kısmındaki akıcılık bozulmamış, hem de çalışmanın ana eksenini oluşturan tipoloji bölümünde yer alan silah türleri hakkında genel tanıtıcı bilgi vermeye nispetle daha detaylı incelenme sağlanmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde söz konusu silahların katalog çalışması yer almaktadır. Bu katalog yöntemi içinde yer alan künye maddeleri, ileriki dönemlerde konuyla ilgili bu çalışmaya başvuracak araştırmacının çalışmaya dahil edilmiş olan bir ateşsiz silahla ilgili oluşabilecek tüm sorulara cevap verebilmeyi amaçlayarak oluşturulmuştur. Bu amaç inceleme konusu olan silahı tüm yönüyle tanıtma isteğinden varolmuştur. Her bir silah yukarıda da bahsi geçtiği şekilde, envanter numarası, müzeye geliş tarihi, müzeye geliş şekli, müzedeki yeri ve durumu/sergilendiği yer, inceleme tarihi, ustası, üretim malzemesinin türü, malzemenin maden cinsi, yapım tekniği, süslemesi, süsleme tekniği, ölçüleri (namlu uzunluğu, namlu eni; sap uzunluğu, sap eni gibi), hangi silah sınıfı içinde yer aldığı, tanımı, dönemi, tarih/tarih önerisi şeklinde ele alınmıştır.

**Araştırmada Kulanılan Yayın ve Kaynaklar**

Bu çalışmada kullanılmış olan yayın ve kaynakları araştırmacıya kolaylık sunmak amacıyla içerik olarak iki grupta incelemek doğru olacaktır. Birincisi kaynak grubu, çalışma konusuyla doğrudan ilişki kurulabilecek ateşsiz silahlarla ilgili içeriğe sahip olan yayın ve kaynaklardır[1]. Ayrıca içerik bakımından ateşsiz silahları kısmen barındıran ancak ana

[1]Nejat Eralp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara; Fuat Avcı, *Harp Silah Araç ve Gereçleri Bilgileri,* Genelkurmay Basımevi, Ankara 1972; Ünsal Yücel, *Türk Okçuluğu*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999; Emel Esin, *Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997; Nejat Eralp, "Toplumsal Etkinlik Açısından Askeri Müzeler", 1. Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, 24-27 Mayıs 1983; Tülin Çoruhlu, *Osmanlı Tüfek Tabanca ve Teçhizatları (Askeri Müzeden Örneklerle)*, Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1993; Şinasi Acar ve Murat Özveri, "Osmanlı'da Savaş ve Spor Topuzları", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, Cilt:19, Sayı 2; Gizem Dede, Bursa Kent Müzesi Çengiç Beyleri'ne Ait Silah Koleksiyonu, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2018; Uğur Karcıoğlu, "Türk Kültüründe Atın Önemi ve Ata Sporlarımızdan Atlı Cirit Oyunu", *Anasay Dergisi*, Sayı: 2, 2017 Uğur Karcıoğlu, "Türk Kültüründe Atın Önemi ve Ata Sporlarımızdan Atlı Cirit Oyunu", *Anasay Dergisi*, Sayı: 2, 2017; Süleyman Lokmacı, "Solak-zâde Tarihi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 63, 2018; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara; Turgay Tezcan, *Silahlar*, Yapı Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetleri, İstanbul 1983; Gözde Yaşar (Haz.), *Askeri Müze Yatağan Koleksiyonu*, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İstanbul 2009; İsmail Atcı, Karaman Müzesi Etnografik Seksiyonda Sergilenen Ateşli ve Ateşsiz Silahlar, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014;

mihveri ateşsiz silah olmayan yayın ve kaynakları da söz konusu ilk gruba dahil etmek gerekir[2]. İkincisi grup kaynaklar ise çalışmanın bir kısmını oluşturan Birinci Dünya Savaşı'nı , Çanakkale Muharebelerini kapsamında barındıran ve genellikle siyasi tarih üzerine bilgiler içeren yayın ve kaynaklardır. İlk grup için ateşsiz silahlar hususunda ifade edilmiş olan, ana mihveri farklı olmasına rağmen konu kapsamı bakımından I. Dünya Savaşı ve Çanakkale Muharebeler hakkında bilgiler içeren kaynakları da ikinci gruba dahil etmek gerekir[3].

Ayrıca, içeriğinde silah teknolojisi ya da savaş tarihiyle ilgili bilgiler olmamasına karşın, bu çalışma içinde yer verilmiş olan kaynakları diğer bir yayın grubu olarak ele almak gerelir[4].

Son olarak, çalışma içinde yer almış olan arşiv belgeleri ayrı bir grup olarak ele alınmıştır[5].

---

[2]Abdulhadi Durukan, Paleolitik Dönemden MÖ 1. Binyılın Ortalarına Kadar Duvar Resimleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2014; Uğur Kurtaran, "Osmanlı Seferinde Organizasyon ve Lojistik", *Turkish Studies*, Cilt: 7, Sayı: 4, 2012; Bülent Çelik, *Osmanlı Seferinin Lojistik Sorunlarına Kentli Esnafın Getirdiği Çözümler: Orducu Esnafı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2002;

[3] Helmuth Graf von Moltke, *Türkiye Mektupları*, (Çev. Hayrullah Örs), Remzi Kitabevi, İstanbul 1969; Metin Korkmaz, *Bir Destan Bir Şahlanış Çanakkale*, İnşa Yayınları, İstanbul 2007; Erdoğan Aydın, *Osmanlı'nın Son Savaşı*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2013; Erkan Özmen, *Son Kale Çanakkale*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2008; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1984; Turhan Seçer, *Destanlaşan Çanakkale Deniz Kara Hava Savaşları Bütün Yönleriyle Anılar ve Yorumlar*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2005; H. Bayram Soy, "Küreselleşen Savaş", Savaş Tarihi Araştırmaları Uluslararası Kongresi 100. Yılında 1. Dünya Savaşı ve Mirası, Çanakkale-Türkiye, (6-8 Kasım 2014), 2015; Bayram SOY, "II. Wilhwlm, *Weltpolitik ve II. Abdülhamit"*, Türkler, Ed. Hasan Celal Güzel- Kemal Çiçek-Salim Koca, c. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002; Bekir Sami Özsoy, *Geçilemeyen Çanakkale*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011; Haluk Ülman, *Birinci Dünya Savaşına Giden Yol ve Savaş*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1973; Mehmet Bulut, "Çanakkale I Savaşı ve Tarihi", *Büyük Güçlerin Rekabeti ve I. Dünya Savaşının Ekonomik Nedenleri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2006; Ergun Göze, *Çanakkale'de Kumandanlar Savaşı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2003; Mehmet Işık, *1915 Kanla Yazılan Çanakkale Destanı*, Yakamoz Yayınları, İstanbul 2010; Serkan Ertem, Çanakkale Denizaltı Harekatı, Denizler Kitabevi, İstanbul 2011; Lokman Erdemir, *Çanakkale Bir Milletin Varoluş Destanı*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011; Balkan Harbi Tarihi ve Osmanlı Deniz Harekatı, Genelkurmay Başkanlığı Harb Tarihi Dairesi Resmi Yayınları. K.K.K. Askeri Basımevi İstanbul 1965; Edward J. Erickson, *I. Dünya Savaşında Osmanlı Ordusu*, (Çev. Kerim Bağrıaçık), Türkiye İş Bankası Kütür Yayınları, İstanbul 2009; Alan Moorhead, *Gelibolu*, (Çev. Ali Cevat Akkoyunlu), Doğan Kitapçılık, İstanbul 2004;

[4] Işıl Yalçınkaya, "Diptarih Açısından Sanatın Kaynağı", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, Sayı 7, 1972; Cengiz Alyılmaz ve Semra Alyılmaz, "Iğdır ve Çevresindeki Koç Heykelli Mezar Taşlarının Üzerlerindeki Arap Harfli Yazıtlar", Arap Harfli Yazıtlar ve Mezar Taşları Çalıştayı Bildirileri, Ankara-Türkiye, (Bahar 2017), 2017; Çağatay Behnur, "Sir Winston Churchill'in Vefatı ve Türk Basını", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, Cilt: 1, Sayı 18, 2013;

[5] BOA, DH. EUM. VRK, 25/8

Bu bölümde yer alan kaynakların dışında çalışma boyunca yararlandığımız diğer kaynak ve yayınlar kaynakça kısmında topluca yer almaktadır.

# BİRİNCİ BÖLÜM
# ASKERİ TEÇHİZAT KAVRAMI

## 1.1. Silah Kavramı

Toplumlar, toplum yaşamının gereği olarak bir yandan kendilerine ve fertlerine rahat ve insanca yaşamak için bir ortam yaratma çabası harcarlarken diğer yandan hazırlanmış ya da hazırlanacak bu ortamı koruyabilmek için önlemler almışlardır[6].

İlk çağlardan bugüne fizyolojik olarak besin elde etme, ekonomik olarak geçim aracı, zenginlik elde etme, siyasi olarak siyasal araçlarla ekonomik imtiyazlar ve siyasal egemenlik sağlama din, ideoloji, kültür gibi alanlarda entelektüel egemenlik sağlama gibi kalıplara giren amaç ve çabalar, Darvin'e göre hayat kavgası ve kalım kavgası olarak kabul edilmektedir[7].

İnsan, genel deyimi ile "savaş" diye adlandırdığımız hayat ve kalım kavgasında kendi fiziki gücünün yetmediği zorlu mücadelelerde hayatın başlangıcından itibaren kolaylaştırıcı, üstünlük sağlayıcı, güven verici ve kendi fiziki gücünü tamamlayıcı araçlara ihtiyaç duymuştur[8]. İnsanoğlunun, bu ihtiyaçların giderilmesi konusunda çeşitli araştırmalarda ve denemelerde bulunduğu yeryüzünde insan eliyle üretilmiş diğer tüm nesnelerde olduğu gibi üretilen her malzeme ilk çıkış noktası haricinde kendi bulunduğu çağa ulaşmadan önce bir gelişim periyodu ile bulunduğu güne gelmiştir. Bu süreçte insanın en büyük yardımcısı, dar anlamıyla varlığı ile ortam arasında uyumu sağlayan, dış ilişkilerde bağ kurmak ve maddeyi düşünüp, şekillendirmek görevini yerine getiren zekası olmuştur[9]. Bu araçlar bir yandan günlük yaşamı kolaylaştırıcı, iklim şartlarına uyumlu elbiseler, barınaklar, değirmen taşları, kaldıraçlar, tekerlekler, saban gibi bütün insanların mutluluk ve yararına bir buluş niteliği taşırken, diğer yandan ferdin ya da ferdin yaşadığı toplumun hayatını huzurlu, güvenli kılan ve diğer fert ve toplumlara karşı üstünlüğü amaçlayan ok, mızrak, balta, bıçak vb. niteliğe bürünmüştür[10].

---

[6] Nejat Eralp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, s. 4.
[7] Nejat Eralp, A.g.e., s. 4.
[8] A.g.e., s. 4.
[9] Henri Bergson, *Yaratıcı Tekamülden Hayatın Tekamülü*, (Çev. Mustafa Şekip Tunç), Maarif Vekaleti Yayınları, İstanbul 1934, s. 65.
[10] Nejat Eralp, a.g.e., s. 4.

İşte bu ikincilere genel bir tanımlama ile "silah" adı verilmektedir[11]. Silah, yakından veya uzaktan çeşitli şekillerde, yapısının gerektirdiği en etkili şekilde kullanılan, canlı varlıkları imha, cansızları tahrip eden; düşmanın, karşı tahrip ve imha etkilerinden koruyan araçlardır[12].

Silah kelimesi son derece geniş bir alanı kapsayan isim olarak karşımıza çıkar. Silahlar, kullanım amacı, işlevi, tesir gücü gibi niteliklerine ve farklı özelliklerine göre çeşitli sınıflamalara tabi tutulabilir. Tarihsel süreç içinde kullanılmış olan silahlara bakılıp kullanım şeklileri, tesir güçleri, işlevleri bağlamında değerlendirildiğinde, değerlendirmeye konu olmuş her malzemenin aslında bir silah olmasına karşın birbiriyle neredeyse hiçbir benzerlik kurulamayacak örnekler ve aralarında ilişkisi kurulamayacak farklı teknolojilerin olduğu örnekler son derece çoktur. Dolayısıyla, kapsamı son derece geniş olan söz konusu inceleme alanı çeşitli kriterler baz alınmak suretiyle sınıflandırılmış ve dönemsel takibinin daha iyi yapılabilmesi ve daha anlaşılır olabilmesi açısından spesifik olarak ele alınmışlardır.

Araştırma sınırlılığı açısından bakıldığında, gerek araştırma metodolojisinin daha tutarlı uygulanabilecek olması gerekse araştırma sonucunda ulaşılacağı öngörülen yeni bilgilerin daha sağlıklı sonuçlardan müteşekkil olmasına karşı olan tutum, yukarıda bahsi geçen kronolojik takibin daha sağlıklı yapılabilmesi, silahların tesir gücü, tarihsel süreçte geçirdiği gelişim evreleri, kullanılmış olduğu devir veya kullanış olan uygarlık, yalnızca karşı bir saldırı anında savunma yaparken kullanılması ya da saldırı silahı olması, kullanılmış olduğu coğrafya, ateşli silah veya ateşsiz silah olması gibi fiziksel olarak üzerinde barındırdığı birçok özelliğine bakılarak çok çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu tür yaklaşımların, tutarlı her araştırmada olması gereken bir inceleme metoduna sahip olması beklenirken, ulaşılan ya da ulaşılacak her sonuç söz konusu araştırmayla ilgili yeni araştırma konularını gün yüzüne çıkartmaktadır. Dolayısıyla bu ve bunun gibi araştırma süreçleri sonsuz bir takibi aslında bir zorunluluk olarak araştırmacıya sunarken, o güne kadar yapılmış olan sınıflamalardan farklı olarak daha önce yapılmamış sınıflamaları yapma imkanını da sunmaktadır. Ancak, hali hazırda mevcut bulunan, her ne kadar araştırma sonu olmayan bir süreç olsa da araştırılması konusunda belirli bir yol kat edilerek belirli sonuçlara ulaşmış olan çalışmalar sınıflama konusunda belirli bir perspektif sunmuştur. Bahsi geçen yaklaşımların anlaşılabilirliğini artırmak adına verilebilecek temel örnekler:

---

[11] A.g.e., s. 4.
[12] Fuat Avcı, *Harp Silah Araç ve Gereçleri Bilgileri,* Genelkurmay Basımevi, Ankara 1972, s. 3.

1. Tarihi gelişime göre sınıflandırma:
    a. İlkçağ silahları
    b. Barutun icadına kadar olan silahlar
    c. Barutun icadı ile yapılan ilk ateşli silahlar
    d. İlk yarı otomatik ve otomatik silahlar
    e. Atom silahları
2. Kullanma mesafesine göre sınıflandırma:
    a. Yakın Muharebe silahları
    b. Uzak muharebe silahları
    c. Genel destek, direkt destek silahları
3. Kullanıldıkları kuvvetlere göre sınıflandırma:
    a. Kara kuvvetleri silahları
    b. Deniz kuvvetleri silahları
    c. Hava kuvvetleri silahları
    d. Uzay silahları
4. Silahların yapılış ve kullanma amacına göre sınıflandırılması:
    a. Savunma Silahları
    b. Taarruz silahları
5. Tarihsel süreçte var olmuş devletlerin silahları kullandıkları silahlara göre sınıflandırma:
    a. Selçuklularda kullanılmış silahlar
    b. Bizans İmparatorluğu'nda kullanılmış silahlar
    c. Osmanlı İmparatorluğunda kullanılmış silahlar
    d. Türkiye Cumhuriyeti'nde kullanılan silahlar[13].
    e…

Bu sınıflandırmadan da anlaşılacağı üzere özelikle tarihsel süreçte var olmuş devletlerin kullanmış oldukları silahlar veya üretmiş oldukları silahlar bir sınıflamaya konu olabilecek veri olarak karşımıza çıkar. Ayrıca, söz konusu sınıflama başlıklarının alt başlıkları silahlarla ilgili ana hatları ifade etmektedir. Her bir alt başlık kendi içinde türü, silah cinsi, kullanım şekli gibi özelliklerine göre birçok alt başlıkta incelenebilmektedir. Sonuç olarak, farklı konularda da olduğu gibi silahlar içinde tek bir sınıflandırmadan söz etmek mümkün değildir.

### 1.2. Savaş Aleti, Askeri Teçhizat, Askeri Levazım ve Askeri Malzeme

Eski çağlardan günümüze kadar gelinen süreçte insanoğlunun ilgisini çeken veya ihtiyaçlarına hitap eden günlük kullanım eşyalarından savaş aletlerine kadar pek çok malzeme türünde değişim, gelişim ve kültürler arası etkileşim olmuştur. İnsanoğlunun ihtiyaç duyduğu bilumum malzemeler, önce zihinde tasarlanarak üretimle ilgili tecrübelerin sınırlılığında vücuda getirilmiş ve günden güne farklılaşan ihtiyaçlara göre hali hazırda mevcut olandan, işlevsel olarak daha iyisini ve daha niteliklisini üretebilmek gayesiyle

[13] Nejat Eralp, A.g.e., s. 44-45.

sürekli geliştirilmeye çalışılan -ve geliştirilen- ve buna bağlı olarak değişen üretim teknolojileri perspektifinde nitelik olarak geliştirilmiş, biçem olarak farklılaşmışlardır.

Yazılı kaynaklardan, arkeolojik verilerden, günümüze ulaşmış eski yerleşim yerlerinden, barınmayla birebir ilişkisi olası bakımından konut kültüründen anlaşıldığı üzere barınma ve korunma kavramları, tarih boyunca insanın en temel ihtiyaçları arasında yer almıştır. Korunma ihtiyacı günümüze ulaşmış bulunan mağara duvar resimlerinden anlaşıldığı üzere insanın öncelikli olarak doğadan izole edilmiş bir mekana ihtiyacı olduğunu ve korunma kavramının da barınma alanıyla birebir ilişkisi olduğunu gösterir.

Bir diğer taraftan insanın hayatını devam ettirebilmesi için zorunlu olarak sağlaması gereken beslenme ihtiyacı, doğaya karşı veya kendisini tehlike altında hissettirecek herhangi bir nesneye karşı kendisini savunmaya, korunma ihtiyacına yönelik savunma aletleri yapmaya ve bunları kullanmayı zorunlu kılacak zemini hazırlamıştır (Fotoğraf 1[14]). Barınmak için kullanılan ilk yerleşimler doğal süreçler ile oluşan mağaralar olsa da savunma, saldırı veya farklı tehlikelere karşı korunmak için kullanılmış olan silahlar insan eliyle, mevcut üretim bilgisi sınırları içinde, belirli bir amaca hizmet edecek işlevler kazandırılarak üretilmeye başlanmış olmalıdır[15].

Bu bağlamda ele alındığında organik malzeme olması bakımından günümüze ulaşmamış olsalar bile ilk silahlar doğada hali hazırda mevcut bulunan ağaç dallarından ve günümüze ulaşmış bulunarak bir kısmı arkeolojik kazılarda ele geçirilmiş olan buluntulardan, bilhassa taş malzemeden müteşekkil olup, doğada hali hazırda mevcut bulunan hammaddeler kullanılarak üretilmişlerdir. Söz konusu taş parçalarının zamanla daha dayanıklı kayaçlar kullanılarak üretilmesi, uç kısımlarının sivrilerek nihayetlenmesi, kenarlarının delici ve kesici bir işlev kazandırmak amacıyla keskinleştirilmesi, işlikleride kullanım amacıyla üretilmiş olanların dışında kalanların bir silah olarak ele alınması

[14] İspanya'nın kuzey doğusundaki Bask bölgesinde yer alan Altxerri mağarasında yaklaşık 39 bin yıllık resimler bulunmuştur. Mağaradaki duvar resimlerinde hayvan figürlerinin yanında az da olsa insan tasvirlerine de yer verildiği görülür. İnsan figürlerinin elinde, günümüzde ok ve yay olarak bildiğimiz silahların benzerlerinin tasvir edilmiş olması avcılık ve savunma amaçlı malzeme üretimiyle ilişkilendirilebilir. Konu olarak hayvan betimlerinin seçilmesi, dönem insanının yaşaması için kaçınılmazı olan avcılığın tabii bir sonucu olup, avcılıkla geçen günlük yaşamın soyut ifadeleri olmaları bakımından önem taşımaktadır. Asya ile Avrupa arasında stratejik önemini günümüzde de koruyan Anadolu'da da bu tür mağara duvar resimleri mevcuttur. Adıyaman'daki Palanlı ve Keçiler, Antalya'daki Öküzini ve Beldibi Mağaraları, mağara resimlerinin Anadolu'daki örneklerini barındırmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Abdulhadi Durukan, Paleolitik Dönemden MÖ 1. Binyılın Ortalarına Kadar Duvar Resimleri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2014, ss. 6-51.

[15] Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ayrıntılı bilgi için bkz: Dipnot 1.

mümkündür. Bu durum, benzer bir bakış açısıyla ele alınacak olursa hayvan avlamak ya da hayvanlardan korunmak amacıyla ucu sivriltilmek suretiyle mızrak benzeri bir savunma silahı üretmeye uygun bir ağaç dalına form kazandırılması da -her ne kadar günümüzdeki silahlarla birebir ilişkilendirilemese de- silah olarak ele alınabilir. Dolayısıyla, bir malzemenin silah olarak ele alınabilmesi veya silah olarak ele alınamaması, o malzemenin üretildiği madenden, üretilmiş olan malzemenin biçemindeki tasarım ilkelerinden veya biçeminden ziyade söz konusu malzemenin saldırı amacına yönelik bir kullanımının olmasıyla veya olmamasıyla ilgilidir[16].

İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze insanoğlunun; doğaya karşı, farklı insan gruplarına karşı, komşu devletlere karşı olan mücadelesi de -yukarıda bahsi geçen barınma ve korunma ihtiyacını anladığımız örneklerden- gerek günümüze ulaşmış bulunan mağara duvar resimlerinden[17] gerek arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen bilgilerden gerekse günümüze ulaşmış bulunan ve savaş tarihi ile ilgili bilgiler içeren kaynaklardan anlaşıldığı üzere aralıksız olarak devam etmiştir. Söz konusu mücadelelerin tarihsel süreçteki devamlılığı ve somut örnekleri İmparatorluklardan, ulus milletlere; beyliklerden, bağımsızlığı olmayan ancak devlet kurma gayesi olan ve bir amaç etrafında birleşmiş küçük gruplara kadar pek çok şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, insanlık tarihi kadar eskiye dayanır ve doğaya karşı olan hakimiyet unsurları dışında üstünlüğünü, belirlediği hedefe kabul ettirmenin bir yöntemi olarak; saldırının karşılıklı yapıldığı, bir tarafın saldırırken savaşa katılmak zorunda kalan diğer tarafın kendisini savunduğu veya savunmaya mecbur kaldığı gibi örnekleri vardır.

Bu mücadeleler ile ilgili olarak kullanılan savaş aletlerinden, kullanılan saldırı veya savunma stratejilerine kadar savaşlarda kullanılan savaş malzemeleri, savaş stratejileri sürekli değişime uğramış olmasına rağmen değişmeyen en önemli eylem disiplini mücadelelerin veya savaşların bir amacının olmasıdır.

---

[16] Yalnızca törenlerde kullanılma amacına yönelik üretilmiş olan ve tasarım ilkelerine bağlı olarak sahip olduğu özellikleri bakımından silah olarak ele alınabilecek malzemeler de her ne kadar saldırı ya da savunma amacıyla üretilmemiş olsalar da tasarım ilkesi olarak silah adı altında ele alınır.

[17] İlk mağara duvar resimlerinde hayvanların bolca yer almasına karşılık insan figürlerin son derece az olduğu izlenmektedir: var olan figürler de genellikle çöp adam biçiminde ve özensiz tasvir edilmiş erkeklerdir. İnsan figürleri genellikle savaşırken ya da güç durumda çizilmişledir. Yerde yatan, oklara hedef olmuş ya da elinde ok ve yayıyla resimlenmiş figürler Avusturalya yerlilerinin (Aborjin) ve Afrika'nın güneyindeki Sanların (Buşman) kaya resimlerinde ve mağaralarında rastlamak mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülfem Uysal, "Mağara Sanatı", V. Ulusal Speleoloji Sempozyumu, İstanbul, (Mart 2011), s. 38.

Tarih boyunca yapılan savaşların, saldırı ya da savunma gerektiren mücadelelerin birbirinden çok farklı sebepleri ve amaçları olmuştur. İlk insanların avlanmak için kullandıkları ilkel silahlar beslenme ve korunma ihtiyacını amaç edinmişken, zamanla toprak mülkiyeti, egemenlik, ekonomi, ticaret vb. kavramların oluşmasıyla hakimiyet anlayışı değişmiş, ekseriyetle ekonomik sebeplere dayalı bir hal almış ve insan grupları arasındaki mücadelelerin, mücadele amacı bakımından farklılaşmasının zeminini hazırlamıştır. Bu durum, beslenme ihtiyacını amaç edinmekten her ne kadar farklı olsa da gene bir amaca dayanması bakımından ayrıca önem taşır. Dolayısıyla, ilk insanların doğada bir yer edinmek için kullanma ihtiyacı hissederek ürettikleri savunma ve saldırı aletleri zamanla farklı anlamlar ifade ederek hemcinsi olan insana karşı kullanılmaya başlamıştır.

Savaşların, mevcut sınırları genişletmek, yeni yurtlar edinmek, ekonomik kalkınma sağlamak, ticaret yollarına hakim olmak, çeşitli dinlerin kutsallık atfetmiş olduğu bölgelere veya şehirlere hakim olmak gibi çok çeşitli amaçlar ve sebepler çerçevesinde devletler veya silahlı gruplar arasında yapılageldiği bilinmektedir.

Amacı, sebebi veya sonucu her ne olursa olsun bahsi geçen bu mücadeleler, üretim faaliyetlerinin sınırları ve teknolojik imkanlar doğrultusunda saldırı ya da savunmada kullanılacak belirli alet, silah ve teçhizat üretmeyi veya bu tür malzemelere sahip olmayı bir zorunluluk haline getirmiştir[18]. Nitekim bu üretim faaliyetleri, üretilecek malzemenin kullanım amacı ve malzemenin üretilme ihtiyacını hissettiren durum ile olan sebep sonuç ilişkisi bağlamında ele alınacak olursa, belirli bir amaca hizmet etmesi için üretilmiş olan ya da üretilmek istenen alet edevatın insanın faaliyet gösterdiği veya göstermeyi düşündüğü her alan için geçerliliği söz konusudur.

İnsanın faaliyet gösterdiği veya faaliyet göstermeyi düşündüğü alan ve bu faaliyet alanı içindeki eylemler silsilesinde ihtiyaç duyduğu ya da duyacağı malzemeler ve iş ekipmanları konusunda, tüm meslek grupları için geçerli olabilecek bir ifadeyle; bir işi yapan kimsenin o iş ile ilgili olarak ihtiyaç duyduğu ya da duyacağı çok çeşitli işlevlerde kullanım alanına sahip birtakım alet, edevat ve ekipman ihtiyacı vardır. İhtiyaç duyulan bu iş ekipmanları, yapılacak olan işin niteliğine göre; iş eylemini kolaylaştırmak, daha az insan gücü ile daha iyi sonuçlara ulaşmak, üretim kalitesini arttırmak, verimliliği daha üst noktalara çıkartmak, zamandan tasarruf etmek gibi çok farklı unsurlarla ilişkilendirilebilir. Yukarıdaki ifadelerin daha anlaşılabilir olması bakımından gene bu bağlamda ele

[18] Ayrıntılı bilgi için bkz.: Dipnot 7.

alındığında zanaatkar bir marangozun ahşap yüzey düzlemek için planya, ahşap delme işleri için delgi, yontma işleri için keski kullanması; çiftçilik mesleğini icra eden bir kişinin toprağı işleme sürecinde ve farklı işlevlerde kullanabileceği kürek, bitki köklerinin ve toprağın havalandırılması için çapa, tesviye işlerinde kullanılmak üzere tırmık gibi ekipmanlara ihtiyaç duyması, yapılan meslek ile o mesleği yaparken ihtiyaç duyulacak malzemeler arasında ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Kısacası, icra edilmek istenen bir işin yapılabilmesi, yapılacak işin farklı aşamalarında, çok az kullanım alanı bile olsa belirli malzemelere ihtiyacı doğurmaktadır. Bu durum, bir amaca yönelik iş eyleminin tamamlanması için ihtiyaca cevap verecek ana ekipmanlara ve ana ekipmanlara yardımcı olacak malzemelere sahip olmayı bir zorunluluk haline getirir. Bir işi yapabilmek için sahip olunması gereken ekipmanların olmaması, ekipmanların kısıtlı olması veya var olan ekipmanların istenilen ölçüde ihtiyaca cevap vermemesi, yapılmak istenen iş ile ilgili zaman kaybını, iş eyleminin zorlaşmasını ve en önemlisi ise öngörülen sonuçlara ulaşılamaması ile karşı karşıya kalınmasını gündeme getirir. Daha genel bir ifadeyle, bir zanaat veya mesleğin icra edilebilmesi birtakım ekipman ihtiyacını doğurur veya bir takım ekipmana sahip olmayı gerektirir.

Askerlik mesleği, her ne kadar zanaat adı altında ele alınan meslek dallarından farklı olsa da, silahlı kuvvetler veya ordunun askerlik ile ilgili tüm sınıflarına harp sanatını öğretmek; var olan, öngörülen veya sulh zamanında bile olsa mevcut askeri gücünü olası bir savaşa hazır bulundurmak; harekat, ikmal, lojistik gibi ana programlarını mevcut konjonktürün sınırları çerçevesinde organize ederek farklı ülkelerden gelebilecek tehdit ve tehlikelere karşı toprak bütünlüğünü savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askeri gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak gibi vazifelerin sorumluluğunu taşıması sebebiyle, anlaşılabilirliği arttırmak gayesiyle yukarıda örneği verilen diğer meslek gruplarında olduğu gibi askerlik mesleğinin icra edilebilmesi de alet, edevat, silah ya da daha genel ifadeyle ordunun eğitim hizmetlerinden geri hizmetine, bakım ve onarımından cephe ihtiyaçlarına kadar olan çok çeşitli levazım[19], silah gibi araç ve gereçlerle mümkündür.

Her ne kadar savaş aleti veya askeri malzeme denildiği zaman ilk olarak savunmada ve saldırıda kullanılan tabanca, kılıç, süngü, fünye, tüfek, el bombası, top vb. gibi silahlar

[19] Levazım kelimesinin askerlik ile ilgili genel kullanımı "gerekli araç ve gereçleri sağlayan büro; ordunun geri hizmetinde ihtiyacı olan bütün malzeme veya bu malzemeyi sağlayan bölüm" anlamlarındadır. Ancak, burada kullanılan levazım ifadesi "gerekli olan şeyler, araç ve gereçler, ordunun ihtiyaçları, edevat" anlamında kullanılmıştır.

akla gelse de aslında askerin donatılmasında kullanılan dürbün, düdük, matara, kütüklük, kıyafet vb. gibi gerek cephede gerekse cephe gerisinde günlük yaşam malzemesi olarak işlev gören birçok malzeme de bu başlık altında ele alınabilir[20].

Bahsi geçen veya ismen zikredilmemiş olsa da askeri malzeme adı altında ele alınan tüm malzemelerin bir işlevi ve bir kullanım amacı söz konusudur. Askerin kullandığı mataradan, ıslık çalan oklara; asker donatı ürünlerinin en önemlilerinden olan kıyafetin rahat manevraya imkan vermesinden kullanılan ayakkabı veya pabuçların savaşın gerçekleştiği iklime ve zemine uygun olmasına kadar kullanılan her ürün sonucu etkileyeceği için son derece ehemmiyet taşır. Bu durum, binlerce yıllık insanlık tarihinde tecrübe edilerek belirlenmiş olan askeri ihtiyaçlar ve askeri malzemeler arasındaki ilişki bakımından ele alındığında, kullanılan, kullanılacak olan veya hiç kullanılmasa bile tedbir amaçlı bulundurulan her askeri malzemeye lüzumludur.

Bu bağlamda, bir malzemenin askeri malzeme adı altında incelenebilmesi askerlik mesleğinin sınırları içinde bir işlevinin ve işlevine bağlı kullanımının olmasına ve askerin bir ihtiyacına cevap vermesiyle ilgilidir.

Bir ordu içinde farklı sınıflardan, farklı birliklerden ve farklı birimlerden oluşan bir oluşum söz konusudur. Piyadelerin, atlı süvarilerin yanı sıra muharebe destek birimleri olan; istihkam, ikmal, istihbarat, bakım gibi farklı görevleri icra eden birlikler mevcuttur. Her birliğin kendi içinde bir görev tanımı ve o görevi icra edebilmesi için ihtiyaç duyduğu çeşitli malzemeler vardır. Bu malzemeler genel bir başlık adı altında askeri malzeme olarak ele alınır.

Askerlik mesleği içinde kullanılan tüm malzemeler askeri malzeme adı altında toplanırken malzemenin kullanım amacı ve kullanım yeri o malzemenin ne tür bir askeri malzeme olduğunu, hangi askeri malzeme sınıfı[21] içinde yer aldığını ifade etmektedir. Bu sınırlar çerçevesinde kullanım amacı savaş verilen karşı gücü yok etmek veya etkisiz hale

[20] Son derece genel bir anlam taşıyan "askeri malzeme" ifadesi, askeri malzemenin kullanım alanına göre alt başlıklara ayrılır. Malzemenin kullanım amacı ve nerede kullanılacağı o malzemenin ne tür bir askeri malzeme olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla askerlik mesleği içinde kullanılan silah ile askerlerin kullandığı kişisel bakım malzemeleri "askeri teçhizat" adı altında ele alınmamaktadır.

[21] Malzemenin türü ve sınıfı bağlamında ele alınacak olursa silah ve askeri donatı malzemesi olan asker matarası için asker malzeme denilebilir. Kullanım amacı ve işlevi bu askeri malzemelerin silah, askeri teçhizat, istihkam malzemesi, levazım malzemesi gibi hangi malzeme grubu içinde ele alınacağını ifade eder. Bu sebeple saldırı amacına yönelik olan tüfek saldırı silahı; matara ise askeri teçhizat olarak ele alınır.

getirmek olanlar silah adı altında toplanmakta olup niteliklerine göre kendi içinde ayrılmaktadır.

Saldırıda kullanılan kılıç, mızrak, ok ve yay, top, tüfek, meç, yatağan, pala, kama, hançer, teber, balta, mancınık vb. gibi savaş aletleri genel ifadeyle silah adı altında ele alınmaktadır. Bu silahlar kendi içinde ateşli silahlar ve ateşsiz silahlar olarak ikiye ayrılır. Her ne kadar iki başlık halinde ele alınarak spesifik olarak incelenebiliyor olsalar da temelde bu silahlar, ordu içindeki görevi ateş ederek savaşma, hareket imkanı ile sıcak çatışma içinde bulunma ve darbe imkanı sağlama niteliklerine sahiptirler. Temel amaç, silahların tüm imkanlarını kullanarak karşı birliklere en fazla zararı vererek saldırı güçlerini kırmak, elde olan ya da savaş sırasında ele geçirilmiş olan bir alanı muhafaza etmek, ateş ve sıcak çatışma gibi her türlü savaş planını fiile dökerek kılıç gibi birtakım silahlarla yakın muharebe, top gibi birtakım silahlarla uzak müdahalelerle düşmanı etkisiz hale getirmektir. Şayet karşı birlikler saldırıyı gerçekleştirdiyse düşman saldırısını gerek ateş ederek, gerek önceden planlanan manevra kabiliyetlerini uygulayarak, gerekse karşı taarruza geçerek düşmanı geri savurmak bu askeri malzemeler ve benzeri silahlarla sağlanmaktadır. Bu konudaki en önemli noktalardan birisi ise savaşta kullanılan her alet savaş aleti adı altında ele alınmamaktadır. Bahsi geçen ve yukarıda kullanım amacının izahı yapılmış olan malzemeler savaş aleti veya silah[22] adı altında ele alınmaktadır.

Bir askerin, savaş eylemi sırasında kullanmakla görevli olduğu saldırı ya da savunma silahı dışında, askerlik görevini icra ederken kullanacağı birtakım malzemeler vardır. Bu malzemeler teçhizat olarak ele alınmaktadır. Arapça techiz[23] kelimesine çoğul eki -at gelmesiyle oluşan ve alet, malzeme anlamına gelen kelime ile ifade edilir. Bir anlamda yardımcı ekipman diye tanımlayabileceğimiz bu malzemeler silah dışında kalan savaş gereçleri ve askerin donatılmasında kullanılan silah dışındaki ekipmanları olarak ifade edilebilir. Yukarıda, savaş aleti ve silah ile ilgili farklı askeri birliklerin farklı donatılarının olması teçhizatlar için de geçerlidir.

Bir diğer malzeme grubu ise gene kendi içinde farklı başlıklar atında ele alınabilecek çeşitliliğe sahip olmakla birlikte askeri levazım malzemeleri olarak adlandırılmaktadır. Sözlük anlamı itibariyle, değişik iş kollarında gerekli olan şeyler, araç gereçler; ordunun geri

[22] Ayrıntılı bilgi için bkz.: Dipnot 8.
[23] Techiz: Gerekli olan şeylerle donatma. Techizat: Bir şey için gerekli olan alet, malzeme ve teferrüatın bütünü.

hizmetinde ihtiyacı olan bütün malzeme veya bu malzemeyi sağlayan bölüm[24] şeklinde tanımı olup, hem askeri sarf malzemeleriyle hem de bunların temin edilmesiyle birebir ilişkilidir. Genellikle askerlikte kullanılan tüm malzemeler şeklinde anlaşılmakla birlikte askeri levazım[25] malzemeleri, adını ordunun silah ihtiyacı ve cephane ihtiyacı dışında kalan giyinme ihtiyacı, beslenme ihtiyacı vb. gibi gereksinimlerini sağlayan birim olan levazım[26] sınıfından almıştır. Dolayısıyla silah ve mühimmat dışında kalan ve askerlikle birebir ilişkisi bulunan malzemelerin genel bir ifadesidir.

### 1.3. Ana Hatlarıyla Savaş Aletlerinin Gelişimi

Askeri bir güce sahip olmak ile siyasi varlığın devam ettirilmesi arasındaki ilişkisi bağlamında devletlerin asker, ordu, savaş aleti kavramlarına yabancı kalmadıkları ve günümüzden geçmişe bakıldığında kültürlerarası etkileşimin oluşmasıyla farklı milletlerin veya devletlerin birbirlerine benzer silahlar kullandıkları görülmektedir. Bu durum ok ve yayın, kılıçların, mızrakların; savunma malzemesi olan zırhların ve kalkanların aynı zaman dilimi içinde farklı devletler tarafından kullanılmasıyla ve kültürün sürdürülebilir bir kavram olması sebebiyle kendilerinden sonraki halef-selef ilişkisi ile aynı kültürün devamı niteliğinde var olmuş toplumlar tarafından da kullanılmış olmasından anlaşılmaktadır. Bu silahlar gerek biçim, gerek üretim teknolojisi gerekse teknik unsurları itibariyle birbirlerinden ayrılarak farklılık kazanmışlarıdır. Bu sebepler doğrultusunda her toplumun benzer savaş aletlerini kullanmasına karşın, savaş malzemelerinin biçem özellikleri doğrultusunda da değerlendirilmesiyle, işlev olarak benzer özelliğe sahip olmalarına karşın farklılık ortaya koyacak unsurları da barındırırlar.[27]. Bu farklılaşma malzemelerin özellikle formlarında ve biçemlerinde karşımıza çıkar.

---

[24] http://tdk.gov.tr/ "Levazım".

[25] Ayrıntılı bilgi için bkz.: Dipnot 13.

[26] Osmanlı ordusunun levazım hizmetlerini görecek olan bu kişiler, ülkenin çeşitli bölgelerinde ihtiyaç dahilinde tespit edilmekte olup, bu işlerden ilgili yerlerin kadıları sorumlu idi. İstanbul, Bursa ve Edirne'nin orducu esnafı çıkarması kanun gereği olmakla birlikte, ihtiyaç halinde başka bölgelerden de orducu çıkarılabilirdi. Orducu çıkan esnaf malzemeleriyle birlikte orduya katılırken, bu kişilerin sanatlarında ehil kişiler olmasına dikkat edilirdi. Yine seçilen esnaflar orducu başının maiyetinde orduya katılırken, belirli bir süre hizmet ettikten sonra geri dönerlerdi. Eğer sefer devam ediyor ise yerlerine yenileri gönderilirdi. Ayrıntılı bilgi için bknz: Uğur Kurtaran, "Osmanlı Seferinde Organizasyon ve Lojistik", *Turkish Studies*, Cilt: 7, Sayı: 4, 2012, s. 2276.; Bülent Çelik, *Osmanlı Seferinin Lojistik Sorunlarına Kentli Esnafın Getirdiği Çözümler: Orducu Esnafı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2002, s. 89-222.

[27] Aynı işleve sahip silahların farklılaşması konusu aynı yüzyıla tarihlenen ve farklı coğrafyalarda farklı milletler tarafından kullanılmış olan iki kılıcın üretim malzemesi, üretim yöntemi ve işlev olarak birbirine benzerken, süsleme, belirli form detayları ile birbirinden ayrılması ve bu sebeple farklılaşması durumudur. Biçim, form ve işlev olarak benzer ancak biçem olarak farklılaşması olarak da ifade edilebilir.

Arkeolojik verilerden, mağara duvar resimlerinden ve günümüze ulaşmış bulunan bazı yazılı kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla askeri malzemelerin ve bilhassa silah gelişiminin ana hatları biliniyor olsa da söz konusu savaş ekipmanlarının birçoğu için ilk olarak hangi toplum tarafından üretildiği, hangi toplumlar tarafından nitelik bakımından geliştirildiği konusunda net bilgiler oldukça azdır. Buna rağmen dünya savaş tarihine yön vermiş bazı silahların incelenmesi arkeolojik veriler ışığında sürmektedir. Arkeolojik veriler ile ele geçen bu malzemelerle ilgili olarak, form ve biçem unsurları incelenip, buluntu yeri ile siyasi tarih ilişkisi bağlamında ele alınarak bazı sonuçlara ulaşmak mümkün olmuştur.

Yeryüzünde insan eliyle üretilmiş her şeyde görüldüğü gibi, silahlar da bulundukları güne ulaşmadan işlevsel, işleve bağlı olarak biçimsel ve zamanla kullanım şekillerine varacak bir gelişim evresi geçirerek bulunduğu güne ulaşmıştır. Bu gelişim, genelde bütün savaş araçlarını içine alan geniş silah tanımında olduğu kadar, bu tanımlamanın kapsamına giren taarruz ve savunma amaçlı her silah türü için geçerlidir[28].

Yukarıdaki ifadeyi örneklemesi bakımından, İngiltere'de Clacton'da bulunan iki yüzü işlenmiş taş bıçakların, Fransa'da Sainte-Et-Marne'da bulunan taş baltaların daha sonraki dönemlerde cilalı ve daha düzgün olarak kemikten yapıldığı demir çağı, bakır çağı ve tunç çağında ise çağların özelliklerine uygun yapı değişikliklerine uğradığı görülür[29].

İnsanoğlunun, silahlarda barut kullanımı başlayana kadar ateşsiz silahları yukarıda izahı yapıldığı gibi çok farklı şekillerde kullandığı bilinmektedir.

Üst paleolitik çağın sonuna kadar, yani alt, orta ve üst paleolitik çağda insanlar avcılık ve toplayıcılıkla geçinirken, hayatını et ve yabani bitki, kök, meyve yemekle sürdürebildiği için insanın en büyük kaygısını da avcılık teşkil ediyordu[30]. Bu kaygıyı anlatan izler, söz konusu devir insanlarının yaptıkları aletler, daha sonra kapan ve tuzaklar ve nihayet çeşitli av hayvanlarının değişik pozisyonlarda canlandırılması gayretidir[31]. Bu canlandırmalar günümüzde ateşsiz silahlar ile ilgili sahip olduğumuz bilgilerin temelini oluşturması bakımından önem taşımaktadır.

Tarih öncesi devirlerde silahın kullanımıyla başlamış olan bu süreç günümüze kadar mütemadiyen devam etmiştir. İlk çağların bazı toplumlarında görülen basit endüstrileşme

---

[28] Nejat Eralp, a.g.e., s. 5.
[29] A.g.e.
[30] Işıl Yalçınkaya, "Diptarih Açısından Sanatın Kaynağı", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, Sayı 7, 1972, s. 211.
[31] A.g.e., s. 221.

hareketleri, yeni çağın başlarından sonra büyük bir ilerleme kaydederek silahın gelişiminde günümüzde uzay savaşı planlamasını yapabilecek bir hızın doğmasını sağlamıştır[32].

İnsanoğlunun üretimini yaptığı ve geliştirdiği her süreçte olduğu gibi silahın gelişiminde de bir önceki yapı ve şeklin ele alındığı muhakkaktır[33]. Söz konusu durumun en önemli örneklerinden birisini tarih boyunca en çok kullanılmış ateşsiz savaş aletlerinden olan ok ve yay oluşturur.

Peleolitik (M.Ö. 35000-10000) çağdan itibaren kullanılmaya başlayan, daha sonra Mısır, Asur, Hitit, Roma ve Çin medeniyetlerinde farklı form ve özelliklerle kullanılan ok ve yay, en gelişmiş ve etkili haline Orta Asya bozkır kavimleri ile ulaşmıştır[34]. Bundan dolayı bu kavimleri "okçu kavimler" olarak adlandıranlar olmuştur[35].

Asya'da ok ve yayla ilgili en eski buluntular Kuzey-Doğuda ve Sibirya'da ele geçmiştir[36]. Teknolojik bakımdan oldukça gelişmiş olduğu gözlenen bu silahların, Avrupa, Kuzey Afrika ve diğer bölgelerde tespit edilmiş olan ok ve yaylardan önemli yapı ve teknik farklılıklara sahip olduğu ve bu özelliğiyle okçuluk tarihinde bir evrime işaret ettiği görülmektedir[37].

Özellikle Türk kültür safhalarının gelişme alanları olarak bilinen Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, ve Doğu Türkistan gibi bölgelerde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda ortaya çıkan ok ve yaylar, bu silahların atlı göçebe kültürün vazgeçilmez bir parçası olduğunu gösterir mahiyettedir[38].

Ok ve yay ile ilgili mevcut gelişim süreci bu süreç içinde çok farklı coğrafyalarda farklı toplumlar tarafından uğradığı değişim, ateşli silahların kullanımına kadar önemini korumuş olan bu ateşsiz silahın en son kullanım teknolojisine gelene kadar geçirdiği evreleri göstermektedir. Çünkü başından itibaren sürekli gelişen insanın zekası ve zihin faaliyetleri yaşamın her safhasında daima daha iyiye, daha ideale ve daha etkin olma prensibi içinde kusurları gidermeyi ve var olandan daha iyisini yapmayı amaçlamıştır[39]. Bu amaç

---

[32] Nejat Eralp, a.g.e., s. 5.
[33] A.g.e.
[34] Erkan Göksu, a.g.e. s. 62.
[35] Ünsal Yücel, s.g.e., ss. 1-2.
[36] Erkan Göksu, a.g.e., s. 61.
[37] Ünsal Yücel, *Türk Okçuluğu*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 10.
[38] Emel Esin, *Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 4.
[39] Nejat Eralp, a.g.e., s. 5.

doğrultusunda günümüze göre zirvede bulunan genel medeniyet teknolojisi içerisinde silah teknolojisi de payını almakta gecikmemiştir[40].

Geniş surlar ardından kale içlerine taş atan mancınıklar yerlerini, havan topuna, kıtalararası füze ve roketlere, savaş arabaları, yürüyen kuleler çeşitli zırhlı araçlara, ok, cirit ve mızraklarla, bütün kesici silahlar, ateşli silahlara, kale ve şato içlerine fırlatılan vebalı fareler ve zehirlenen yiyecekler kimyasal faktör taşıyan bombalara bırakmış olmaları ikincilerin ilklere göre daha güvenli ve daha etkin bir hale getirilmiş olmalarını göstermektedir[41].

İlk çağlardan beri kullanım alanını aralıksız sürdüren kesici, delici, vurucu ve atıcı silahlar savaştaki rollerini sanayideki seri imalar ve makineleşme dönemine kadar başarı ile temsil etmişlerdir[42]. Bu dönemler arasında büyük bir bölümü müzelerde istirahate çekilmeye hazırlanırken, bir bölümü ok ve cirit gibi yalnızca sportif faaliyetlerde yaşamlarını sürdürmekte, süngü ve bıçaklar ise sınırlı da olsa harp aracı niteliklerini korumaktadırlar[43].

### 1.4. Osmanlı Ordusunda Kullanılmış Olan Ateşsiz Silahlar

Osmanlı ordusunun askeri teçhizatları ve savaş malzemelerinin anlaşılması, kültürel geçmişe, tarihi kaynaklara, ordunun askeri geleneklerine, kültürel belleği oluşturan unsurlar olarak konuyla ilgili ananelerine bakmayı gerektirir.

Tarihsel süreçte toprak genişliği olarak en geniş ve kuruluşuyla yıkılışı arasında geçen süre bakımından en uzun süre hakimiyetini devam ettirmiş imparatorluklardan birisi olan Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde kullanılmış olan askeri malzemeler ve özellikle silahlar, imparatorluğun toprak büyüklüğü ve uzun süre varlığını devam ettirmiş olması nitelikleriyle birebir ilişkili bir şekilde silah formları, silah türleri ve silah cinsleri bağlamında oldukça zengin bir alanı oluştururken, üretimleri ve titiz işçiliklerine dayalı sanat değeri taşıyan bir görünüşe sahiptirler.

Devlet politikası olarak sürekli bir şekilde fetih hareketlerinde bulunmak zorunda olan Osmanlı Devleti, özellikle bu nedenden dolayı ve çağlar boyu geleneklerinin getirdiği

[40] Nejat Eralp, "Toplumsal Etkinlik Açısından Askeri Müzeler", 1. Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, 24-27 Mayıs 1983, s. 307.
[41] Nejat Eralp, 1993, a.g.e., s. 5.
[42] A.g.e., s. 6.
[43] A.g.e., s. 6.

askerlikle ilgili birikimler sebebiyle ordu ve silah gücüne büyük önem vermiştir[44]. Osmanlı Devleti'nin 16. ve 17. yüzyıllarda en büyük dünya devleti olması, aynı zamanda Türk sanat geleneğinden doğan büyük bir sanat geliştirmesini sağlamış, bu nedenle silahların teknik özelliklerinin yanında estetik özelliklerine de büyük önem verilmiştir[45]. Bu gelişmişlik düzeyini meydana getiren faktörler incelendiğinde, özellikle Osmanlı Devleti'nin kültürel belleğini oluşturan etkilerden bahsetmek mümkün hale gelir. Bu bağlamda:

> 1.Orta Asya Türk Kültürünün başlangıcından itibaren toplumun yapısında mevcut olan Türk Silah geleneği Osmanlılarda da devam etmiş, sosyal ve siyasal gelişmelere paralel olarak bir yükselme grafiği çizilmiştir.
> 2. 14. yüzyıl başlarından başlayarak, 18. yüzyıl sonlarına kadar devletin ve toplumun içerisinde bulunduğu yüksek ekonomik ve mali seviye silahın bir savaş aracı olarak gelişmesini sağladığı kadar üstün zenginliğe sahip bir sanat eseri niteliği almasına da sebep olmuştur. Kıymetli maden ve taşlarla yapılan çeşitli süsleme ve bezemeler, silahı soğuk görünümünden çıkararak günlük giyim ve kuşamın bir parçası haline getirmiştir.
> 3. Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılmasından sonra, Osmanlıların Anadolu'ya hakim olarak, Anadolu Türk birliğini kurma politikaları, onların kendilerinden önce Anadolu Türk kültürünün sosyal, siyasal ve askeri mirasçıları olmalarına sebep olmuştur. Ancak pek tabiidir ki özellikle askeri kültürün mirası olarak devralınan silahlar kendilerinden önceki devletlerden aynen alınmıyor ve ilk olarak kullanılmıyordu. Buna rağmen bu silahlardan 15. yüzyılın ikinci yarısına kadar istifade edilmiş ve kullanılmış olduğu da söylenebilir. Fatih Sultan Mehmed İstanbul'un fethinden sonra Ayasofya'nın yanında bulunan Sainte İrene kilisesine cebehane adını vererek eski silahları burada toplaması bu düşünceyi doğrulamaktadır. Ayrıca bugün müzelerimizde bulunan 13. Ve 14. yüzyıllara ait kesici, delici, vurucu ve koruyucu silahlardan kitabesi olmayanlarla, kitabesinde tarih, yer ve şahıs adları belirtilmeyenlerin Anadolu'da 11. yüzyıldan beri devam eden Türk askeri kültürün hangi dönemineait olduğunu kesin olarak verebilmek, hemen hemen imkansız gibidir. Bunun yanı sıra bu silahların devletin kuruluşu ve onu izleyen yıllarda bir Yeniçeri askeri veya daha üst düzeyde bir subay veya komutan tarafından kullanılmamış olduğu da söylenemez. Bu da gösteriyor ki silahların çeşitlilik ve zenginliğinde en önemli faktörlerden biri de Osmanlıların devraldığı askeri kültür mirasıdır.
> 4. yukarıda bahsettiğimiz tablonun oluşumunda silah yapımcılarının en büyük rolü üstlenmiş olduklarından şüphe duymamak gerekir. Devletin çekirdek kadrosunda mevcut silah yapımcıları ile toplum içinde silah yapımcılığını meslek edinmiş silahçı ustalarının yanı sıra İran, Horasan ve Maveraünnehir'den göç eden ailelerdeki silah yapımcıları ve Ahi Tekkelerine bağlı Ermeni veya Yahudi ustalar silah yapımında kendi ekollerinin özelliklerini de zaman zaman eserlerinde aksettirmişlerdir. Böylece görüş açıları, zevkleri ve felsefeleri farklı silah yapımcıları tarafından üretilen

[44] Tülin Çoruhlu, *Osmanlı Tüfek Tabanca ve Teçhizatları (Askeri Müzeden Örneklerle)*, Genel Kurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 1.
[45] Tülin Çoruhlu, a.g.e., s. 1.

> silahlar tür olarak büyük bir değişiklik göstermese bile form, ölçü ve sanat yönünden sayılamayacak kadar çok çeşide ulaşmışlardır.
> 5. İmparatorlukta kullanılan silahların tür olarak çeşitliliği ise teknolojinin gelişmesine ve devletin, devletler arası savaş ve barış münasebetlerine bağlı olarak artmıştır. Osmanlı Devleti kuruluş yıllarında Arap, İran, Horasan, Memlük, Mısır, Altınordu kültürleriyle ilişkide bulunmakla beraber Avrupa ile temasa geçmesinden itibaren bu kıtada yeni yeni gelişmeye başlayan teknolojik ilerlemelere de kayıtsız kalmamıştır. 15. ve 16. yüzyıllarda devletin tebaası içerisinde bulunan Hristiyan unsurlar özellikle silahlar üzerindeki teknik yeniliklerin izlenmesinde aracı rolü oynamışlardır. Raguzalı, Rum, Slav, Arnavut vatandaşlarla devletin ayrıcalık tanıdığı Batılı tüccarlar İtalya ve Fransa'da gelişen silah teknolojisini Osmanlı Devleti'ne getirmişlerdir.
> Devletin yapımını üstlenerek savaşta askerlerine dağıttığı silahların dışında insan sayısı bakımından devamlı büyüyen, fetih politikası gereği görev alanı durmadan genişleyen ordunun silah ikmalinde kuruluş yıllarında yapılan kale muharebeleri geniş ölçüde yararlı olmuştur. Ele geçirilen kale ve palangalardaki silahlar harp ganimeti olarak alındığı gibi aynı zamanda buraların korunmasında da kullanılmıştır[46] .

Ayrıca, M.Ö. 209[47] yılı olarak kabul edilen Türk kara ordusunun kuruluş tarihi dikkate alındığında, Osmanlı Devleti'nin kuruluş devri yılları itibariyle yaklaşık olarak bin altı yüz yıllık bir askeri birikiminden bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla, Osmanlı Devleti'nin diğer pek çok alanında olduğu gibi kullanmış olduğu silahlarla ilgili olarak da çok köklü bir altyapıya sahip olduğu söylenebilir. Söz konusu altyapı, öncesi olduğu bilinen ve kuruluş tarihi M.Ö. 209 olarak kabul edilen ve nesiller boyu bin altı yüz yıllık bir süre içerisinde sürekli geliştirilerek var edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun ordusunda kullanılmış olan silahlar taarruz silahları ve savunma silahları[48] olarak ikiye[49] ayrılır. Taarruz silahları ateşsiz silahlar ve ateşli silahlar olmak üzere kendi içinde iki alt başlıkta incelenirken savunma silahlarında ateşli bir sistem kullanılmadığı için böyle bir ayrım söz konusu değildir.

---

[46] Nejat Eralp, a.g.e., s. 41-42.
[47] Mehmet Mercan, "Tarih Kaynağı Olarak Harb Cerideleri", *Tarih Dergisi*, Sayı: 46, 2007, s. 273.
[48] Konu kapsamında olmaması sebebiyle savunma silahlarının sınıflandırılması çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıntılı bilgi için bknz.: Nejat Eralp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993, s. 44.
[49] Osmanlı ordusunda kullanılmış olan silahların kendi içinde Taarruz silahları ve savunma silahları şeklinde ikiye ayrılması ve bu iki alt başlığın da kendi içinde farklı başlıklar olarak ayrılmalarıyla ilgili olarak bu araştırmada Nejat Eralp'in sınıflandırması kullanılmıştır. Bu sınıflandırma ile ilgili olarak farklı araştırmacıların silahları farklı başlıklar halinde ele almış oldukları örnekler söz konusudur. Bu çalışmanın ana unsurlarından olan silah kavramının sınıflandırmasıyla ilgili olarak bilgi için bknz.: 1.1 Silah kavramı; Ayrıca bu konuyla ilgili faklı örnekler için bknz.: dipnot 148.

Taarruz silahlarının alt başlığı olarak ele alınan ateşsiz silahlar kendi içinde vurucu silahlar, delici silahlar, kesici silahlar ve atıcı silahlar olarak dört alt silah türüne ayrılırken; taarruz silahlarının alt başlığı olan ateşli silahlar kendi içinde top, tüfek, tabanca, el havanı, mitrelyöz şeklinde beş silah türü olarak sınıflandırılmıştır[50].

Söz konusu sınıflandırmaya göre ateşsiz silahlar dört gruba, bu dört grup da kendi muhtevasında yer alan silahlara ayrılır. Bu bağlamda ele alındığında, vurucu silahlar: gürz-topuz, şeşber, kamçı, döğen, koç başı; delici silahlar: mızrak-kargı, cirit, çatal, harbe, tırpan, zıpkın, alem; kesici silahlar: kılıç, meç, yatağan, pala, kama, hançer, teber, balta; atıcı silahlar: sapan, ok-yay, mancınık, tatar oku, lobut şeklindedir[51].

### 1.4.1. Gürz-Topuz

Tıpkı şeşber, kamçı, döğen ve koç başı gibi ateşsiz taarruz silahları olan gürz veya topuz ateşsiz silahların içinde vurucu silah olarak ele alınır. Gürz ve topuz her ikisi de aynı ateşsiz silahı ihtiva etmektedir. kesin bir ayrım olmamakla birlikte, ağır ve uzun saplı olanların gürz, hafif ve kısa saplı olanların topuz olarak adlandırıldığı söylenebilir[52]. Topuz ismi Türkçe bir kelimedir. İki farklı ad ile anılmasının nedeni gürz kelimesinin Farsça'dan gelmesi ve bu kelimenin Türkçe karşılığının topuz olmasından kaynaklanır. Söz konusu silahın Osmanlılar devrinde bozdoğan[53] adıyla ifade edildiği bilinmektedir. Bunun nedeninin, kimi topuz tiplerinin boz doğan denilen bir yırtıcı kuş türünün kafasına benzetilmesiyle ilgili olabileceği söylenir[54].

### 1.4.2. Şeşber/Şeşper

Türkçedeki karşılığı altı dilimli olan şeşper gürz ve topuzun baş kısmının değişikliğe uğramasıyla ortaya çıkmış olan bir silahtır[55]. Bazı kaynaklarda şeşper bazı kaynaklarda şeşper olarak geçiyor olmasıyla birlikte her iki adlandırma da aynı savaş aletini ifade etmektedir. Kullanım şekli sebebiyle vurucu silahlar arasında ele alınan şeşperler temelde gövde yani sap kısmından ve baş kısmından ibarettir. Hem şeşberi oluşturan kısımların gövde ve baş kısmından ibaret olması hem de her ikisinin de vurucu silahlar arasında ele

[50] Nejat Eralp, a.g.e., s. 44.
[51] A.g.e., s. 44.
[52] Şinasi Acar ve Murat Özveri, "Osmanlı'da Savaş ve Spor Topuzları", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, Cilt:19, Sayı 2, s. 242.
[53] Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, C. 1, s. 241.
[54] Şinasi Acar, Murat Özveri, a.g.e., s. 242.
[55] Gizem Dede, Bursa Kent Müzesi Çengiç Beyleri'ne Ait Silah Koleksiyonu, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2018, s. 11.

alınmasından dolayı baş kısımlarının tasarım farkı dışında gürzlere ve topuzlara benzemektedir. Gürz ve topuzlarda oval bir form yansıtan baş kısmı şeşberde dilimli bir form kazanarak farklı bir silah haline gelmiştir. Bu dilimlerin tasarım ilkelerine bakıldığında şeşberin baş kısmından dışa doğru yönelim gösterirken, üretildiği malzemenin gittikçe inceldiği ve uç kısmında gövdeyle birleştiği noktaya nispetle daha keskin bir form kazandığı görülmektedir. Ayrıca, baş kısmının bir diğer tasarım ilkesi de şeşber paralel olarak yönelim gösteren baş kısmındaki dilimlerin her iki ucundan merkeze doğru, temrenlere göre iç bükey açısı sivri denemeyecek şekilde daha geniş tutularak merkezden uzaklaştırılacak şekilde tasarlandığı görülür. Her biri bir diğerinin simetriği olan dilimler bu duruma bağlı olarak kavisli bir hale getirilmiştir.

Bahsi geçen bu tasarım unsurları, vurma eylemi gerçekleştiğinde, hedefe temas eden ve hedefe zarar vermeyi sağlayan özelliklerin arttırması amacına hizmet etmektedir.

### 1.4.3. Kamçı

Süvari birlikleri ve piyadeler tarafından kullanılan ve ateşsiz taarruz silahlarının işlevi itibariyle vurucu silahlar sınıfında ele alınan kamçılar[56] üç bölümden meydana gelir[57]. Söz konusu bölümlerin ilki; kamçıyı kullanan kişinin savaş aletini tutmasını sağlayan metal veya kamçı ucunun ivmesine mukavemet gösterebilecek sağlamlığa sahip ahşaptan üretilebilen sap veya gövde bölümüdür. Kamçıların ikinci bölümü, kamçının hedefe temas ederek zarar vermesi amaçlanan uç kısmıyla sap kısmını birbirine bağlayan zincirden ibarettir. Son bölümü ise yüzeyi, verilmek istenen zararın boyutlarına göre düz küre veya çiviyi, ok ucunu anımsatacak şekilde sivriltilerek farklı varyasyonlarda tasarlanabilen uç kısmıdır.

### 1.4.4. Döğen

[56] Kamçı, Tüklerin Orta Asya kültürlerinden beri kullandıkları bir ilet olarak karşımıza çıkar. Pazırık kurganından at tasvirli gümüş eşya, at tasvirli halı yanında at başı şeklinde kamçı sapı bulunmuştur. Bu durum kamçının Türkler için ne kadar kıymet verilen bir malzeme olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ancak Orta Asya da kullanılan bu kamçılar işlev olarak daha çok kendi kontrolünden çıkmaya çalışan atına eziyet seviyesine ulaşmayacak şekilde uygun dozda vurmak amacıyla kullanılmıştır. Buna cirit kamçısı denir. Cirit kamçıları tasarım olarak iki bölümden meydana gelir. Bunlar, kamçı sapı ve kamçı sapının ucuna bağlanan deri malzemelerdir. Kamçının diğer bir ucunda yuvarlak şekilde tasarlanmış olan ve ciritçinin kamçıyı kullandığı elinin bileğine geçirerek kamçının düşmesini engelleyen bir özelliğe sahiptir. Ayrıntılı bilgi için bknz.: Uğur Karcıoğlu, "Türk Kültüründe Atın Önemi ve Ata Sporlarımızdan Atlı Cirit Oyunu", *Anasay Dergisi*, Sayı: 2, 2017, s. 178-179.; Dolayısıyla, yukarıda savaş malzemesi olarak açıklanması dışında at biniciliği ve cirit oyunuyla ilişkili bir kamçı türü vardır.

[57] Nejat Eralp, a.g.e., s. 49.

Gerek tasarım gerekse kullanım olarak kamçıya benzemektedir. Aynı kamçı gibi döğeni oluşturan üç ana bölüm vardır. Bunlar tutmayı sağlayan sap/gövde bölümü, sap ile hedefe darbeyi sağlayan gülle kısmını birleştiren zincir kısmı ve zincirin ucuna bağlanan gülleden ibarettir. Silahı tutmayı sağlayan sap kısmının başlangıç noktasından, zincirin ucuna bağlı olan güllenin bittiği noktaya kadar bir bütün olarak düşünülürse kamçıdan daha uzundur. Kamçı ve döğen yakın ve göğüs göğüse muharebelerde veya savaşçıların teke tek karşılaşmalarında özellikle kalkan, zırh, miğfer gibi savunma silahları üzerinde etkin olmuşlarsa da kullanma zorluğu sebebiyle zaten ender kullanılan bu silahlar ateşli silahların çıkışıyla birlikte tarihe karışmışlardır[58].

### 1.4.5. Koç Başı

11. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanan koç başı[59] Osmanlı Devleti ve ilişkide bulundukları diğer milletler tarafından kullanılmış olup, İtalyanlar tarafından ariate, Fransızlar tarafından bélier diye adlandırılmıştır[60]. Kütle olarak tek parçadan oluşan bu ateşsiz savaş aletinin kullanım şekli ve kullanım amacına bakıldığında belirli bir ivme kazandırılıp, aşılmak istenen engele vurarak sur ya da kale gibi yapıların kapılarını kırmak ve bu şekilde engeli aşmak üzerine kurulmuştur. Hedefe çarpan kısmı koç başı formunda tasarlanmıştır. Diğer silahlarda bulunması amaçlanan en önemli kriterlerden birisi olan sağlamlık ve dayanıklılık koç başı için de geçerlidir. Kaç başı savaşçılar tarafından taşınabildiği gibi, koç başını kullanmakla ve ona ivme kazandırmakla görevli askerleri korumak maksadıyla tekerlekler ile hareket ettirilen ve koçbaşını taşıyan bir sisteme sahip, yanları açık üstü yukarıdan gelebilecek saldırıları engellemek amacıyla kapalı olan örnekleri

[58] Nejat Eralp, a.g.e., s. 49.

[59] Gerek Türk mitolojisinden, gerek Antik Yunan mitolojisinden bilindiği üzere insanoğlu doğada beslenme ihtiyacı için tükettiği, binek hayvanı olarak kullandığı vb. gibi çeşitli şekillerde ilişki içinde olduğu hayvanlara belirli sıfatlar yüklemişlerdir. Bunlar doğada var olan hayvanlar olduğu kadar doğada bulunmayan hayvanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.; Türk boy ve toplulukları da kendilerine yakın görüp kendileriyle özdeşleştirdikleri ve zamanla kutsiyet atfedip totemleştirdikleri hayvanları sadık, güçlü, cesur, savaşçı bilge… sıfatlarıyla nitelendirmişlerdir. Bu sıfat yükleme konusunda koç hayvanı erkekliğin, üretkenliğin, bereketin ve gücün sembolü olarak kullanılmıştır. Kullanım alanı Orta Asya Türk tarihinden itibaren sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma Kazakistan'daki Alma-Ata Müzesinde sergilenen ve ayak kısımlarında koç başı tasvirleri bulunan tören kazanı, Milli Tarih Müzesi; Bakü/Azerbaycan'da sergilenen ve üzerinde koç başı tasviri bulunan tören kabı, Höşöö Tsaidam Müzesi/Moğolistan'da Köl Tigin anıt mezar külliyesi'nde bulunan koç heykelleri, Iğdır'da bulunan ve Karakoyunlularla, Akkoyunlularla ve bunlarla irtibatlı diğer Türk boylarıyla ilişkilendirilen üzerlerinde Arap harfli yazıtlar bulunan koç heykelli mezar taşları örnek olarak verilebilir. Ayrıntılı bilgi için bknz.: Cengiz Alyılmaz ve Semra Alyılmaz, "Iğdır ve Çevresindeki Koç Heykelli Mezar Taşlarının Üzerlerindeki Arap Harfli Yazıtlar", Arap Harfli Yazıtlar ve Mezar Taşları Çalıştayı Bildirileri, Ankara-Türkiye, (Bahar 2017), 2017, s. 305.

[60] A.g.e., s. 49.

de vardır[61]. Kalın ve yüksek sur veya kale duvarlarının, bu duvarlara göre daha zayıf olan kapıyı kırmayı ve hedefe ulaşmayı kolaylaştırması için tasarlanan bu silah barutun savaş aletlerinde kullanımının başlamasıyla zamanla önemini yitirmiştir. Buna bağlı olarak en çok Orta Çağ'da kullanıldığı söylenebilir.

### 1.4.6. Mızrak-Kargı

Sözlükte dürtmek; atmak, fırlatmak; delmek gibi anlamlara gelen zerk kökünden türetilmiş bir alet ismi olan mizrak, sert ve esnemeyen uzun-ince ahşap bir gönderle ucuna takılmış taş (çakmak taşı, volkan camı), kemik, boynuz, bakır, tunç, demir veya çelikten mamul bir temrenden oluşan dürtücü-delici bir yakın ve uzak dövüş silahıdır; hedefe doğrudan dürtülerek veya fırlatılarak kullanılmaktadır[62].

İlk silahlar, genelde ileriye doğru atılan bir cismin havada yol almasından elde edile hızdan istifade edilmesi prensibine göre tasarlanırken, fırlatılan nesne, önce basit bir taş iken daha sonra ucu sivriltilmiş mızrak, ok, cirit, çatal, harbe ve buna benzer olmuştur[63]. Bu sebeple Orta Çağ ve Yakın Çağ örneklerinde olduğu kadar nitelikli olmasa da ilk silahlardan olduğu söylenebilir.

Yakın ve uzak muharebede kullanılan ateşsiz silahlardan olan mızrak ve kargı arasındaki fark savaş silahının uzunluğu ile ilgilidir. Kargı mızraklara göre daha kısa tasarlanmıştır. Uzunluğu 2-5 m. arasında değişen ve daha kullanışlı olduğundan genellikle 3 m. uzunluğa sahip olanları tercih edilen mızrakların temren veya başat adı verilen dürtücü-delici kısmı silahın etkisini arttırmak için değişik şekillerde yapılırdı[64]. Türk mızrak temrenleri yassı, sivri ya da tırtıl biçiminde ve demirden olup sapları abanoz türü sert ağaçtan yapılmıştır[65]. Osmanlı minyatürlerinde yer alan mızraklar genellikle ince olarak tasvir edilmiştir. Ateşli silahların savaş alanlarında kullanılmaya başlamasıyla önemini günden güne yitirmiştir.

### 1.4.7. Cirit

[61] Nejat Eralp, a.g.e., s. 50.
[62] Mustafa Zeki Terzi, "Mızrak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2005, Cilt: 30, s. 3.
[63] Gizem Dede, a.g.e., s. 30.
[64] Tülin Çoruhlu, "Türkler'de Mızrak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2005, Cilt: 30, s. 4.
[65] Ahmet Özdal, *Türklerin Savaş Sanatı*, Doruk Yayımcılık, İstanbul 2008, s. 72.

Cirit[66] 130-140 cm. uzunluğunda yine ucunda mızrak temreni gibi temreni bulunan hafif süvari silahı olmasıyla birlikte, Ali Seydi Bey Resimli Kamus-u Osmani'de bu ciridleri cirdaval[67] diye adlandırmakta olup, bir tür kısa mızrak denilebilir[68].

Osmanlı İmparatorluğunda çeşitli görevler için 1830'lu yıllarda Anadolu'ya gelmiş olan Alman Subay Helmuth Graf von Moltke, askeri tespitlerinin yanı sıra Türklerle ve Osmanlı İmparatorluğuyla ilgili çeşitli tespitlerini kaleme almıştır. Moltke'nin Urfa'da kaleme aldığı notlar cirit[69] ile ilgili olarak savaşlarda silah kullanılan ciritler dışında da kullanımının olması hakkında bilgiler vermiştir.

> Kim isterse ileriye at sürüyor. O yüzgeri eder etmez başka biri onun ardından hücum ediyor ve kısa üzengilerinin üzerinde temreni bulunmayan üç ayak uzunluğunda, parmak kalınlığında hatta biraz da kalın bir harbeyi hatırlatıyor; bu değnen adamakıllı vuruyor ve çarpıyor, fakat bir kazanım duyulduğu da vaki değil[70].

Bu ifadelerde yer alan temreni bulunmayan ifadesi, hedefe fiziksel zarar vermeyi amaçlayan bölümün cirit sopasında bulunmadığını, dolayısıyla amacın hedefe zarar vermek olmadığını ifade etmektedir.

### 1.4.8. Çatal

Çatal, ateşsiz silahlar içinde delici özelliği bulunan niteliklere sahiptir. Temelde silahı kullanan askerin silahı tutmasını sağlayan sap ve sap bölümüne sabitlenmiş gövde bölümünden meydana gelir.

Tasarım itibariyle, düşey eksende merkezden iki kola ayrıldıktan sonra U harfini anımsatacak şekilde, birbirine paralel olarak aynı yöne doğru yönelim gösteren ve nihayetlendiği noktaya kadar sivrilerek devam eden bir form özelliğine sahip olması, çatalı diğer delici silahlardan ayıran en önemli özelliğidir. İkili temren bölümü silaha delici özellik kazandıran sivri birer uç ile nihayetlenirler. Ayrıca birbirine paralel olarak yönelim gösteren

---

[66] Mehmet Zeki Pakalın bu terimin açıklamasını şu şekilde yapmaktadır: Silahın icadından evvel süvari askerinin kullandığı harp aletlerinden birinin adıydı". Ayrıntılı bilgi için bknz.: Ferdi Bülbül, "Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü"ndeki Askeri Terimler, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat 2011, s. 197.

[67] Mehmet Zeki Pakalın bu terimin açıklamasını şu şekilde yapmaktadır: "Eskiden cirit oyunlarında ve muharebelerde kullanılan ucu demirli uzun mızrağın adıdır". Ayrıntılı bilgi için bknz.: Ferdi Bülbül, a.g.e., s. 197.

[68] Nejat Eralp, a.g.e., s. 52.

[69] Adını oynandığı alet olan çevgen de denilen (Çevgan) temrensiz mızraktan alır; kelimenin aslı Arapça cerîddir. Cerid kelimesi "kabuğu soyulmuş hurma ağacı" anlamını taşımaktadır. Ayrıntılı bilgi için bknz.: TDV İslam Ansiklopedisi, "cirit".

[70] Helmuth Graf von Moltke, *Türkiye Mektupları*, (Çev. Hayrullah Örs), Remzi Kitabevi, İstanbul 1969, s. 235.

her iki tarafta, sap aksına göre dışa dönük şekilde kıvrıma sahip ikişer demir çıkıntısı vardır. Her sivri uçta ikişer tane olan kavisli demir çıkıntılarından üstte olanlar daha kalın ve uzun altta kalanlar ise üstteki çıkıntılara nispetle boy olarak daha kısa, malzeme kalınlığı olarak daha ince bir yapıya sahiptir. Genel görünüm itibariyle merkezden iki yöne ayrılan ve her birinde çatallı ayrımlar bulunan geyik boynuzunu anımsatmaktadır. Bu kavisli çıkıntılar kaçan bir canlıyı tutmaya ve silahı kullanan kişinin hareketleriyle parçalamaya yöneliktir. Çok sayıda sivri uca sahip temreni olması sebebiyle çatal adıyla anılmaktadır.

Ateşli silahların icadından önce Osmanlı ordusunda kullanılmış olan savaş silahlarından olan çatallar, eski silahlar konusundaki uzmanlarımızdan Sermed Muhtar Alus'a göre Solakzade'nin[71] 1448 İkinci Kosova Meydan Muharebesini anlatırken bahsettiği şişlerin, çatal oldukları düşünülebilir[72].

### 1.4.9. Harbe

Kelimenin aslı Arapça kökenlidir. İki veya tek ucu demir temrenli ve hafif mızrak olup, Osmanlılar İmparatorluğu döneminde Piyadeler ve Kapıkulu süvarileri tarafından kullanılmış, bir silah olarak işlevi olmasının dışında, barış zamanında Harbeci ve Harbedarların bir rütbe işareti vazifesini görmüştür.[73].

Harbeciler yeniçerilerden olup, sap kısımları kadife ve kıymetli kumaşlarla bezeli, iki ucu temrenli olan harbeleri ellerinde taşırlardı[74]. Harbeci ismiyle anılan efrad, Sadrazamın İstanbul'daki görevleri sırasında başları olan Muhzır Başı ile birlikte sadrazamın güvenliğini tahsisle görevli olarak sadrazamla birlikte dolaşır ve Yeniçeri ocağından münasebetsiz bir davranışta bulunanlar bunlar vasıtasıyla odalarına gönderilerek cezalandırılırdı[75].

### 1.4.10. Tırpan

Uç kısmının delici özellik kazanacak şekilde sivri bir tasarıma ve buna bağlı olarak delici olma işlevine sahip olması sebebiyle delici ateşsiz silahlar içinde ele alınır. Mızrak gibi bir ahşap gövde ucunda, mızrağa göre daha uzun ve daha amaçlı bir temrene sahip olan

---

[71] Solakzade Mehmet Hemdemi Çelebi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Süleyman Lokmacı, "Solak-zâde Tarihi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 63, 2018, s. 515.
[72] Nejat Eralp, a.g.e., s. 54.
[73] A.g.e., s. 54.
[74] Gizem Dede, a.g.e., s. 13.
[75] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s. 209.

tırpanlardan bazılarında temren üzerinde uçları sivri hilal ve mahmuz şeklinde çıkıntılar daha da etkili bir hale getirilmiştir[76].

### 1.4.11. Zıpkın

Zıpkınlar, sahip oldukları form itibariyle ateşsiz delici silah olarak ele alınır. Temelde ahşap veya metalden üretilen gövde bölümü, mızrak temrenini gövdeye sabitleyen gövde yatağına kadar devam eder ve temrenin uca doğru sivrilen metal bölümüyle nihayetlenir. Bu bağlamda iki parçadan meydana gelmektedir.

Zıpkını kullanan askerin tutmasını sağlayan ve gövde kısmının devamında yer alan mızrak temreni, tahrip edilmek istenen hedefe delici görevini yapar. Bunun dışında temren ile sapın birleştiği noktadan temrene doğru ve temrenle bütünleşik hem hedefe hem de zıpkını kullanan kişiye dönük bir tasarımla bulunduğu noktaya yerleştirilmiş U şeklinde iki kanca vardır. Bu durum, form-işlev ilişkisi içinde düşünüldüğünde her ne kadar tasarımları birebir örtüşmese de, temreni üzerinde birden çok sivri düzenek barındırması sebebiyle yukarıda bahsi geçen diğer bir ateşsiz silahı, çatalı akla getirmektedir.

Temrenin altındaki yukarı ve aşağı kancalar düşmanı attan düşürmek, zırhına takarak zırhını parçalamak, atın ayaklarını keserek düşmanı attan düşürme amacıyla kullanılır[77]. Bu kancalar bazen dar ve ince bezen de enli ve uç boyuna yakın uzunluktadır[78].

### 1.4.12. Alem

Alem, Türkçede karşılığı "nişane, işaret, bayrak ve sancak" anlamına gelen Arapça bir kelime olup, bu tanımlamalar alemi silahlar içinde sayılan, fakat işlevi yönünden silahla ilgisi olmayan bir obje gibi göstermektedir[79]. Ancak eski Türklerde bayrak batırılacak, saplanacak bir silahın; sancak ise sançmak, saplamak için kullanılan sivri uçlu bir silahın adı olarak ortaya çıkınca alemin de mızrak türünden bir silah olduğu şüpheye yer bırakmamaktadır[80]. Batmak kökünden gelen ve d > y değişmesi neticesinde bayrak şeklini alan (bat-ır-ak > batmak > badrak > bayrak) kelimenin semantik bakımından sancak (sançmak > "batırmak" > sanç-ak > sancak) kelimesiyle benzediği açıktır[81].

---

[76] Gizem Dede, a.g.e., s. 13.
[77] Sultan Güneşli, Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Silahları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2008, s. 20.
[78] Nejat Eralp, a.g.e., s. 55.
[79] Gizem Dede, a.g.e., s. 13.
[80] Nejat Eralp, a.g.e., s. 56.
[81] Orhan Fuat Köprülü, "Bayrak", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 5, Ankara 1992, s. 247.

### 1.4.13. Kılıç[82]

### 1.4.14. Meç[83]

### 1.4.15. Yatağan

Belde taşınırken dış bükey kısmı üste bulunduğu ve yatan bir nesneyi hatırlattığı için yatağan (yatabilir, yatabilen) denildiği, Aydın civarında Yatağan köyünde efeler tarafından icat edildiği söylenmekle beraber, Özbeklerin Katağan kabilesi tarafından ortaya çıkarıldığı gibi yatağanın çıkış noktasıyla henüz kesinleşmemiş görüşler vardır[84]. 16. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı ordusunda genellikle piyade sınıfı olarak bilinen yeniçeriler ve denizci askerler tarafından kullanılmış olan delici ve kesici bir silahtır[85]. 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı İmparatorluğunun pek çok kurumda olduğu gibi orduda da reform hareketlerine girişmesi Türk silahlarının yerini Avrupa silahlarının almasına ve Türk silahlarının üretiminde büyük düşüş yaşanmasına neden olurken özellikle 1826'da yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla yeniçeri silahı olarak bilinen yatağan kullanımı daha çok halk arasında devam etmiştir[86].

Yatağan'ın en önemli özelliği ve diğer ateşsiz silahlardan farkı yalnızca Türklere has bir silah oluşu, birçok eserde tipik, popüler Türk kılıcı olarak geçmesidir[87]. Yalnızca Türklere ait bir Türk kılıcı çeşidi olup bu ateşsiz silahlarda balçak bulunmaz[88]. Bu silahın kılıçlarla olan benzerliği kullanımına da yansımıştır. Ancak bazı unsurlar itibariyle kılıçlardan bariz farkları söz konusudur.

İlk farklılık olarak kabzanın başlangıç noktasında, bazen iki yöne doğru genişleyen bazen farklı formlara karşımıza çıkan çıkıntı vardır.

---

[82] Tarih boyunca en çok kullanılmış ateşsiz silahlardan birisi olan kılıçlar bu çalışmanın üçüncü bölümünde "*Osmanlı Ordusunda Kullanılmış Ateşsiz Silahlar Bağlamında Kılıçlar, Süngüler ve Hançerler*" başlığı altında daha detaylı olarak ele alınacak olması sebebiyle, doğrudan ilişkili olacağı içerik bakımından mükerrerlik durumunu engellemek maksadıyla bu bölümde ele alınmamıştır. Kılıç hakkında bilgi için bkz.: Üçüncü bölüm.

[83] "*Osmanlı Ordusunda Kullanılmış Ateşsiz Silahlar Bağlamında Kılıçlar, Süngüler ve Hançerler*" başlığı altında daha detaylı olarak ele alınacak olması sebebiyle, doğrudan ilişkili olacağı içerik bakımından mükerrerlik durumunu engellemek maksadıyla bu bölümde ele alınmamıştır. Meç hakkında bilgi için bkz.: Üçüncü bölüm.

[84] Nejat Eralp, a.g.e., s. 71.

[85] Turgay Tezcan, *Silahlar*, Yapı Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetleri, İstanbul 1983, s. 16.

[86] Gözde Yaşar (Haz.), *Askeri Müze Yatağan Koleksiyonu*, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İstanbul 2009.

[87] Nejat Eralp, a.g.e., s. 69.

[88] Mihrican Çolak, "Türkçenin Söz Varlığında Kılıç", *Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 7, Cilt:4, 2018, s. 2154

Kabzanın en alt kısmındaki bu çıkıntıların silahı kullanırken durağanlıktan harekete geçme sürecinde kullanım yönü, pek çok farklı açıda kullanılma zorunluluğu ve farklı süratlerde hedefe ivmelenmesi gibi unsurların neticesinde elden kayıp gitmesini engellemek maksadıyla ve hafif bir şişkinlik yapacak şekilde tasarlandığı görülür.

Bunun dışında yatağanların bir kısmında bariz bir şekilde görülen namlunun sivrilen uç bölümüne doğru yüz kısmının genişlediği görülür. Bu genişleme silahın ağırlık merkezinin sivrilerek nihayetlenen uç bölümüne yakın bir noktaya konumlandırıldığını ve tahrip edilmek istenen hedefe doğru hareket aldıktan sonra kılıçlara nispetle daha fazla ivmelenmesini ve buna bağlı olarak hedefe daha fazla yük bindirilmesine olanak sağlamaktadır.

### 1.4.16. Pala[89]

### 1.4.17. Kama[90]

### 4.1.18. Hançer

Sap ve namlu olmak üzere temelde iki bölümden oluşan hançerler çoğunlukla namlu muhafazası olması için kın ile birlikte tasarlanmıştır. Bu kesici silahın gerek kullanım yöntemi gerekse boyutu bakımından aynı grup içindeki en benzer örneği kamadır. Hançerler kamalara göre daha kısadır. Ayrıca hançerlerin namlu özelliklerine bakıldığında kamalardakinin aksine hafif bir eğrilik göze çarpar.

> Eski kaynaklardan, minyatürlü el yazmalarından ve batılılar tarafından çizilen gravürlerden edindiğimiz bilgilere göre ergenlik çağını aşmış Osmanlı toplumunun her erkek kişisi hatta Batılı seyyahların çizgilerine göre, sarayda yüksek mevkilerde haseki sultan ve kadın efendiler kuşaklarında mutlaka bir hançerle gezmektedirler. Bu hançer, savaşta bir silah, barışta ise şahsın karşılaşabileceği hayati tehlikeler için bir koruyucu niteliği taşımaktadır[91].

---

[89] "*Osmanlı Ordusunda Kullanılmış Ateşsiz Silahlar Bağlamında Kılıçlar, Süngüler ve Hançerler*" başlığı altında daha detaylı olarak ele alınacak olması sebebiyle, doğrudan ilişkili olacağı içerik bakımından mükerrerlik durumunu engellemek maksadıyla bu bölümde ele alınmamıştır. Pala hakkında bilgi için bkz.: Üçüncü bölüm.

[90] "*Osmanlı Ordusunda Kullanılmış Ateşsiz Silahlar Bağlamında Kılıçlar, Süngüler ve Hançerler*" başlığı altında daha detaylı olarak ele alınacak olması sebebiyle, doğrudan ilişkili olacağı içerik bakımından mükerrerlik durumunu engellemek maksadıyla bu bölümde ele alınmamıştır. Kama hakkında bilgi için bkz.: Üçüncü bölüm.

[91] Nejat Eralp, a.g.e., s. 72.

Diğer kesici silahlarda olduğu gibi hançerler üzerinde, özellikle kabza ve kınlar üzerinde süsleme ve bezeme sanatının en güzel örnekleri verilmiş olup Osmanlı giyim ve kuşam sanatının göz alıcı yapısı ile kumaşın ve elbisenin bir parçası haline gelmiştir[92].

### 1.4.19. Teber

İki elle kullanılan bir silah olan teber isim olarak Osmanlıca'ya Farsça'dan geçmiş olup balta anlamına gelmekte olup demir malzeme kullanılarak üretilmiş olan gövde kısmı ve sap kısmı olmak üzere iki bölümden oluşur.[93]. Görünüm olarak el baltaları ve istihkam baltalarıyla benzer özelliklere sahiptir.

14. yüzyıl başlarında teberlerin sapla birleşen kenarları karşısına uzun sivri madeni uçlar eklenerek hem kesici hem delici parçalayıcı görevi görmeleri sağlanmışsa da 16. ve 17. yüzyıllarda uzun saplı ve geniş ağızlı teberlerin yerini daha kolay ve süratli kullanılan teberler almıştır[94]. Kullanım esnasında elden kaymaması için yatağanların kabzasındaki gibi olmasa da aynı amaca hizmet eden bir çıkıntısı olan örnekleri vardır. Kullanan kişinin önemine göre sap kısmında helezon veya yivli altın, gümüş kakmalar da kullanılabilen bu ateşsiz silah ateşli silahların ortaya çıkması, ağır olması ve seri olarak kullanılamaması zamanla savaş sahnelerinden silinmesine neden olmuştur[95].

### 1.4.20. Balta

İlkçağlardan başlayarak 16. ve 17. yüzyıl başlarına kadar hemen hemen bütün milletler tarafından kullanılmış olan baltalar ateşli silahların ortaya çıkması, ağırlığının fazla olması sebebiyle seri olarak kullanımının zor bir silah olması baltanın zamanla savaş sahnelerinden çekilmesine sebep olmuştur[96].

### 1.4.21. Sapan

Eşit uzunlukta iki ipin elle tutulan uçları dışındaki diğer iki ucuna belirli ağırlıkta taş demir veya kurşun alabilecek bez, deri veya aynı ipin devamı file örgü bir kesenin eklenmesi ile yapılan bir silahtır[97]. Osmanlılar tarafından 15. yüzyılın sonlarına kadar kullanıldığı

---

[92] A.g.e.
[93] Jale Özlem Oktay, a.g.e., s. 109.
[94] Nejat Eralp, a.g.e., s. 74.
[95] Gizem Dede, a.g.e., s. 21.
[96] İsmail Atcı, Karaman Müzesi Etnografik Seksiyonda Sergilenen Ateşli ve Ateşsiz Silahlar, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014, s. 33.
[97] Nejat Eralp, a.g.e., s. 78.

bilinen sapanın ne yazık ki günümüzde bir orijinali mevcut olmadığı için tarifi ancak gravür ve eski anlatımlara dayanmaktadır[98].

[98] A.g.e.

# İKİNCİ BÖLÜM
# BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI

Birinci Dünya Savaşı, çok sayıda devletin mücadele ettiği, dünya tarihinde yaşanmış en büyük savaş olarak tarihe geçmiş, geniş bir alana yayıldığı için birçok devleti etkisi altına almış, savaşa katılan devletler dışında savaşa katılmayan devletlerin pek çoğunu da sonuçları itibariyle etkilenmiş olması sebebiyle genel olarak Birinci Dünya Savaşı adıyla anılmıştır.[99]

Birinci Dünya Savaşı'nın anlaşılabilmesi sömürge imparatorlukları, sömürgeciliğin yayılması, sanayi devrimi, Osmanlı İmparatorluğu'nun durumu, ekonomik çıkar unsurları, sanayi ve teknoloji savaşları, uluslararası ilişkiler bağlamında Avrupa'nın ikiye bölünmesi, Almanya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki devletlerarası ilişki, liberalizm, liberalizm ve ekonomi arasındaki ilişki ve Saraybosna suikastı gibi konulara bakmayı zorunlu kılar. Zira, savaşın çıkması kesinlikle tek bir sebep ile açıklanamazken, savaş öncesinde yaşanmış olan farklı gelişmelere bağlı olaylar ile birebir ilişkilidir. Bu sebeple Birinci Dünya Savaşını oluşturan unsurların sadece ekonomik olarak ya da sadece siyasi olarak ele alınması mümkün değildir.

Her iki dünya savaşında da militarist[100] politikaların sözcülerinden olan Winston Churchill[101]'in "havada bir garip öfke vardı" diye andığı 1914 yılı, dizginlenemez bir savaşın didişmeleriyle şekilleniyordu[102]. Teknolojik altyapısı uygun her ülke, diğer ülkelerin silahlanmasını bahane ederek silahlanırken, diğer bir yandan farklı ülkelerin milliyetçilik ile ilgili çalışmalarını ileri sürerek kendi sınırları içinde milliyetçilik ile ilgili alt yapıyı körüklüyordu.

---

[99] Metin Korkmaz, *Bir Destan Bir Şahlanış Çanakkale*, İnşa Yayınları, İstanbul 2007, s. 13.

[100] İlk 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransız anarşist düşünür Pierre Joseph Proudhon tarafından kullanılmış olan *"militarizm"* kişinin kendisini tanımladığı unsurların askeri sınırlar ile çevrili olmasıdır. Ordu ve askeri tanımlayan değerlerin toplum tarafından toplumu var eden değerler olarak görülmesidir.

[101] 30 Kasım 1874 tarihinde, Marlborough dükünün oğlu ve soylu bir ailenin bireyi olarak Oxfordshire'da dünyaya gelen Winston Churchill'in tam adı Winston Leonard Spencer Churchill olup, aldığı askeri eğitimin ardından, bir süre İngiliz Kraliyet Ordusunda görev almış ve akabinde önce gazetecilik sonra da parlamenterlik yapmıştır. Uzun politik kariyeri boyunca; aralarında Milli Savunma Bakanlığı, Büyük Britanya Başbakanlığı gibi önemli makamların olduğu görevlerde bulunmuş, 1955 yılında kendi isteğiyle siyasetten çekilmiştir. 1965 Ocağında, 91 yaşında, ani bir beyin kanaması geçiren Sir Winston Churchill, yaklaşık on gün kadar komada kaldıktan sonra 24 Ocak 1965 tarihinde, Hyde Park, Londra'da vefat etmiştir. Bkz. Çağatay Behnur, "Sir Winston Churchill'in Vefatı ve Türk Basını", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, Cilt: 1, Sayı 18, 2013, ss. 44-61.

[102] Erdoğan Aydın, *Osmanlı'nın Son Savaşı*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 25.

Sosyal hareket bakımından halklar milli duygular ve inandıkları dine dayalı altyapı ile diğer insanlara ve dinlere karşı sivriltilerek; eşitlik, sosyal adalet ve evrensel insani değerler adı altında ele alınabilecek olan, farklı milletleri ortak bir paydada buluşturan kavramlar üzerinde yeni algılar, yeni eğilimler oluşturmaya yönelik girişimler söz konusuydu.

Bu bağlamda, bunca silahlanma ve milliyetçilik faaliyetleri zemininde; ekonomik çıkar yarışı, sömürge yarışı, teknolojik üstünlük yarışı gibi farklı rekabet unsurlarının bir araya gelmesiyle birlikte patlamak için kıvılcımın çıkacağı anı kollayan bir ortam oluşmuş oldu.

Avusturya-Macaristan veliahtı Arşidük Franz Ferdinand ve eşi Hohenberg Düşesi Sophie'nin 28 Haziran 1914'de Saraybosna'da yapılmakta olan bir askeri tatbikatı izlerken Sırp askeri istahbarat ajanları tarafından yetiştirilmiş, Kara El gizli teşkilatına bağlı 19 yaşındaki bir lise öğrencisi olan sırp milliyetçisi Garahova Princip tarafından düzenlen suikast sonucu ölmeleri üzerine Avusturya-Macaristan İmparatorluğu 28 Temmuz 1914'de Sırbistan'a savaş ilan etti[103]. Söz konusu suikast Birinci Dünya Savaşı'nın ilk kıvılcımı olmuş, Dük ve Düşes'in öldürülmesiyle Avusturya Macaristan İmparatorluğu ve Sırbistan arasında yaşanan gerginlik kısa zamanda Avrupa'nın birçok ülkesini içine çeken bir sıcak savaş haline dönüşmüştür.

Kısa bir zaman dilimi içinde gerçekleşmiş olan Avrupa devletlerinin ikiye bölünmesi ve savaşa giren devletlerin hızlı bir şekilde bloklaşması durumu elbette ki bahsi geçen suikast sebebiyle doğrudan ilişkili değildir. Ön hazırlığı yapılmışçasına hızlı ve neredeyse planlı bir şekilde yaşanmış olan bloklaşma aslında Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'daki siyasi duruma bakmayı da ayrıca zorunlu kılmaktadır.

Savaşın görünen sebebi dışında, bahsedilmesi gereken ayrıca sebeplerini irdeleyebilmek için Avrupa'daki siyasi ilişkileri, uluslararası ilişkilerin ne tür bir temele dayandığını, devletler arası uzlaşmaların ve çatışmaların hangi sınırlar çerçevesinde gerçekleştiğini Birinci Dünya Savaşından çok önceye, Fransız İhtilali[104] ne kadar uzanan bir

[103] Erkan Özmen, *Son Kale Çanakkale*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2008, ss. 107-112.

[104] 18. yüzyılda Fransa'da güçlü bir monarşik idare hüküm sürüyordu. Gelişen deniz aşırı ticaret, milletlerarası etkileşim ve düşünce alanında yaşanılan değişiklikler huzursuzluk doğurdu ve halkın geleneksel Fransız idari yapısına, özellikle toprak düzenine karşı tepki göstermesine sebep oldu. Bu sırada Avrupa'da başlayan aydınlanma felsefesi akımı ve Voltaire ile Rousseau gibi düşünürlerin hürriyetçi fikirleri gittikçe yaygınlık kazanmakta ve monarşiye karşı gösterilen tepkinin artmasına yol açtı. 16. Louis'in ilk yıllarında bu tür huzursuzlukları ortadan kaldırmak için gerçekleştirilen idari, askeri, hukuki reformlar başarılı olamadı ve yer

süreci ele almak gerekir. Çünkü, Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması yukarıda bahsi geçtiği gibi tek sebep çevresinde gerçekleşmemiş, bilakis Birinci Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'daki mevcut siyasi durumun bir sonucu olarak patlak vermiştir.

Fransız İhtilali ile gündeme gelen, geçmişte adından bahsedilmemiş olan yeni anlayışlar Avrupa'nın hem sosyal hem de siyasi oluşumunda ve işleyişinde bazı değişikliklere sebep olurken, söz konusu yeni anlayışlardan olan milliyetçilik akımı sınırların yeniden şekillenmesine sebep olmuştur. Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı söz konusu milliyetçilik düşüncesi ve liberalizm gibi yeni fikirler Avusturya, Prusya, Rusya ve İngiltere gibi büyük devletlerle Avrupa'nın küçük krallıklarının daha ilk günden itibaren Fransız İhtilali'ne karşı cephe almalarına neden olmuş ve 1792 yılından 1815 yılına kadar devam eden savaşlar çıkmıştır.[105] 1815 yılında Waterloo Savaşı'nda Fransa'yı yenerek Fransa'yı ihtilalden önceki sınırları içine alan Avrupa'nın büyük devletleri (İngiltere, Avusturya, Rusya, Prusya) liberalizm fikrini de yenilgiye uğrattıklarını düşünerek, bu devletler; 1815 Viyana Kongresi ile Avrupa'nın toprak ve sınır düzenlemelerini kendi politik çıkarlarına göre organize etmiş ve bundan sonra patlak verebilecek herhangi bir liberalizm hareketini beraberce bastırma konusunda da anlaşmışlardır.[106] Bu bağlamda, Fransız ihtilalinin aslında Fransa'nın sınırlarını aşarak milletlerarası bir boyuta taşındığı, bu durumun pek çok ülkeyi etkilediği ve siyasi anlamda diplomatik ilişkilere yansıdığı görülmektedir.

Fransız ihtilali bağlamında gelişen milliyetçilik hareketleri aynı zamanda 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde de siyasi ilişkilerin temelini teşkil ederek Balkanlardaki milli duyguları kamçılamış, Balkanların 1870'den sonra Avrupa diplomasisinin başlıca mücadele alanı olmasının zeminini hazırlamış ve Birinci Dünya Savaşı öncesinde bütün dünyada milli toplumların yalnız can kurtaran simidi değil, ideallerinin gerçekleşmesine de imkan veren akım haline gelmiştir.[107]

---

yer ayaklanmalar baş gösterdi. Özellikle Paris'te yaşanan olaylar bütün Fransa'yı etkileyerek monarşiye ve soyluların hakimiyetine karşı genel bir ayaklanmanın başlamasına sebep oldu. Kurucu meclis, 4 Ağustos 1789 gecesi aldığı bir kararla bütün imtiyazları ve derebeylik kurumunu kaldırdığını açıkladı; çok geçmeden de İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi'ni kabul etti. İhtilalin yaygınlaşmasıyla 14 Temmuz 1789 milli bayram olarak ilan edildi. Bkz., TDV, *Fransa*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1996, Cilt 13, s. 178-181.

[105] Muhterem Saral, *vd*., Alparslan Orhon, Şükrü Erkal, *Birinci Dünya Savaşında Çanakkale Cephesi (Haziran 1914-25 Nisan 1915)*, V. Cilt, I. Kitap, Genelkurmay Personel Başkanlığı ATESE Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2012, s. 1.

[106] Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*, İş Bankası Yayınları, Ankara 1984, s. 7.

[107] Turhan Seçer, *Destanlaşan Çanakkale Deniz Kara Hava Savaşları Bütün Yönleriyle Anılar ve Yorumlar*, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2005, s. 63-64.

1815 Viyana Kongresi kararlarıyla hem Almanya'nın hem de İtalya'nın dağınık tutulması sağlanırken, Kutsal Germen İmparatorluğu'nun 360 devleti, Viyana Kongresi'nde ancak 36'ya indirilmiş, İtalya'da milli birliğini kuramayarak dağınık şekilde Almanya'ya benzer durumda kalmıştır[108].

İtalyanların 1861 yılında milli birliğini kurmasını takiben Almanlar 1866 yılında Avusturya'yı yenmelerine rağmen milli birliklerini kuramamış ve bu durum Alman milli birliğinin 1870-1871'de Almanların Fransızları yenmelerine kadar devam etmesine neden olsa da, 1871 yılından itibaren Almanya'nın Avrupa'da birdenbire ön plana çıkmaya başlaması kıtadaki dengelerin yeniden şekillenmesine zemin hazırlamıştır[109]. Bu sebeple Almanya'nın güçlenmesi ve kendi çıkarları için atılımlar yapmasıyla birlikte güçler dengesinin bozulması arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur.

1871 yılından sonra Alman dış politikası barış ve barışın korunması için Fransa'nın yalnız bırakılması şeklinde belirlenmiş olması, 1882 yılına gelindiğinde Almanya, Avusturya ve İtalya arasında Üçlü İttifakın imzalanması Bismarck politikasını en yüksek noktasına çıkarmış ve Avrupa'da Almanya'nın üstünlüğü kurulmuştur[110].

Almanya Şansölyesi Bismark'ın (1871-1890) Alman siyasi birliğinin kurulmasından sonra dış politikasında Almanya'nın lehine olan Avrupa'daki mevcut güç dengesini korumak, iç politikada da farklı inanca ve siyasi görüşe sahip Almanları dengeleyip hazmetmek için istikrarı hedefleyen bir siyaseti takip ettiği bilinsede; II. Wilhelm'in 1888'de tahta oturmasıyla birlikte Almanya "güneşin altında yerini almak" amacıyla iktisadi, siyasi ve askeri girişimlere hız vermeye başlaması Avrupa'daki gerilimin daha da artmasına, Avrupa ülkeleri arasında karşılıklı güvensizlik ortamının daha ön plana çıkmasına, blokların daha belirgin hale gelmesine ve silahlanma yarışının artmasına neden olmuştur.[111]

Kısacası, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Almanya'nın gerek ekonomik gerek askeri gelişimi İngiltere'ninkine çok yaklaşmıştır. Dünyanın birinci kara kuvvetine sahip olan Almanlar, İngiltere'ninkinden sonra gelen bir donanmaya, İngiltere'yi hafifçe geçmeye başlayan bir sanayiye sahiptiler[112]. Bu sanayileşme faaliyetleri, sanayileşme faaliyetlerinin

---

[108] Muharrem Saral, *vd.*, Alparslan Orhon, Şükrü Erkal, a.g.e., s. 1.
[109] Fahir Armaoğlu, a.g.e., ss. 11-14.
[110] A.g.e., ss. 22-26.
[111] H. Bayram Soy, "Küreselleşen Savaş", Savaş Tarihi Araştırmaları Uluslararası Kongresi 100. Yılında 1. Dünya Savaşı ve Mirası, Çanakkale-Türkiye, (6-8 Kasım 2014), 2015, s. 31.
[112] Turhan Seçer, a.g.e., s. 63.

bir sonucu olarak sömürgecilik girişimlerine ve dolayısıyla Avrupalı büyük devletlerin çıkar çatışmalarına dönüşmüştür. Söz konusu durum ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarının artmasına ve Avrupalı devletlerin karşı karşıya gelmelerine sebep olan gelişmeler arasındadır.

Ekonomik çekişmeler ve sömürge çatışmaları konusunda 1904-1907 yıllarına kadar Britanya, Fransa, Rusya arasında yaşanmasına rağmen, Almanya'nın bu üç ülkenin de aleyhine olacak şekilde hem ekonomik, hem de askeri alanda atılımlar yapması, bu üç ülkeyi söz konusu dönemde Almanya'nın yükselişine karşı tedbir alma anlamında bir araya getirerek Birinci Dünya Savaşı patlak vermeden önce anlaşmazlıklarını gidermelerine, Almanya'ya karşı bir blok oluşturmalarına zemin hazırlamış olup, savaş öncesi şekillenen iki blok arasındaki iktisadi çıkar ve sömürge çatışmaları ile siyasi gerilimler savaşın çıkmasını dolaylı olarak etkilemiştir.[113]

Üçlü İtilaf; 1894 yılında Fransız-Rus ittifakı, 1904 yılında İngiliz-Fransız sömürge anlaşması ve 1907 yılında İngiliz-Rus sömürge anlaşması imzalanması sonucu şekillenmiştir.[114]

Birinci Dünya Savaşı öncesinde yaşanmış olan bu gelişmelerle devletlerin siyasi tavırlarını tam anlamıyla belli etmeleri siyasi ve ekonomik çıkarları bağlamında daha net tutumlar sergilemelerine ve bu tutumları açıktan açığa uygulamaya çalışmalarına sebep olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından devletler arası anlaşmalara kadar ana prensipleri elinde tutan büyük devletler savaşın yönünü belirleme planları yaparken diğer bir yandan savaş teknolojisi olarak daha geride olan ve daha güçsüz olan devletler de mevcut savaş planları arasında yerini tayin etmeye çalışmıştır.

Avrupa'da yukarıda bahsi geçen gelişmeler yaşanırken, Birinci Dünya Savaşına giren devletlerden birisi olan Osmanlı İmparatorluğu'na bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş ana hatlarını belirleyen devletler arasında yer alamadığı, bunun aksine mevcut savaş planları arasında yerini tayin etmeye çalışan devletler arasında olduğu ve kendisine en az şekilde zarar göreceği ve kendisine fayda sağlayabileceği bir yer edinmeye çalıştığı görülür.

---

[113] H. Bayram Soy, a.g.e., s. 30-31.
[114] Fahir Armaoğlu, a.g.e., s. 29-31.

Osmanlı İmparatorluğu 18. yüzyıla kadar dünya devletleri arasında askeri ve teknolojik olarak diğer dünya devletlerinden kimi zaman üstün kimi zaman onlara eşdeğer bir güce sahip olsa da 18. yüzyıldan sonra çok çeşitli sebebe bağlı olarak dünyanın gerisinde kalmış, sanayisini kuramamış ve eski gücünü yitirmiştir. Art arda gelen askeri başarısızlıklarla kaybedilen Osmanlı toprakları ile gücü iyice azalan Osmanlı İmparatorluğu, savaşa girmesi için bir sebep olmamasına rağmen Birinci Dünya Savaşında yönünü tayin etmeye çalışan devletler arasında yer almıştır.

Bir diğer ve en genel anlamda Birinci Dünya Savaşı'nın bir genel bir de özel olarak iki ayrı sebebinin olduğundan bahsedilebilir. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşına girmesi ve Birinci Dünya Savaşının nedenleri arasındaki ilişki olmadığı görülür. Savaşın en genel sebebi İmparator II. Wilhelm liderliğinde Almanya'nın 1890'dan itibaren artan bir şekilde ve mevcut düzeni tehdit edecek ölçekte Dünya Siyaseti (*Weltpolitik*[115]) izlemeye başlamış olması ve bu siyasetin özellikle Britanya'yı rahatsız etmesidir.[116] Askeri silahlanma yarışı, dünya pazarlarındaki ekonomik ve emperyalist rekabetler şeklinde gerçekleşmiş olan bu gerginlik ortamında Osmanlı Devleti'nin herhangi bir etkin rolü olmamıştır.

Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nın özel sebebi olan Balkanlardaki Avusturya-Macaristan, Sırbistan ve Rusya çekişmesinde, Balkanlarda, Balkan Savaşları sonrasında fiilen ve hukuken Osmanlı Devleti'ne kalan İstanbul'dan Edirne'ye kadar uzanan toprak parçası, bu rekabetin içinde bulunan ülkeler arasında herhangi bir anlaşmazlığın öznesi olmadığı için Osmanlı Devleti söz konusu çekişmede taraf olmamış ve bu mücadelede yer almamıştır.[117]

Sonuç olarak 19. ve özellikle 20. yüzyılın ilk çeyreğinde siyasi, ekonomik ve teknolojik bakımdan güçlü olan devletler kendi aralarında dünyayı ve dünya üzerinde

---

[115] 1891 yılında, Berlin'de, bir *Pangermenistler Birliği* kuruldu. Bu birliğin üyelerinden *Ernst Hasse*, 1905 yılında yayımladığı *Welpolitik (Dünya Politikası)* adlı kitabında, yayılmayı "sağlam ve canlı bir mekanizmanın gelişmesi için zorunlu bir aşama" olarak nitelendiriyor; bu yayılmanın da "üstün ırkların yararına ve yaşama yeteneğinde olmayan aşağı ırkların zararına" gerçekleşebileceğini savunuyordu. Hesse'nin önerdiği yayılma yalnız Avrupa dışında değil, "*Büyük Almanya"*nın kurulması için Avrupa içinde de olmalıydı. Pangermenistler Birliği'nin üyeleri fazla olmamakla beraber, iş çevreleri ve kamuoyu bu düşünceleri büyük ölçüde benimsemiş; hatta Birlik, Alman Parlamentosuna kırk kadar milletvekili sokmasını bile başarmıştı. Bkz. Ahmet Haluk Ülman, *I. Dünya Savaşına Giden Yol ve Savaş*, İmge Kitabevi, Ankara 2002, s.254.; Ayrıca: Almanya' izlediği Weltpolitik'in etkileri ve Osmanlı Devleti'ndeki yansımaları hakkında bir çalışma için bkz. H. Bayram SOY, "II. Wilhwlm, *Weltpolitik ve II. Abdülhamit"*, Türkler, Ed. Hasan Celal Güzel- Kemal Çiçek-Salim Koca, c. 13, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 25-33.

[116] H. Bayram Soy, a.g.e., s. 30.

[117] A.g.e., s. 30.

bulunan güçsüz devletleri paylaşma[118], bu güçsüz devletlerin yer altı kaynaklarından bu devletlerde yaşayanların insan gücünün kullanılmasını hesap edecek kadar bir sömürme yarışına girmişlerdi. Bu sömürü yarışında birden çok devletin yer alması çıkar çatışmalarının zeminini hazırladı. Çünkü her devlet dünyadan daha fazla pay almak için uğraş veriyordu. Dolayısıyla, hakimiyet alanlarını arttırma çabaları, kendi üstünlüğünü kabul ettirmek için yapılan hamleler ve en önemlisi daha önce hiç kullanılmamış olan modern silah endüstrisinin ürünlerine sahip olmaları ve devletlerin bu konuda bir yarış halinde olması zaten yaklaşmakta olan bir savaşın habercisiydi. Neticede Birinci Dünya Savaşı bir tek sebebe bağlı olmaksızın, farklı unsurların bir sonucu olarak başlamıştır.

Avusturya'nın 28 Temmuz 1914'te Sırbistan'a seferberlik ilanının ardından Almanya, Avusturya-Macaristan'ın, Rusya'da Sırbistan'ın yanında yer alarak kısa zamanda bütün Avrupa'yı etkileyecek düzeye ulaşmasına zemin hazırlamasıyla, bir tarafta Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'dan oluşan Üçlü İttifak Devletleri, diğer tarafta da İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan Üçlü İtilaf Devletleri, sonunda Avrupa'yı ikiye bölmüşler ve bu suretle Birinci Dünya Savaşı'nı başlatmışlardı[119].

Söz konusu devletler gerek savaş sırasında gerekse savaşın sonucu itibariyle kendi çıkarları doğrultusunda adımlar atma planları yapmaktaydılar. Çünkü savaşa giren her devletin bir savaşa girme sebebi vardı. Bu doğrultuda Rusya, boğazları ele geçirip sıcak denizlere inmeyi hedeflerken, İngiltere Süveyş Kanalı ve Hint yolunun güvenliği için Filistin'i ele geçirmeyi tasarlıyor; Fransa, Lübnan, Suriye ve Kilikya'nın kontrolünü amaçlıyor; Almanlar doğuya yayılma politikası güdüyor, İtalyanlar ise Almanya'ya sahip olmayı istiyorlardı[120].

---

[118] İngiltere'nin Petrograd Büyükelçisi tarafından Rusya Dışişleri Bakanı Sazanoff'a verilen muhtıra da: "Majeste İngiltere Kralının Büyükelçisi, almış olduğu talimat gereğince, Bay Sazanoff'a Çanakkale'de girişilen harekatın münhasıran ortak gayeye hizmet etmek amacı ile başlatıldığını bildirmek ister. Büyükelçi Sir Buchanan'ın Dışişleri Bakanı Sazanoff'a daha evvelce de beyan ettiği veçhile, İngiltere Kraliyet Hükümeti Boğaz geçitlerinde yapılması düşünülen harekatın sorumluluğunu üzerine almaktadır. Boğazlardaki muhtemel bir yenilgi ağır sonuçlar yaratacaktır. Bu başarısızlık savaşın uzamasına yol açar. Bu sebeple İngiltere Hükümeti, Çanakkale seferine Yunanistan'ın da katılmasını arzu ve karşılığında İzmir ve Havalisinin savaş sonrasında bu memlekete taviz olarak verilmesini teklif eder. İngiltere Hükümeti Boğazlarda Yunanistan'a hiçbir arazi parçası ilhakını düşünmemektedir. Majestelerinin hükümeti, Rus Devletinin kabul etmeyeceğini bildiği içindir ki, Yunanistan'a Boğazlarda hiçbir hak tanınmayacağını bir kere daha teyit eder. İngiltere Hükümeti İzmir-Aydın Demiryolu üzerinde, daha evvel yapılmış olan anlaşmalara riayet edilmesini Fransız ve Rus Hükümetlerinden bir kere daha rica eder…" bu ifadeler geçmektedir. Buradan devletlerin yer paylaşımı konusunda birbirlerinden müsaade istediklerini, başlamamış bir savaşın sonucunu en başından biliyor gibi hareket ettiklerini ve kazanılmamış toprakların bir pazarlık konusu olarak kullanıldığını göstermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: İlhan Bardakçı, *İmparatorluğa Veda*, Alioğlu Yayınevi, İstanbul 2002, ss. 432-438.

[119] Bekir Sami Özsoy, *Geçilemeyen Çanakkale*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011, s. 16.

[120] A.g.e., s. 16.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalmasını, özellikle Rusya, boğazların kullanılması ve kendisine yardımın kolay yapılabilmesi için tarafsızlık durumunun devam etmesini isterken, bu durumun aksini düşünen Almanya ise, Avrupa'nın doğusunda Rusya, batısında ise İngiltere tarafından sıkıştırılmış olması sebebiyle savaş yükünü hafifletebilmek ve Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumundan yararlanıp Rusya'ya yardım gitmesini engellemek düşüncesindeydi[121].

Kaynağı başlangıçta Alsace-Lorrain sorunu kökenli Alman-Fransız çekişmesi olan, sonrasında da sömürgecilik çatışmaları temelli bloklaşma ve silahlanma yarışı, savaşın çıkmasına doğrudan etkisi bakımından diğer birçok unsurdan daha önemlidir. Nitekim bu gerilimler, eğer sonucu bloklaşma olmasaydı Balkanlarla sınırlı kalacak olan Avusturya-Macaristan ile Sırbistan savaşını önce bir Avrupa, sonra da bir dünya savaşına dönüştürmesine zemin hazırlamıştır[122]. Silahlanma yarışı ise, hem silahlanan ülkelerde genelkurmayların siyaset üzerindeki etkisini çoğaltarak, hem de devletleri birbiri karşısında daha büyük bir güvensizlik duymaya yönelterek, savaşın çıkmasında önemli rol oynamıştır[123].

18. yüzyılda başlangıçta İngiltere arkasından başta Fransa olmak üzere diğer Batı Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nin katıldığı sanayileşme süreci 19. yüzyılda ekonomik alanda rekabetin giderek hızlanması ve bir yönden bu nedenlere bağlı sömürgecilik ve emperyalist uygulamaların giderek artmasına, bu artışla 20. yüzyılda bloklaşmayla birlikte hesaplaşmaya dönüşmüştür[124]. Birinci Dünya Savaşı'nın sebebi Batı Emperyalizminin kendi iç çatışmasıdır. Sömürgecilikte aslan payından mahrum kalan Almanya ile sömürgecilikteki liderliklerini başka bir devlete kaptırmak istemeyen İngiltere ve Fransa arasındaki hesaplaşmadır[125]. Belli başlı güçlerin geçmişten o güne kadar devam eden ve temeli ekonomiye dayanan rekabetleri uluslararası ilişkilerle bir sonuca bağlanmayınca bu zıtlaşmalara bir çözüm bulma, rakibi olan ülke veya ülkelere bir cevap verme şekli olarak savaşmak tercih edilmiştir. Bu nedenle, Birinci Dünya Savaşı büyük güçlerin tarihteki en büyük hesaplaşması olarak değerlendirilebilir.

---

[121] Bekir Sami Özsoy, a.g.e., s.16.
[122] H. Bayram Soy, a.g.e., s.31.
[123] A. Haluk Ülman, *Birinci Dünya Savaşına Giden Yol ve Savaş*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1973, s. 209-210.
[124] Mehmet Bulut, "Çanakkale I Savaşı ve Tarihi", *Büyük Güçlerin Rekabeti ve I. Dünya Savaşının Ekonomik Nedenleri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2006, s. 15.
[125] Ergun Göze, *Çanakkale'de Kumandanlar Savaşı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2003, s. 12.

### 2.1. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi

Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı yıllarda Osmanlı Devleti daha yeni çıktığı Balkan Savaşı'nın yaralarını henüz saramamış, gerek Trablusgarp Savaşı ve gerekse Balkan Savaşlarından üst üste alınan yenilgiler Osmanlı Devleti'nin oldukça zorlu bir sürecin içine düşürmüş olmasına rağmen Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında kaybedilen topraklar ile Kars Ardahan ve Batum'un yeniden alınabileceği, sömürge durumunda olan Türk ve İslam ülkelerinin istiklale kavuşturulabileceği, Girit ve Kıbrıs adalarının tekrar devlete bağlanabileceği gibi düşünceler de bazı devlet adamlarının zihinlerinde mevcuttu[126]. Ancak Osmanlı Devleti savaşa girecek durumda değildi.

Osmanlı Devleti, Üçlü İtilaf Devletleri'yle ittifak yapmak üzere bazı girişimlerde bulunsa da Balkan Savaşı'nda diplomatik yönlerden Osmanlı Devleti aleyhine çalışmış olan İngiltere ve Fransa, hem Osmanlı Devleti'yle bir anlaşmaya yanaşmamış hem de bu iki devlet yıkılmasını yakın gördükleri Osmanlı Devleti'nin yükünü savaşta taşımak istememişlerdir[127].

Bu sırada Osmanlı Devleti, Rusya'nın Fransa ve İngiltere ile müttefik olmasıyla İtilaf Devletleri arasındaki bağın daha da güçlenmesinden endişeye kapılarak, Rusya'nın Boğazlar'a yönelik isteği, kuşkuları daha da derinleştirmiş, Osmanlı Devleti, İtilaf Devletlerinin gizli planları doğrultusunda Almanya'nın kucağına itilmiş ve karşı cephede yer almaya mecbur bırakılmıştır[128].

Diğer bir yandan bakıldığı zaman Revan Görüşmeleri'nin Osmanlı Devleti'nin çıkarlarına aykırı olduğunu çok iyi bilen devlet adamları, olası bir savaşta diplomatik ve askeri destek alabilecek ülke olarak Almanya'yı görüyorlardı ve Almanya ile olan ilişkilere aşırı özen gösteriyorlardı[129].

22 Temmuz 1914 tarihinde Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) Enver Paşa, Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Baron von Wangenheim'a ittifak teklifinde bulunmasını takiben 2 Ağustos 1914'te de içeriği itibariyle Osmanlı devlet adamlarının iddia ettikleri gibi yalnızca savunma amaçlı değil, gerektiğinde saldırı amaçlı ve ülkeyi her an savaşa sürükleyebilir nitelikte olan birlikte hareket etme antlaşması imzalandı[130].

---

[126] Bekir Sami Özsoy, a.g.e., s.17.
[127] Erol Mütercimler, *Korkak Abdül'den Coni Türk'e Gelibolu*, Alfa Yayınları, İstanbul 2005, s. 9.
[128] Erol Mütercimler, a.g.e., s. 9.
[129] Mehmet Işık, *1915 Kanla Yazılan Çanakkale Destanı*, Yakamoz Yayınları, İstanbul 2010, s. 29.
[130] Erol Mütercimler, a.g.e., s.9.

Enver Paşanın Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Baron von Wangenhaim'a sunduğu teklife karşılık söz konusu teklifin kabulü gizli bir şekilde yapılmış olup kurulan ittifaktan Enver Paşa, Sadrazam Sait Halim Paşa, Dahiliye Vekaleti Talat Paşa ve Meclis Başkanı Halil Bey'in bilgisi vardı[131]. İttifak metnine bakıldığında:

> 1- İki devlet, Avusturya ile Sırbistan arasında çıkan bir anlaşmazlıkta tam bir tarafsızlık göstereceklerdir.
> 2- Rusya'nın aldığı tedbirler sonunda, Avusturya ile Rusya savaşa tutuşur ve Almanya'da Avusturya'nın yardımına gitmek zorunda kalırsa, Osmanlı Devleti de savaşa katılacaktır.
> 3- Osmanlı Devleti tehdit altında kalırsa, Almanya Osmanlı Devleti'ni silahla savunacaktır.
> 4- İttifak 1918 yılı sonuna kadar devam edecek ve taraflardan biri feshetmezse beş yıl için tekrar yürürlükte kalacaktır[132].

Söz konusu antlaşmanın imzalanması konusunda devlet ileri gelenlerinin bakış açısıyla var edilmiş olan Alman hayranlığı, siyasi yalnızlıktan kurtulma isteği, savaşta Almanya'nın yanında yer alarak savaştan galip çıkılabileceği ve kaybedilen toprakların bir kısmının geri kazanılabileceği görüşü, Almanya ile yapılacak dostluğun ileriki süreçte farklı uluslararası konularda da olumlu sonuçlar doğuracağı düşüncesi, Alman desteğiyle ülkenin o güne nazaran toparlanarak daha iyi noktaya gelebileceği düşünceleri etkili olmuştur.

Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki askeri dostluğun Birinci Dünya Savaşı'ndan önceye dayanıyor olması da Birinci Dünya Savaşı öncesi yakınlaşmayı etkilemiştir. 1835 yılında Helmuth Von Moltke ve heyetinin İstanbul'a gelişiyle askeri anlamda yardımlaşma konusu resmiyet kazanmış, 1835 yılından Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte aralıklı olarak devam etmiş ve söz konusu savaşın hemen öncesinde, 14 Aralık 1913'te de Liman Von Sanders ve heyeti Osmanlı Devleti'nin ordusunu ıslah etmek amacıyla İstanbul'a gelmişti[133].

Almanya ile ittifak antlaşmasının maddelerine bakıldığında ve antlaşma maddelerinde yer alan sorumluluklar mukayese edildiğinde Osmanlı Devleti'nin Almanya'ya nispetle daha çok sorumluluğa sahip olduğu görülmektedir.

Yapılmış olan antlaşmaya Almanya tarafından bakıldığında ise, ekonomisinin ve askeri teknoloji bakımından günün savaş teknolojisinden oldukça geride olduğunu bildiği Osmanlı Devleti ile ittifak kurulduğu görülür. Bu bağlamda değerlendirildiğinde

---

[131] Serkan Ertem, Çanakkale Denizaltı Harekatı, Denizler Kitabevi, İstanbul 2011, s.14.
[132] Serkan Ertem, a.g.e., s. 14.
[133] Mehmet Işık, a.g.e., s. 33.

Almanya'nın Osmanlı Devleti'yle ittifak kurmasının yalnızca askeri anlamda güçsüz bir devletle yan yana olmak dışında farklı sebeplerin olduğu anlaşılmaktadır.

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni savaşa çekmek istemesinde, Osmanlı Devletinin katılacağı bir savaşın, Avrupa Kıtasından ön Asya'ya, Orta Doğu'ya hatta Hint Okyanusu'na kadar yayılmasıyla İngiltere ve Fransa'nın Akdeniz'den Hindistan'a giden ticaret yollarının tehlikeye gireceği, bu sebeple İngiltere ve Fransa'ya ait donanmanın bir kısmının Akdeniz'e gönderileceği ve bu durumun gerçekleşmesiyle Almanya'nın batı cephesinde rahatlayacağı; Osmanlı Padişahı ve İslam dünyasının halifesi olan Mehmet Reşat'ın ilan edeceği Kutsal Cihat ile, özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya'nın sömürgesi altındaki Müslüman halkın desteğinin alınmasıyla savaşın seyrinin değiştirileceği; Osmanlı Devleti Balkanlar'da ve Kafkasya'da açacağı cephelerle Rusya'yı meşgul ederken Almanya'nın doğu cephesinde daha az zorlanacağı gibi sebepler yer almaktadır[134]. Diğer bir yandan, Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan petrol bölgelerini kontrol altında tutmak, Osmanlı Devleti'nin savaş konusunda uzak geçmişten o güne kadar olan süreçte birçok zafer kazanılmasına zemin hazırlayan askeri gelenekle yetiştirilmiş askerlerinden, askeri potansiyelinden yararlanmak; en önemlisi de İngiltere ve Fransa'nın Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazını kullanarak Rusya'ya askeri malzeme desteği vermesine engel olmak istemiştir.

Söz konusu antlaşma yapıldığı andan itibaren Osmanlı'nın savaşa girdiğinden Enver Paşa ve arkadaşları dışında henüz kimsenin haberi olmamasına rağmen Osmanlı Devleti de artık savaşın bir parçası olmuştur. Çünkü antlaşma metinindeki ikinci maddede olası bir Rusya-Almanya savaşında Osmanlı Devleti'nin de savaşa koşulsuz gireceği hükmü, antlaşmadan bir gün önce Almanya'nın Rusya'ya savaş ilan etmiş olması sebebiyle Osmanlı Devleti'ni de antlaşmanın ikinci maddesinde yer alan hükme göre Almanya'nın Rusya'ya karşı ilan ettiği savaşta Almanya'nın yanında savaşa sokmuştur[135].

Bu antlaşma sonunda, Osmanlı Devleti, Almanya ile ittifak antlaşması imzaladığı 2 Ağustos 1914 günü genel seferberlik kararı almıştır.

Devlet kurumlarına, İstanbul'un işlek sokaklarının köşe başlarına, uçlarında süngülü iki mavzer tüfeğinin çaprazlama resimlerini taşıyan kağıtlar üzerinde "Seferberlik var. Asker olanlar silahaltına. Seferberliğin birinci günü Temmuzun 21. Pazartesidir." ifadesinin yazılı

[134] A.g.e.
[135] Serkan Ertem, a.g.e., s. 14.

olduğu kağıtlar yapıştırılmış, davullarla da şehrin sokaklarında 20 yaşından 45 yaşına kadar olanların silah altına alınacağı ilan edilmiştir[136].

> 4 Ağustos 1914 tarihli Tasvir-i Efkar gazetesinde de:
> Seferberlik
> Yirmiden kırk beşine
> kadar herkes asker
> 1- Evvelki günkü evrak-ı havâdisle neşr ve ilan olunan kanun-u muvakkatte mezkûr olduğu üzere Dersaadet ahâlisi ile bi'l-umûm milel-i gayr-i müslimenden doksan dokuzdan evvelki tevellüdât erbâbından kırk beş yaşına yanî (seksenbeş) dâhil tevellüdine kadar bulunanlar fi'len hizmet-i askeriye ile mükellefdirler.
> 2- seksen beşden doksan sekiz tevellüdâtınakadar olan mükellefinin mezbûrunun ayrıca davet vukuuna intizar eylemelerine mahal yoktur.
> 3- Üç gün zarfında tezkire-i Osmaniyelerini alarak dairesi dâhilinde bulundukları arz-ı asker şubelerine bi'l-müracaa hüviyetlerini beyân ve ifadeleri var ise dermeyân ve tezkire-i Osmaniyelerini ibraz ederek kayıdlarını ettirecekler ve o daireden verilecek evâmire Tevfik hareket edeceklerdir.
> ……..
> 4- Alâkadârınca keyfiyat ıttılâ-ı hâsıl olarak yine kendi menfeatleri ıktızâsından olduğu üzere bir ân evvel hizmet-i vataniyeye şitâb eylemeleri ilân olunur[137].

Savaşa katılmış ülkelerin arşivlerinde bu iddiayı destekleyen ciddi belgeler olmamasına rağmen İttihatçılar iddiasına göre, savaşa girmeden önce bütün ittifak olasılıkları denenmiş, sonunda çare kalmadığı için Almanya ile ittifak kurulmuştur[138].

### 2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Boğazı'nın Önemi

Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazı geçmişten günümüze kadar dünya üzerindeki en stratejik noktalardan birisi olarak kabul edilmiş ve buna paralel olarak boğazlara sahip olmak için farklı devletler tarafından girişimlerde bulunulmuştur.

14. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin topraklarına katılan Çanakkale Boğazı'nı takiben 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesiyle her iki boğazın kontrolü de Osmanlı Devleti'nin iradesi altına alınmıştır.

Bu süreci takiben Osmanlı Devleti'nin başına başarılı politikalar izleyen padişahların gelmesiyle devlet yükseliş dönemine girerek herhangi bir tehdide uğramamıştır. Bu sebeple

---

[136] Lokman Erdemir, *Çanakkale Bir Milletin Varoluş Destanı*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011, s. 23.
[137] A.g.e., s. 25.
[138] Ayşe Hür, *Öteki Tarih I*, Profil Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 196.

Çanakkale Boğazı'nın ve İstanbul Boğazı'nın Osmanlı topraklarından çıkması gibi bir durumla karşılaşılmamış, böyle bir girişimde bulunulmamıştır.

Ayrıca, Rusya'nın güneyinden gerçekleştirdiği bütün deniz trafiği ve bütün ticareti söz konusu bu iki boğaz ile sağlanmakta olması bu boğazların jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik önemini daha da öne plana çıkmasına neden olmuştur. Zira, boğazlara egemenlik durumu aynı zamanda Rus ticaretinden pay almak anlamına gelmektedir. Rusya açışından bakıldığı zaman bu iki boğazın -Osmanlı Devleti'nin elinde olmasa dahi- kendileri dışında bir devletin kontrolünde olması Rusya'nın hiçbir zaman kabul etmek istemediği bir durumun oluşmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla, boğazlara hakim olmakla boğazların jeoekonomik önemi arasındaki ilişki daha açık bir hal almaktadır. Bu sebepler doğrultusunda, Rusya'nın İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı üzerinde söz sahibi olma, boğazlara direkt sahip olma girişimleri ya da istekleri ekonomik boğazların ekonomi ile ilişkisini açıklamakla mümkün bir hal almaktadır.

Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine ulaşım ilişkisi bakımından düşünüldüğünde boğazlar oldukça önemli bir kilit noktası olmakla birlikte özellikle, Anadolu'nun güneyinde bulunan Akdeniz'den Karadeniz havzasına doğru geçişi sağlaması ne derece önemli olduğunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Bu derece önemi bulunan boğazları, askeri kuvvetlerin çeşitli savunma yöntemleriyle mümkündür. Bu koruma kaleler, tabyalar ve toplar kadar önemli olan donanma kuvvetleriyle ancak mümkündür. Anadolu coğrafyasının korunması ve savunması ile deniz kuvvetlerinin ilişkisine bakıldığında üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada olan Anadolu'nun korunması için deniz kuvvetleri bir zorunluluk haline gelmektedir. Ancak, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesine, 19. yüzyılın ikinci yarısıyla, 20. Yüzyılın ilk çeyreğindeki Osmanlı Deniz Kuvvetlerinin harp gücüne bakıldığında ilk zamanlar yeterli olsa da Birinci Dünya Savaşına yaklaşıldıkça günden güne güçsüzleşen bir donanma göze çarpmaktadır.

19. yüzyılın ikinci yarısında tahta geçen Abdülaziz zamanında Osmanlı Donanması 15 Zırhlı, 11 Kruvatör, 40 Torpitobot, 7 Ganbot ve 57 yardımcı gemi ile Osmanlı Devleti'nin deniz kuvvetleri gerek adet gerekse güç bakımından dünyanın diğer devletlerinin deniz kuvvetleriyle eşdeğer durumda olması dışında, 1869 senesinde Ziver-i Derya, 1876

senesinde Hamidiye, 1880 senesinde Mukaddime-i Hayır isimli harp gemileri ve 1863 senesinde Zuhaf sınıfı 5 korvet İstanbul tersanesinde üretilmişti[139].

Padişah Abdülaziz'in tahttan indirilmesinde donanmanın etkisinin olması sebebiyle Abdülaziz'den sonra tahta geçen Padişah Abdülhamid bir gün aynı durumu yaşamamak için bu donanmayı, dünyanın sanayi sahasında en büyük gelişimi gösterdiği yıllarda Haliç'e bağlatması, İmparatorluk Donanmasının görüntü bakımından muazzam ancak makinaları güçlükle işletilebilen, silahların tamamına yakınının işlevini yerine getiremez hale gelmesine sebep olmuştur[140].

Türk bahriyesindeki İngiliz Islah Heyeti Başkanı Amiral Gamble de Mesudiye Zırhlısını ziyarete gelen mebuslara donanmanın durumunu "Donanmayı teşkil eden büyük ve küçük, onbeşi geçen gördüğünüz gemiler bir hurda demir kütlesinden başka bir şey olmayıp, süratli bir zırhlı kruvazörün ateşi karşısında bunların eriyip imha olması yarım saatlik bir hareketle kabildir[141]." ifadesini kullanmıştır.

### 2.3. Çanakkale Cephesinin Açılmasının Nedenleri

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cephelerden birisi olan Çanakkale Cephesi, gerek yaşanmış olan muharebelerin nitelikleri gerekse Balkan ve Trablusgarp savaşlarından yenilgiler alarak çıkmış ve henüz yaraların sarılmamış olduğu bir döneme denk gelmesine rağmen tüm dünyaya vatan müdafaası için neler yapılabileceğinin gösterilmiş olması sebebiyle hem tarihçiler hem de sıradan insanlar için ilgi çekici bir konu olma özelliğini günden güne artırmaktadır.

Savaşın üzerinden günümüze kadar bir asrın geçmiş olması, bu süre zarfında Çanakkale'de yaşanmış olan muharebelerle ilgili birçok araştırmanın yapılmasını, muharebelerin üzerine çok çeşitli kitaplar yazılarak araştırmalar yapılmasını sağlamıştır. Bu çalışmaların bir kısmında Birinci Dünya Savaşı'nın bir cephesi olan Çanakkale Cephesinin başlı başına bir savaş olarak ele alındığı ve hatta direkt Çanakkale Savaşı adı altında değerlendirildiği görülür. Bu bakış açısında da anlaşılacağı üzere Çanakkale'de yaşanmış olan muharebeler aslında Birinci Dünya Savaşı'nda açılan tüm cephelerde yaşanmış olan

---

[139] Balkan Harbi Tarihi ve Osmanlı Deniz Harekatı, Genelkurmay Başkanlığı Harb Tarihi Dairesi Resmi Yayınları. K.K.K. Askeri Basımevi İstanbul 1965, s. 11.
[140] A.g.e.
[141] Balkan Harbi Tarihi ve Osmanlı Deniz Harekatı, Genelkurmay Başkanlığı Harb Tarihi Dairesi Resmi Yayınları. K.K.K. Askeri Basımevi İstanbul 1965, s.10.

muharebelerin önüne geçmiştir. Özellikle Çanakkale Cephesi Batı'nın 20. yüzyılda yaşadığı en büyük hayal kırıklığıdır. Bu hayal kırıklığını, bir nebze gerçekçi, çoğunlukla alaycı bir yakıştırma yapılarak hasta adam şeklinde tanımlanan Osmanlı Devleti'nin yaşatmış olması Çanakkale Cephesinde yaşanmış savaşların da Batılı tarihçiler tarafından daha fazla ilgi görmesini sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli cephesi Çanakkale Cephesidir ifadesi çok iddialı olması ve diğer Birinci Dünya Savaşı'nda açılmış cephelerle ciddi kıyaslar yapılmasını zorunlu kılsa da, Çanakkale Cephesinin İstanbul'un işgaliyle doğrudan ilişkili olması söz konusu cepheyi ve bu cephede yaşanmış muharebeleri diğer Birinci Dünya Savaşı'nda açılan cephelerden ve cephelerde yapılmış muharebelerden farklı bir noktaya taşır. Zira, İstanbul, tarihin yazılı kaynaklarından elimize ulaşmış metinlerden ve birçok İmparatorun ve devlet adamlarının söylemi itibariyle dünyanın merkezi olarak düşünülmektedir.

Diğer bir yandan Osmanlı Devleti'nin başkentinin İstanbul olması, Osmanlı Devleti'ni siyasi bakımdan, ekonomik bakımdan, stratejik bakımdan var eden bütün kararların İstanbul'da alındığı anlamına gelmektedir. Kısacası İstanbul, Osmanlı Devleti'nin tüm iktisadi, siyasi ve askeri icraatlarının merkezidir. İstanbul'un abluka altına alınması bir anlamda Osmanlı Devleti'nin abluka altına alınması demektir. Dolayısıyla, İstanbul'un düşüşü de bir anlamda Osmanlı'nın yıkılışı demektir. Tüm bu sebeplerden dolayı İtilaf devletleri için İstanbul'a ulaşmak Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli unsuru haline gelmiştir. Deniz harekatında başarısız olduktan sonra karadan saldırarak Çanakkale'yi geçmek istemelerinin nedeni budur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Birinci Dünya Savaşında Çanakkale'yi geçmek aslında İstanbul'a sahip olmak anlamına gelmektedir. Ayrıca İstanbul'un İtilaf devletleri arasında paylaşılamamış olması İstanbul'un önemini göstermesi bakımından ayrıca belirtilmesi gerekir.

Birinci Dünya Savaşı muharebeleri içerisinde benzersiz bir yeri olan Çanakkale, klasik ve romantik sit alanlarını ve anıları barındıran bir arazi üzerinde, çok kapsamlı bir stratejik planla modern çıkarma harekatlarını birleştirmiştir[142]. Çanakkale 'de yeni bir cephe açma fikrinin en büyük savunucusu olan Winston Churchill'in görüşleri:

> Osmanlı Devleti güçsüzdür. İstanbul son yıllarda siyasal ayaklanmalara sahne olmuştur. Jön Türkler denetimi ellerinde tutuyor gibi görünseler de donanmanın Sarayburnu'nda gözükmesiyle her şey değişebilir. Osmanlı'nın sadece iki tane cephane fabrikası vardır. Her ikisi de kıyıdadır, denizden

[142] Edward J. Erickson, *I. Dünya Savaşında Osmanlı Ordusu*, (Çev. Kerim Bağrıaçık), Türkiye İş Bankası Kütür Yayınları, İstanbul 2009, s.27.

> yapılacak atışlarla fabrikalar, Harbiye Nezareti ve Galata Köprüsü vurulabilir, İstanbul, Osmanlı Devleti'nin tüm iktisadi, siyasi ve askeri faaliyetlerin merkezidir. İstanbul'un düşüşü bir anlamda Osmanlı devletinin yıkılışı demektir[143].

Ayrıca, Roma Ateşemiliterliği tarafından 14 Mart 1915 tarihinde Osmanlı Devleti'ne ulaştırılan tahriratta yer alan bilgiler:

> Çanakkale'ye karşı yapılan taarruzun esbabına dair şimdiye kadar elde edilen malumat biri siyasi ve idari ve diğeri askeri olmak üzere ber-vech-i ati hülasa olunabilir.
> Rusya Maliye Nazırı Bark ile İngiltere ve Fransa Maliye nazırlarının Paris'de akdeyledikleri malum olan meclisde Bark, Rusya'nın müttefikleri ile beraber on beş milyarlık bir istikraz akdi arzu ve mecburiyetinde bulunduğunu ileri sürmüş ve fakat bu fikir hassaten İngiltere Maliye Nazırı Lloyd George tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine Rusya maliye nazırı hitam-ı harbe kadar Rusya'nın Amerika, İngiltere ve Fransa'dan alacağı malzeme-i harbiye ve teçhizat-ı saire bedelinin İngiltere ve Fransa tarafından te'diyesini ve bunların, Boğazlar'ı açarak Rusya'ya sevkini ve Rusya'nın İngiltere ve Fransa'da tedavül eden aksiyonlarının muhafaza-i kıymetleri ile Fransa ve İngiltere bankalarına olan düyunatın te'diyelerinin te'minini teleb etmiş ve işbu muamele-i maliyeye başlıca karşılık olmak üzere Rusya'nın kısm-ı cenubisindemüddehar buğdayı göstermiştir. Bark'ın bu metalibi İngiltere ve Fransa Maliye nazırlarınca kabul edilmiş ve onlar da mukabeleden Rusya hesabına olarak yapılacak masarıfın sulhün in'ikadından bir sene sonraya kadar Rusyaca tamamen tesviyesini şart koymuşlardır.
>
> Eslihanın idhali, buğdayın ihracı için boğazları açmak meselesi ortaya çıkınca cihet-i siyasiyesi de düşünülmüş. Bugün İngiltere ve Fransa, kuvve-i hazıraları ile bu harbi hitama erdiremeyeceklerini anladıklarından öteden beri birçok meva'id ile İtalya'yı, Yunanistan'ı Bulgaristan ve Romanya'yı kazanmak istemektedirler. Hükumat-ı mezkure ise şimdiye kadar iki muhasınm ve muharib grubun, yekdiğerlerine karşı büyük bir galebe çalamadıklarını gördüklerinden İngiltere ve Fransa'nın esasen sözden ibaret olan vaadlerine pek kulak asmamakdadırlar. Bunun için İngilterece Boğazları zabt etmek suretiyle bütün bu bi-taraf memleketlerin alakadar oldukları Şarki Bahr-ı Sefid muvazenesini ortaya çıkarmak muvafık görülmüş ve İngiltere işbu hükümetleri Türkiye'yi paylaşmaya davet suretiyle kendi tarafında muharebeye idhal edebileceği fikir ve kananaatinde bulunmuşdur ve el-yevm bulunmakdadır da.
> Bundan ma'ada İngilizler Çanakkale'yi zabt ve İstanbul'u işgal ile bizi sulha mecbur etmek veya bu olmazsa bile uzun müddet harbe devam edemeyecek bir hale getirmek ümidindedirler. Onlar Boğazlara karşı olan hareketleri ile Mısır taarruzunu da akim bırakabileceklerini zanneyliyorlar. Diğer cihetden Rusya'da yorgunluk asarı ve ahalide harbin alyhine bir cereyan uyandığından, Boğazlar meselesini meydana çıkarmak ile Ruslara senelerden beri intizar eyledikleri amal-i milliyelerinin bu harb neticesinde kuvveden fiile çıkacağı hissini verip harbi onlarca popüler kılmak da düşünülmüştür[144].

---

[143] Alan Moorhead, *Gelibolu*, (Çev. Ali Cevat Akkoyunlu), Doğan Kitapçılık, İstanbul 2004, s. 34.
[144] BOA, DH. EUM. VRK, 25/8

İtilaf devletlerinin Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti ile ilgili ve bilhassa Çanakkale'yle ilgili niyetlerini tam anlamıyla açıklamaktadır.

### 2.4. Çanakkale Deniz Savaşları

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmasından sonra İtilaf Devletleri tarafından İstanbul'un kesin olarak Türklerin elinden alınacağını düşünen Rusya, İstanbul ve Boğazlar civarındaki arazilerin kendilerine bırakılması için Dışişleri bakanı Sergei Sazanov aracılığıyla İngiliz ve Fransız hükümetlerine başvurmuş, başvuruyu takiben İngiltere'nin, Rus hükümetine verdiği cevap, Rusya'nın İttifak Devletleri'yle yapabileceği olası bir barış durumu İngiltere'yi telafisi mümkün olmayan sonuçlara sürükleyeceği için olumlu olmuşsa da Fransa'nın geleneksel doğu politikasının savunucusu Pioncare, Papalık makamının ve Fransa'nın İstanbul'un Ruslara bırakılması fikrini onaylamadığını açıklamıştır[145].

Ancak Almanya'nın Akdeniz'de oluşturduğu tehditten sonra Rus donanmasının Akdeniz'de Fransız donanmasına katılmasıyla İtilaf Donanması, Almanya ve Avusturya-Macaristan donanmasına karşı Fransa'ya tartışılmaz bir üstünlük sağlayacağı için Fransa, Rusya'nın Boğazlar konusundaki düşüncelerine itiraz etmekten vazgeçmiştir[146].

Çanakkale'ye yöneltilen askeri harekatta Rusya'ya pek mütevazi bir görev ve katılma payı verilmişti: Bu saldırı, işin başında yalnızca deniz harekatı olarak düşünülmüş ve o sırada Nikolayef tersanesinde inşa edilmekte olan Rus zırhlı savaş gemilerinin yapımı henüz sona ermemiş olduğundan, pek zayıf bir halde olan Rus Karadeniz donanmasının müttefiklere geniş ölçüde yardıma gücü yetmeyeceğinden, bu filoya yalnız Türk gemilerinin Romanya ve Bulgaristan limanlarına sığınmalarını önlemek üzere dönüş yollarının kesilmesi görevi verilmiş olmasına karşın; Rus Genel Karargahında bir çıkarma müfrezesi hazırlanmasıyla birlikte bu savaş gücüne katılacak askeri birlikleri yola çıkarmak üzere Çar'ın dahi güneye kadar inmesi İstanbul'un ilk fırsatta[147] müttefiklerin elinden alınması hususuna karar

---

[145] Mustafa Karaca, *Bir Ulusun Yaşam Savaşı Çanakkale*, Nokta Kitap, İstanbul 2008, s. 68.
[146] Mustafa Karaca, a.g.e., s. 68.
[147] İngiliz Ataşemiliteri General Knox, Çarskoyeselo'da meydana gelen bir olayı anlatmaktadır. Burada subaylarla yapılan bir sohbet toplantısında, misafirler arasında bulunan Prens Boris bazı sözler söylemiştir. Prens Boris, yakında İngiltere'yle Rusya arasında bir savaş çıkacağı inancındadır. Buna da sebep olarak, İngiliz Hükümeti'nin hırsını göstermektedir. Boris'e göre: İngiltere'nin Çanakkale'ye yönelttiği saldırı bir aldatmacadan ibarettir. Rusya Bağdat'ı almayı teklif etmişti. İngiliz hariciye nazırı bu teklifi reddetti. Çünkü burasını bizzat almak İngiltere'ye aitti. Ayrıntılı bilgi için bkz: E.E. Adamof, *Çarlık Belgelerinde Anadolu'nun Paylaşılması*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2001, ss. 99-116.

verilmiş olduğu anlaşılmaktadır[148]. Ayrıca, Rusların bu konuyla ilgili bu endişesinin haklı olduğunu gösterecek İngiliz raporları vardır.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesinden önce İngilizler, Çanakkale Boğazı'yla yakından ilgileniyorlardı[149]. Çanakkale Boğazı'nın kara harekatına gerek kalmaksızın yalnızca donanmayla zorlanarak geçilmesi düşüncesi Birinci Dünya Savaşı başlamadan hemen önce aceleye düşünülüp uygulanmış basit bir plan değildir. 1906, 1907 ve 1911'de böyle bir hareketin risklerini ve başarı şansını tartışan ayrıntılı İngiliz raporları vardır[150]. Birinci Dünya Savaşı başlamadan önce İngiliz Savaş Bakanı Lord Kitchener ve Deniz Kuvvetleri Bakanı Winston Churchill arasında boğazlar üzerinde bir cephe açmak konusunda tafsilatlı fikir alışverişi gerçekleşmiştir[151]. Balkan savaşlarından çıktıktan sonra zor şartlar atında kalan Türk Ordusu'nun kendilerine karşı koyamayacağını, bu şekilde de Boğazlardan kolayca geçerek donanmalarının Osmanlı Devleti'ni saf dışı bırakacağını düşünmüş olan Winston Churchill, İstanbul'u çok kolay ele geçireceğini düşünmüştür[152].

Toprakları üzerinde çok çeşitli planlar yapılırken Osmanlı Devleti bu kritik dönemde varlığını devam ettirebilme konusunda devletler arasındaki güç dengesine ve kuracağı ittifaklara bağlamıştı[153].

Seferberliğin ilanının ertesi günü başlayan hazırlıkların İtilaf devletleri arasında yapacağı etkiyi de göz önüne alan Osmanlı Devleti, 4 Ağustosta tarafsızlığını ilan etmiş, Almanya ile ittifakının gereği savaşa girmek zorunda kalacağını bilmesine ve Alman büyükelçi Wabgenhaim'in bir an önce savaşa girilmesi konusundaki baskılarına karşı bunun bir intihar olduğunu belirtmişse de Osmanlı Devleti yalnızca bir süre daha tarafsızlığını muhafaza etme imkanı bulabilmiştir[154].

---

[148] E. E. Adamof, *Çarlık Belgelerinde Anadolu'nun Paylaşılması*, (Çev. Hüseyin Rahmi), Kaynak Yayınları, İstanbul 2001, s. 101.
[149] Mustafa Selçuk, "Çanakkale'ye Denizden İlk Bombardımanlar ve Başkent İstanbul", *Çanakkale Muharebeleri'nin İdaresi*, (Der. Lokman Erdemir ve Kürşat Solak), Çanakkale Valiliği Yayınları, Ankara 2015, ss. 69-81.
[150] Mete Tunçoku, *Çanakkale 1915 Buzdağının Altı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2002, s. 106.
[151] Ian Hamilton, *Gelibolu Hatıraları 1915*, (Çev. Mehmet Ali Yaman, Nurer Uğurlu), Özgün Yayınları, İstanbul 2006, s. 9-28.
[152] Figen Atabey, *Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 36-52.
[153] Fahir Armaoğlu, a.g.e., s. 107.
[154] Lokman Erdemir, *Çanakkale Savaşı Siyasi, Askeri ve Sosyal Yönleri*, Gökkubbe Yayınları, İstanbul 2009, s. 33.

Osmanlı Devleti'nin 7 Eylül 1914'te kapitülasyonları kaldırmasından ve Boğazları kapatmasından sonra durumu ve savaşla ilgili niyeti belli olsa da eli kulağında olan savaş için askeri hazırlıklarını tamamlamak üzere gerekli zamanı kazanmak, ordunun seferberliğini iyi bir şekilde organize edebilmek, Anadolu'dan asker toplamak, Çanakkale ve İstanbul Boğazlarını ani bir saldırıya karşı güven altıda tutabilecek tedbirleri almak üzere savaş öncesi hazırlıklarını yapabilmesi siyasi bakımdan tarafsız görünmesi ile ilgili durumu Cemal Paşa'nın "Almanya ile birlikte olduğumuzun anlaşılmaması için İtilaf devletleriyle görüşmeye girmek" bile gerekti" ifadesi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır[155]. Bu bağlamda ele alındığında, Osmanlı Devleti'nin Almanya ile müttefik olduğunun bilinmemesi Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı için öngördüğü gerekli tedbirleri almasında kendisine zaman kazandırmıştır. Bir diğer taraftan Alman askerlerinin Osmanlı Ordusunun ıslah edilmesi, düzenlenmesi ve modernize edilmesi gibi sebeplerden dolayı öteden beri süregelen bir Osmanlı Devleti ve Almanya ilişkisinin olduğu tüm devletler tarafından bilinmekteydi[156].

Almanya'nın 1914 yılının başlarından beri siyasi mülahazalarla Akdeniz'de bulundurduğu drednot tipi[157] S.M.S. Goben[158] ve S.M.S. Breslau[159] adlı gemilerine Alman Deniz Bakanlığı tarafından 3 Ağustos'ta Çanakkale'ye girme emri verilmiş, henüz Almanya ile İngiltere arasında savaş hali olmaması sebebiyle İngiltere, gemilere bir müdahalede bulunmayarak geçmelerine izin vermelerin(miş)i takiben, iki gün sonra 5 Ağustosta savaş ilanı ile birlikte İngilizler bu gemilerin peşine düşmüşlerse de, bu iki geminin İngiliz

---

[155] Erol Mütercimler, *Gelibolu 1915*, Alfa Yayınları, İstanbul 2005, s. 12.

[156] Bkz: Dipnot 31.

[157] Dreadnought: Which dreads nought; hiçbir şeyden korkmayan'ın kısaltılmışıdır. 20. yüzyılın ilk yıllarında, dünya denizciliğinde çığır açan "drednot" sınıfı muharebe gemileri çağı açıldı. O zamana dek, hiçbir büyük tonajdaki savaş gemilerinde bulunmayan; merkezi yönetimli seri ateşli ve çok sayıda büyük çağlı uzak mesafelerden düşman gemilerini etkisi altına alabilmesi, hedef seçimi ve ateş tanzimi doğru ve çabuk yapabilmesi, güçlü türbin makinaları, yüksek hız ve üstün manevra sağlayan dört uskuru, gerektiğinde kolaylıkla muharebeden sıyrılabilme yeteneği, her tür yaralanmalara karşı su üstünde tutabilecek bölme sistemleri, kalın zırh koruması gibi barındırdığı ayrıcalıklı özellikleri, askeri denizcilikte reform yarattı. Ayrıntılı bilgi için bkz: Özer Öner, *Yavuz ve Midilli Osmanlı'nın Son Savaşı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2012, ss. 16-36.

[158] 20. Yüzyılın başlarında Almanya, ilk kez dört ağır toptan daha fazla top taşıyan ve türbinli tahrik sistemiyle çalışan ve 20.000 ton civarında ve ünlü kumandanlarının isimlerini verdikleri dört drednot tipi muharebe kruvazörünün inşasına girişti. Moltke sınıfı muharebe kruvazörü olan S.M.S. Gouben(Yavuz) 28 Mart 1911'de denize inmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz: Özer Öner, *Yavuz ve Midilli Osmanlı'nın Son Savaşı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2012, s. 23.

[159] S.M.S. Breslau (Midilli) adını Prusya, Güney Silezya'nın başkentinden almakta olup, Magdeburg sınıfı muhafazalı hafif kruvazördür. Breslau'nun yapımı ile Alman donanmasının gemi inşa tarzında büyük ve yepyeni adım atılmıştır.

gemilerine nazaran daha hızlı olması, yetişmelerine mani olmuş; Goben ve Breslau aldıkları emir gereği Çanakkale Boğazı önlerine gelmişlerdir[160].

Çanakkale Boğazı girişindeki bu gemileri, başlangıçta Enver Paşa boğazdan içeri alma konusunda tereddütte kalmışsa da, Kurbay başkanı Bronsart Paşa'nın rahatsızlığından dolayı kendisine vekalet eden Baron Kress Von Kressenstein'ın, Enver Paşa'nın, sadrazama danışmadan izin veremeyeceğini belirtmesi karşılığında gecikmenin bir felaketle neticeleneceğinin bildirilmesi üzerine, gemilerin Boğaz'dan içeri girmesine müsaade edilmiştir[161]. Bahriye Nazırı Cemal Paşa gemilerin Çanakkale Boğazı'ndan girişini:

> "11 Ağustos[162] gecesi yine bermutat Prens'in yalısında toplanmamız kararlaştırılmıştı. Talat, Cavid ve Halil Bey'ler ve ben daha evvel gelmiştik. Bizden sonra gelen Enver Paşa kendisine has sakin tavrı ile gülerek: Bir oğlumuz dünyaya geldi dedi. Bittabi bundan br şey anlamamıştık. Bizi çok merakta bırakmayarak Goeben ve Breslau bu sabah, Çanakkale önüne gelmiş ve İngiliz Donanması tarafından takip edilmekte olduklarından bahisle Boğaz'dan geçmelerine müsaade edilmesini istemişler. Bir müttefik devlette ait harp gemilerini muhakkak bir tehlikeden korumak için, bu talebe muvafakat edilmesi emrini verdim ve gemiler şimdi Boğaz'ın beri tarafında, istihkamlarımızın himayesi altında bulunuyor. Fakat biz de bunun neticesi olarak siyasi bir mesele ile karşı karşıya kalmış olduk. Bu gece bu meseleye ait bir karar vermek lazım geliyor." ifadeleriyle aktarmaktadır[163].

Tarafsız bir devlet tarafından alınmaması gereken bir kararı Alman askeri heyetinden bir Alman'ın isteği ve mantığı ile kabul eden Osmanlı Devleti, yapmaması gereken bir hamle yapmıştır. Aynı konu, Alman askeri heyetinde subay olan Baron Kress von Kressenstein'in anılarında ise:

> 10 Ağustos sabahı, Boğaz'ı kapayan Çanakkale Müstahkem Mevki'nden Türk Başkomutanlık Vekaleti'ne (Enver Paşa'ya) bir telgraf gelmişti. Bu telgrafta, Boğaz'ın dışında bulunan Goeben ve Breslau Alman harp gemilerinin, içeriye girmek için müsaade istedikleri bildiriliyordu. Ben, telgrafı alarak hemen Enver'in odasına koştum ve kendisine bu müsaadeyi vermesi için ricada bulundum. Enver'in, öyle mühim bir kararın sadrazamla görüşmeden evvel kendisi tarafından verilemeyeceği hakkındaki itirazına karşı, bu işte yapılacak kısa bir gecikmenin telafi edilemeyecek sonuçlar doğurabileceğine Enver'in dikkatini çektim ve İngilizler'in, herhalde pek yakında ve gemilerin peşinde olduklarının kabul edilmesi lazım geldiğini anlattın.

---

[160] Lokman Erdemir, A.g.e., s. 34.
[161] A.g.e. s. 34.
[162] Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın 11 Aralık olarak anlattığı hadiseyi; Baron Kress von Kressenstein 10 Aralık olarak kaleme almıştır. Buradaki gün farkı o zaman kullanılan saat sebebiyledir. Eskiden kullanılan saatte gün, güneş battıktan sonra başlamaktadır.
[163] Lokman Erdemir, a.g.e., s. 34.

Enver:

- Gemiler içeriye alınsın, cümlesiyle kararını bildirdi.

Bunun üzerine:

- Alman gemilerini İngilizler takip ederek Çanakkale'yi zorlayacak olurlarsa, bunların (İngilizlerin) üzerine ateş edilsin mi? sualini sordum.

Enver:

- Bu, benim yalnız başıma karar vermeme imkan olmayan bir meseledir. Bunu ancak Nazırlar Heyeti (Kabine) halledebilir. Çünkü bu hal, İtilaf Devletleri'nin derhal savaşa geçmesiyle neticelenebilir, dedi.

Ben:

- En büyük üstlerinin, en lazım olduğu bir zamanda, Çanakkale Müstahkem Mevkii Kumandanları'nı, açık ve kesin talimat vermeksizin kendi başlarına bırakmanın onları ne kadar müşkül bir duruma sokacağı ve bu gibi ağır mesuliyetlerin alt kademelere yüklenmemesi lazım geldiğini büyük bir katiyetle Enver'e izah ettim. Enver fikrimi tasdik etti ve benim yeniden:
- İngilizlere ateş edilsin mi, edilmesin mi? sualime:
- Evet cevabını verdi.

Kalbim dehşetli ferahlamıştı. Enver'in cesaretine, karar verme kudretine ve sorumluluğu sevmesine kesin bir hayranlıkla onun çalışma odasını terk ettim. Kendisine Başkumandan Vekili olarak, Osmanlı Devleti'nin bütün harp kuvvetlerinin sınırsız emri ve komutası verildiği zaman Tuğgeneral Enver 33 yaşında bulunuyordu[164]. ifadelerine yer vermiştir.

İngiliz Donanması tarafından Akdeniz'den beri kovalanan bu iki alman gemisi Marmara'ya alındı. Alman gemilerine Osmanlı bayrağı çekildi. Alman mürettebat yanlarında getirdikleri fesleri giydiler, böylece Osmanlı Donanması'nın bir parçası oldular[165].

Müttefiki olan Almanya'nın gemilerine Boğaz'a giriş izni veren Osmanlı Devleri siyasi bir gerilime engel olmak ve tarafsızlığını bir süre daha koruyabilmek için söz konusu gemileri satın aldığını ilan etmiş ve bu sebeple İngiliz Donanmasından gelebilecek bir müdahaleyi engellemiştir. 80 milyon Mark ödenerek satın alındığı ilan edilen gemilerden Goeben'e Yavuz, Breslau'ya da Midilli adları verilmiştir(10 Ağustos).

Amiral Suschon'un Osmanlı donanmasının komutasını ele almasından iki ay sonra 27 Ekim 1914 tarihinde, Osmanlı Hükümetinin karşı çıkmasına karşın, Karadeniz'e çıkardığı bir muharebe kruvazörü, 5 hafif kruvazör, 4 muhrip ve bir mayın gemisi ile Rusya'nın Odesa, Kefe ve Novorsisky limanlarını 29 Ekim'de bombalaması ve iki Rus gemisi ile Fransız vapurunu batırması, Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesine neden oldu[166].

---

[164] Baron von Kress, *Türklerle Beraber Süveyş Kanalına*, (Çev. Mazhar Besim Özalpsan), Genelkurmay Yayınları, Ankara 1943

[165] Fikret Günesen, *Çanakkale Savaşları*, Kastaş Yayınları, İstanbul 1986, s. 12.

[166] Erol Mütercimler, a.g.e., s. 13.

Osmanlı hükümeti, savaşın lehinde ve aleyhinde olmak üzere iki kısma ayrılmıştı. Savaş taraftarlarının başında bulunan Enver Paşa derhal Almanya'nın yanında yer alınmasını gerekli görmesine rağmen bu hareketin henüz zamansız olması, Almaya, Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesini istese bile mali gücün yetersiz oluşu sebeplerini ileri sürerek Enver Paşa'nın en yakın arkadaşları bu adımı henüz erken bulmaları, Almanya'nın Türk donanmasının Karadeniz'e çıkıp harekatta bulunması karşılığında gerekli ekonomik yardımda bulunma konusunda 11 Ekim 1914 tarihinde söz vermesine sebep olmuştur. Söz konusu teminat verilmesini takiben yukarıda bahsi geçen Rus limanlarının bombalanma hadisesi gerçekleşmiştir[167].

Kraliyet Deniz Kuvvetleri, 3 Kasım 1914'te Çanakkale Boğazı'nın girişindeki müstahkem mevkileri bombalayarak Osmanlı İmparatorluğu'na savaşını başlatmış olmasına karşın Osmanlı Ordusunun bombardımana direniş göstermemesi, 1914 yılının sonlarında ve 1915 yılının başlarında Sarıkamış'ta, Basra'da ve Sina'da yaşadığı benzer felaketler, dönemin sosyal Darwinizmiyle[168] birleştiğinde, yaygın görüşe göre Osmanlı Devleti'nin zayıf bir düşman olduğu fikrini pekiştirdi[169]. Bu bombalanma hadisesi Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı tarafından:

> Bu sabah vasati saat yediye çeyrek kalarak İngiliz olduğu muhtemel olan altı düşman safinesi Boğaz medhalini bombardıman etdiğinden mukabele olunarak on dakika kadar devamdan sonra hamd olsun şayan-ı ehemmiyet hiçbir hal vuku bulmaksızın gemilerin uzaklaşdığı şimdi telefonla Mevki'-i Müstahkem Kumandanlığı erkan-ı harbiyesinden alınan malumat üzerine ma'ruzdur. Fi 21 Teşrin-i Evvel sene 1330. Mutasarrıf Fuad.

Düşmanın gayesi, boğazın orta kısmındaki tabyalar ile mayın tarlalarını koruyan tabyaları etkisiz bırakıp mayın tarayıcılar ile donanmaya yol açıp; savaş gemilerinin boğaza girmelerini sağlayarak iç istihkamları yakın mesafeden tahrip edip, torpilleri temizleyip Marmara'ya geçmekti[170].

Çanakkale'ye karşı hazırlanan Müttefik donanmasının komutanı Amiral Carden harekat için beş aşamalı bir plan hazırladı:

---

[167] A.g.e., s. 13.

[168] Bu düşünceye sahip olanlar, güçlünün güçsüzü ezmesini doğanın gereği olarak görürken, güçsüzün kendisini savunmak için bir takım taktikler geliştirmesini doğa kanunu olarak görmezler. Bu fikre göre: Küçük balık kendisini yemeye çalışan büyük balıktan kaçmamalı, büyük balığın kendisini yemesi için beklemelidir.

[169] Edward J. Erickson, *Gelibolu Osmanlı Harekatı*, (Çev. Orhan Düz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s. 29.

[170] Kadir Depsen, *Kefensiz Yatanlar Çanakkale*, (Çev. Yüzbaşı Rahmi), Biz bize Yayınları, Ankara 2008, s. 11.

1- Çanakkale Boğazı girişinde Rumeli yakasındaki Seddülbahir, Ertuğrul ve Anadolu yakasındaki Kumkale, Orhaniye tabyaları tahrip edilecek,

2- Boğaz'ın orta kısmındaki bataryalar tahrip edilip Kepez Burnu'na kadar olan mayın hatları taranacak,

3- Kilitbahir Çanakkale hattında bulunan merkez tahkimat tahrip edilip mevcut mayınlar temizlenerek donanmaya yol açılacak,

4- Tahrip edilen tabyaların yeniden faaliyete geçmemesi için tabyalar, hazırlanan kara birlikleri tarafından işgal edilecek,

5- Yolu açılan donanma, Marmara'ya gidip İstanbul üzerine yürüyecekti[171].

1914 senesinin Ağustos ayından beri Çanakkale Boğazı'nın çıkışında[172] bekleyen ve boğazı ablukaya alan İtilaf Devletleri donanması, 3 Kasım 1914 tarihinde ilk defa boğazın girişindeki tabyaları bombardıman etti[173].

Çanakkale Boğazı'nın Osmanlı Devleti topraklarına katılmasından sonra boğazın korunmasına yönelik girişimler Yıldırım Bayezid'in 1390 yılında Gelibolu'da adının bugünkü karşılığı Boğaz Muhafaza Komutanlığını kurarak başına Saruca Paşa'yı atamasıyla başlamış, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un kuşatılması sırasında Ege Denizi'nden gelen tehdidin tekrarlanmasını önlemek amacıyla 1462-1463 yıllarında Anadolu yakasında Çimenlik Kalesini Avrupa yakasında Kilitbahir Kalesini yaptırmasıyla devam etmiştir[174].

Venedikliler'in 1656 yılında Kuzey Ege adalarından Limni ve Bozcaadayı işgal etmelerinden sonra Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa, Sultan IV. Mehmed'in emri ile, 1659 yılında Seddülbahir ve Karşısındaki Kumkale'yi yaptırmıştır[175].

Çanakkale Boğazı'nın güvenliği hususundaki uygulamalar, girişimler ve alınmış olan tedbirler 16. ve 17. yüzyıla kadar giden bir süreç içerisinde ele alınmıştır. Zaman içerisinde değişen ve gelişen savaş teknolojisine ayak uydurabilmek, savunulması gerektiğinde gerekli savunmayı yapabilmek için Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasına 19. yüzyılın sonlarına doğru beton ve toprak mazgallı top mevzileri ve tabyalar inşa edilmiştir.

İtilaf devletleri, Çanakkale Boğazı yoluyla bir an önce İstanbul'a ulaşarak Osmanlı Devleti'ni daha savaşın başında etkisiz hale getirerek Rusları Kafkas Cephesinde rahatlamayı ve bu sebeple Rusların, Avrupa cephesinde Almanlara karşı daha etkin

---

[171] Ellis Ashmead Bartlett, *Çanakkale Kıyametin Fragmanı*, Granada Yayınları, İstanbul 2013, s.15.

[172] Yazar burada çıkış ifadesini kullanırken Çanakkale Boğazı'nın Ege Denizi ile birleştiği tarafı; yani, Çanakkale Boğazının güneybatısını kastetmektedir. Bahsi geçen çıkış ifadesiyle Çanakkale Boğazı'nı Marmara Denizi'ne bağlayan boğaz çıkışı anlaşılmamalıdır.

[173] Muhammet Erat, "Deniz Harekatı", *Çanakkale 1915*, (Ed. Niyazi Sezen, Murat Sayar), Şenyıldız Yayınları, İstanbul 2013, s. 65.

[174] Selahattin Çetiner, *Çanakkale Savaşı Üzerine Bir İnceleme*, Kendi baskısı, İstanbul 2000, s. 5.

[175] A.g.e.

savaşmasını sağlamak Osmanlı başkenti İstanbul'a en kısa yoldan ulaşmayı zorunlu kıldığı için Çanakkale Boğazı bu planın ilk adımını teşkil etmekteydi[176].(Bir Yere Eklenecek). Şayet Çanakkale Boğazı geçilirse bu durum Rusya'yı rahatlatacağı gibi; Balkanlardaki savaşa girmemiş devletlerin savaşı kazananın ya da savaşı kazanmaya daha yakın olanın yanında yer almak isteyecek olmaları sebebiyle Birinci Dünya savaşına kendi saflarında savaşa girmelerinin zemini hazırlanmış olacaktı.

Çanakkale Boğazı'nın geçilmek istenmesinde kilit noktayı İstanbul'a ulaşmak teşkil etmekte olduğu için İtilaf devletlerinin donanmayla İstanbul'a ulaşması durumunda da kendi aleyhlerine birtakım gelişmeler sağlanmış olacaktı.

İstanbul, İslam Dininin tebliğ edicisi olan son Peygamber Hz. Muhammed'in "İstanbul'u Fetheden komutan ne güzel komutandır. O askerler ne güzel askerlerdir." ifadesinden dolayı Müslümanlar için ayrı bir yeri olan şehirler arasında yer alır. Bu bakımdan ele alındığında İstanbul'un işgal edilmesi aynı zamanda Müslümanların Osmanlı Devletine karşı duydukları ümidi kırmayı, Halife Mehmet Reşad'ın ilan etmiş olduğu Kutsal Cihad'ın etkisini azaltmayı, Müslümanlar arasındaki dayanışmayı yok etmeyi amaçlıyordu.

Boğazlar ve İstanbul İtilaf devletlerinin eline geçerse; Osmanlı Devleti için barışı kabullenmekten başka çare kalmayacak, bu suretle Osmanlı'nın ve müttefiklerin açtığı bütün cepheler tasfiye edilirken İstanbul Hükümeti ile yapacakları bir barış antlaşması sonucunda Osmanlı Devleti savaş dışına itilecek ve böylece Doğu Avrupa'da zor şartlar altında Almanlara karşı savaşan Ruslara yardım yolu açılacaktı.[177] Ayrıca, Çanakkale Boğazı'nın geçilmesi ile tarafsız ülkeler üzerinde bir izlenim oluşturularak, baskıcı sömürü sistemiyle kendi yönetimleri altında yaşamakta olan Müslüman tebaa da sindirilmiş olacaktı.

### 2.5. Çanakkale Kara Savaşları

18 Mart yenilgisi Paris ve Londra'da hayret ve şaşkınlık yaratmıştır. İngilizler Çanakkale deniz yenilgisinin altında kalmak istememeleri Çanakkale'yi geçme düşüncelerini yok olmasının aksine Çanakkale'yi geçmek için yeni saldırı planları yapmaya ve İstanbul'a ulaşmak için yeni bir yol aramaya sevk etmiştir[178].

---

[176] Murat Duman, *Cumhuriyetimizin Önsözü Çanakkale*, Ares Kitap, İstanbul 2006, ss. 33-34.
[177] Murat Duman, *Cumhuriyetimizin Önsözü Çanakkale*, Ares Kitap, İstanbul 2006, ss. 33-34.
[178] Durdu Mehmet Burak, *Birinci Dünya Savaşında Türk İngiliz İlişiklileri*, Babil Yayıncılık, İstanbul 2004, s.96.

Yaşanmış olan bu savaşların şahitlerinden olan Robert Rhodes James Gelibolu Harekatı isimli kitabında verdiği bilgiler hem Çanakkale Boğazı'nın geçilememiş olmasına hem de mevcut durumla ilgili içeriği itibariyle önemlidir:

> Çanakkale Boğazı'ndaki Türkler ve Almanlarda, 18 Mart'ı aralıksız takip eden sakin günler, şanslılık ve sonra da, büyük sevinç uyandırdı. Moral son derece yüksekti. Kaleler ve tabyalardaki hasar da kolaylıkla giderilmiş olmakla beraber, ağır bataryaların cephane durumu ciddiyetini koruyordu. Sonradan, Çanakkale'deki Türk komutanları arasında hücuma yeniden başlanmış olsaydı, müttefik filo geçer miydi, geçemez miydi, diye belirgin bir düşünce ayrılığı ortaya çıktı, ancak ağır cephanenin noksan oluşu, meselenin, obüs bataryalarının mayın tarama gemilerini mayın tarlalarından ne kadar zaman uzaklıkta tutabilecekleri olduğunu ortaya koyuyordu. İngiliz mayın tarayıcılarının eski ve başarısız kumanda edilen balıkçı tekneleri oldukları sürece, Filo'yu geciktirmeleri, sonu görünmeyen bir şekilde uzayabilirdi, fakat eğer mayın tarama kuvveti temelden, yeniden teşkilatlandırılmış olsaydı, yepyeni bir durum yaratılmış olurdu. Fakat hiçbir zaman yaratılamadı ve bu yüzden, bütün askeri acabaların en şaşırtıcı ve üzücülerinden biri ile karşı karşıya kalmaktayız[179].

1915 yılında Çanakkale'de Fransız ve İngiliz Kara Kuvvetleri başkumandanlığına getirilen Ian Hamilton, Franconia muhribinde tuttuğu "Gelibolu Günlüğü"nde 19 Mart günü şunu yazıyordu.

> … Kötü talihe şaşmamak elde değil; o derece kötü bir şanssızlık eseriydiki, asında bin kez geçilse vukubulmazdı. Böye diyorlardı.
> Bahriyeliler, Türk tahkimatlarını, bataryalarını tahrip ettiklerini ilan ettiler ve üç kelimeyle muhteşem planlarını icraya koyulduar.
> Tam yol ileri! Sonra beceriksiz diplomatların telkinleriyle sanıldı ki, Gordion'un Kördüğümü örneği, yaşlı Türk devleri, bıçakla kesilmiş gibi ikiye bölünüp dağılıverecekti…[180]

22 Mart'ta Hamilton'la de Robeck arasında kurmay heyetlerinin üyelerinin de bulunduğu bir konferansta, deniz saldırısı yerine kara ordusunun genel saldırısı ile Çanakkale sorununu çözmek; bu ordunun gelmiş olan ve gelmekte bulunan kuvvetlerini İskenderiye'ye göndermek, orada bir çıkartma gücü olarak hazırlamak ve eğitmek şeklinde Çanakkale ile ilgili iki önemli karar alınmıştır[181].

Diplomat Henry Morgenthau 18 Mart saldırısından hemen önce kaleme aldığı kadarıyla:

> "Çanakkale'deki durumun, Almanları bir an evvel barışa zorlayacağını görüyorum. 1915 yılının başlarında Washington'a yazdığım rapor, daha

[179] Erol Mütercimler, a.g.e., s. 220.
[180] Erol Mütercimler, a.g.e., s. 221.
[181] Durdu Mehmet Burak, a.g.e., s. 96.

ziyade Alman Büyükelçişi Vangenheim'in İstanbul'da hüküm süren endişeler hakkındaki bana verdiği bilgilere dayanıyordu. Söylentilere göre, Müttefikler, Çanakkale önünde, Boğazı zorlayacak 40 gemiden kurulu bir filo hazırlamışlardı. Böyle bir saldırının başarı kazanacağına dair yaratılmış olan genel kanı da, havayı her gün daha fazla gerginleştiriyordu. Alman Büyükelçisinin inancı da bu yönde idi. Sadece Von-Der Golz Paşa, Boğaz istihkamları hakkında geniş bilgi sahibi olduğu için onun kadar korkuya kapılmamıştı. Vangenhaim bana Golz Paşa'dan edindiği izlenimleri anlatırken aynen, "Eğer diyordu, İngilizler on gemiyi feda etmeyi göze alırlarsa on saat sonra Marmara denizindedirler." Vangenheim bu bilgiyi verdiği an, kendisine ait bazı kıymetli şahsi evrakı da saklamak üzere bana teslim etmişti.

Müttefiklerin ilk bombardımanları sırasında, İstanbul'da tam bir hükümsüzlük havası hüküm sürüyordu. Halk arasında ve resmi çevrelerde, gözle görülen bir panik vardı.

Türkler, savaşa katılmışlardı amma 1 Ocak 1915 gününe kadar fiilen hiçbir şey yapmamışlardı. Cemal Paşa fethetmeye gittiği Mısır sınırında kanlı ve ağır bir yenilgiye uğramış, Enver Paşa işe, onun hemen arkasından, daha yıkıcı bir malubiyetle neticelenen Kafkas seferine çıkmıştı. Almanlar kendisine Sivas'a kadar çekilmesini ve savunma hattını orada kurmasını tavsiye etmişlerdi. Enver Paşa ise, bu sözleri dinlememiş ve karlı dağların buzullarında ordusunu kaybetmişti. Gelen haberlere göre, sağlık servislerinden mahrum olan ordusu soğuk, tifüs ve dizanteriden 100 binden fazla kurban vermişti. Halk arasında, bu ordunun feci akıbeti hakkında söylentiler dolaşıyordu.

Diğer taraftan, İngilizlerin Mezopotamya üzerinde bir harekata hazırlandıkları da biliniyor ve herkes bu girişmin başarısından emin bulunuyordu. Bab-ı Ali Bulgarların savaş ilanına intizar ediyordu. İtalya'nın, zaferin müttefiklerce kazanılması arifesinde, "iyi gün dostu" olarak savaşa katılacakları da muhakkak gibiydi. Trabzon şehrinin Rus donanması

tarafından bombardıman edilmiş olması, Çar Donanmasını, Karadeniz Boğazında[182] her gün beklenen bir misafir haline getirmişti.

Halk arasında, karamsarlık gerçekten ağırdı. Açlık ve yokluk hemen hemen her sınıf halk tabakasının günlük meşgalesi olmuştu. Gençler silah altına alındıkları için, tarım durmuştu. Hazine bomboştu. Boğazların kapanması, ithalat ve ihracatın ortadan kalkmasına yol açmıştı. Bu arada halkın, Talat Paşa ve arkadaşlarına karşı hiddeti de her gün biraz daha büyümekte idi. Halk dünyanın en kudretli armadasının İstanbul'u işgale Talat Paşa ve arkadaşlarını cezalandırmak için gelmekte olduğuna inanıyordu. Son asır içinde, önünde kimsenin dayanamadığı İngiliz donanmasının bu harekata girişmek kararında oluşu, halkın endişesini daha da arttırıyordu. Bu donanmanın karşısında durulamayacağına dair inanç, olumsuz hislenişlere kadar uzanıyordu[183].

[182] Bazı Osmanlı Dönemi haritalarında günümüzde İstanbul Boğazı ifadesinin ikamesi olarak kullanılan ifadedir. İstanbul Boğazı yerine Karadeniz Boğazı ifadesinin kullanımı Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin 13. Maddesinde de yer alır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Montreux Boğazlar Sözleşmesi.

[183] İlhan Bardakçı, *İmparatorluğa Veda*, Alioğlu Yayınevi, İstanbul 2002, s. 438-442.

# ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
# OSMANLI ORDUSUNDA KULLANILMIŞ ATEŞSİZ SİLAHLAR BAĞLAMINDA KILIÇLAR SÜNGÜLER VE HANÇERLER

## 3.1. Ateşsiz Silahlar

Tarih boyunca her millette ve her devirde kullanılan silahlar, Osmanlılar tarafından da kullanılmıştır. Ancak Osmanlılar gerek silah üretimindeki kaliteleri gerekse ürettikleri silahları kullanmaktaki maharetleriyle rakiplerine üstünlük sağlamışlardır[184]. Osmanlı ordusunda kullanılan hafif ateşsiz silahlar, kullanılışlarına göre çeşitli başlıklar altında toplanır[185].

### 3.1.1. Kılıç

Kılıç, Türk kültüründe ve Türklerin savaş tarihinde savaş ekipmanları içinde bir savaş aleti olarak son derece önemli bir yere sahiptir. *Kılıç*, kelime olarak bütün Türk lehçelerinde hemen daima *kılıç*, nadiren de kılınç ve kilic, kilis, kiliş gibi şekillerde görülürken, Arapça'da genellikle kök itibariyle "helak etmek" anlamını taşıyan *seyf*, Farsça'da ise -kılıcın yanı sıra Osmanlıca'da da- *şimşir* kelimesi kullanılır[186].

Üretim aşaması olarak birçok işleme tabi tutulan çeşitli malzemelerin bir araya getirilmesine dayansa da temelde, demirin ısıtıldıktan sonra ince uzun bir biçime getirilmesi ve ardından metale su verilerek sertleştirilmesi; form kazandırılmış ve darbelere karşı olan dayanıklılığı arttırılmış bir metale delici ve kesici özellikler kazandırılması şeklinde tanımlanabilir.

Kılıçlar yalnızca savaş meydanlarında kullanılmak için üretilmemiştir. Savaş alet olmasının dışında tören kılıçları gibi çeşitli süsleme ve bezeme öğelerini barındıran kılıçlar da mevcuttur. Zamanla kılıçlara savaş meydanında kullanımının dışında sembolik anlamlar yüklenmiş olsa da askeri malzeme için kullanılan örneklere nispetle sayıca çok daha azdır. Dolayısıyla, asker donatılarından birisi olan kılıçlar işlev olarak bakıldığında, yakın dövüşte hem saldırı hem de savunma amacıyla kullanılabilen silahlar olarak karşımıza çıkarlar.

---

[184] Aydın Taneri, *Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri (Kuruluş Devri)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, s. 176.
[185] Sabri Zengin, *Osmanlı'nın Fetih Yöntemleri*, Nesil Yayınları, İstanbul 2008, s.185.
[186] Nebi Bozkurt, "*Kılıç"*, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 25, Ankara 2002, s. 405.

Ateşli silahların üretilmesine kadar geçen savaş tarihinde en çok kullanılmış silah olması sebebiyle kültürlere, ordulara göre çok çeşitli formlara sahip örnekler mevcuttur. Üretilen malzemenin niteliğine ya da işlevine göre çeşitli süsleme unsurları barındırabilir. Form itibariyle benzer olmaları sebebiyle kama, hançer, yatağan ile karıştırılsa da her birisini ayıran özellikleri mevcuttur. Bu açıdan ele alındığında kılıçla kama ve hançer birbirinden ayıran özellik namlu boyudur. 40 santimetreden uzun, iç bükey veya düz namluya sahip kesici silahlara kılıç denir[187]. Yatağan ile kılıçları ayıran özellik ise yatağanların iç bükey olan kısmının keskin olmasıdır. Eğri olarak üretilen[188] kılıçlarda keskinlik eğrinin dışta kalan kısmına kazandırılan bir özelliktir. Dolayısıyla, yatağan ile kılıcı ayıran en belirgin özellik eğri olan namlunun keskin olan tarafının iç bükeyi keskin ya da dış bükeyi keskin olmasından ileri gelir.

Kılıçlar form olarak üç ana bölümden oluşur[189]. Bunlar kılıcı tutmak için tasarlanmış olan kabza; kesici ve delici olma özelliğini kazandıran namlu; kabza ile namlu arasında bulunan ve karşı taraftan gelen darbenin mevcut ivmeyle sekmesi ya da kayması ihtimaline bir önlem olarak kılıcı tutan ele zarar gelmesini engellemeye yönelik el koruması olan balçaktır[190].

Taberi, Tarihu'l-ümem adlı eserinde kılıcı İran'ın efsanevi hükümdarı Cemşid'in icat ettiğini bildirirken, günümüze ulaşmış en eski düz kılıçlar Malatya Aslantepe'de bulunmuş olup milattan önce 4. binyılın sonlarına, yani Erken Bronz Çağı'na tarihlenir ve bu kılıçlar günümüzde Malatya müzesinde sergilenmektedir[191].

Türkler, bilinen tarihleri itibariyle gerek farklı kültürlerde gerekse farklı coğrafyalarda birçok devlet kurmuştur. Söz konusu devlet kurma süreçleri askeri birer başarı ile gerçekleşmiştir. Bu sebeple Türklerde, savaş ve askerlikle ilgili inançlar önemli bir yere sahiptir. Türkler, ant içecekleri zaman kılıcı önlerine koyarak yemin etmeleri, Dede

---

[187] A.g.e., s. 405.

[188] Kabzadan başlayıp sivri bir uç ile nihayetlenen kılıçlar form itibariyle düz ise namlunun her iki tarafı keskindir. Namlusunun tek tarafı keskin olanlar içbükey, kavisli ya da eğri ifadeleriyle tanımlayabileceğimiz namluya sahip olan örneklerdir.

[189] Konu kapsamında kılıçlara ilişkin bilgi barındıran bazı kaynaklarda kılıçların namlu, kabza, balçak ve kın olmak üzere dört ana bölümden müteşekkil olduğu bilgisi mevcuttur. Ancak, temelde saldırı amacıyla üretilen kılıçların saldırı amacına yönelik olmaması sebebiyle kın, bu çalışmada kılıcın bölümü olarak ele alınmamıştır. Kın veya bir diğer adıyla korkuluk, kılıcı muhafaza eden kılıf olması ve kılıcın taşınmasında işlevsel olarak bele asmayı kolaylaştırması sebeplerinden dolayı kılıcı oluşturan bölümler arasında ele alınmamıştır. Kın, bu çalışmada kılıçların muhafazası ve naklini kolaylaştıran bir yardımcı ekipman olarak irdelenmiştir.

[190] T. Nejat Eralp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, ss. 57-64.

[191] Nebi Bozkurt, a.g.e., s. 406.

Korkut kitabında da sık sık "küıcıma doğranayım" ifadesiyle söylenmiş yeminlerin olması kılıçların hem sembolik bir anlamının olduğunu hem de kılıçlara verilen değeri göstermektedir[192]. Ayrıca, Tuna Bulgar Devleti hükümdarı Krum Han, Bizans'a karşı yaptığı birçok akından sonra Bizans ile yaptığı 30 senelik barış anlaşmasında kılıcını önüne koyarak yapılan sulh üzerine hem kendisi yemin etmiş hem de Bizans elçisine yemin ettirmiştir[193]. Bu bağlamda ele alındığında üzerine yemin edilecek kadar bir kutsallık atfedildiği anlaşılırken, kılıçlara verilen ehemmiyet Türk kültüründe oldukça fazladır.

Barel I, Koska I, Yako-Nur, ve Stroski kurganlarından çıkarılan malzemeler ulaşılabilmiş Türk kılıçları hakkında bilgi verirken, Türk kılıçlarının en eski eğri kılıç[194] örnekleri Altaylardaki milattan önce ikinci ve milattan önce birinci yüzyıllara tarihlenen Kutinde ve Katanda kurganlarından çıkmış olup, bu tür kılıçların son örnekleri Karahanlılar dönemine ait olduğu düşünülen Storski kurganında bulunmuştur[195].

Ayrıca, Arap edebiyatında ve Mu'tezile ekolünde muteber bir yere sahip olan Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Câhiz, Türklerin kültürel antropolojisine ışık tuttuğu eserinde Türklerin özellikle kılıç ve savaş aletlerinin üretimi hakkında detaylı bilgilere yer vermiştir.

> Bir adam bir kılıcı kuşanıncaya ve kullanıncaya kadar bu kılıç, birçok ellerden ve çeşitli sanatkarlardan geçer. Onlardan hiçbiri diğerinin işini yapmaz, beceremez. Bu hususta bir iddiası bulunamaz ve onu yapmaya kalkışmaz. Zira kılıcın demirini eritip akıtan, tasviye eden, düzgün hale getiren, onu uzatıp dövenden başkadır. Onun demirini uzatıp döven, kılıç şekline sokan, doğru ve düzgün hale getiren başkadır. Bileyen, kabzasının kabını ve bu kabı demirine takan başkadır. Kabza kısmını çivileyen, kabzanın kına değdiği yerdeki çıkıntıları ve kının ucundaki demirden kısmı yapan, kının ahşabını yontandan başkadır. Kının ahşabına yontan derisini bağlayan başkadır. Derisini de bağlayan tezyinatını yapandan başkadır. Tezyinatını yapan ve ucundaki demirini yerleştiren hamailini (kılıç bağı) diken başkadır. Bütün diğer silahların durumu da aynı şekildedir. Türk bunların hepsini başından sonuna kadar kendi yapar[196].

---

[192] Baheaddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 158.
[193] A.g.e., ss. 158-159.
[194] *Eğri kılıçlar* Türkler tarafından icad edilmiş ve geliştirilmişlerdir. Söz konusu eğri kılıçların kesme kuvvetleri, diğer düz kılıçlarla mukayese edilirse düz kılıçlara nazaran oldukça fazladır. Bkz.: Baheaddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 5.
[195] Baheaddin Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1962, s. 61.
[196] Ebu Osman Amr b. Bahr el-Cahiz, *Hilafet Ordusunun Menkıbeleri ve Türklerin Faziletleri*, (Çev. Ramazan Şeşen), Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1967, s. 82.

### 3.1.2. Süngü

Süngü, kelime anlamı olarak tüfek namlusunun ucuna takılan kılıçtan daha küçük uzunluğu olan ve bazı farklılıkları olsa da form olarak kılıca benzeyen delici bir silahtır. Form olarak her ne kadar kılıca benzese de kılıç gibi tek başına kullanılmak üzere tasarlanmamıştır. Tüfek namlusunun ucuna takılan ifadesinden anlaşılacağı üzere tüfeklerin bir aparatıdır. Merminin, tüfekle olan fiziksel temasının kesildiği ve merminin namluyu terk ettiği çıkış noktasının hemen alt kısmına monte edilir.

Günümüze kadar yapılmış olan Türk savaş kültürü ya da farklı devletlerin savaş kültürünün askeri malzemeleriyle ve silahlarıyla ilgili çalışmalarda, silahların farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülür[197]. Savaş silahları etki şekillerine göre sınıflandırıldığında delici silahlar arasında yer almaktadır. Bu sebeple süngüler, delici silah olması, hedefe yapması beklenen tesiri bakımından benzer işlevlere sahip olan kargı[198], mızrak[199], harbe[200] vb. silahlardaki benzer tasarım ilkelerine sahiptir.

Türk kavimlerinin hemen hepsi tarafından kullanılan mızrak, kaynaklarda süngü (sünü, sünüg), kargı, cıda, gönder, harbe, nize, sıta gibi çeşitli adlarla anılmaktadır[201]. Bu noktada, hem işlev hem de etimolojik kökenle de ilişkili olarak süngünün mızraktan ayrılan özelliklerinin olması gerekir. Dolayısıyla konunun bu noktadan incelenmesi gene bir saldırı silahı olan ve yay ile birlikte kullanılan oklara bakmayı zorunlu kılar.

Türklerin tarihi boyunca en çok kullandıkları silahlardan olan ok ve yay, Türk tarihinin başladığı günden beni aynı adı koruyarak günümüze kadar aktarılmıştır[202]. Nitekim 9. yüzyıl tarihçilerinden El Cahiz'in:

---

[197] Taarruz Silahları: 1) Ateşsiz Silahlar; 1a) Vurucu Silahlar: gürz, şeşber, kamçı, döğen, koçbaşı. 1b) Delici Silahlar; mızrak, cirit, çatal, harbe, tırpan, zıpkın, alem. 1c) Kesici Silahlar: kılıç, meç, yatağan, pala, kama, hançer, teber, balta. 1d) Atıcı Silahlar: sapan, ok, yay, mancınık, tatar oku, lobut. 2)Ateşli Silahlar: … 3) Savunma Silahları … Söz konusu sınıflandırmada ateşli silahlar ve savunma silahları da çalışma kapsamında ele alınmış olsa da, ateşli silahların ve savunma ekipmanlarının bu çalışmanın kapsamında yer almaması sebebiyle örneği verilen sınıflandırmaya dahil edilmemiştir. "Taarruz silahları" ile sınırlı tutulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz: T. Nejat Eralp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, ss. 43-171.; Konuyla ilgili sınıflandırma farklılıkları, Bizans askeri teçhizatını konu alan bir çalışmada ise: 1) Savunmada kullanılan askeri teçhizatlar: Kıyafet, zırh, başlık, kalkan. 2) Saldırıda kullanılan askeri teçhizatlar: Ok ve yay, kılıç, mızrak, balta, gürz, sapan. 3) Kuşatmada kullanılan askeri teçhizatlar: … şeklinde ele alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz; Mehmet Kurt, Bizans Askeri Teçhizatı: Amorium'da Bulunan Savaş Malzemeleri, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2018, ss. 18-34.

[198] Silah olarak kullanılan, uç kısmı demir malzemeden sivri olarak tasarlanan delici bir silah.

[199] Uzun saplı, demir ucu sivri bir şekilde nihayetlenen delici bir silah.

[200] Mızrağa göre daha kısa olan delici bir silah.

[201] Ülkü Saka, Türklerde Silah ve Teçhizat (Başlangıçtan XIV. Yüzyıla Kadar), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s. 33.

[202] Reşat Genç, *Karahanlı Devlet Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2002, s. 224.

> Türkler, düşmanla karşılaşınca başlangıçta geri çekilirler bununla beraber çok defa geri dönerler. Fakat bu, askeri tehlikeye maruz bırakıldıktan ve düşmanı hücuma tama ettirdikten sonra vuku bulur. Türk geri döndüğü taktirde öldürücü bir zehir, insanın işini bitiren bir ölümdür. Zira arkasındaki insana önündeki gibi okunu isabet ettirir [203].

ifadesi, Türklerin okçuluk ile ilgili ileri bir kullanım ustalığına sahip olduğunu gösterir. Ayrıca, ok yapımı ve okçuluk ile ilgili olarak Türklerin ok yapımı için özel bir bıçağının olması ve Türklerin ok imal etme işini kendileri yapmaları[204] bu konuyla ilgili bilgi ve tecrübelerin geldiği noktayı göstermektedir.

Ok, genellikle ahşap bir çubuk (gövde), gez (ok çubuğunun arkasındaki kertik), yelek (ok'un arkasına takılan tüyler), temren (ok ucu), gibi kısımlardan meydana gelmekte olup, ok'u meydana getiren farklı kısımların malzemesinin, tarihi süreç içerisinde değişikliklere uğradığı görülür[205].

Tarihsel süreç içinde farklı malzemelerden üretilen örnekler olmasına rağmen en eski Türk oklarının temreni kemik[206] ya da demir malzemeyle üretilmiştir. Ok uçları Hunlar zamanında baklava biçiminde olup 5-6 santim uzunluğa sahipken, ok uçlarının daha geniş şekillerinin yanında amaca göre kemikten hazırlanmış olanları da vardı[207]. Kemikten hazırlanan oklarla ilgili olarak Moğolların Gizli Tarihi adlı eserin Bozkır Savaşları adlı üçüncü bölümünde yer alan bilgiler:

> İlk defa aralarında dostluk tesis ettikleri zaman Temucin on bir yaşında idi. O zaman Camuha Temucin'e, karaca bağından elde edilmiş bir oyun kemiği vermiş ve Temucin'den de, içine kurşun dökülmüş başka bir oyun kemiği almış, bu suretle dost olmuşlardı. Bu dostluğu onlar, Onan (nehir) buzları üzerinde aşık oynarken kurmuşlardı. Bundan sonra bahar gelince, ağaçtan yapılmış yaylarıyla ok atıştılar. O zaman Camuha, iki yaşlık bir öküzün iki boynuzunu kesip ok uçları yapmış ve bunları delip yapıştırmak suretiyle ıslık çalan (ok) meydana getirmişti. Camuha bunu Temucin'e hediye etmiş ve buna kaşılık Temucin'den, ucu selvi ağacından yapılmış bir ok hediye almak suretiyle onunla dost olmuştu. Dostluklarını ikinci defa tazelemeleri böyle cereyan etti[208].

bu konuyla ilgili bilgi vermesi bakımından ayrıca önemli bir yere sahiptir.

---

[203] Ebu Osman Amr b. Bahr el-Cahiz, a.g.e., 67.
[204] Manghol-un Niuça Tobça'an (Yüan-Ch'ao Pi-shi), *Moğolların Gizli Tarihi*, (Çev. Ahmet Temir), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986, s. 30.
[205] Ülkü Saka, a.g.e. s. 22.
[206] Baheaddin Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1962, s. 78.
[207] Ülkü Saka, a.g.e., s. 23;
[208] Manghol-un Niuça Tobça'an (Yüan-Ch'ao Pi-shi), a.g.e., ss. 52-53.

Eski Türkler insanları kemik esasına göre sınıflara ayırırdı. Onlara göre akrabalıkta esas olan temel kemik birliğine dayanır ve kemiğe, kamig veya süngük derlerdi. Göktürkler, insanları manevi ve sosyal bakımdan sınıflara ayırırken de kamıg yani kemik sözünü kullanırlardı, maddi ve bildiğimiz kemik için ise süngük diyorlardı[209].

Yukarıda bahsi geçen süngü, oklara delici bir malzeme olma özelliği kazandıran sivri uçlu temrenlerin üretim malzemesi olarak kullanılan kemik ve kemiğe eski Türklerde *süngük* denilmesi ilişkisinden yola çıkılarak süngü kelimesinin aslında eski Türklerden günümüze ulaşmış olup temrenlerin üretim malzemesine verilen *süngük* ifadesinin zamanla sivri ve delici bir savaş ekipmanı olan süngü ile ilişkisinden geldiği söylenebilir.

Süngü, bir aparat, kilit ya da kıstırma sistemiyle tanım olarak tüfek namlusunun ucuna takılan, diğer bir ifadeyle ateşli bir silah olan tüfeğe monte edilen ateşsiz ikinci bir silah olması ve tüfeklerin bir savaş aleti olarak icadından sonra tüfek için özel olarak tasarlanan bir ateşsiz silah olması sebebiyle tüfeklerin kullanımından önce kullanımı olmamış silahlar şeklinde düşünülmesine sebep olur. Süngüler, gerek biçim ve form olarak gerekse işlev ve üretim yöntemleri olarak mızrak uçları ve temrenlerle çok benzer olması, bilhassa düz kılıçlarla namlu uzunluk farkı olsa da aynı safhalardan geçerek vücuda getirilmesi sebebiyle gelişimler birlikte değerlendirilmelidir. Bu sebeplerden dolayı süngülerin gelişimi aslında ateşli silahların kullanılmaya başladığı tarihten çok öncelere kılıç, mızrak ve temren üretimleriyle birlikte değerlendirilmelidir. Ateşli bir silahla birlikte kullanılıyor olması diğer delici silahlardan farklı olduğu anlamına gelmemekle birlikte bu durumun bir tasarım olarak ele alınması gerekir. Dolayısıyla süngüler, üretim, işlev gibi aşamalarında çok yakın benzerlik gösteren diğer silahların gelişim evrelerinde gelişimini tamamlamış bir ateşli silahın yardımcı ekipmanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kısacası, süngü üretimini sağlayan altyapı metalin silah yapımında kullanımından başlayarak kılıç, mızrak ve temren üretim teknolojisiyle gelişmiştir. Tüfeklerin ateşli silah

---

[209] Türkler akrabalıkları kan birliğine göre değil; kemik birliğine göre düşünürlerdi. Çin'de, İran'da ve Hindistan'da insanların soyluluk dereceleri ve akrabağlık bağları sembolik olarak "kana" göre kurulurdu. Şu anda Türk toplumunda olduğu gibi, onlarda da akrabalıkta esas olan kan birliğiydi. Eski Türkler ise insanları, "kemik" esasına göre sınıflara ayırırdı. Onlara göre akrabalıkta esas olan temel kemik birliğiydi. Eski Türkler kemiğe, "*kamig"* derlerdi. Ayrıca kemik için "*süngük*" sözünü de kullanırdı. Bu söz sonraları diğer Türk ağızlarında "*süyek*" haline gelmişti. *"Kamig"* sözünün manevi bir anlamı vardı. Bu bakımdan biz Anadolu Türkleri, kök bakımından daha çok Göktürklere bağlı bulunuyoruz. Göktürkler insanları manevi ve sosyal bakımdan sınıflara ayırırken de "*kamıg*", yani kemik sözünü kullanırdı, maddi ve bildiğimiz kemik için ise *"süngük"* diyorlardı. Örnek olarak, "*Türk milleti öldün, kemiklerin dağ gibi yığıldı*" derken, kemik için "*süngük*" derlerdi. Ayrıca, halk tabakasına "*Kara kamıg budun"* yani kara kemikli millet denirdi. Ayrıntılı bilgi için bkz., Baheaddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 35.

olarak kullanılmaya başlamasıyla birlikte özellikle cephelerin birbirine çok yakın olduğu muharebelerde kullanılmak üzere tüfeklere ilave edilmiştir. Pek çok kaynakta yapılan süngü tanımlamasında kılıcın küçüğü ifadesine yer verilmiş olması da bu durumu desteklemektedir. Kılıç ile arasındaki en temel farklar kabzasının olmaması ve namlunun uç kısmına kadar sürekli sivrilerek nihayetlenmesinden ibarettir. Söz konusu sürekli sivrilme formu kılıçlarda görülmez. Özellikle namlunun daha dayanıklı olması için muhafaza demirinden sonra namlu incelmeye başlamamaktadır. Namlu muhafaza demirinden sonra belirli bir noktaya kadar aynı malzeme kalınlığında devam eder, uca doğru incelmeye başlar ve en sivri noktayla nihayetlenir. Süngüler ile kılıç arasındaki en temel farklar bu şekilde karşımıza çıkar.

Eski Türk toplumları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayan bazı kaynaklar günümüze ulaşmıştır. Bu kaynaklarda Türklerin kullanmış oldukları delici tesire sahip olan birtakım silahlar hakkında bilgiler yer almaktadır.

### 3.1.3. Kama

Karşılıklı iki kişinin mücadelesinde kullanılan bir harp silahı olmasa da savaş meydanlarında kullanılmış olup, bir kabza ve kabzadan uca doğru incelerek sivrileşen iki tarafı keskin eni dar kısa çelik bir namludan meydana gelen bir silahtır[210].

Kabza kısmı, kemik, boynuz, fildişi, som altın veya gümüş gibi çeşitli malzemenin kullanımıyla yapılabilmekte olup bele sokularak taşındığı ve kabza kısmı ilk bakışta dıştan göründüğü için, taşıyan kişinin önemini, zenginliğini ve saygıdeğer olduğunu vurgulamak üzere kabza süslemesine önem verilmiştir[211].

25 Aralık 1749 (15 Muharrem 1163) tarihinde Sivas Kalesi'nde 258 adet kama ve harbe, 20 Ekim 1762 (1 Rebiyü'l 1176) tarihinde Trabzon Kalesi'nde 50 adet demir kama mevcuttu[212]. Mevcut veriler kamaların askeri silah olarak kullanıldığını göstermektedir.

### 3.1.4. Meç

Askerlik ve devlet ile ilgili bir silah olarak öne çıkan, ana vatanının Altay bölgesi olduğu düşünülen bu kesici silah özellikle I. Göktürk Devri ile Orta Asya'da Türkler

---

[210] Uğur Demirlikoğlu, "Osmanlı Devleti'nin 18. Yüzyılda Bazı Şark Kalelerinde Bulundurduğu Harp Malzemeleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 2, 2014, s. 288.
[211] Nejat Eralp, a.g.e., s. 72.
[212] Uğur Demirlikoğlu, a.g.e., s. 288.

arasında varlığını yoğun şekilde göstermeye başlamıştır ve sözü edilen meçler Göktürkler'de oldukça yoğun olarak kullanılmasının yanı sıra Göktürkler'in ürettikleri bu silahları ihraç ettikleri bilinmektedir; Horasan'a ihraç edilen meçler bunu doğrulamaktadır[213].

Meçler genel anlamda kesici özelliği daha ön planda olması sebebiyle kesici silahların içinde ele alınmış olmasına karşın bu silahın delici özelliğinin olduğunu belirtmek gerekir. Kılıçların namlu tasarımı itibariyle hafif eğimli olması meçler için geçerli olmayıp kılıçlarla arasındaki en belirgin farkı oluşturur.

Osmanlı İmparatorluk ordusunda meç kullanımıyla ilgili olarak muhtelif kaynaklarda yer alan bazı bilgiler vardır.

> Kont Marsigli Türk ordusunun silahları arasında meç'i de sayarak meç adıyla bilinen kılıç tesirini taşıyan silahlar kınlıdırlar. Bu silahların uçları sivri ve keskin olup hayvan üzerindeki düşmana belirli bir uzaklıktan batırılabilirler. Bunlar Macaristan'daki Türkler tarafından çok kullanılmaktadır. Hayvanlar üzerinde gittikleri zaman bunları eğerin bir tarafına bağlarlar. Macaristan'da sınır birliklerinde bulunanlar (Serhad kulu süvarileri) bu meçleri kullanırlar[214].

Meçler tıpkı kılıçlarda olduğu gibi üç ana bölümden meydana gelir. İlki, saldırı yapılan hedefe delici ve kesici etki yapan namlu kısmıdır. Namlunun keskin olan kısmına ağız, kör olan tarafına sırt, yassı olan tarafına yüz olarak ifade edilmekte olup namlu yüzünde kan akışını kolaylaştırıcı kan oluğu yer alır[215]. Namlunun sivrilerek nihayetlendiği bitim noktası ise uç kısmıdır.

İkinci kısım silahı tutmayı ve kullanmayı sağlayan kabza bölümüdür.

Balçak ise meç silahının son bölümü olup kabza ile namlunun birleştiği yerde "+" bulunan el muhafazasıdır. Düşman ile yakın savaşta karşı taraftan gelen kesici silah darbesinin namludan sekerek ele gelmesini engellemek amacıyla silahın parçası haline getirilmiş önemli bir ayrıntıdır. Balçak kolları her ne kadar "+" şekline benzetilmiş olsalar da yatay ve dikey eksende genellikle boyları birbirlerine eş değildir. Dört kolu bulunan balçak bölümünün kabza namlu aksında yer alan iki kolu, namlu kabza eksenini dik kesen iki balçak koluna göre özel bir tasarım ilkesi belirlenmemişse çoğunlukla daha kısadır. Bu

---

[213] Jale Özlem Oktay, Orta ve İç Asya'da VI-IX Yüzyıllar Arasında Maden Sanatı: Göktürk Devri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2013, s. 90.
[214] Nejat Eralp, a.g.e., s. 69.
[215] Jale Özlem Oktay, a.g.e., s. 90.

silahın bölümlerinden olan balçak ile ilgili tanım olarak "kılıcın sapı, kabzası" şeklinde tanımlama yapmış olan örnekler de mevcuttur[216].

Uzun ve kısa olmak üzere iki türlü olan meçler Osmanlılarda hiçbir zaman kılıç kadar değerli uzun ömürlü olmamış, daha çok askeri spor alnında bir talim silahı olarak kullanılması dışında ateşli silahların kullanımıyla birlikte önemini tamamen yitirmiştir[217].

### 3.1.5. Pala

Kılıç gibi kabza ve namlu bölümlerinden meydana gelen palanın kılıçtan farkı namlusunun daha kısa olması ve hafif eğimli olan namlunun bakçakta dar olarak başlayıp gittikçe enlileşmesi, uca doğru en geniş halini aldıktan sonra tekrar daralarak uçta sivrileşmesidir[218].

## DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

[216] Kürşat Koçak, Bozkır Kültürü Çevresinde Askeri Teşkilatlanma (Başlangıçtan Göktürk Dönemi Sonuna Kadar), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 102.
[217] Nejat Eralp, a.g.e. s. 69.
[218] Nejat Eralp, a.g.e., s. 71.

# KATALOG

**Katalog No:** 1

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 1, 2, 3, 4, 5.

**Envanter No:** Envanter çalışması henüz yapılmadığı için müze tarafından esere tahsis edilmiş bir envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir.

**Sergilendiği Yer:** Sergilenmemektedir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici ve kesici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 45,1 cm.

Sap Uzunluğu: 13,7 cm.

Genişlik: 12,3 cm.

**Tanım:** Süngü üç bölümden müteşekkildir (fotoğraf 1). Bunlar, bir yandan süngüyü el ile kullanmaya imkan verirken diğer yandan ileri geri süngü manevralarında, süngünün tüfeğe bağlı olduğu yatağından düşmesini engelleyen mekanizmayı da üzerinde barındıran süngü kabzası (fotoğraf 2, 3); ikincisi, namlu ile kabza birleşim noktasında, namlu ve kabzaya dik bir eksen oluşturacak şekilde silah üzerine konumlandırılmış olan tüfek sabitleme aksamı; sonuncusu ise, silahın delici ve kesici niteliklerini silaha kazandıran namlu bölümüdür (fotoğraf 4).

Malzemenin üretiminde ağırlıklı olarak demir ve küçük bir bölümünde ahşap kullanılmıştır (Fotoğraf 5). Metal kısımların, kabza ana iskeleti, tüfek sabitleme

mekanizmaları, ahşap aksamları sabitleme perçinleri, ve süngü namlusundan müteşekkil olduğu görülür.

Kılıçlarda kabzaya karşılık gelen ve süngünün elle tutma bölümü olarak karşımıza çıkan kısmında, genişliği kabza genişliğinden taşkın olmayacak şekilde çift taraflı ahşap malzeme kullanılmış (fotoğraf 2) ancak, sol profilde bulunan ya da farklı bir ifadeyle süngünün tüfeğe takılmış vaziyeti düşünülürse kabzanın sol tarafında kalacak olan ahşap parça günümüze ulaşamamıştır (fotoğraf 3, 5).

Günümüze ulaşamayan ahşap parçayla, hali hazırda mevcut olan ahşap kısım birlikte düşünüldüğünde, özgün formunda namlu eksenine paralel ve namlu eksenini aks kabul etmek suretiyle çift taraflı simetrik olarak tasarlandığı anlaşılmaktadır.

Süngünün muhafaza kılıfının orijinalinde var olup olmadığına dair bir bilgi olmadığı gibi malzeme üzerinde de kının takibini yapmayı sağlayacak veya varlığını gösterecek bir ize rastlanmamıştır. Kesici ve delici bir silahın muhafazasız taşınması durumunda, fiziksel bir zarar vermeye olan elverişliliği sebebiyle, özgün formu itibariyle kını ile birlikte tasarlanmış olduğunu, ancak muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak, kısmi tahrip olma durumuna ve söz konusu paslanmaya rağmen üretim formunu büyük oranda koruduğu söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başı.
**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan süngü ile ilgili referans gösterilebilecek bir yayın ya da bir çalışma bulunmamaktadır.

**Katalog No:** 2
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 6, 7, 8.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 51,9 cm.

Sap Uzunluğu: 9,1 cm.

Genişlik: 12,9 cm.

**Tanım:** Süngü üç bölümden meydana gelmektedir. İlk bölüm, silaha delici ve kılıçlardaki kadar üstün bir nitelik göstermese de namlu ağzının kesici olacak şekilde tasarlanmış olması sebebiyle, süngü namlusuna nispeten kesici özellik de kazandıran namlu bölümüdür (fotoğraf 6). İkinci bölüm, süngü namlusu ile süngü kabzasını dikey bir eksen üzerinde yönelim göstererek ayıran ve iki farklı işleve sahip olan tüfeğe sabitleme aksamıdır fotoğraf 7). Söz konusu iki işlevin ilki, tüfek sabitleme mekanizmasının üstte kalan kısmı tarafından sağlanır.

Üstteki boşluk, dairesel tüfek namlusunu dairesel bir şekilde sararak, süngünün tüfek namlusundan bağımsız şekilde sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere bağımsız hareket etmemesini sağlar. Bu şekilde bir sabitleme, tüfeğe takılmış bir süngünün, tüfek namlusunun hedef hattına bakacak şekilde sabit kalmasını sağlar. Kısacası, tüfek namlusu hangi yöne çevrilirse süngü ucu da eş zamanlı olarak o yöne hareket eder.

Bu mekanizmanın ikinci işlevi ise, tüfek sabitleme aksamının alt tarafında kalan ve süngüye sağ profilden bakıldığında (Fotoğraf 6, 7), namluya doğru L harfinin formunu

anımsatacak şekilde namluya doğru yönelim gösteren kısmı ile sağlanır. Namluya doğru eğriltilerek mevcut formu kazandırılmış metal kısım, süngü tak emriyle birlikte, askerin tüfek kabzasını yere dayamadan, dolayısıyla tüfek namlusuyla yüz yüze gelmeyerek süngüyü tüfeğe takmasını sağlar. Söz konusu L formlu kısım, süngü takma eylemini hem daha hızlı hem de daha güvenli şekilde yapılmasını sağlar. Ayrıca, gerekli durumlarda kabzasından tutarak tüfekten bağımsız şekilde kullanılmak üzere tasarlanmış olan süngüler için elde kullanım esnasında bir denge unsuru vazifesi görür. Nitekim, tüfek namlusuna birleşim yatağının tek taraflı süngünün üst kısmında olması durumunda, elde kullanıldığında bir denge problemi yaratacaktır. Bu bölüm, süngü üzerindeki konumlandırıldığı nokta itibariyle kılıçlardaki balçaklara benzetilebilir (fotoğraf 6).

Süngü kabzasında sağda bir solda bir tane olması gereken ahşap tutmalık bölümleri günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 8). Ancak, söz konusu ahşap parçaları sabitlemeye yarayan metal sabitleme çivileri açık şekilde bellidir.

Kabza bölümündeki boşluğun kuvvetle muhtemel ahşap malzeme olduğu düşüncesi hem diğer örneklerden yola çıkılarak, hem döküm esnasında orada sabitleme çivilerinden bağımsız bir alan bırakılmış olmasından hem de ahşap olabileceği ifade edilmiş olan kısımların, özgün formunda metal bir malzeme olması durumunda diğer metal kısımlar gibi yüksek olasılıkla günümüze ulaşmış olacağı düşüncelerinden ileri gelmektedir (fotoğraf 8).

Süngünün namlusunda diğer örneklere nispetle az rastlanmış olan bir farklılık görülür. Namlu, kabzadan itibaren sivrilerek nihayetlendiği uç kısma doğru ışınsal bir yönelim gösterirken namlunun yaklaşık olarak merkezi noktasında 10-15°'lik bir kıvrılma ile yukarıya doğru yönelim gösterdiği görülür. Söz konusu eğriliğin tasarım formu sebebiyle mi, yoksa aldığı sert bir darbeyle mi oluştuğu bağlamında bilgi sunacak bir veri söz konusu değildir. Daha özel bir ifadeyle, namlunun keskin olan ağız kısmı ve kör olan sırt kısmı incelendiğinde söz konusu eğriliğe sebep olabilecek bir darbe izi yoktur.

Genel itibariyle paslanmış olsa da, çok küçük bir kısmı oluşturan ahşap aksam dışında günümüze tek parça olarak ve tasarım ilkelerini büyük oranda muhafaza ederek ulaşmıştır. Muhafaza kılıfı olan süngü kını konusunda herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak, bu tür silahların hiçbir muhafazası olmadan taşınması durumu, taşıyan kişiye ciddi fiziksel zararlar verebileceği gibi; muhafazasını sağlayan kını olmadan taşınması veya nakledilmesi durumunda süngünün de fiziksel olarak zarar görerek işlevini kısmen ya da tamamen yitirebileceği göz önüne alındığında özgün halinde süngü kınının olduğu ancak

bilgisine vakıf olmadığımız sebeplerle süngü ile birlikte günümüze ulaşamadığı söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelenmiş olan süngüyle ilgili referans verilebilecek bir çalışma veya bir yayın yoktur.

**Katalog No:** 3

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 9, 10, 11, 12.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir.

**Sergilendiği Yer:** Sergilenmemektedir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici ve kesici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 52,5 cm.

Sap Uzunluğu: 11,5 cm.

Genişlik: 12,8 cm.

**Tanım:** Tüfeğe sabitleme aparatı, kabza ve namlu olmak üzere üç ana bölümden ve ana bölümler üzerinde bulunan günümüze ulaşamamış iki ahşap aksamı sabitleme perçinleri, süngüyü tüfeğe sabitleme yuvası, süngüyü hızlı ve güvenli bir şekilde tüfeğe takmaya yarayan L harfi formunu anımsatan demir çıkıntı gibi parçalardan müteşekkildir (fotoğraf 9).

Her ne kadar paslanmış olsa da kabzanın iç bükey form ile başladığı noktada yer alarak, tüfekle birleşimi sağlayan yatak açık şekilde bellidir (fotoğraf 12). Çift taraflı kan oluğuna sahip olan namlusu, kabzadan itibaren ışınsal bir yönelim gösterir ve 52.5 cm. sonra sivrilerek nihayetlenir. Ayrıca, namludan, sivrilerek son bulan uç kısma doğru 25-40 cm. aralığında namlu yüzlerinde veya genişliğinde birkaç milimetrelik bir incelme ve ardından tekrar 25 cm.'den önceki namlu genişliğine ulaştığı görülür. Namlu yüzlerinde çift taraflı bulunan kan olukları (fotoğraf 11) simetrik şekilde tasarlanmışlardır.

Süngünün kabzasındaki bir malzemeyi kabzaya tutturmakla görevli iki perçin kalıntısı ve söz konusu alanın günümüzde boş olması, süngünün özgün halinde boş alanlarda bir malzeme olması gerektiğini gösterir (fotoğraf 12). Namlu yönelimini eksen kabul etmek suretiyle, kabzanın her iki tarafında yer alan boşluklarda, diğer örneklerden

yola çıkılarak ahşap malzeme olması gerektiği ve günümüze ulaşmadığı söylenebilir (fotoğraf 12). Farklı bir ifadeyle, kabza kısmında bir yanda iki diğer yanda iki olmak üzere toplam dört sabitleme çivisi olmasına rağmen hali hazırdaki mevcut durumuyla herhangi bir parçayı kabzaya sabitlemedikleri görülür (fotoğraf 12).

Tüfeğe sabitleme aksamına bakıldığında üstteki boşluk, dairesel tüfek namlusunu dairesel bir şekilde sararak, süngünün tüfek namlusundan bağımsız şekilde sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere bağımsız hareket etmemesinin engellenmesi amacına hizmet eder (fotoğraf 10). Bu mekanizmanın ikinci işlevi ise, tüfek sabitleme aksamının alt tarafında kalan, süngüye sağ profilden bakıldığında namluya doğru yönelim göstererek L harfinin formunu anımsatan kısım ile sağlanır (fotoğraf 9, 10). Bu kısım, süngünün tüfek gövdesine hızlı ve güvenli bir şekilde takılmasını, ayrıca süngünün el ile kullanılması durumunda üstteki tüfek sabitleme mekanizmasının zıt yönünde olması sebebiyle bir denge unsuru olmasını sağlar.

Süngünün muhafaza kılıfının orijinalinde var olup olmadığına dair bir bilgi olmadığı gibi malzeme üzerinde de kının takibini yapmayı sağlayacak veya varlığını gösterecek bir ize rastlanmamıştır. Kesici ve delici bir silahın muhafazasız taşınması durumunda, fiziksel bir zarar vermeye olan elverişliliği sebebiyle, özgün formu itibariyle kını ile birlikte tasarlanmış olduğunu, ancak muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığını düşündürmektedir.

Genel olarak bakıldığında tamamen paslanmış (fotoğraf 9) bir şekilde günümüze ulaşmış olmasına rağmen, ahşap aksamları dışında özgün formundaki ana tasarım ilkelerini muhafaza ederek günümüze ulaştığı görülmektedir. Süngü üzerinde yer alan bütün öğelerin işlevselliğiyle doğrudan ilişkisi olduğu ve bu sebeple ünik sayılabilecek bir tasarım unsuruna sahip olmadığı görülür.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 4

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 13, 14, 15, 16, 17, 18.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici ve kesici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 45 cm.

Kabza Uzunluğu: 9,5 cm.

Genişliği: 12,4 cm.

**Tanım:** Namlu, tüfeğe sabitleme aksamı ve kabza olmak üzere üç bölümden müteşekkildir. Özgün halinde kabzanın çift tarafında birbirine simetrik olarak, elde kullanım durumunda kabzayı daha iyi kavramayı sağlayan iki ahşap aksam günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 13, 14).

Kabzada yer alan ve kesiti itibariyle içe doğru yönelim gösteren forma sahip tüfek bağlantı yatağı açık bir şekilde görülmektedir (fotoğraf 17). Ayrıca, kabza bölümü, gerekli şartlar oluşması ve ihtiyaç duyulması halinde tıpkı bir kasatura, bir bıçak veya bir hançer gibi kullanma imkanı verecek şekilde tasarlanmıştır (fotoğraf 13, 14). Ebat olarak kılıçların kabzası kadar büyük olmadığı ve daha az nitelikli olduğu ilk göze çarpan detaylardan olsa da, özellikle insan elinin anatomisine göre, daha iyi kavrama sağlayacak unsurlar gözetilerek üretildiği görülür. Söz konusu el anatomisine uygunluk ifadesi, süngünün sağ veya sol el ile tutulması durumunda baş parmak ile serçe parmağın namlu üzerinde konumlandığı noktaların, avuç içine denk gelen alana göre daha basık olmasıyla açıklanabilir (fotoğraf 13). Farklı bir ifadeyle, avuç içinin el anatomisi itibariyle hafif çukur yapısı, kabza kavramasını daha iyi yapabilmek için avuç içine denk düşecek kabza

kısmının baş parmak ve serçe parmağın kabzayı kavradığı alanlara göre daha şişkin tasarlanmasına neden olmuştur (fotoğraf 13).

Tüfeğe sabitleme bölümünün üst tarafı, süngüyü tüfeğe sabitlemeye yarayan bir özelliğe sahip olup dairesel formda bir açıklık şeklinde malzemeye yansımıştır (fotoğraf 17, 18). Tüfeğe sabitleme aksamı teknik işleyiş, süngüyü tüfek namlusuna dairesel bir kavrama ile tutturarak, süngünün tüfek namlusundan bağımsız şekilde sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere hareket etmesini engellenme amacına hizmet eder. Ayrıca, kabzanın üst kısmında yer alan ve kabzayla paralel bir eksem üzerine konumlanmış olan yatak, ileri ve geri süngü hamlesi sırasında süngü ile tüfek bağlantısının muhafaza edilmesi görevini üstlenir.

Bu aksamın alt tarafında L harfinin formunu, hafif eğrilmiş şekilde anımsatmakta olan bir demir uzantının 150-170°'lik açı oluşturacak şekilde namlu ucuna doğru kıvrımlı olduğu görülür (fotoğraf 14, 15). Bu kıvrımlı çıkıntı, süngü tak emrine müteakiben, emri alan askerin, tüfek süngüsünü kınından çıkartarak, süngü-tüfek birleşim yataklarını aynı hatta buluşturduktan sonra süngüyü kendisine doğru çekmesine ve süngüyü tüfek üzerindeki yatağına oturtarak takmasın imkan sağlar (fotoğraf 14, 15).

Genel olarak, tamamen paslanmış olmasına ve kabzasındaki ahşap kısımlarının günümüze ulaşmamış olmasına rağmen, demir aksamları için özgün tasarım ilkelerini ve formunu koruyarak günümüze ulaştığı görülür.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 5

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 19, 20, 21, 22.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018.

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 50.1 cm.

Sap Uzunluğu: 13.2 cm.

Genişliği:

**Tanım:** Kabza, namlu ve süngüyü tüfeğe sabitleme mekanizması olmak üzere üç bölümden müteşekkildir.

Kabzası incelendiğinde, kabza sırtında, kabzaya paralel tüfek birleşim yatağı görülür. Kabzaya sağ veya sol profilden bakıldığında, kabzanın ortada geniş, yanlarda ise şişkin kısma göre daha basık bir tasarıma sahip olması, kılıçların kabzalarını hatırlatan bir tasarım detayı olarak karşımıza çıkar. Ayrıca, kabzanın tüfek ile birleşim yaptığı noktada yeniden genişleme yaptığı ancak kabzanın sonlanması sonucu, kabzaya ikinci şişkinliği formun yarıda kesildiği görülür.

Bu tasarım ilkesi, süngü kabzasının insan elinin anatomisine uygun olarak üretildiğini göstermektedir. Dolayısıyla, süngünün tüfeğe takılarak kullanılması kadar tüfekten bağımsız bir şekilde kullanılabilmesi de gözetilmiştir. Her iki kullanımda da silahın var olma amacı düşmanı yok etmek ya da etkisiz hale getirmek olsa da süngünün sadece tüfek aksamı olarak kullanım imkanı sunacak şekilde tasarlanmış olması ile hem silaha takılarak hem de silahtan bağımsız şekilde elde kullanım imkanı verecek şekilde

tasarlanması süngünün formundan çık şekilde okunmaktadır. Bu farklı kullanım şekillerinin silah formuna kazandırdığı bölüm süngünün namlusu olarak karşımıza çıkar.

Tüfeğe sabitleme aksamına bakıldığında, süngü namlusu ve süngü kabzasına dik bir eksen oluşturacak şekilde ve her ikisinin birleşim nokrasına konumlandırıldığı görülür. Bu aksam, süngü sabitleme bölümünün üst kısmına dairesel bir açıklık formunda yansımıştır. Söz konusu dairesel açıklık, tüfek namlusunu sararak, tüfek namlusu her nereye çevrilirse süngünün de aynı yöne dönmesini sağlar. Aynı işlevi tarif edecek farklı bir ifadeyle anlatmak gerekirse, süngünün tüfekten bağımsız hareket etmesini engeller.

Altta bulunan ve süngüye sağ profilden bakıldığında L harfinin formuna benzer şekilde çıkıntı yaparak süngü üzerine konumlandırılmış olan kısım, tüfeği sabitleme kısmıyla aynı demir parça üzerinde tasarlanmış olmasına karşın farklı bir işleve sahiptir.

İlk işlevine bakıldığında, süngü tak emrine müteakiben, askerin kın içinden çıkarttığı süngüyü, tüfeğinin kabzasını herhangi bir yere dayamadan, yalnızca tüfeğini kol altında sabitleyerek süngüyü tüfeğe takmasını sağlar. Zira, süngü üzerinde ve tüfek üzerinde bulunan süngü birleşim yataklarını aynı hat üzerinde birbirine karşılık gelecek şekilde buluşturduktan sonra, süngüyü tüfeğe doğru çekerek yatağına oturtmak gerekir. Örnek ile açıklamak gerekirse; tüfeğin sol kol altına sabitlenmesi ve süngü tüfek birleşim yataklarının birbirine karşılık gelecek şekilde konumlandırılmasından sonra, sağ elin iki ya da üç parmağıyla süngüyü tüfeğe doğru çekerek tüfek ile birleşimini sağlama işlevini görür. Nitekim, süngü tak emrinin sıcak muharebe anına verildiği, bu gibi sıcak çarpışma anlarında birkaç saniyelik bir zaman diliminin bile hayati önem taşıdığı düşünülürse, süngü takma süresini kısaltması bakımından son derece önem taşır. L formlu çıkıntının süngü üzerinde olmadığı varsayılırsa, süngünün keskin olan yüz bölümüne el ile temas etmek fiziksel zarar vereceği için süngüyü tüfeğe takma işinin oldukça zaman alan bir eylem halini alacağı aşikardır. Yukarıda örneği verilerek süngü takma eyleminin yapılabilmesi, silah namlusuyla yüz yüze gelmeden sün takılmasını sağladığı için aynı zamanda bir güvenlik tedbiri de ağlar. Zira, L formlu çıkıntının olmaması durumunda silahı bir yere dayayarak süngüyü takmak ve ister istemez silah namlusuyla yüz yüze gelmek gerekir. Sıcak muharebe anında silahların atışa hazır bir halde olması gerektiği düşünülecek olursa, bu durum aynı zamanda oluşabilecek kazaları, istemsiz şekilde tüfek mekanizmasının devreye girmesiyle askerin zarar görmesini de engellemiş olur.

Ayrıca, yukarıda ifade edilmiş olan, süngünün tüfekten bağımsız şekilde, elde kullanımının gerçekleşmesi durumunda, L formunu anımsatan çıkıntı bir denge unsuru

vazifesini görür. Süngünün elde kullanıldığı düşünülürse, üstte yer alan sabitleme mekanizmasının tek taraflı olması bir denge problemine neden olacaktır. Diğer bir ifadeyle, süngünün sağ profilinde namluyu eksen kabul etmek suretiyle, L formuna benzer çıkıntının, üstte bulunan tüfeğe sabitleme mekanizmasına zıt yöne, yani alta konumlandırılmış olması söz konusu denge unsuru haline gelmesinin teknik izahıdır.

L harfinin formunu anımsatan bu demir çıkıntıyla ilgili söylenebilecek son husus gene elde kullanılmasıyla ilgilidir. Zira, süngülerin elde kullanım durumu, namluya doğru kıvrıma sahip bu aksamın kılıçlardaki balçak işlevine benzer bir işlev görmesini sağlar.

Süngünün namlusu incelendiğinde, tüfek sabitleme mekanizmasından, namlunun nihayetlendiği en sivri noktaya kadar mütemadi bir incelme ve bu incelmeyle paralel olarak bir sivrilme görülür. En uçta, diğer delici ve kesici silahların hedef ile ilk buluşma noktalarında olduğu gibi sivri ve keskin bir form kazanır. Süngüye üstten bakıldığında, her iki tarafın birbirine simetrik olarak tasarlandığı görülmektedir.

Tamamen paslanmış şekilde günümüze ulaşmış bulunan bu silahın namlu formuna bakıldığında + şeklinde bir namlu tasarımına sahip olduğu görülür. Bu formda bir tasarıma sahip olmasının avantajları ve dezavantajları söz konusudur. Bu formda olması, -üretiminde kullanılmış bulunan demir miktarının doğrudan etkisiyle- kama, bıçak, kılıç ve kasatura formuna benzer forma sahip süngülere nazaran daha hafif tasarlanmışlardır. Söz konusu hafiflik, süngüyü taşıyan askere daha az yük bindireceğinden, askerin daha az yorulmasına imkan verir. Elde ya da tüfeğe takılı şekilde düşünülecek olursa, mevcut hafiflik ister istemez daha seri hareket ettirilmesini sağlayacaktır. Aynı uzunluğa sahip olup, yukarıda örneği verilmiş olan formlarda üretilmiş olan örneklere göre daha az demir kullanılarak üretilebilecek olması, aynı miktardaki üretim malzemesinden daha fazla süngü üretimine imkan vermesi, + formlu süngülerin avantajları olarak karşımıza çıkar. Dezavantajlarına bakıldığında, daha az demir malzemeyle üretilmiş olması, namlusunun daha ince olmasına neden olduğu için darbelere mukavemet konusunda, diğer tasarımlara nispetle dayanıklılığının az olmasıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim, çalışma kapsamında ele alınmış olan süngülere bakıldığında, + formlu süngülerin daha fazla tahrip olmuş şekilde günümüze ulaşmış olmaları söz konusu ifadeyle ilişkilendirilebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 6

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 23, 24, 25, 26, 27.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018.

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 52,3 cm.

Tüfeğe Bağlantı Aksamı Uzunluğu: 7,5 cm.

Genişlik:

**Tanım:** Bu süngü, namlusu ve tüfeğe sabitleme aksamı itibariyle iki parçadan müteşekkil olup, tamamen paslanmış bir şekilde günümüze ulaşmış olmasına rağmen özgün formunu korumaktadır.

Namlusuna bakıldığında, tüfek sabitleme kısmından uca doğru, en sivri şekle kavuşup nihayetlenene kadar mütemadiyen inceldiği görülür. Bu namlu formu özelliği, süngünün hedefe kolayca saplanmasını ve manevraya devam edildiği taktirde, süngü namlusunun hedefe vereceği zararın arttırılmasına yönelik bir tasarım ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Tüfek sabitleme mekanizması incelendiğinde, süngünün tüfeğe takılmasını ve tüfekten bağımsız hareket etmesini engellemesi işlevlerine sahiptir. Bu aksam, süngünün üst tarafında yer almakta olup, dairesel formlu bir açıklık şeklinde malzeme üzerine yansımıştır.

Profilden incelendiğinde, tüfeğe sabitleme aksamı ve namlu birbirine paralel yönelim gösterdikleri görülse de, aynı eksen üzerinde yer almamaları sebebiyle, her ikisine

dik bir eksen oluşturacak şekilde bağlantı demiri kullanıldığı görülür. Bu bağlantı demiri aynı zamanda hareket aktarım organıdır.

Tüfek namlusunun hareket ettiği yönü takip eden tüfeğe bağlantı bölümü, söz konusu ara bağlantı demiri ile hareketini süngü namlusuna aktarır. Bu sayede, tüfek namlusu hangi yönde doğru hareket ederse, süngünün sivri ucunun da o yöne bakması sağlanmış olur. Farklı bir ifadeyle, tüfeğin hedef hattıyla, süngünün uç kısmı arasında paralellik sağlanmış olur.

Ara bağlantı demirinin süngü üzerindeki tüfek bağlantı aksamına ve namluya dik bir eksen oluşturacak şekilde tasarlanmış olması, iki farklı sebebi söz konusudur. Bunların ilki, tüfeğe takılan süngünün tüfek namlusunu kapatmaması ve hedef hattında olumsuz bir etki yaratmaması olduğu anlaşılır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, süngü namlusunun bağlantı demiri ile aynı hat üzerinde konumlanması, tüfek namlusunun kapanmasına neden olacağı için mümkün değildir. İkinci sebep ise, süngü tak emriyle birlikte, süngünün tüfeğe takılmasını kolay ve hızlı hele getirmesidir. Süngünün tüfeğe takılabilmesi için tüfek üzerindeki süngü bağlantı yapağı ile süngü üzerindeki tüfeğe bağlantı aksamının aynı hat üzerinde buluşturulması ve süngünün, tüfeği kullanan kişi tarafından geri hamle ile tüfek namlusuna doğru çekilmesi gerekir. Namluya ve tüfeğe bağlantı aksamına dik bir eksen ile tasarlanmış olması iki, üç parmak yardımıyla, süngünün tüfeğe doğru geri hamle yapılarak, hızlıca takılmasını sağlar.

Süngü ile birlikte günümüze ulaşmamış olması sebebiyle, süngünün kınıyla ilgili herhangi bir bilgi yoktur.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 7

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 28, 29, 30, 31.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018.

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 42 cm.

Sap Uzunluğu: 12 cm.

Sap Eni:

**Tanım:** Namlu, kabza ve tüfek sabitleme aksamı olmak üzere üç bölümden müteşekkildir. Genel görünümü itibariyle, metal bölümlerinin tamamının form kaybına uğramadan günümüze ulaştığı görülür (Fotoğraf 28).

Süngü kabzası profilden incelendiğinde, kabzanın alt kısmında ortada şişkin, yanlarda ise ortaya göre daha basık tasarlanmış olduğu görülür (Fotoğraf 29). Bu durum, süngü kabzasının el anatomisine uygun şekilde tasarlandığını, tasarımında ergonomik bir tutuş sağlama kaygısının olduğu göstermektedir. Bu tasarım anlayışı ayrıca, ihtiyacın oluşması halinde, süngülerin tüfekten bağımsız şekilde kullanımının olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Kabza bölümünün, ahşap parçaları günümüze ulaşmamış olsalar da, ahşap aksamları sabitleme çivileri mevcuttur (Fotoğraf 31).

Tüfeğe sabitleme aksamı, üstte olup, dairesel bir açıklık şeklinde süngü üzerine yansımıştır (Fotoğraf 31). Sabitleme aksamının alt kısmında, süngüye sağ profilden bakıldığında namlu ucuna doğru, L harfinin formunu anımsatacak şekilde bükey bir çıkıntı

yapmış olan metal aksam, süngünün daha hızlı ve güvenli bir şekilde silaha takılmasını sağlama işlevine sahiptir (Fotoğraf 29).

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 8

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 32, 33, 34, 35.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 51 cm.

Tüfeğe Sabitleme Aksamı Uzunluğu: 7 cm.

**Tanım:** Namlu ve tüfeğe sabitleme aksamı olmak üzere iki bölümden müteşekkildir (Fotoğraf 32). Genel görünümü itibariyle, son derece hafif bir paslanma ile özgün formunu korumuş şekilde günümüze ulaşmış olduğu görülür.

Süngü namlusu incelendiğinde, tüfeğe bağlantı aksamından namlu ucuna doğru, herhangi bir kademelenme olmadan inceldiği ve namlu gövdesinde kan oluklarının biterek sivri bir demir halini aldığı noktada nihayetlendiği görülür (Fotoğraf 32).

Tüfek sabitleme mekanizması incelendiğinde, süngünün tüfeğe takılmasını ve tüfekten bağımsız hareket etmesini engellemesi işlevlerine sahiptir. Bu aksam, süngünün üst tarafında yer almakta olup, dairesel formlu bir açıklık şeklinde süngü üzerine kendisini göstermektedir (Fotoğraf 33, 34).

Tüfeğe sabitleme aksamı ve namlu birbirine paralel yönelim göstermekte olup, aynı eksen üzerinde olmamaları sebebiyle, her ikisine dik bir yönelim gösteren bağlantı demiriyle bağlanmışlardır. Bu bağlantı demiri, hareket aktarım organı olarak işlev görür.

Bu süngü, her ne kadar özgün formuna yakın bir şekilde günümüze ulaşmış olsa da, muhafaza kılıfı, yani kını hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu tür delici silahların muhafaza kılıfı olmadan taşınamayacağı düşünülürse, üretimi itibariyle

muhafaza kılıfının olduğu, ancak muhtelif sebeplerle süngü ile birlikte günümüze ulaşamadığı söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 9

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2017

**Müzeye Geliş Şekli:** Satın alma

**Sergilendiği Yer:** Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Simülasyon Merkezi.

**Malzemenin Türü:** Meç.

**Malzemenin Niteliği:** Delici ve kesici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Meç kabzasının el siperine bağlı bulunan püskül, meç üzerindeki en belirgin süsleme detayı olarak karşımıza çıkar (fotoğraf 41, 42, 44, 45, 46). Söz konusu püskülü el siperine tutturma şekli incelendiğinde, herhangi bir bağlama halkasının olmadığı görülmektedir (fotoğraf 44). Püskülün üst uzantısını oluşturan ipin, püskülün düşmesine ya da çıkmasına engel olacak biçimde, kendi içinden geçirilerek doğrudan el siperine tutturulduğu ve püskül iplerinin zıt yönlere döndürerek oluşturulmuş sarmal formda olduğu görülür (fotoğraf 45, 46).

Ayrıca, meç namlusunun her iki yüzünde yazı detayları söz konusudur (fotoğraf 38, 39, 40 43).

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 38.3 cm.

Sap Uzunluğu: 10.7 cm.

Genişlik:

**Tanım:** Temelde meç ve kını olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Meç bölümleri incelendiğinde, kabza, kabza üzerindeki el siperi, el siperinin devamı şeklinde tasarlanmış olan balçak ve namlu olmak üzere dört bölümden müteşekkil olduğu görülür.

Meç bölümleri incelendiğinde, özgün formunu tamamen korumuş bir şekilde günümüze ulaştığı görülmektedir.

Silahın kabzasına bakıldığında, namlu tutma ahşap malzemesi üzerinde, tam daire şeklinde ahşap aksamı sarmayan dilimli bir tasarım görülür. Bu dilimli tasarımın görsel bir form oluşturması kadar, silahın kullanımı esnasında elin kabzayı daha iyi kavramasıyla da

ilişkili olduğu söylenebilir. Kabza bölümünü, yarım daire formunu anımsatacak şekilde el siperi ile çevrelenmiştir. El siperinin, yarım daire formunu tamamladıktan sonra devem ederek balçak benzeri bir muhafaza formunda son bulduğu görülür (fotoğraf 38, 39, 40).

El siperi, meçi tutan kişinin elinin üst kısmını koruma işlevinde tasarlanmıştır. Karşıdan gelen bir kesici veya delici silah darbesinin, namludan sekerek ele ulaşması durumunda kabzayı tutan el, söz konusu el siperi tarafından korunur.

Meç namlusunun formu incelendiğinde, çift taraflı keskin olacak şekilde tasarlandığı, farklı bir ifadeyle bir namlu üzerinde iki namlu ağzı olduğu görülmektedir. Bu tasarım her iki taraflı kullanım imkanı sunması bakımından oldukça önemli bir ayrıntı olarak karşımıza çıkar. Çit taraflı keskinlik kazandırılmış olması, kabzadan uca doğru ışınsal bir yönelim göstererek sivri bir uç ile nihayetlenmesine neden olmuştur (fotoğraf 41).

Meç muhafazasını sağlayan ve meç formu ile birlikte tasarlanmış olan muhafaza kılıfına bakıldığında, silahı darbelerden, silahı taşıyan kişiyi de silahtan koruyan metal bölümün, deri malzemeden üretilmiş bir asma aparatı olduğu görülür (fotoğraf 47, 48, 49). Ayrıca, kın metal aksamının ön yüzünde, merkezden uca doğru bir noktada küçük bir ezilmeyle içeri doğru göçme söz konusudur.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 10

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 51, 52, 53, 54, 55.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 51,3 cm.

Kabza Uzunluğu: 11,7 cm.

Genişlik:

**Tanım:** Kabza, namlu ve her ikisi arasında yer alan süngüyü tüfeğe sabitleme aksamı olmak üzere üç bölümden müteşekkildir.

Kabza bölümü, gerekli şartlar oluşması ve ihtiyaç duyulması halinde elde kullanım imkanı veren herhangi bir ateşsiz silahı anımsatacak şekilde tasarlanmıştır. Ebat olarak kılıçların kabzası kadar büyük olmadığı ve daha az nitelikli olduğu ilk göze çarpan detaylardan olsa da, özellikle insan elinin anatomisine göre, daha iyi kavrama sağlayacak unsurlar gözetilerek üretildiği görülür.

Süngünün sağ veya sol el ile tutulması durumunda baş parmak ile serçe parmağın namlu üzerinde konumlandığı noktaların, avuç ortasına denk gelen alana göre daha basık olmasıyla açıklanabilir. Farklı bir ifadeyle, avuç içinin el anatomisi itibariyle hafif çukur yapısı, kabza kavramasını daha iyi yapabilmesi için kabzanın, avuç ortasına denk düşecek noktası baş parmak ve serçe parmağın kabzayı kavradığı alanlara daha şişkin tasarlanmıştır (fotoğraf 52, 53).

Tüfeğe sabitleme aksamı teknik işleyiş olarak diğer örneklerle benzerlik göstermekte olup, süngüyü tüfek namlusuna tutturarak, süngünün tüfek namlusundan bağımsız şekilde sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere hareketini engellenme

amacına hizmet eder (fotoğraf 52, 53). Ayrıca, kabzanın üst kısmında yer alan ve kabzayla paralel bir eksem üzerine konumlanmış olan yatak, ileri ve geri süngü hamlesi sırasında süngü ile tüfek bağlantısının muhafaza edilmesini sağlar. Dolayısıyla bu detay da süngünün silah ile birlikte ve eş zamanlı hareket kararlılığını arttırmayı amaçlar.

Namlunun sivrilerek nihayetlendiği uç bölümün, namlu gövdesinin diğer noktalarına göre daha sağlam şekilde günümüze ulaşmıştır. Nitekim, özellikle namlu merkezinden kabzaya doğru, iç bükey form yansıtan tahribat detayları oldukça belirgindir (Fotoğraf 54).

Namlunun kesitine bakıldığında, + formlu bir tasarım ile vücuda getirildiği hemen anlaşılır.

Namlunun kısman tahrip olmuş şekilde günümüze ulaşmasına rağmen kabza kısmında herhangi bir deformasyon olmadığı görülür (fotoğraf 53). Bu durum, namlu ve sabitleme mekanizması ile kabzada kullanılmış olan metalin farklı özelliklere sahip olduğunu ya da farklı işlemler uygulanarak üretildiğini akla getirse de, laboratuvar analizi yapılamamış olması sebebiyle herhangi bir kesinliğe dayanmaz. Ancak, kabza ile diğer aksamlar arasındaki renk ve doku farkı görsel olarak farklılığı nispeten anlaşılabilir kılmaktadır (fotoğraf 52, 53).

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. Yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 11

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Kasatura.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 31,3 cm.

Kabza Uzunluğu: 10,9 cm.

Genişlik: 2,4 cm.

**Tanım:** Kabza ve namlu olmak üzere iki bölümden müteşekkil olarak günümüze ulamış olan bu kasatura, genel form özellikleri itibariyle özgün tasarımını korumaktadır (fotoğraf 56, 58).

Namlu bölümü incelendiğinde tipik ateşsiz silah özelliklerini barındırdığı görülür. Son derece sivri bir form kazanarak nihayetlenen namlu ucu ve iki yüzü keskin bir tasarıma sahiptir (Fotoğraf 56,58).

Kasaturanın kabzası, el kavramasını güçlendirmesi ve hafifliği sebebiyle özellikle tercih edilmiş olan ahşap aksamları itibariyle dikkat çekicidir. Olumsuz şartlarda ilk zarar gören malzeme türü olmasına rağmen, ahşap akşamların hiçbir form kaybına uğramdan günümüze ulaşması, kasaturanın uygun şartlarda muhafaza edildiğini göstermektedir (fotoğraf 57, 59, 61, 62).

Kasaturaların hem belde taşımaya hem de tüfeğe takılarak süngü gibi kullanılamaya uygun şekilde tasarımları bu örnekte de mevcuttur. Bu mevcudiyet, kabza başlangıcında, dört yönden kapalı iki yönden açık bir forma sahip bir görünüm ile tüfek bağlantı aksamı olarak esere yansımıştır (fotoğraf 62).

Kabzasında görülen 997 sayısı hakkında herhangi bir bilgi olmamakla beraber, seri numarası olma durumunu akla getirmektedir.

Kasaturanın muhafaza kılıfı olan kını hakkında herhangi bir bilgi söz konusu değildir. Bu tür kesici ve delici silahların, gelecek darbelere karşı mevcut niteliklerini koruyarak işlevlerini devam ettirebilmeleri ve taşıma esnasında, taşıyan kişiye fiziksel zarar verme potansiyeline sahip olmaları sebebiyle, üretildikleri dönemde kını ile birlikte tasarlanmış olmaları kuvvetle muhtemel olup, muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığı söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 12

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 63, 64, 65, 66.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 42,1 cm.

Tüfeğe Sabitleme Aksamı Uzunluğu: 6,8 cm.

Genişlik:

**Tanım:** Bu süngü, namlusu ve tüfeğe sabitleme aksamı itibariyle iki parçadan müteşekkildir. Kondisyon olarak son derece iyi olup, namlu gövdesindeki birkaç küçük darbe izi dışında özgün formuna ait tüm özellikleriyle günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 63).

Namlusuna bakıldığında, tüfek sabitleme kısmından uca doğru, en sivri şekle kavuşup nihayetlenene kadar mütemadiyen inceldiği görülür. Bu namlu formu özelliği, süngünün hedefe kolayca saplanmasını ve manevraya devam edilmesi halinde, süngü namlusunun hedefe vereceği zararı arttırmasına yönelik bir tasarım ile ilişkili olduğu söylenebilir (fotoğraf 64).

Tüfek sabitleme mekanizması incelendiğinde, süngünün tüfeğe takılmasını ve tüfekten bağımsız hareket etmesini engellemesi işlevlerine sahiptir. Bu aksam, süngünün üst tarafında yer almakta olup, dairesel formlu bir açıklık şeklinde malzeme üzerine yansımıştır (fotoğraf 65).

Profilden incelendiğinde, tüfeğe sabitleme aksamı ve namlu birbirine paralel yönelim gösterdikleri görülmektedir.

Namlu formu incelendiğinde, tüfeğe bağlantı aksamından, sivrilerek nihayetlendiği namlu ucuna kadar herhangi bir kademelenme olmaksızın mütemadi bir sivrilme görülür (fotoğraf 63). Namlu yüzü olmaması sebebiyle kesici silah niteliğine nazaran delici silah niteliği daha ön plana çıkmaktadır (fotoğraf 66).

Süngü ile birlikte günümüze ulaşmamış olması sebebiyle, süngünün kınıyla ilgili herhangi bir bilgi söz konusu değildir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 13

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 67, 68,69.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 50,2 cm.

Tüfeğe Sabitleme Aksamı Uzunluğu: 8,3 cm.

Genişlik:

**Tanım:** Namlu ve tüfeğe sabitleme aksamı (fotoğraf 69) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (fotoğraf 67). Tüfeğe sabitleme aksamı incelendiğinde, mevcut tahribatın formu itibariyle paslanmaya bağlı olduğu izlenimini veren bir tahrip olma durumu söz konusudur (fotoğraf 67).

Süngü namlusunun formuna bakıldığında, tüfeğe sabitleme mekanizmasından namlu ucuna doğru aralıksız olarak inceldiği, sivri bir namlu ucu şeklini aldığında nihayetlendiği görülür (fotoğraf 67). Namlu formu incelendiğinde, bu süngünün kesici olma niteliği yoktur. Özellikle sivri bir uç ile nihayetlenmesi, delici bir ateşsiz silah olma niteliğini ön plana çıkartmaktadır.

Günümüze süngüyle birlikte ulaşmamış olması sebebiyle kını hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 14

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 70, 71, 72, 73.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü Kını.

**Malzemenin Niteliği:** Süngü Muhafazası/Koruma Kılıfı.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi: Yoktur.**

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Kın Uzunluğu: 45 cm.

Genişlik: 2,9 cm.

**Tanım:** Genel görünüm itibariyle, gövdesinin kırılmış olması sebebiyle özgün formunu yansıtmamaktadır (fotoğraf 70).

Kın gövdesi incelendiğinde, asılarak taşınan bir malzeme olmasına karşın, gövde üzerinde askı kayışının takılacağı veya bağlanabileceği bir bölümünün olmadığı görülür. Ancak, kın ağzına yakın bir noktada, kopma ile gövdeden ayrılmış izlenimi veren bir detay göze çarpmaktadır (fotoğraf 71). Normal şartlarda askı kayışı bağlama aksamının bulunması gereken bir noktada, askı kayışı aksamının gövdeye sabitlenme formunu, kopmanın gerçekleştiği kısımlar ile anımsatan bu detay, kuvvetle muhtemel askı kayışının özgün gövde formu üzerindeki yerini göstermektedir (fotoğraf 71).

Kın üzerinde bulunan veya özgün halinde kın üzerinde olup günümüze ulaşamamış bazı detaylar üretim formuna dair, hatta hakkında bilgi bulunmayan süngüye dair çeşitli bilgiler sunmaktadır. Bu bağlamda, kının içinde, süngü formuna uygun olması gereken süngü sabitleme mandalının + şeklinde tasarlandığı görülür (fotoğraf 73). Günümüze ulaşmamış olması sebebiyle, hakkında herhangi bir bilginin bulunmayan süngünün, + formlu bir kına girebilmesi için + formlu bir namluya sahip olması gerektiği söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 15
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:** 74, 75, 76, 77.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü Kını.

**Malzemenin Niteliği:** Süngü Muhafazası/Koruma Kılıfı.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Kın Uzunluğu: 53,5 cm.

Genişlik: 1,6 cm.

**Tanım:** Tek bir parçadan oluşan süngü kını, genel görünümü itibariyle mevcut formunu koruyarak günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 74).

Kın ağzı içinde yer alan süngü sabitleme mandalı (fotoğraf 77), gövde üzerinde yer alan askı kayışı bağlama aksamı (fotoğraf 75) ve uç kısmının dairesel bir form (fotoğraf 74) ile nihayetlenmesi dışında bir ayrıntısı yoktur. Uç kısmın hafif dairesel formu ile ilgili olarak, bu noktanın metal kalınlığı, gövde yüzeyi metal kalınlığından bariz şekilde fazladır. Bu durum, engebeli veya taşlık bir arazide yürüme esnasında süngü gövdesinde zarar görme ihtimali en fazla olan noktanın, süngüyü bele asılı bir şekilde taşırken yere en yakın mesafede kalan kısım olması, bu noktanın diğer yerlere göre daha mukavemetli tasarlanmasını sağlamıştır. Nitekim, işlevini yerine getirebilmesi için en önemli noktasının uç kısmı olması, süngü ucunun kın üzerinde denk geldiği noktanın daha korunaklı olmasını sağlamıştır.

Askı kayışı bağlama aksamından 26,5 cm. kın ucuna gidildiğinde, kın üzerinde oldukça belirgin bir çatlama olduğu görülür. Tam olarak nasıl bir darbeye maruz kaldığı ya da hangi sebeple mevcut duruma geldiği bilinmiyor olsa da, tahrip olan bölge bazı bilgiler sunmaktadır.

Söz konusu çatlağın çevresi incelendiğinde, kın yüzeyindeki pütürlü yapının çatlak benzeri tahribatın çevresinde olmadığı görülür. Pütür olmayan yüzeyin tasarım veya üretimle ilgili olması ihtimali, bilinçli bir mukavemet azaltması anlamına gelmesi ve bunun da tutarlı olmaması sebebiyle, ihtimal dışı olduğu söylenebilir. Nitekim, mevcut onarım verileri itibariyle, süngünün söz konusu noktadan kırılması sonucu onarıldığı, bu onarım aşamasında pütürlü yüzeyin silindiği söylenebilir. Bu görüşü desteklemesi bakımından oldukça önemli olmakla birlikte, onarım yapılmış olan bölümden kın ucuna doğru eksendeki mevcut kayıklık, çatlamadan öte bir tahrip olma durumunu güçlendirmektedir. Onarımın ne zaman ve ne şekilde yapıldığına dair bilgi yoktur. Mevcut form yalnızca, iki parçanın tekrar bir araya getirildiği izlenimini vermektedir (fotoğraf 74, 76).

Kın üzerinde bulunan bazı detaylar günümüze kın ile birlikte ulaşamamış süngü hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu bağlamda, kının içinde, süngü formuna uygun olması gereken süngü sabitleme mandalının + şeklinde tasarlandığı görülür (fotoğraf 77). Günümüze ulaşmamış olması sebebiyle, hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan süngünün, + formlu bir kına girebilmesi için + formlu (fotoğraf 77) bir namluya sahip olması gerektiği söylenebilir. Ayrıca, kın uzunluğu süngü namlusunun en fazla kaç cm. olabileceği konusuna da ışık tutmaktadır.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 16

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 78, 79, 80, 81.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü kını.

**Malzemenin Niteliği:** Süngü Muhafazası/Koruma Kılıfı.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Kın Uzunluğu: 46,4 cm.

Genişlik: 1,6 cm.

**Tanım:** Tek parçadan oluşan süngü kını (fotoğraf 78), özgün formuyla günümüze ulaşamamıştır (fotoğraf 79, 80).

Kın ağzında, süngünün kına yerleştirildiği noktada + formlu süngü sabitleme mandalı sistemi görülür (fotoğraf 81). Bu durum, günümüze ulaşmaması sebebiyle herhangi bir bilgiye sahip olamadığımız bu kına ait süngünün, namlu formu hakkında bazı bilgiler sunmaktadır. Süngü namlusunun kına girebilmesi için kın ağzında bulunan mandal tertibatının namlu formuyla uyumlu olması gerekir. Bu kın mandalının + formlu tasarımı, kınla birlikte kullanılan süngü namlusunun da + formlu olmasını gerektirdiği için kın mandal tertibatının tasarımı, günümüze ulaşmamış bulunan süngü namlusunun formuna dair bilgi sunmaktadır. Bu sebeple, hem genel hem de söz konusu esere özgü bir ifadeyle kabza içindeki mandal tertibatı ile namlu formu arasında, form olarak paralel bir tasarım anlayışı olması gerektiği söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 17

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 82, 83, 84, 85.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü Kını.

**Malzemenin Niteliği:** Süngü Muhafazası/Koruma Kılıfı.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Kın Uzunluğu: 58,9 cm.

Genişlik: 3,6 cm.

**Tanım:** Tek bir parçadan oluşan süngü kını, genel görünümü itibariyle özgün formunu koruyarak günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 82).

Kın ağzı içinde yer alan süngü sabitleme mandalı (fotoğraf 85), gövde üzerinde yer alan askı kayışı bağlama aksamı (fotoğraf 83) ve uç kısmının dairesel bir form (fotoğraf 84) ile nihayetlenmesi dışında bir ayrıntısı yoktur. Uç kısmın hafif dairesel formu ile ilgili olarak, bu noktanın metal kalınlığı, gövde yüzeyi metal kalınlığından bariz şekilde fazla olup 1,1 cm. çapındadır. Bu durum, engebeli veya taşlık bir arazide yürüme esnasında süngü gövdesinde zarar görme ihtimali en fazla olan noktanın, süngüyü bele asılı bir şekilde taşırken yere en yakın mesafede kalan kısım olması, bu noktanın diğer yerlere göre daha mukavemetli tasarlanmasını sebep olmuştur. Nitekim, işlevini yerine getirebilmesi için en önemli kısmının namlu ucu olması, süngü ucunun kın üzerinde denk geldiği noktanın daha korunaklı olmasını sağlamıştır.

Kın ile birlikte tasarlanan ancak mücbir sebepler sebebiyle günümüze kınıyla birlikte ulaşamamış olan süngü hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Ancak kın uzunluğu, süngü namlusunun uzunluğunu vermektedir. Ayrıca, kın içinde bulunan bir süngünün kından çıkmasını ya da düşmesini engellemeye yarayan süngü sabitleme mandalının formu ve süngünün mevcut formu da günümüze kını ile birlikte ulaşamamış olmasına rağmen

süngü namlusu hakkında bilgi vermektedir (fotoğraf 85). Bu bağlamda ele alındığında, mevcut veriler, günümüze kını ile birlikte ulaşamayan bu süngünün yatay formlu bir namlu yüzüne sahip olduğu gösterir (fotoğraf 82).

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 18

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 86, 87, 88, 89.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:**

**Süslemesi:**

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 64,4 cm.

Kabza Uzunluğu: 11 cm.

Genişlik:

**Tanım:** Namlu, tüfeğe sabitleme aksamı ve kını ile birlikte günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 86). Bu bağlamda üç bölümden oluşmaktadır. Genel görünümü itibariyle kının dış yüzeyi ve tüfeğe sabitleme aksamı tamamen paslanmış olmasına karşın kabzada herhangi bir paslanma söz konusu değildir. Bu durum, her ne kadar farklı işleme tabi tutulan demir malzemeden üretildiklerini akla getirse de, laboratuvar analizinin yapılamamış olması sebebiyle teknik içeriğinden bahsetmek söz konusu değildir.

Kın dışında, yalnızca süngü olarak ele alındığında, tüfeğe sabitleme aksamı ve namlu olmak üzere iki bölümden müteşekkildir. Üretimleri ve kullanımları itibariyle süngü namlusu ve süngü kını birbirinden ayrı iki parça olmasına karşın, süngü kınının uzun yıllar süngüden çıkarılmamasına bağlı olarak namlu yüzeyi ile kın içinde oluşan paslanma, her ikisini ayırmayı ve bağımsız iki parça olarak ele almayı imkansız hale getirmiştir (fotoğraf 87, 89). Süngüye fiziksel olarak bir zarar gelmesini engelleyerek muhafaza eden ve süngüyü taşıyan kişiye fiziksel bir zarar gelmemesini sağlayan kın üzerinde yoğun bir metal yorgunluğu mevcuttur (fotoğraf 86, 87, 88, 89).

Mevcut veriler, tasarım ilkeleri hakkında bilgi sahibi olunabilecek yeterli görsel malzemeyi sunmaları bakımından önem taşırlar. Bu bağlamda ele alınacak olursa, namlu

formunun süngü sabitleme mekanizmasından, namlu ucuna doğru sivrilerek nihayetlendiği; uç kısma doğru inceldiği ve en sivri olduğu bitim noktasına kadar bu durumun devam ettiği söylenebilir.

Gerek süngünün kını gerekse kabzası için ana tasarım ilkelerini ve işlevlerini, yansıtacak özelliklerini muhafaza ettikleri söylenebilir.

Özgün halleriyle süngü ve süngü kını olmak üzere birbiriyle ilişkili iki farklı malzeme şeklinde tasarlanmış olup, günümüze tek parça halinde ulaşmış olmaları bu malzemeleri çalışma içinde ele alınmış olan diğer ateşsiz silahlardan ayıran özelliktir.

Bu silahı farklı yapan özelliklerinden bir diğeri, askı kayışı ile günümüze ulaşmış olmasıdır.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 19

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Kılıç.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 70, 5 cm.
Kabza Uzunluğu: 13,4 cm.
Genişlik:

**Tanım:** Kabza, balçak, el siperi ve namlu bölümlerinden müteşekkil olan bu kılıç, mevcut form detayları itibariyle, özgün formunu koruyarak günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 91).

Kabzasına bakıldığında, el ile daha iyi kavrama yapılabilmesi ve eli yormadan daha uzun süre kullanılabilmesi amacıyla ahşap malzeme kullanıldığı görülür. Ahşap malzemenin formu incelendiğinde, el anatomisine göre tasarlandığı, bir anlamda ergonomik bir kaygı ile form verildiği izlenimini verir (fotoğraf 92, 93). Zira, kılıç kabzası kavrandığında, baş parmağın bir yöne, diğer dört parmak diğer yöne kavrama yapar. Bu bağlamda, kabzanın ahşap aksamında görülen art arda sıralanmış dörtlü iç bükey tasarım detayının, kabza tutulduğunda baş parmağın zıttı yöne kavrama yapan işaret parmağı, orta parmak, yüzük parmağı ve serçe parmağın geleceği yeri belirlemek ve daha iyi bir kavrama yapabilmek amacıyla tasarlandığı anlaşılır. Söz konusu ahşap malzemede, oldukça ince bir çatlama söz konusudur (fotoğraf 93).

Kılıç kabzasını tek yönden dolanan ve namluya doğru yönelim göstererek balçak bölümü ile birleşen el siperi, karşılıklı mücadele anında, kılıç namlularının öngörülemeyen bir açıyla birbirine çarparak sekmesi durumunda, kılıcı tutan ele zarar gelmesini engelle işlevine sahiptir (fotoğraf 92, 93, 96). Bu işlev, teknik olarak balçak bölümünden bağımsız

olmayıp, her ikisi de aynı işlevi gerçekleştirmeye yönelik farklı tasarımlar olarak karşımıza çıkar.

Balçak bölümünün namlu tarafına yönelim gösteren çıkıntıları sayesinde, namlunun blok bölgesi ile söz konusu bu çıkıntılar arasında bir alan oluştuğu görülür (fotoğraf 97). Oldukça dar bir alan oluşturan bu tasarım, karşılıklı mücadele anında rakip kılıcının namlusunu sıkıştırma durumunda kılıcı sağa veya sola bükerek üstünlük sağlama amacına hizmet eder. Bu çıkıntıların aksi yönüne, yani kabzaya doğru yönelim gösterenleri ise namludan destek almak suretiyle mukavemeti arttırır.

Kılıç namlusu incelendiğinde, kavisli bir namlu gövdesi ve namlunun hızlı kesiş bölümüne kadar devam eden geniş bir kan oluğu mevcuttur.

Günümüze kını ile ulaşmamış olması sebebiyle kılıç kını hakkında herhangi bir bilgi söz konusu değildir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 20

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Kılıç.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Kılıç üzerinde yer alan büyün süsleme detayları kabza üzerinde toplanmıştır. Süsleme unsurlarına bakıldığında geometrik motifler, stilize edilmiş kıvrım dallar, çiçek motifi, balık sırtı motifleri, herhangi bir motif ile ilişkilendiremeyen yatay ve dikey bordürler açık şekilde görülmektedir. Ayrıca, kabzanın her iki tarafında yazı detayları yer alır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 72 cm.

Sap Uzunluğu: 11,3 cm.

Genişlik: 4,5 cm.

**Tanım:** Kabza ve namlu olmak üzere iki parçadan müteşekkil olan bu kılıç, mevcut kondisyonu ile özgün formunu yüksek oranda koruyarak günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 98, 106).

Namlusu incelendiğinde, kavisli bir namlu gövdesi ile üçlü kan oluklarının yer aldığı görülür (fotoğraf 98, 106).

Kan olukları incelendiğinde, namlu ucunda ince bir genişliğe sahip olan kan oluğunun, namlu gövdesinin kavislendiği hızlı kesiş bölümünde iki kan oluğuna dönüştüğü görülür (fotoğraf 105, 113). Söz konusu iki kan oluğu, kavislenmenin biterek namlunun düz bir form haline gelmeye başladığı orta noktalarda ise üçlü kan oluğuna dönüştüğü görülür (fotoğraf 104, 114).

Kılıcın en dikkat çekici bölümünü oluşturan kabza, form olarak incelendiğinde kulaklı, kuyruklu (fotoğraf 112) ifadesiyle tanımlanan, ortada boşluk kalacak şekilde

ayrılmış bir kabza topuzu (fotoğraf 100,108) ve kabza boynundan (fotoğraf 101, 109) oluşmaktadır.

Kabza süslemeleri, silahın en dikkat çekici unsurlarını barındırması bakımından önemli olup, kabzanın iki yüzü de ayrı ayrı incelendiğinde çift taraflı simetrik olarak tasarlandıkları anlaşılır.

Günümüze yalnızca kılıç ulaştığı için kını hakkında günümüze kadar ulaşıp ulaşmadığı ya da formu ve tasarım ilkeleri hakkında bir bilgi söz konusu değildir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 21

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 115, 116, 117 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:**

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 52 cm.

Namlu Uzunluğu: 11 cm.

Genişlik:

**Tanım:** Ateşli bir silaha takılarak, yakın muharebede mermi kullanmadan düşmanı yok etme ya da etkisiz bırakma imkanını arttıran süngülerin birçoğunun, parçası olduğu tüfekten bağımsız olarak günümüze ulaştıkları görülür. Bu süngü de yukarıdaki ifadeye paralel şekilde günümüze tüfeği olmadan ulaşmış olan örnekler arasında olup, en temelde süngü ve kını olmak üzere iki parça olarak ulaşmıştır (fotoğraf 115, 116, 117).

Süngünün tasarım ilkelerine bakıldığında namlu, tüfeğe bağlantı aksamı ve kabza olmak üzere üç bölümden müteşekkil olduğu ve görülür (fotoğraf 115).

Namlu kesitinin formuna bakıldığında T harfini anımsatan bir şekil ortaya çıkmaktadır (fotoğraf 118). Süngü namlusunun keskin tarafı olan ağız kısmından, namlunun keskin olmayan sırt kısmına doğru her iki tarafta kalan namlu yüzlerinin içbükey kavisler ile bağlantıyı sağladığı ve bu şekilde T harfini anımsatan namlu kesiti formunun oluştuğu görülür.

Bu benzetmede T formunun dikey çizgisinin, kalan kısmı namlu ağzına, dikey eksenli çizginin yanları namlu yüzlerine, üstte bulunan yatay eksenli çizgi ise namlu sırtına karşılık gelmektedir. Namlu formunda, namlunun sivrilerek son bulduğu uç kısmına kadar mütemadi bir incelme söz konusudur (fotoğraf 115). Bu durum, namlu ucunun hedefe

kolayca saplanmasını ve ilerledikçe, verdiği zararın boyutunu arttırmayı amaçlayan bir tasarım ilkesi ile ilişkilendirilebilir.

Esere sağ profilden bakıldığında (fotoğraf 115, 116, 117, 118), tüfek sabitleme bölümünün alt kısmında, namluya doğru L harfinin formuna benzer şekilde yönelim göstererek süngünün elde kullanımı sırasında dengesinin sağlanmasına, hızlı bir şekilde süngünün tüfeğe monte edilmesine ve süngü monte edilirken silahı kullanan kişinin namluyla yüz yüze gelmesini engelleyerek, oluşabilecek bir patlamanın olumsuz sonuçlarını, diğer bir ifadeyle askerin yaralanmasını ya da kaza kurşunuyla ölmesini engelleme amacına hizmet eden aksam bu süngüde de mevcuttur (fotoğraf 117, 118). Sabitleme mekanizmasıyla altlı üstlü olacak şekilde, tek bir metal parça üzerinde tasarlanmış olan bu aksam, iki sabitleme çivisi vasıtasıyla, namlu ile kabzanın birleştiği noktaya ve her ikisine dik bir eksen oluşturacak şekilde sabitlenmiştir.

Eserin kabzası incelendiğinde, kabzanın ahşap olan kısımlarında herhangi bir deformasyona uğramadan ve buna bağlı olarak özgün formunu koruyarak günümüze ulaşmış olması dikkat çekicidir (fotoğraf 117, 118). Söz konusu ahşap akşamların, çalışma kapsamındaki diğer örneklerin ahşap aksamlarıyla mukayesesi yapıldığında, bu eserin toprak altından çıkartılmadığı, ahşap malzemenin zarar görmesini hızlandıran yoğun nemin ve suyun tesiri altında kalmadığı söylenebilir.

Süngünün nakledilmesi ya da üstte taşınması sırasında, darbe gibi süngü namlusuna zarar vermesi muhtemel etkilerden süngüyü muhafaza etmeyi amaçlayan süngü kınına bakıldığında, tamamen işlevsel bir tasarım görülür. Söz konusu kın, tasarım formu ve kını oluşturan bölümleri bağlamında ele alındığında muhafaza gövdesi (fotoğraf 116), askı kayışı aksamı ile taşımayı sağlayan taşıma kayışı bağlantı aksamı (fotoğraf 117) ve süngü namlusunun daha iyi muhafaza etmesi için yarım daire verilmiş kın ucu (fotoğraf 115, 116) ve kın içi mandal tertibatı (fotoğraf 121) bölümlerinden müteşekkildir.

Tüfek bağlantı yatağının tabanında, tüfek birleşim yatağındaki sabitleme tırnağının bitişiğinde rahatlıkla okunabilen 77 sayısı hakkında mevcut olan veriler tahminlerden ve ihtimallerden ileri gitmemektedir (fotoğraf 119, 120, 126).

Namlu sırtında bariz şekilde belli olmasına karşın tam okunamamış olan yazı detayı yer alır (fotoğraf 127, 128). Ayrıca, süngü tak aksamı ile süngü kını üzerinde birbirine karşılık gelen 20892 seri numarası yer alır (fotoğraf 123, 124, 125).

Namlu ile kabzanın birleştiği noktada iki tane damga detayı vardır (fotoğraf 122).

**Tarih/Tarih Önerisi:** Namlu sırtında yer alan tarihe göre 1877 yılında üretildiği görülür (fotoğraf 128).

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 22

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138,

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 52 cm.

Kabza Uzunluğu: 10,5 cm.

Genişlik:

**Tanım:** Süngünün tasarım ilkelerine bakıldığında namlu, tüfeğe bağlantı aksamı ve kabza olmak üzere üç bölümden müteşekkil olduğu ve kını ile birlikte günümüze ulaştığı görülür (fotoğraf 129, 130).

Namlu tasarımına bakıldığında iki namlu yüzü, bir namlu sırt ve bir namlu ağzı olduğu; kesiti itibariyle T harfini anımsatan bir form ile vücuda getirildiği görülür (fotoğraf 131). Namlusunun T harfinin formuna benzerliği bağlamında, üstteki yatay çizginin namlu sırtına, dikey çizgi yanlarının iki namlu yüzüne ve dikey çizginin alt kısmının namlu yüzüne karşılık geldiği söylenebilir.

Süngü namlusunun keskin tarafı olan ağız kısmından, namlunun keskin olmayan sırt kısmına doğru her iki tarafta kalan namlu yüzlerinin içbükey kavisler ile bağlantıyı sağladığı görülür. Söz konusu namlu formunu en iyi gösteren detay, kın ağız kısmında, içte bulunan süngüyü sabitleme mandalları göstermekte olup, T harfini anımsatacak bir namlu boşluğu şeklinde mandal tertibatına yansımıştır (fotoğraf 138).

Esere sağ profilden bakıldığında (fotoğraf 115, 116, 117, 118), tüfek sabitleme bölümünün alt kısmında, namluya doğru L harfinin formuna benzer şekilde yönelim göstererek süngünün elde kullanımı sırasında dengesinin sağlanmasına, hızlı bir şekilde

süngünün tüfeğe monte edilmesine ve süngü monte edilirken silahı kullanan kişinin namluyla yüz yüze gelmesini engelleyerek, oluşabilecek bir patlamanın olumsuz sonuçlarını, diğer bir ifadeyle askerin yaralanmasını ya da kaza kurşunuyla ölmesini engelleme amacına hizmet eden aksam bu süngüde de mevcuttur (fotoğraf 131, 132). Sabitleme mekanizmasıyla altlı üstlü olacak şekilde, tek bir metal parça üzerinde tasarlanmış olan bu aksam, iki sabitleme çivisi vasıtasıyla, namlu ile kabzanın birleştiği noktaya ve her ikisine dik bir eksen oluşturacak şekilde sabitlenmiştir (fotoğraf 131, 132).

Eserin kabzası incelendiğinde, kabzanın ahşap olan kısımlarında herhangi bir deformasyona uğramadan ve buna bağlı olarak özgün formunu koruyarak günümüze ulaştığı görülür (fotoğraf 131, 132).

Süngünün nakledilmesi ya da üstte taşınması sırasında, darbe veya ezilme gibi süngü namlusuna zarar vermesi muhtemel etkilerden süngüyü muhafaza ederek korumayı amaçlayan süngü kınına bakıldığında, tamamen işlevsel bir tasarım görülür. Gövdesi (fotoğraf 135), askı kayışı aksamı (fotoğraf 136, 137) ve süngü namlusunun daha iyi muhafaza etmesi için yarım daire verilmiş kın ucu (fotoğraf 135) ve kın içi mandal tertibatı (fotoğraf 138) bölümlerinden müteşekkildir.

Namlu sırtında bariz şekilde belli olman bir yazı ve tarih detayı silah üzerindeki en dikkat çekici detayı oluşturmaktadır. Ancak namlunun bakım sebebiyle yağlanmış olmasından dolayı tam okunamamıştır fotoğraf 133). Bu durumun aksine, namlu sırtında yer alan tarih detayı oldukça net bir şekilde okunabilmiş olup, 1877 tarihinin yazdığı görülür (fotoğraf 134).

Kının içinde, kın ağzı ile bitişik şekilde tasarlanmış olan ve iki yönden içe doğru çıkıntı yapmış olduğu görülebilen bir tertibat söz konusudur. Bu tertibatın, yanlardan içe doğru çıkıntı yaparak, kın içindeki belirli bir alanı işgal ettiği ve kın içinde bu tertibattan arta kalan boş alanın T harfinin formunu anımsattığı görülür (fotoğraf 138). Bu tertibat, süngünün namlu kesitiyle birlikte tasarlanmış olup, namlu yüzlerini içe doğru bastırmak suretiyle, süngünün kın içinden düşmesini ya da dışa doğru kaymasını önlemeyi sağlarlar. Bu bağlamda, süngü sabiteme mandallarının verdiği form, süngünün günümüze ulaşmaması durumu varsayılacak olursa, süngünün namlu formu hakkında bilgi veriyor olması bakımından önem taşır.

**Tarih/Tarih Önerisi:** Namlu sırtında yer alan tarih detayı sebebiyle üretim tarihinin 1877 olduğu anlaşılmaktadır.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 23

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148.

**Envanter No:** Catab 550.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Tüfek bağlantı yatağında (fotoğraf 145) yer alan ve 0,3-0,4 milimetre çapında olan damga detayı, formu itibariyle incelendiğinde, dairesel bir merkez ve bu merkezden dışa doğru ışınsal yönelim gösteren kollardan ibaret olduğu görülür fotoğraf 144). Hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan bu damga ile ilgili ilk akla gelen usta damgası olabileceği görüşü olsa da, kesinliği söz konusu değildir.

**Süsleme Tekniği:** Kazıma.

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 56 cm.

Kabza Uzunluğu: 12 cm.

Yükseklik: 10,5 cm.

**Tanım:** Namlu, tüfeğe sabitleme aksamı ve kabza olmak üzere üç parçadan müteşekkil olan bu eser, hali hazırdaki mevcut durumu itibariyle özgün formunu son derece koruyarak günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 139, 140).

Namlu formu incelendiğinde hem alt hem de üst kavislere sahip olduğu ve bu sebeple iki yöne meyil verdikten sonra sivri bir namlu ucu ile nihayetlendiği görülür (fotoğraf 139, 140). Tek taraflı keskin olan namlunun üst bölümünde namlu sırtı, yanlarda namlu yüzleri, alt kısımda da namlu ağzı olduğu görülür. Namlu yüzlerinde çift taraflı yer alan kan oluklarının çift taraflı simetrik olarak tasarlandığı anlaşılır fotoğraf 141, 142).

Süngünün kabza tasarımı, tüfekten bağımsız şekilde, elde kullanım imkanı vermesini sağlayacak bir anlayışla tasarlanmıştır. Zira, kabza formunun doğrudan kılıç

kabzalarıyla olan sıkı benzerliği, elde kullanma durumunda kavramanın daha iyi yapılabilmesini sağlamaya yönelik dilimli tasarımı (fotoğraf 141, 142), bu kabza formunu yalnızca kılıç kabzalarına benzerlik gösteren ama herhangi bir işlevselliği olmayan şeklindeki bakış açısını tutarsız kılmaktadır. Bu sebepler doğrultusunda, söz konusu süngü için hem tüfeğe takılarak süngü gibi kullanmaya hem de tüfekten bağımsız şekilde elde kullanmaya uygun tasarlandığı söylenebilir.

Süngü ile birlikte günümüze ulaşmamış olması sebebiyle kını hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 20. yüzyıl.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 24

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 167, 158, 159, 160.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Kın.

**Malzemenin Niteliği:** Kama kını/Muhafaza kılıfı.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Kın çamurluğunda ve kın ağzındaki madeni plakaların üzerlerinde delik işi tekniğiyle, motif anımsatacak şekilde olmasına rağmen son derece estetik ve simetrik kaygılardan uzak şekilde tasarlandığı hissedilen detaylardan ibarettir (

**Süsleme Tekniği:** Madeni plakaların üzerlerinde delikli bezemelerin olduğu görülür. Ucu sivri, delici bir alet yardımıyla, madeni plakaların delinmesi suretiyle yapılmışlardır.

**Ölçüleri:**

Kın Uzunluğu: 44,5 cm.

Yükseklik: 3,5 cm.

**Tanım:** Ahşap bir kın iskeletinin çamurluk ve kın ağzı bölümlerini madeni plakalar ile kaplama yaparak üretildiği anlaşılan bu kama kını günümüze tek parça halinde gelmiş olup özgün niteliğini büyük oranda korumaktadır (fotoğraf 149, 150).

Çamurluk bölümünü incelendiğinde, ahşap kın gövdesiyle birleşimini sağlayan yapıştırıcı maddenin özelliğini yitirmiş olması sebebiyle, hiçbir müdahaleye gerek kalmaksızın yerinden çıkarılıp takılabilecek şekilde olduğu ancak bu durumun her iki bölüme de herhangi bir form tahribatı yaratmadığı görülür (fotoğraf 151, 152, 153, 154, 157).

Ahşap gövde üzerinde herhangi bir detay söz konusu değildir (fotoğraf155, 156).

Kın ağzında, kın çamurluğunda olduğu gibi madeni malzeme kullanılmak suretiyle bir kaplama yapıldığı görülür (fotoğraf 159, 160).

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 25

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 161, 162, 163, 164, 165.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 38,2 cm.
Kabza Uzunluğu: 9,2 cm.
Yükseklik: 6,1 cm.

**Tanım:** Namlu ve tüfeğe sabitleme mekanizması olmak üzere iki bölümden müteşekkildir (fotoğraf 161). Genel görünümü itibariyle kabzası dışında bütün metal aksamlarının paslandığı (fotoğraf 162), namlunun kırılmak suretiyle özgün formunu yitirmiş bir şekilde günümüze ulaştığı (fotoğraf 161, 162), tüfeğe sabitleme mekanizmasının aldığı bir darbe sonucu özgün formunu yitirmiş olduğu anlaşılır (fotoğraf 165).

Bu süngünün tasarımda, süngünün el ile tutma bölümünün olduğu ve tüfekten bağımsız bir şekilde delici bir silah olarak kullanılabilmesi için yeterli teknik donanıma sahip olduğu görülür (fotoğraf 163).

Her ne kadar tahrip olmuş bir şekilde günümüze ulaşmış olsa da, tasarım ilkelerinin büyük oranda anlaşılabilir düzeyde olması, bilimsel araştırmalar için son derece önemli olan etütlük malzeme şeklinde kullanılması imkanını verir.
**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.
**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 26

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 166, 167, 168, 169, 170, 171.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 51,1 cm.

Kabza Uzunluğu: 11,7 cm.

Yükseklik: 11 cm.

**Tanım:** Tüfeğe sabitleme aksamı, kabza ve namlu olmak üzere üç ana bölümden meydana gelir (fotoğraf 166).

Çift taraflı kan oluğuna sahip olan namlusu, kabzadan itibaren ışınsal bir yönelim gösterir ve sivrilerek nihayetlenir (fotoğraf 166). Ayrıca, namludan, sivrilerek son bulan uç kısma doğru 25-40 cm. aralığında namlu yüzlerinde birkaç milimetrelik bir incelme ve ardından tekrar 25 cm.'den önceki namlu genişliğine ulaşan bir namlu formu görülür. Namlu yüzlerinde çift taraflı bulunan kan olukları simetrik şekilde tasarlanmışlardır (fotoğraf 167, 168, 170).

Namlu yönelimini eksen kabul etmek suretiyle, kabzanın her iki tarafında yer alan boşluklarda, diğer örneklerden yola çıkılarak ahşap malzeme olması gerektiği ve günümüze ulaşmadığı söylenebilir (fotoğraf 169). Farklı bir ifadeyle, kabza kısmında bir yanda iki diğer yanda iki olmak üzere toplam dört sabitleme aksamı olmasına rağmen hali hazırdaki mevcut durumuyla herhangi bir parçayı kabzaya sabitlemedikleri görülür (fotoğraf 167, 168,169).

Tüfeğe sabitleme aksamına bakıldığında üstteki boşluk, dairesel tüfek namlusunu dairesel bir şekilde sararak, süngünün tüfek namlusundan bağımsız şekilde sağa, sola,

yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere bağımsız hareket etmemesinin engellenmesi amacına hizmet eder (fotoğraf 169). Bu mekanizmanın ikinci işlevi ise, tüfek sabitleme aksamının alt tarafında kalan, süngüye sağ profilden bakıldığında namluya doğru yönelim göstererek L harfinin formunu anımsatan kısım ile sağlanır (fotoğraf 167, 168). Bu kısım, süngünün tüfek gövdesine hızlı ve güvenli bir şekilde takılmasını, ayrıca süngünün el ile kullanılması durumunda üstteki tüfek sabitleme mekanizmasının zıt yönünde olması sebebiyle bir denge unsuru olmasını sağlar.

Süngünün muhafaza kılıfının orijinalinde var olup olmadığına dair bir bilgi olmadığı gibi malzeme üzerinde de kının takibini yapmayı sağlayacak veya varlığını gösterecek bir ize rastlanmamıştır. Kesici ve delici bir silahın muhafazasız taşınması durumunda, fiziksel bir zarar vermeye olan elverişliliği sebebiyle, özgün formu itibariyle kını ile birlikte tasarlanmış olduğunu, ancak muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığını düşündürmektedir.

Almış olduğu darbe sonucu, kabza ve namlu ucu ekseninde sola doğru bir kayma olduğu görülmektedir (fotoğraf 171).

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 27

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 172, 173, 174, 175, 176.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü ve Süngü Kını.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 47,7 cm.

Tüfeğe Sabitleme Aksamı Uzunluğu: 6,8 cm.

**Tanım:** Namlu ve tüfeğe sabitleme mekanizması olmak üzere iki bölümden müteşekkildir (fotoğraf 172). İlk izlenim itibariyle metal yorgunluğunun ileri bir düzeye ulaştığı ve yer yer dökülmeler olduğu görülür (fotoğraf 173, 174, 175).

Süngü ve kın olmak üzere iki farklı parça olarak tasarlanmış olan bu malzemeler, süngünün uzun yıllar kın içinde kalması ve süngünün dış yüzeyiyle kının içinde oluşan paslanmanın, mevcut haliyle süngüyü kından ayırmayı imkansız hale getirmiş olması sebebiyle her birisini tek bir malzeme olarak incelemeyi imkansız hale getirmiştir.

Sabitleme mekanizmasından anlaşıldığı üzere, tüfek namlusuna 45°'lik çapraz şekilde tüfeğe takılıp, tüfek namlusuyla süngünün aynı eksende buluşması için süngü namlusu altta kalacak şekilde 45°'lik ikinci bir ters hareket ile yatağına oturtularak kullanıma hazır hale getirilir (fotoğraf 174).

Malzeme olarak ele alınıp incelendiğinde, bazı süngü örneklerinde karşımıza çıkan ve kılıç kabzasını anımsatan bölüm yoktur (fotoğraf 174). Bu durum, süngünün tüfeğe takılmadan aktif kullanımının olmadığını, bir başka ifadeyle tüfekten bağımsız kullanılamayacağını göstermesi bakımından önemlidir. Bu bağlamda, süngünün tek işlevli olduğu sonucuna varılır.

Tüfeğe sabitleme aksamından uca doğru incelen bir form yansıtan süngü kınına bakıldığında, ilk olarak kın ucunun 26 cm. gerisinde, kın gövdesinde eksenden kayma olduğu görülür (fotoğraf 172). Bu nokta incelendiğinde, kın gövdesinde bir çatlama olduğu ve bu çatlamaya bağlı olarak söz konusu olan kın gövdesinin eksen kayıklığı durumunun oluştuğu görülür (fotoğraf 175).

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 28

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:**

**Süslemesi:**

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 44,7 cm.

Kabza Uzunluğu: 11,5 cm.

Genişlik: 11,7 cm.

**Tanım:** Süngü üç bölümden müteşekkildir (fotoğraf 177). Bunlardan ilki, bir yandan süngüyü el ile kullanmaya imkan verirken diğer yandan ileri geri süngü manevralarında, süngünün tüfeğe bağlı olduğu yatağından düşmesini engelleyen mekanizmayı da üzerinde barındıran süngü kabzası (fotoğraf 179); ikincisi, namlu ile kabza birleşim noktasında, namlu ve kabzaya dik bir eksen oluşturacak şekilde silah üzerine konumlandırılmış olan tüfek sabitleme aksamı (fotoğraf 179, 180); sonuncusu ise, silahın delici ve kesici niteliklerini silaha kazandıran namlu bölümüdür (fotoğraf 183, 184).

Kılıçlarda kabzaya karşılık gelen ve süngünün elle tutma bölümü olarak karşımıza çıkan kısmında, genişliği kabza genişliğinden taşkın olmayacak şekilde çift taraflı tasarlanan ahşap aksamları günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 182).

Süngünün muhafaza kılıfının orijinalinde var olup olmadığına dair bir bilgi olmadığı gibi malzeme üzerinde de kının takibini yapmayı sağlayacak veya varlığını gösterecek bir ize rastlanmamıştır.

Süngünün tüfeğe sabitlenmesini saplayan tüfek üzerindeki süngü bağlantı tertibatı, süngünün tüfek sabitleme aksamıyla birlikte günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 180, 181).

Mevcut durum, muharebe sırasında ağır bir darbe sonucu tüfek ile bağlantısının; tüfek üzerindeki süngü sabitleme tertibatının süngü üzerinde kalacak şekilde kopmasıyla birlikte tüfek gövdesinden ayrıldığını akla getirse de herhangi bir kesinliği yoktur.

Kesici ve delici bir silahın muhafazasız taşınması durumu, fiziksel bir zarar vermeye olan elverişlilikleri sebebiyle, özgün formu itibariyle kını ile birlikte tasarlanmış olduğunu, ancak muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak, kısmi tahrip olma durumuna ve söz konusu paslanmaya rağmen üretim formunu büyük oranda koruduğu söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 29

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 185, 186, 187, 188, 189.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Kasatura.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 31,4 cm.

Kabza Uzunluğu: 11 cm.

Genişlik: 2,3 cm.

**Tanım:** Kabza ve namlu olmak üzere iki bölümden müteşekkildir (fotoğraf 185, 186, 187,). Namlu ile kabza arasında kalan noktada, her ikisini ayıran balçak benzeri aksamının günümüze ulaşmadığı anlaşılmaktadır (fotoğraf 187). Bu aksamın gövde üzerindeki izi oldukça belirgin olup özgün halinde üç bölümden meydana geldiğini göstermesi bakımından önemlidir (fotoğraf 187, 188).

Namlu bölümü incelendiğinde tipik ateşsiz silah özelliklerini barındırdığı görülür. Sivri bir form özelliğine bürünerek nihayetlenen namlu ucuna ve iki yüzü keskin namlu ağızları bulunan bir tasarıma sahiptir (Fotoğraf 185, 186)).

Kasaturanın kabzası, el kavramasını güçlendirmesi ve hafif olması sebebiyle özellikle tercih edilmiş olan ve günümüze ulaşmamış ahşap aksam boşlukları itibariyle dikkat çekicidir. Olumsuz şartlarda ilk zarar gören malzeme türü olması sebebiyle, sıkça görülen ahşap bölümlerin günümüze ulaşmaması durumu bu kasatura için de geçerliliğini korumaktadır (fotoğraf 189, 190).

Kasaturanın muhafaza kılıfı olan kını hakkında herhangi bir bilgi söz konusu değildir. Bu tür kesici ve delici silahların, gelecek darbelere karşı mevcut niteliklerini koruyarak işlevlerini devam ettirebilmeleri ve taşıma esnasında, taşıyan kişiye fiziksel zarar verme potansiyeline sahip olmaları sebebiyle, üretildikleri dönemde kını ile birlikte

tasarlanmış olmaları kuvvetle muhtemel olup, muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığı söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 30

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Kasatura.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 31,3 cm.

Sap Uzunluğu: 10,9 cm.

Yükseklik: 7,7 cm.

**Tanım:** Kabza, namlu ve her ikisini ayıran balçak benzeri aksam olmak üzere üç bölümden müteşekkildir (fotoğraf 191, 192).

Namlu bölümü incelendiğinde tipik ateşsiz silah özelliklerini barındırdığı görülür. Bu bağlamda, sivrilerek nihayetlenen bir namlu ucu ve çift taraflı keskin iki namlu yüzü ile tasarlanmıştır (fotoğraf 192, 193, 194). Her iki namlu yüzü için, namlu yüzlerinin uca doğru daralmaya başladığı noktalarda tahribat detayları görülmektedir (fotoğraf 193, 194).

Kasaturanın kabzasında, özgün formunda var olan ahşap birimler günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 195, 196, 197). Ayrıca, söz konusu ahşap aksamları sabitleme tertibatı incelendiğinde her birinin yamulmak suretiyle özgün formlarını kaybettiği görülür (fotoğraf 197).

Bu ateşsiz silah türünün hem tüfeklerde süngü vazifesiyle hem de elde kullanıma uygun şekilde iki işlevli tasarlanmış olmalarının izleri kasatura üzerinden takip edilebilmektedir. Bu doğrultuda, tüfeğe sabitleme tertibatının, namlu başlangıcında yer aldığı görülür (fotoğraf 197).

Mevcut formu itibariyle, kabza başlangıcından namlu ucuna kadar mütemadi bir eğrilik söz konusudur (fotoğraf 199).

Kasaturanın muhafaza kılıfı olan kını hakkında herhangi bir bilgi söz konusu değildir. Bu tür kesici ve delici silahların, gelecek darbelere karşı mevcut niteliklerini koruyarak işlevlerini devam ettirebilmeleri ve taşıma esnasında, taşıyan kişiye fiziksel zarar verme potansiyeline sahip olmaları sebebiyle, üretildikleri dönemde kını ile birlikte tasarlanmış olmaları kuvvetle muhtemel olup, muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığı söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 31

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 200, 201, 202, 203, 204.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 43,3 cm.

Sap Uzunluğu: 11,6 cm.

Genişlik: 7,2 cm.

**Tanım:** Namlu, tüfeğe sabitleme aksamı ve kabza olmak üzere üç bölümden müteşekkildir (fotoğraf 200).

Kılıçlarda kabzaya karşılık gelen ve süngünün elle tutma bölümü olarak karşımıza çıkan kısmında, genişliği kabza genişliğinden taşkın olmayacak şekilde çift taraflı tasarlanan ahşap aksamları günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 203).

Namlusu sağ profilden incelendiğinde, üstte namlu sırtı, yanlarda namlu yüzleri ve altta namlu ağzı olacak şekilde tasarlandığı, her iki namlu yüzünde birbirine simetrik iki kan oluğunun yer aldığı görülür (fotoğraf 200, 204).

Kabzasında bulunan ahşap malzeme günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 202, 203).

Süngünün muhafaza kılıfının orijinalinde var olup olmadığına dair bir bilgi olmadığı gibi malzeme üzerinde de kının takibini yapmayı sağlayacak veya varlığını gösterecek bir ize rastlanmamıştır.

Kesici ve delici bir silahın muhafazasız taşınması durumu, fiziksel bir zarar vermeye olan elverişlilikleri sebebiyle, özgün formu itibariyle kını ile birlikte tasarlanmış

olduğunu, ancak muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak, kısmi tahrip olma durumuna ve söz konusu paslanmaya rağmen üretim formunu büyük oranda koruduğu söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 32

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 43,3 cm.

Kabza Uzunluğu: 11,4 cm.

Yükseklik: 7,4 cm.

**Tanım:** Tüfeğe sabitleme aksamı, namlu ve kabza olmak üzere üç parçadan müteşekkildir (fotoğraf 205, 206).

Kılıçlarda kabzaya karşılık gelen ve süngünün elle tutma bölümü olarak karşımıza çıkan kısmında, genişliği kabza genişliğinden taşkın olmayacak şekilde çift taraflı tasarlanan ahşap aksamları günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 207, 208, 209).

Süngü namlusu incelendiğinde yanlarda yer alan namlu yüzlerinin her birinde bir tane kan oluğu, namlunun üst kısmında namlu sırtı, namlu sırtına zıt yönde, yani altta ise namlu yüzü olduğu görülür (fotoğraf 205, 206).

Süngünün muhafaza kılıfının orijinalinde var olup olmadığına dair bir bilgi olmadığı gibi malzeme üzerinde de kının takibini yapmayı sağlayacak veya varlığını gösterecek bir ize rastlanmamıştır.

Kesici ve delici bir silahın muhafazasız taşınması durumu, fiziksel bir zarar vermeye olan elverişlilikleri sebebiyle, özgün formu itibariyle kını ile birlikte tasarlanmış

olduğunu, ancak muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığını düşündürmektedir.

Genel görünümü itibariyle, aldığı bir darbe sonucu kabza-namlu ekseninde kayma oluştuğu görülür (fotoğraf 210, 211).

Sonuç olarak, kısmi tahrip olma durumuna ve söz konusu paslanmaya rağmen üretim formunu büyük oranda koruduğu söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 33

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 212, 213, 214, 215, 216, 217.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 43,2 cm.

Sap Uzunluğu: 11,5 cm.

Yükseklik: 7,9 cm.

**Tanım:** Tüfeğe sabitleme aksamı, namlu ve kabza olmak üzere üç parçadan müteşekkildir (fotoğraf 212, 213).

Kılıçlarda kabzaya karşılık gelen ve süngünün elle tutma bölümü olarak karşımıza çıkan kısmında, genişliği kabza genişliğinden taşkın olmayacak şekilde çift taraflı tasarlanan ahşap aksamları ve bu ahşap malzemeyi sabitleme çivileri günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 214, 215, 216). Sabitleme aksamlarının kabza üzerinde bulunduğu noktalar bariz şekilde belli olup, kabza üzerinde iki delik şeklindedir (fotoğraf 214, 215).

Süngü namlusu incelendiğinde yanlarda yer alan namlu yüzlerinin her birinde bir tane kan oluğu, namlunun üst kısmında namlu sırtı, namlu sırtına zıt yönde, yani altta ise namlu yüzü olduğu görülür (fotoğraf 212, 213,217).

Süngünün muhafaza kılıfının orijinalinde var olup olmadığına dair bir bilgi olmadığı gibi malzeme üzerinde de kının takibini yapmayı sağlayacak veya varlığını gösterecek bir ize rastlanmamıştır.

Kesici ve delici bir silahın muhafazasız taşınması durumu, fiziksel bir zarar vermeye olan elverişlilikleri sebebiyle, özgün formu itibariyle kını ile birlikte tasarlanmış olduğunu, ancak muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak, kısmi tahrip olma durumuna ve söz konusu paslanmaya rağmen üretim formunu büyük oranda koruduğu söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 34

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 43,3 cm.

Kabza Uzunluğu: 11,5 cm.

Genişlik: 6,2 cm.

**Tanım:** Tüfeğe sabitleme aksamı, namlu ve kabza olmak üzere üç parçadan müteşekkildir (fotoğraf 218, 219).

Kılıçlarda kabzaya karşılık gelen ve süngünün elle tutma bölümü olarak karşımıza çıkan kısmında, genişliği kabza genişliğinden taşkın olmayacak şekilde çift taraflı tasarlanan ahşap aksamları günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 220, 221, 222).

Süngü namlusu incelendiğinde yanlarda yer alan namlu yüzlerinin her birinde bir tane kan oluğu, namlunun üst kısmında namlu sırtı, namlu sırtına zıt yönde, yani altta ise namlu yüzü olduğu görülür (fotoğraf 218, 219). Ancak, namlunun sivrilerek nihayetlendiği uç kısmından namlu gövdesine doğru gelindiğinde oldukça büyük bir darbe tahribatı göze çarpar. Bu tahribat, namlu yüzünün üste, namlu sırtının alta kıvrılarak sağ profil tarafında birleşmesine sebep olmuştur (fotoğraf 223, 224).

Süngünün muhafaza kılıfının orijinalinde var olup olmadığına dair bir bilgi olmadığı gibi malzeme üzerinde de kının takibini yapmayı sağlayacak veya varlığını gösteren bir ize rastlanmamıştır.

Kesici ve delici bir silahın muhafazasız taşınması durumu, fiziksel bir zarar vermeye olan elverişlilikleri sebebiyle, özgün formu itibariyle kını ile birlikte tasarlanmış olduğunu, ancak muhtelif sebeplerle günümüze süngü ile birlikte ulaşamadığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak, namludaki mevcut tahrip olma durumuna ve tamamen paslanmış olmasına rağmen üretim formunu büyük oranda koruduğu söylenebilir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 35

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 225, 226, 227, 228.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme

**Süslemesi:** Bulunmamaktadır.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 43 cm.

Sap Uzunluğu: 11 cm.

Genişlik:10, 4 cm.

**Tanım:** Her ne kadar tamamen paslanmış olarak günümüze ulaşmış olsa da, bütün tasarım ilkelerini form olarak eser üzerinden okunabilmektedir (fotoğraf 225, 226). Namlu, kabza ve tüfeğe sabitleme mekanizması form olarak anlaşılabilir özelliklerini sunmaya devam ediyor olsalar da, her birisinin demir olan üretim malzemesinin son derece yorgun olduğu görülür (fotoğraf 227, 228). Tüm bölümleri tamamen kaplamış olan paslanma, malzeme üzerinde yer alması beklenen bazı detayları okumayı zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, namlu yüzlerinde bulunarak, okuması son derece rahat yapılabilen kan oluklarının bile paslanma sonucu özgün formunu kaybettiği görülür.

Mevcut durumdan, namlunun sivrilerek nihayetlendiği, namlu yüzü ve namlu sırtının hangi yönlerde olduğu rahatça anlaşılabilmektedir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 36

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 229, 230, 231, 232, 233, 234.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 47,5 cm.

Sap Uzunluğu: 11 cm.

Yükseklik: 11,1 cm.

**Tanım:** Namlu, tüfeğe sabitleme aksamı ve kabza olmak üzere üç bölümden müteşekkildir (fotoğraf 229, 230). Özgün halinde kabzanın çift tarafında birbirine simetrik olarak, elde kullanım durumunda, kabzayı daha iyi kavramayı sağlaya yönelik işlevi olan iki ahşap aksam günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 231, 232, 233, 234).

Ayrıca, kabza bölümü, gerekli şartlar oluşması ve ihtiyaç duyulması halinde tıpkı bir kasatura, bir bıçak veya bir hançer gibi kullanma imkanı verecek şekilde tasarlanmıştır (fotoğraf 231, 232). Nitekim, ebat olarak kılıçların kabzası kadar büyük olmadığı ve daha az nitelikli olduğu ilk göze çarpan detaylardan olsa da, özellikle insan elinin anatomisine göre, daha iyi kavrama sağlayacak unsurlar gözetilerek üretildiği görülür. parmak ile serçe parmağın namlu üzerinde konumlandığı noktaların, avuç içine denk gelen alana göre daha

Tüfeğe sabitleme bölümünün üst tarafı, süngüyü tüfeğe sabitlemeye yarayan bir özelliğe sahip olup dairesel formda bir açıklık şeklinde malzemeye yansımıştır (fotoğraf 233). Tüfeğe sabitleme aksamı teknik olarak, süngüyü tüfek namlusuna dairesel bir kavrama ile tutturarak, süngünün tüfek namlusundan bağımsız şekilde sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere hareket etmesini engellenme amacına hizmet eder (fotoğraf 233).

Bu aksamın alt tarafında L harfinin formunu, hafif eğrilmiş şekilde anımsatmakta olan bir demir uzantının 150-170°'lik açı oluşturacak şekilde namlu ucuna doğru kıvrımlı

olduğu görülür (fotoğraf 14, 15). Bu kıvrımlı çıkıntı, süngü tak emrine müteakiben, emri alan askerin, tüfek süngüsünü kınından çıkartarak, süngü-tüfek birleşim yataklarını aynı hatta buluşturduktan sonra süngüyü kendisine doğru çekmesine ve süngüyü tüfek üzerindeki yatağına oturtarak takmasın imkan sağlar (fotoğraf 231, 232).

Genel olarak, tamamen paslanmış olmasına ve kabzasındaki ahşap kısımlarının günümüze ulaşmamış olmasına rağmen, demir aksamları için özgün tasarım ilkelerini ve formunu koruyarak günümüze ulaştığı görülür.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 37

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 235, 236, 237, 238.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 51,5 cm.

Tüfeğe Bağlantı Aksamı Uzunluğu: 7,5 cm.

**Tanım:** Namlu ve tüfeğe sabitleme aksamı olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir (fotoğraf 235, 236). Genel görünümü itibariyle, tüm metal bölümlerin paslanmış olduğu ve almış olduğu bir darbe ile namlu formunun bozulduğu anlaşılır.

Tüfek sabitleme mekanizması, süngünün tüfeğe takılmasını ve tüfekten bağımsız hareket etmesini engellemesi işlevlerine sahiptir. Bu aksam, süngünün üst tarafında yer almakta olup, dairesel formlu bir açıklık şeklinde süngü üzerine kendisini göstermektedir (Fotoğraf 237, 238). Bu bölümün de namlu formunda olduğu gibi özgün formunu koruyamadığı, aldığı bir darbe sonucu metal malzemede bükülme meydana gelmiş olduğu görülür.

Tüfeğe sabitleme aksamı ve namlu birbirine paralel yönelim göstermekte olup, aynı eksen üzerinde olmamaları sebebiyle, her ikisine dik bir yönelim gösteren bağlantı demiriyle bağlanmışlardır. Bu bağlantı demiri, hareket aktarım organı olarak işlev görür.

Süngü kını hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Bu tür delici silahların muhafaza kılıfı olmadan taşınamayacağı düşünülürse, üretimi itibariyle muhafaza kılıfının olduğu, ancak muhtelif sebeplerle süngü ile birlikte günümüze ulaşamadığı söylenebilir.
**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 38

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 239, 240, 241, 242, 243.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 42,2 cm.

Kabza Uzunluğu: 10 cm.

Yükseklik: 7,3 cm.

**Tanım:** Namlu, tüfeğe sabitleme aksamı ve kabzası ile birlikte günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 239). Bu bağlamda üç bölümden oluşmaktadır. Genel görünümü itibariyle kının dış yüzeyi tamamen paslanmıştır. Buna rağmen kabza, namlu ve sabitleme aksamına göre daha iyi korunarak günümüze ulaştığı söylenebilir.

Namlusunun sivrilerek nihayetlendiği uç kısmı günümüze ulaşmadığı ve kabzasının başlangıç bölümünde tahribat detayı yer alır (fotoğraf 239, 242, 243).

Süngüye fiziksel olarak bir zarar gelmesini engelleyerek muhafaza eden ve süngüyü taşıyan kişiye fiziksel bir zarar gelmemesini sağlayan süngü kını hakkında bir bilgi mevcut değildir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 39

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 244, 245, 246, 247, 248, 249.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 45,2 cm..

Kabza Uzunluğu: 11,1 cm.

Genişlik: 9,8 cm.

**Tanım:** Kabza, namlu ve tüfeğe sabitleme mekanizması olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir. Dış görünümü itibariyle tüm metal akşamların paslı olduğu, kabza ahşap aksamlarının günümüze ulaşmadığı ve namlu yüzünde bazı tahribat detayları eser üzerinden ilk okunabilen özellikleri olarak karşımıza çıkar (244, 245, 246, 247, 248, 249).

Her ne kadar tamamen paslanmış olarak günümüze ulaşmış olsa da, bütün tasarım ilkelerini form olarak eser üzerinden okunabilmektedir (fotoğraf 244, 245). Namlu, kabza ve tüfeğe sabitleme mekanizması form olarak anlaşılabilir özelliklerini sunmaya devam ediyor olsalar da, her birisinin demir olan üretim malzemesinin son derece yorgun olduğu görülür.

Günümüze kını ile birlikte ulaşmamış olması sebebiyle, muhafaza kılıfı hakkında herhangi bir bilgi yoktur.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 40

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 250, 251, 252, 253, 354, 255, 256.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Ölçüleri:**

Namlu Uzunluğu: 44,6 cm..

Namlu Uzunluğu: 10,8 cm.

Yükseklik: 10,1 cm.

**Tanım:** Namlu, kabza ve tüfeğe sabitleme mekanizması olmak üzere üç parçadan oluşmaktadır (fotoğraf 250, 251). Kabza detayına bakıldığında, mevcut olan metal yorgunluğu göze çarpan ilk unsurdur (252, 253, 254).

Namlusu, formu itibariyle uca doğru sivrilerek nihayetlenen bir tasarım ilkesiyle tasarlanmış olup, uç kısmı aldığı bir darbe sonucu özgün formunu yitirmesine sebep olmuştur (fotoğraf 255).

Sonuç olarak, ana tasarım ilkelerini sunmakta olan formunun büyük oranda paslanması sonucu kondisyonu düşük bir silah vaziyetindedir.

**Tarih/Tarih Önerisi:** 19. yüzyıl ikinci yarısı, 20. yüzyıl ilk çeyreği.

**Referanslar:** İncelemesi yapılmış olan ateşsiz silahla ilgili olarak referans olabilecek bir yayın veya bir çalışma mevcut değildir.

**Katalog No:** 41

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 252, 253, 254, 255, 256.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:**
**Süslemesi: Yoktur.**
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyonu bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Süngü bölümlerinin anlaşılmasına engel olmayacak seviyede olmakla birlikte, üretildiği dönemdeki özgün formunu tam olarak yansıtmayan bu örnek toplamda üç bölümden meydana gelmektedir. İlk bölüm, silaha delici ve kılıçlardaki kadar üstün bir kesme niteliğine sahip olmasa da namlu ağzının keskin şekilde tasarlanmış olması sebebiyle, süngü namlusuna nispeten kesici özellik de kazandıran namlu bölümüdür (fotoğraf 252, 253). Yukarıda ifade edilmiş olan özgün olmama durumu namlu bölümünde karşıma çıkar. Namlunun yaklaşık dörtte üçlük kısmı günümüze ulaşmamıştır. İlk olarak aldığı bir darbe sonucu form kaybının oluştuğu, ardından uzun yıllar toprak altında kalmış olmasının bir sonucu olarak mevcut duruma geldiği izlenimi vermektedir. Zira, süngü kabzasının üst kısmında yer alan ve süngüyü tüfeğe sabitleyerek, tüfek namlusundan ileriye doğru çıkmasını engellemeyi amaçlayan sabitleme mandalının da bulunduğu yatağın içi toprak benzeri bir kalıntıyla doludur (fotoğraf 256). Mevcut kalıntının laboratuvar analizi yapılmamış olmasına karşın gerek araştırma kapsamında ele alınmış olan diğer süngülerde karşılaşılan kalıntılar gerekse gözle yapılmış kontrolde toprak ile doğrudan olan benzerlik yukarıda bahsi geçen toprak altında kalmış olma durumunu akla getirmektedir (fotoğraf 256).

İkinci bölüm, süngü namlusu ile süngü namlusunu her ikisine dik bir eksen oluşturacak şekilde yönelim göstererek, namlu ve kabzayı birbirinden ayıran ve iki farklı işleve sahip olan tüfeğe sabitleme aksamıdır (Fotoğraf 252, 253, 254, 255, 256). Söz

konusu iki işlevin ilki tüfek sabitleme mekanizmasının üst kalan aksamı tarafından sağlanır. Üstteki boşluk, dairesel tüfek namlusunu dairesel bir şekilde sararak, süngünün tüfek namlusundan bağımsız şekilde sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere bağımsız hareket etmemesinin engellenmesi amacına hizmet eder. Bu mekanizmanın ikinci işlevi ise, tüfek sabitleme aksamının alt tarafında kalan, süngüye sağ profilden (Fotoğraf 252) bakıldığında namluya doğru yönelim göstererek L harfinin formunu anımsatan kısım ile sağlanır.

Kısacası, bu eser diğer bazı süngü örneklerinde de olduğu gibi kabza, namlu ve her ikisi arasında kalarak kılıçlardaki balçak kısmına denk gelen tüfeğe sabitleme mekanizmasından müteşekkildir.

Her ne kadar namlu kısmı tahrip olmuş bir formda günümüze ulaşmış olsa da, namlunun ağız kısmı, namlu sırtı ve kan oluklarının namlu üzerinde bittiği kısımlar eser üzerinden rahatlıkla okunabilmektedir. Namlunun her iki yüzünde kan oluklarının bitiş noktaları izlenebilse de, namlunun tam form vermemesi sebebiyle, kan oluklarının çift yönlü simetrik olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Ancak, diğer örneklerden yola çıkılarak bir benzerlik ilişkisi kurarak bir sonuca varmak hedeflenirse, namlunun günümüze ulaşmamış olan kısmında yer alan kan oluklarının kuvvetle muhtemel simetrik olduğu söylenebilir.

Süngü muhafaza kılıfı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Ayrıca, süngü üzerinde yer alan herhangi bir işaret ya da izden de süngü kını hakkında bir izlenime sahip olmak mümkün değildir. Ancak, bu tür kesici ve delici niteliğe sahip olan silahların muhafaza kılıfı olmadan taşınması ve nitelikleri itibariyle ciddi fiziksel zarar verebilme potansiyelleri düşünüldüğünde kını ile birlikte üretilmesi gerektiği akla gelmektedir.

Sonuç olarak, namlusunun büyük oranda günümüze ulaşmamış olması ve mevcut olan paslanmış olma durumu birlikte değerlendirildiğinde gerek mevcut haliyle gerekse kısmi bir konservasyona tabi tutularak, bilimsel çalışmalar için çok büyük önem arz eden etütlük eser olarak kullanılabilecek nitelikleri hala muhafaza ediyor olması bakımından önemlidir.

Toprak altında hangi şartlarda ne kadar bir süre kaldığı, bunun dışında hangi farklı şartlarda günümüze ulaştığının tespiti yapılabilirse, muhafaza şartlarının eserler üzerinde yarattığı veya yaratacağı değişimler ve tahribatlar ile ilgili verilere örnek oluşturabilir. Diğer birçok örnekte ifade edildiği gibi bu tür eserler hiçbir konservasyon işlemi uygulamaksızın, sadece etütlük eser olarak muhafaza edilse bile mevcut durumları ile müzeciliğin, eserleri muhafaza etme ve ayrıca eserleri koruma yöntemlerinin ne kadar

önemli olduğunu, uygulanmaması durumunda eserlerin geçirdiği deformasyonu gösteriyor olması bakımından son derece önemli veriler sunmaktadır.

**Katalog No:** 42
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:** 257, 258, 259, 260, 261.
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyonu bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Kabza, sabitleme aksamı ve namlu olmak üzere üç bölümden müteşekkildir. İlk göze çarpan detay, süngünün tüfeğe monte edilmiş açısından bakıldığında süngü namlusunun sola doğru eğri olması (fotoğraf 261) ve süngüye sağ profilden bakıldığında süngü namlusunun sivrilerek nihayetlendiği uç kısmına gelmeden, namlu yüzünün daralarak namlu ağzı ile namlu sırtının daralarak birbirine yaklaşmaya başladığı noktadan kırılmış olmasıdır. Ayrıca, kabza ile namlu arasında, her ikisine dik bir eksen oluşturacak şekilde konumlanmış olan ve üst kısmında dairesel formda tüfeğe sabitleme boşluğu bulunan aksam da özgün formunu yitirmiştir.

Süngü kabzasında sağda bir solda bir tane olması gereken ahşap tutmalık bölümleri günümüze ulaşmamıştır (fotoğraf 159, 160, 161). Ancak, söz konusu ahşap parçaları sabitlemeye yarayan metal sabitleme çivileri açık şekilde bellidir (fotoğraf 259, 260).

Sonuç olarak, süngünün sivrilerek nihayetlenen uç kısmı ve kabza ahşap parçaları günümüze ulaşmamış olsa da, ana tasarım ilkelerini muhafaza ediyor olması, ileriki bir tarihte süngünün kırılmış olan parçasının bulunarak konservasyona tabi tutulması durumunda, tam form verecek bir savaş aleti olmaya müsait formu, bu tür bir konservasyona tibi tutulması durumunda konservasyon öncesi ve konservasyon sonrası incelemelerinde örnek teşkil edeceği söylenebilir. Herhangi bir bakım-onarım işlemi yapılmasa bile, mevcut haliyle, bilimsel çalışmalar için son derece elzem olması etütlük eser olarak kullanıma uygunluğu, konuyla ilgili çeşitli karşılaştırmalara imkan verecek,

benzerlik ve farklılık ilişkisi kurmayı sağlayacak nitelikleri muhafaza ediyor olması bakımından önemlidir.

**Katalog No:** 43

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 262, 263, 264, 265, 266.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyonu bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Kabza, namlu ve her ikisi arasında yer alan süngüyü tüfeğe sabitleme aksamı olmak üzere üç bölümden müteşekkildir. Kabza bölümü, gerekli şartlar oluşması ve ihtiyaç duyulması halinde tıpkı bir kasatura, bir bıçak veya bir hançer gibi kullanma imkanı verecek şekilde tasarlanmıştır. Ebat olarak kılıçların kabzası kadar büyük olmadığı ve daha az nitelikli olduğu ilk göze çarpan detaylardan olsa da, özellikle insan elinin anatomisine göre, daha iyi kavrama sağlayacak unsurlar gözetilerek üretildiği görülür. Süngünün sağ veya sol el ile tutulması durumunda baş parmak ile serçe parmağın namlu üzerinde konumlandığı noktaların, avuç içine denk gelen alana göre daha basık olmasıyla açıklanabilir fotoğraf 263, 264). Farklı bir ifadeyle, avuç içinin el anatomisi itibariyle hafif çukur yapısı, kabza kavramasını daha iyi yapabilmek için avuç içine denk düşecek kabza kısmının baş parmak ve serçe parmağın kabzayı kavradığı alanlara göre daha şişkin tasarlanmasına neden olmuştur.

Tüfeğe sabitleme aksamı teknik işleyiş olarak diğer örneklerle benzerlik göstermekte olup, süngüyü tüfek namlusuna tutturarak, süngünün tüfek namlusundan bağımsız şekilde sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere hareketi engellenme amacına hizmet eder. Ayrıca, kabzanın üst kısmında yer alan (fotoğraf 266) ve kabzayla paralel bir eksem üzerine konumlanmış olan yatak, ileri ve geri süngü hamlesi sırasında süngü ile tüfek bağlantısının muhafaza edilmesini sağlar. Dolayısıyla bu detay da süngünün

silah ile birlikte ve eş zamanlı hareket kararlılığını arttırmayı amaçlar. Bu sabitleme aksamının yer aldığı aksam, kabza bitiminin hemen altında perçin benzeri bir sabitleyiciyle gövdeye tutturulmuştur (fotoğraf 264, 265).

Namlunun sivrilerek nihayetlendiği namlu ucu ve namlu gövdesinin bir bölümü günümüze ulaşmamıştır. Bu sebeple, namlunun özgün tasarım formuyla günümüze ulaşmadığı ve ilk üretildiği form özellikleri bakımından mevcut halinden daha uzun olduğu söylenebilir.

Diğer bazı örneklerde de sıkça karşılaşılan namlu gövdesinin, namlu ucundan kabzaya gidildikçe namlunun son bulduğu noktaya kadar mütemadi kalınlaşma durumu bu süngü için de geçerlidir (fotoğraf 263).

Namlunun kesitine bakıldığında, iki köşesi yukarı ve aşağı, iki köşesi yanlara bakacak şekilde 45° eğik bir karenin her kenarı iç bükey kıvrımlı bir form yansıtır.

Namlunun ve tüfeğe sabitleme aksamının son derece paslanmış biçimde günümüze ulaşmasına rağmen kabza kısmında paslanmaya bağlı bir deformasyon olmadığı görülür (fotoğraf 265). Bu durum, namlu ve sabitleme mekanizmasında kullanılan metal ile kabzada kullanılmış olan metalin farklılığından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak, ileri bir tarihte namlunun günümüze ulaşmamış olan parçasının bulunması durumunda, mevcut haliyle konservasyona müsaittir. Genel görünüm itibariyle tam form veren veya kısmen tahrip olmuş örneklerle benzerlik ve farklılık ilişkisi kurmayı sağlayacak özelliklerinin bir kısmını muhafaza ediyor olması sebebiyle, bilimsel çalışmalar için son derece önem teşkil eden etütlük eser olarak kullanılabilir. Ayrıca, müzelerin, müzeciliğin, taşınabilir kültür varlıklarını korunmasının önemi, bu kültür varlıklarının korunmaması durumundaki kaçınılmaz sonuçlarını göstermesi bakımından son derece önem taşır. Dolayısıyla, sergi seksiyonları içinde bu veya bu tür malzemelere konservasyonu yapılmış ve konservasyonu yapılmamış iki benzer eser şeklinde yer verilerek müzeciliğin toplumsal olarak daha iyi anlaşılması, müzelerin sadece eser sergileyen yer olmadığı gibi konuların materyali olarak işlev görebilir.

**Katalog No:** 44
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:** 267, 268, 269, 270, 271.
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyonu bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Metal aksamının tamamı tek parça olarak günümüze ulaşmış bulunan bu süngü, tüfeğe sabitleme aksamı ve namludan müteşekkildir (fotoğraf 267).

Form olarak incelendiğinde, namluda metal kalınlığının en fazla olduğu yerin tüfeğe sabitleme mekanizmasıyla birleştiği nokta olduğu ve namlu gövdesinin söz konusu metal kalınlığının en fazla olduğu yerden namlu ucuna doğru mütemadi şekilde incelerek devam ettiği; kan oluklarının son bularak süngünün tek bir demir çubuk formunu aldığı en sivri noktada nihayetlendiği görülür (fotoğraf 267).

Bu süngü, ihtiyaç halinde elde kullanılabilecek formda üretilmemiştir. Nitekim, çalışma kapsamında birçok örnekte yer alan süngü kabzasının yerinde ileri geri manevralarda süngünün tüfek namlusundan bağımsız hareket etmesini engelleyen demir aksamın olduğu görülür (fotoğraf 269). Bu aksam hafif eğri şekilde günümüze ulaşmıştır.

Süngü namlusunun kesitine bakıldığında, her iki tarafın birbirine simetrik tasarlanarak, + şeklinde bir forma sahip olduğu görülür.

Bu tasarım ilkesi ile vücuda getirilmiş olan süngüler hem de işlev olarak bazı avantajları, nitelik olarak bazı dezavantajları beraberinde getirmiştir. Bu avantajların ilki bu tip süngülerin, kama ve bıçak formunu anımsatan namlu sırtı, namlu ağzı ve iki tane namlu yüzü ve her bir namlu yüzünde birer kan oluğu bulunan süngülere göre daha hafif olmasıdır. Hafif olması bir yandan daha az malzemeyle üretme imkanı sağlarken, diğer bir yandan da malzemenin az kullanılmış olmasına bağlı olarak daha az maliyetli bir şekilde

üretilmesini sağlamıştır. Ayrıca, malzemenin diğer bazı örneklere göre daha hafif olması bu süngülerin nakliyesinin daha kolay olmasıyla ve süngüyü kullanan askere daha az ağırlık vereceği için askeri daha az yormasıyla ilişkilendirilebilir. Bu avantajların bir kısmı farklı bir bakış açısıyla ele alındığında dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, belirli bir uzunluğa sahip olması gereken bir süngünün nispeten daha ağır ve daha maliyetli olan süngülere göre daha az malzeme kullanılarak üretilmesi, aynı zamanda darbelere karşı mukavemetinin daha az olmasıyla da ilişkilendirilebilir.

Süngünün muhafaza kabı olarak adlandırabileceğimiz kını hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Bu tür delici silahların hiçbir muhafazası olmadan taşınması, taşıyan kişiye ciddi fiziksel zararlar verebileceği düşünüldüğünde, özgün halinde süngü kınının olduğu ancak çeşitli sebepler çerçevesinde süngü ile birlikte günümüze ulaşamadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, süngüyü meydana getiren aksamlar bağlamında ele alındığında namlu ve tüfek bağlantı aksamının üretildiği dönem formunu muhafaza ettiği (fotoğraf 267, 268, 270) ancak geçen zaman zarfında tamamen paslanarak günümüze ulaştığı görülür.

**Katalog No:** 45

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 272, 273, 274, 275.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyonu bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Kabza, tüfeğe sabitleme mekanizması ve özgün formunu kaybederek günümüze ulaşmış bulunan namlu ile toplamda üç parçadan müteşekkildir. Form olarak bakıldığında ilk göze çarpan detay namlunun, tüfeğe sabitleme mekanizmasıyla birlikte ana eksenden sol tarafa doğru 20-30°'lik bir açıyla bükülmüş olmasıdır (fotoğraf 277).

Elcik bölümünün avuç anatomisine uygun olarak tasarlanmış olması, her ne kadar kılıç kabzalarındaki kadar hacimli ve işlevsel olmasa da, süngüye, sıcak muharebe anında yalnızca tüfeğe takılarak, mücadele edilen askerleri yok etme veya etkisiz hale getirme imkanı dışında, el ile kullanım imkanı da verecek bir tasarım anlayışıyla üretildiğini hissettirir (fotoğraf 273, 274). Nitekim, el anatomisine uygun olduğu belirtilen, kılıçlardaki kabzaya benzeyen bölümde çift taraflı ahşap boşlukları, el ile kullanım işlevinin de olduğunu desteklemektedir.

Namlu sırtını eksen kabul etmek suretiyle, kabzanın sağ ve sol tarafında bulunması gereken ve kabzadan tutulduğunda avuç içine denk gelen ahşap kısımlar günümüze ulaşmamıştır. Ancak, söz konusu ahşap malzemeyi kabzaya sabitleme işlevi gören sabitleme çivileri hali hazırda mevcuttur (fotoğraf 275, 276).

Tüfeğe sabitleme mekanizmasına bakıldığında, kabza üzerinde bir yuvadan ve üstte, süngünün tüfekten bağımsız bir şekilde sağ, sol, yukarı, aşağı ve çapraz yönlere hareketini sınırlayarak, tüfek namlusunun ivmesini süngüye aktararak, tüfek namlusu ne

tarafa çevrilirse süngünün de o yöne dönmesini sağlayan dairesel formlu aksamdan ibaret olduğu görülür.

Malzeme üzerinde paslanmamış hiçbir yüzey söz konusu değildir. Söz konusu yoğun paslanmayla birlikte süngü kabzasında bulunan toprak kalıntıları ve toprak kalıntıları içinde net bir şekilde seçilebilen bitki kökleri, malzemenin uzun bir süre toprak altında kaldığını göstermesi bakımından önemlidir (fotoğraf 275, 276).

Sonuç olarak, genel görünüm itibariyle tam form veren veya kısmen tahrip olmuş örneklerle benzerlik ve farklılık ilişkisi kurmayı sağlayacak özelliklerinin bir kısmını muhafaza ediyor olması sebebiyle, bilimsel çalışmalar için son derece önem teşkil eden etütlük eser olarak kullanılabilir. Ayrıca, müzelerin eğitici olma ve öğretici olma özellikleri düşünüldüğünde, sergi seksiyonları içinde bu veya bu tür malzemelere konservasyonu yapılmış ve konservasyonu yapılmamış iki benzer eser şeklinde yer verilebilir. Son derece özgün formunu yitirmiş olan bu ve bu tür eserler, gerekli sunum yöntemleri ve yukarıda ifade edilmiş olan bir yaklaşımla ele alınacak olursa, oldukça basit bir görsel anlatım diliyle müzeciliğin toplumsal olarak daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Müzelerin eğitici ve öğretici olma özellikleri bağlamında ele alınarak bu tür eserlerin sadece bilimsel araştırmalarda etütlük malzeme olacak şekilde muhafaza edilmesi dışında müze seksiyonlarında kullanılması ile ziyaretçilerde daha farklı bakış açılarının zemini oluşturulabilir. Üretim formu itibariyle aynı veya benzer niteliklere sahip olup, sergileneceği gün itibariyle bir grup konservasyonu yapılmış olanlar, diğer grup konservasyon yapılmaya müsait olmayacak nitelikte özgün formunu yansıtmayan eserler bir arada sergilenerek müzeciliğin toplumsal olarak daha iyi anlaşılması, müzelerin sadece eser sergilenen dört duvar arası bir mekan olmadığı, bilakis eserlerin korunması dışında bakım onarım ve gelecek nesillere aktarım konusunda da çok ciddi misyonlarının olması konularının, kısacası müzeciliğin bilinenden öte bir faaliyet alanı olduğunun ziyaretçiye aktarılması hususunda sergi materyali olarak işlev görebilir.

**Katalog No:** 46
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:** 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282.
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyonu bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Kabza, tüfeğe sabitleme mekanizması ve özgün formunu kaybederek günümüze ulaşmış bulunan namlu ile toplamda üç parçadan müteşekkildir (fotoğraf 278, 279). Genel görünüm itibariyle yoğun bir paslanma söz konusudur. Yalnızca üretim malzemesi demir olan kısımlarının bir bölümü günümüze ulaşmış olup, namlunun yaklaşık olarak orta noktalardan kırılmasına bağlı olarak özgün haliyle günümüze ulaşmadığı anlaşılır.

Kabzasında yer aşması gereken ve namlunun el ile tutulmasını kolaylaştıran ahşap akşamların sabitleme çivileri (fotoğraf 280, 281) günümüze ulaşmış olsa da söz konusu ahşap malzeme günümüze ulaşamamıştır. Kabzanın tasarım formu incelendiğinde, el ile tutmaya imkan verecek şekilde; avuç içine gelecek kısım baş parmak ile serçe parmağın geleceği kısımlara göre daha şişkin tasarlandığı görülür.

Tüfek namlusuna süngüyü takmayı ve sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere tüfekten bağımsız hareketi engelleyerek, süngünün tüfek namlusunun doğrultulduğu noktaya doğru dönmesini sağlayan tüfek sabitleme aksamı kuvvetle muhtemel aldığı bir darbe sonucu namluya doğru eğimli bir form almıştır (fotoğraf 278, 279, 280, 281).

Her ne kadar süngü namlusu özgün formuyla günümüze ulaşmamış olsa da, süngü sırtı ve süngü ağzı ayırt edilebilmekte, ancak namlu yüzlerinde herhangi bir kan oluğu ile ilgili detay anlaşılamamaktadır (fotoğraf 279).

Süngünün tüfeğe sabitlenmesi için tasarlanmış olan akşamlardan biri olan kabza topuzundaki dairesel yuva (fotoğraf 280) içinde tespit edilmiş olan deniz kumunu kalıntısı, eserin sahile yakın bir bölgeden veya sahilden çıkarılması durumunu akla getirse de herhangi bir belgeye dayanmaz.

**Katalog No:** 47
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:** 283, 284, 285, 286.
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyonu bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Namlu ve tüfeğe sabitleme mekanizması olmak üzere iki bölümden müteşekkildir. Genel itibariyle bütün metal aksamlarının paslandığı (fotoğraf 283), namlunun kırılmak suretiyle özgün formunu yitirmiş bir şekilde günümüze ulaştığı (fotoğraf 283, 284), namlunun aldığı bir darbe veya darbeler sonucu hafif eğimli bir form kazandığı (fotoğraf 283) ve namlunun muhtelif yerlerinde aldığı darbeler sonucu çeşitli formlarda tahribatlar oluştuğu anlaşılır (fotoğraf 285).

Tüfek namlusuna süngüyü takmayı ve sağa, sola, yukarıya, aşağıya ve çapraz yönlere tüfekten bağımsız hareketi engelleyerek, süngünün tüfek namlusunun doğrultulduğu noktaya doğru dönmesini sağlayan tüfek sabitleme aksamının aldığı şiddetli bir darbe sonucu, neredeyse özgün formuna dair hiçbir detay bırakmayacak şekilde ortadan büküldüğü görülmektedir (fotoğraf 284). Ayrıca, süngünün üretim malzemesi olmadığı anlaşılan dairesel formlu bir metal parçası da süngüyle birlikte günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 284).

Bu süngünün tasarımda, süngünün el ile tutma bölümünün olmadığı ve sadece tüfek ile birlikte kullanıma müsait olduğu görülür.

Her ne kadar tahrip olmuş bir şekilde günümüze ulaşmış olsa da, tasarım ilkelerinin büyük oranda anlaşılabilir düzeyde olması, bilimsel araştırmalar için son derece önemli olan etütlük malzeme şeklinde kullanılması imkanını verir. Aynı tasarım ilkeleriyle

üretilmiş ve günümüze ulaşmış bir başka örnekle ele alınarak zamanın ve saklama koşullarının eser üzerinde yarattığı tahribat konusunda, müzeciliğin önemini ortaya koyacak bir amaçla sergilenebilir.

**Katalog No:** 48

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 287, 288, 289, 290.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyon bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Namlu ve tüfeğe sabitleme mekanizması olmak üzere iki bölümden müteşekkildir (fotoğraf 287, 288). İlk izlenim itibariyle metal yorgunluğunun ileri bir düzeye ulaştığı ve yer yer dökülmeler olduğu görülür (fotoğraf 289, 290).

Sabitleme mekanizmasından anlaşıldığı üzere, tüfek namlusuna 45°'lik çapraz şekilde tüfeğe takılıp, tüfek namlusuyla süngünün aynı eksende buluşması için süngü namlusu altta kalacak şekilde 45°'lik ikinci bir ters hareket ile yatağına oturtularak kullanıma hazır hale getirilir (fotoğraf 288).

Malzeme incelendiğinde, bazı süngü örneklerinde karşımıza çıkan ve kılıç kabzasını anımsatan bölüm yoktur (fotoğraf 288). Bu durum, süngünün tüfeğe takılmadan aktif kullanımının olmadığını, bir başka ifadeyle tüfekten bağımsız kullanılamayacağını göstermesi bakımından önemlidir.

Tüfeğe sabitleme aksamından uca doğru incelen bir form yansıtan süngü namlusuna bakıldığında, ilk olarak namlu ucundaki eğrilik ve eğriliğin bittiği noktadan namlunun kırılmış olduğu göze çarpmaktadır (fotoğraf 289). Kırılmış olan namlu parçası süngüyle birlikte günümüze ulaşmamıştır.

Süngü kesitine bakıldığında kenarları iç bükey yapmış bir kare şekli ortaya çıkmaktadır.

**Katalog No:** 49

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 295, 296, 297, 298.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü ve Süngü Kını.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyon bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Namlu, tüfeğe sabitleme aksamı ve kını ile birlikte günümüze ulaşmıştır (fotoğraf 290, 291). Kın dışında, yalnızca süngü olarak ele alındığında, tüfeğe sabitleme aksamı ve namlu olmak üzere iki bölümden müteşekkildir. Üretimleri ve kullanımları itibariyle süngü namlusu ve süngü kını birbirinden ayrı iki parça olmasına karşın, süngü kınının uzun yıllar süngüden çıkarılmamasına bağlı olarak namlu yüzeyi ile kın içinde oluşan paslanma her ikisini ayırmayı ve bağımsız iki parça olarak ele almayı imkansız hale getirmiştir (fotoğraf 290, 291, 292, 293). Süngüye fiziksel olarak bir zarar gelmesini engelleyerek muhafaza eden ve süngüyü taşıyan kişiye fiziksel bir zarar gelmemesini sağlayan kın üzerinde yoğun bir metal yorgunluğu mevcuttur (fotoğraf 290, 291, 292, 293). Kının uç bölümünün kırılmış olması sebebiyle, kın içinde duran süngünün namlu uçu mevcut haliyle görülebilmektedir.

Mevcut veriler, tasarım ilkeleri hakkında bilgi sahibi olunabilecek yeterli görsel malzemeyi sunmaktadır. Bu bağlamda ele alınacak olursa, namlu formunun süngü sabitleme mekanizmasından namlu ucuna doğru, sivrilerek nihayetlendiği uç kısma doğru inceldiği ve en sivri olduğu bitim noktasına kadar bu durumun devam ettiği söylenebilir.

Gerek süngü kını gerekse süngünün gözlemlenebilen kısımları için ana tasarım ilkelerini ve işlevlerini yansıtacak özelliklerini muhafaza ettiği söylenebilir.

Özgün halleriyle süngü ve süngü kını olmak üzere birbiriyle ilişkili iki farklı malzeme şeklinde tasarlanmış olup, günümüze tek parça halinde ulaşmış olmaları bu malzemeleri çalışma içinde ele alınmış olan diğer ateşsiz silahlardan ayıran özelliğidir.

**Katalog No:** 50
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:** 299, 300, 301.
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Süngü Kını.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyon bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Yalnızca kın olarak günümüze ulaşmış olan bu eserin muhafaza ettiği süngü hakkında herhangi bir bilgi söz konusu değildir. Eserde ilk göze çarpan unsur gövde üzerinde yer alan yoğun paslanma olarak karşımıza çıkar (fotoğraf 294).

Kın gövdesinin kırılmış olması özgün formu ile günümüze ulaşamadığını göstermekte olup, gövde üzerinde, deri bir kayış yardımıyla süngüyü ve süngü namlusunu taşımayı sağlayan taşıma aksamı görülür (fotoğraf 296).

Kınlara genel olarak bakıldığında, ateşsiz silah kınları, süngü, kılıç, hançer, meç gibi bele asılarak ya da bel kuşağına takılarak taşınan ateşsiz silahların, silahı taşıyan kişiye çarparak zarar vermesini önlemek, herhangi bir yere çarparak silahın formuna zarar gelmesini engellemek, bazıları için bir askı kayışı vasıtasıyla silahın daha kolay taşınmasını sağlamak gibi işlevlere sahiptir. Dolayısıyla, her iki malzeme birbiriyle ilişkili olması, herhangi bir tanesi mevcut olmasa bile diğeri hakkında bilgi vermektedir. Bu bağlamda ele alındığında, kının dairesel formlu olması süngünün de dairesel formlu olduğunu gösteren detay olarak karşımıza çıkar.

Her ne kadar özgün formuyla günümüze ulaşamamış olsa da, mevcut haliyle gerek işlevi gerekse hangi tip süngüler için üretildiği bilgisinin tespit edilebilmesini sağlamış özelliklerini muhafaza ediyor olması bakımından son derece önem taşır.

**Katalog No:** 51

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 302, 303.

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü Namlu Parçası.
**Malzemenin Niteliği:** Delici Silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:** Dövme.
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyon bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Yalnızca namlunun bir kısmı olarak günümüze ulaşmış bulunan ve metal yorgunluğunun son derece ileri safhaya ulaştığı göze çarpan bu malzemenin mevcut hali ile, neredeyse delici bir silahın parçası tanımı yapılamayacak seviyede form kaybına uğramıştır (fotoğraf 297). Namlu uzunluğu, namlu kabzası, tüfeğe sabitleme aksamı ve kını hakkında herhangi bir bilgi söz konusu değildir. Muhafaza ettiği nitelikleri bakımından incelendiğinde yalnızca namlu formu hakkında bilgi vermektedir (fotoğraf 298).

Özgün formuna oranla oldukça tahrip olmasına rağmen, namlu formu ve namlu kesiti hakkında kısmi bilgi vermesi bakımından önem taşır.

**Katalog No:** 52
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:** 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306.
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.

**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018

**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.

**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.

**Malzemenin Türü:** Süngü.

**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.

**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.

**Ustası:** Bilinmemektedir.

**Yapım Tekniği:** Dövme.

**Süslemesi:** Yoktur.

**Süsleme Tekniği:**

**Tanım:** Ateşli bir silaha takılarak, yakın muharebede mermi kullanmadan düşmanı yok etme ya da etkisiz bırakma imkanını arttıran süngülerin birçoğunun, parçası olduğu tüfekten bağımsız olarak günümüze ulaştıkları görülür. Bu süngü de yukarıdaki ifadeye paralel şekilde günümüze tüfeği olmadan ulaşan örnekler arasındadır.

Genel tasarım ilkelerine bakıldığında namlu, tüfeğe bağlantı aksamı ve kabza olmak üzere üç bölümden müteşekkil olduğu görülür.

Namlu kesitinin formuna bakıldığında T harfini anımsatan bir şekil ortaya çıkmaktadır (fotoğraf 305, 306). Süngü namlusunun keskin tarafı olan ağız kısmından, namlunun keskin olmayan sırt kısmına doğru her iki tarafta kalan namlu yüzlerinin içbükey kavisler ile bağlantıyı sağladığı ve bu şekilde T harfini anımsatan namlu kesiti formunun oluştuğu görülür. Bu benzetmede T formunun dikey çizgisinin en altta kalan kısmı namlu ağzını, dikey eksenli çizginin yanları namlu yüzlerini, üstte bulunan yatay eksenli çizgi ise namlu sırtına karşılık gelmektedir. Namlu formunda, kabzadan namlu ucuna, nihayetlendiği noktaya kadar mütemadi bir incelme söz konusudur (fotoğraf 299, 300, 305). Bu durum, namlu ucunun hedefe kolayca saplanmasını ve ilerledikçe verdiği zararın boyutunu arttırmayı amaçlayan bir tasarım ilkesi ile ilişkilidir. Namlu sırtında bariz şekilde belli olmayan ve mevcut paslanma sebebiyle okunamamış bir yazı detayı vardır.

Esere sağ profilden bakıldığında (fotoğraf 299), tüfek sabitleme bölümünün alt kısmında, namluya doğru L harfinin formuna benzer şekilde yönelim göstererek süngünün elde kullanımı sırasında dengesinin sağlanmasına, hızlı bir şekilde süngünün tüfeğe monte

edilmesine ve süngü monte edilirken silahı kullanan kişinin namluyla yüz yüze gelmesini engelleyerek oluşabilecek istemsiz bir patlamanın oluşturacağı olumsuz sonuçları, diğer bir ifadeyle askerin yaralanmasını ya da kaza kurşunuyla yaralanmasını engelleme amacına hizmet eden aksam bu süngüde de mevcuttur (fotoğraf 301, 302). Sabitleme mekanizmasıyla altlı üstlü olacak şekilde, tek parça metal parça üzerinde tasarlanmış olan bu aksam iki sabitleme çivisi vasıtasıyla, namlu ile kabzanın birleştiği noktaya her ikisine dik bir eksen üzerinde sabitlenmiştir.

Eserin kabzası incelendiğinde, kabzanın ahşap olan kısımlarında herhangi bir deformasyona uğramadan ve buna bağlı olarak özgün formunu koruyarak günümüze ulaşmış olması dikkat çekicidir (fotoğraf 301, 302). Söz konusu ahşap akşamların, çalışma kapsamındaki diğer örneklerin ahşap aksamlarıyla mukayesesi yapıldığında, bu eserin toprak altından çıkartılmadığı, ahşap malzemenin zarar görmesini hızlandıran yoğun nemin ve suyun tesiri altında kalmadığı söylenebilir.

Süngünün nakledilmesi ya da üstte taşınması sırasında, darbe gibi süngü namlusuna zarar vermesi muhtemel etkilerden süngüyü muhafaza etmeyi amaçlayan süngü kınına bakıldığında tamamen işlevsel bir tasarım görülür. Söz konusu kın tasarım formu ve kını oluşturan bölümleri bağlamında ele alındığında muhafaza gövdesi (fotoğraf 299), askı kayışı ile taşımayı sağlayan taşıma kayışı bağlantı aksamı (fotoğraf 303) ve süngü namlusunun işlev açısından en önemli yeri olan namlu ucunu daha iyi muhafaza etmesi için güçlendirilerek yarım daire formu verilmiş olan kın ucu (fotoğraf 299, 300) bölümlerinden müteşekkildir.

**Katalog No:** 53
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:**
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Süngü.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici ve delici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:**
**Süslemesi:**
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyon bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Ateşli bir silaha takılarak, yakın muharebede mermi kullanmadan düşmanı yok etme ya da etkisiz bırakma imkanını arttıran süngülerin birçoğunun, parçası olduğu tüfekten bağımsız olarak günümüze ulaştıkları görülür. Ancak bu süngü, istisnai bir örnek oluşturması bakımından ayrıca önem taşımakta olup, parçası olduğu tüfek ile günümüze ulaşmış bulunmaktadır (fotoğraf 311).

Diğer bazı örneklerle benzerlik göstermekle beraber namlu, tüfeğe sabitleme aksamı ve kabza olmak üzere üç bölümden müteşekkildir (fotoğraf 307, 308).

Her ne kadar tamamen paslanmış olarak günümüze ulaşmış olsa da, bütün tasarım ilkeleri eser üzerinden okunabilmektedir. Esere sağ ve sol profillerden bakıldığında, namlunun iki yüzünde kan oluklarının olduğu, namlu sırtı ve namlu yüzünün görsel olarak rahatça ayırt edilebilmesi, kabzada çift taraflı yer alan ahşap aksamlar ve bu ahşap aksamları sabitleme çivilerinin son derece açık şekilde belli olması, eserin günümüze ana tasarım ilkelerini koruyarak ulaştığını göstermektedir (fotoğraf 307, 308, 309, 310).

Bu süngü, diğer süngülerin ele alındığı katalog içeriklerinde, bazı eserlerde bahsi geçmiş olan süngünün tüfeğe sabitleme aksamlarının ne şekilde çalıştığını, tüfeğe takılan bir süngünün nasıl bir görünüm yansıttığını görsel olarak sunması bakımından ayrıca önemlidir (fotoğraf 309, 310).

Esere sağ ya da sol profilden bakıldığında en üstte görülen dairesel formlu boşluk, tüfeğin namlu ucunun bu boşluğa girmesiyle birlikte sabitleme işlevine hizmet eder (fotoğraf 309). Bu aksam, süngünün yatay, dikey ve çapraz eksenlerde tüfekten bağımsız hareket etmesini engellemektedir. Diğer bir ifadeyle, tüfek namlusu her ne yöne doğrultursa süngünün de aynı yöne dönmesini ve dolayısıyla sürekli hedefe dönük olmasını sağlar (Fotoğraf 311).

Söz konusu sabitleme mekanizması ile aynı demir aksam üzerinde tasarlanarak süngü üzerindeki yerini alan; esere sağ profilden bakıldığında altta, namluya doğru L harfinin formunu anımsatacak şekilde tasarlanmış olan süngü takma bölümü yer alır (fotoğraf 309, 310). L harfini formunu anımsatacak şekilde süngü üzerinde yer alan bu aksam süngü tak emriyle birlikte, tüfeği elden bırakmadan ve tüfek kabzasını yere dayama ihtiyacı duymadan süngüyü tüfeğe sabitlemeyi sağlarken, tüfeğe süngüyü takmak üzere olan askere büyük kolaylık sunar.

Her ne kadar ilk bakışta L formlu basit bir metal çıkıntısı gibi görünse de, ateşe hazır bir tüfek namlusuyla yüz yüze gelmeden süngüyü tüfeğe takmayı sağlaması, süngünün tüfeğe takılması sırasında vakit kazandırması ve süngünün elde kullanılması durumunda, namlu sabitleme mekanizmasının ters yönünde bulunuyor olmasıyla aslında bir denge unsuruna katkısının olması bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir.

**Katalog No:** 54
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:**
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Pala.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:**
**Süslemesi:**
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyon bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Tüm yüzeyleri paslanmış bir biçimde günümüze ulaşmış bulunan bu eser, kabza ve namlu olmak üzere iki bölümden müteşekkildir (fotoğraf 313).

Kabzası incelendiğinde, tasarımının el anatomisine uyumlu bir şekilde tasarlanmadığı ve üzerinde üç tane perçin benzeri sabitleme aparatı bulunduğu görülür (fotoğraf 314, 315). Palanın kullanım şekli göz önüne alındığında, kabza başının, avuç içinin geldiği alana göre daha geniş tutulduğu görülür (fotoğraf 314, 315). Bu durum, yatay ve dikey eksenlerde, farklı açılarda kullanılan palanın elden kayıp gitmesini engellenmesi ile ilişkilendirilebilir. Palanın mevcut demir kabzasıyla kullanılması durumunda, kullanan kişinin eline zarar verme durumu göz önüne alındığında, kabza üzerindeki üç tane sabitleme perçini bir anlamda cevap bulmuş olur. Zira, kılıç, meç, hançer gibi kabzası tutularak kullanılmak üzere tasarlanmış olan ateşsiz silahlardaki en önemli unsurlardan birisinin silahı kullanan kişinin eline iyi bir şekilde bütünleşmesi olduğu için kabza kenarlarının ahşap ya da metal malzemeyle doldurularak vücuda getirildiği ve bu şekilde gerek kullanan kişiye bir kolay kullanım sunduğu, gerekse daha verimli bir kullanım sağladığı bilinmektedir. Kuvvetle muhtemel olmakla birlikte bu palanın kabzası için de benzer bir durumdan bahsedilebilir. Bu bağlamda ele alındığında, sabitleme perçinlerinin, çift yönlü ahşap tutmalık malzemeleri sabitleme işlevini üstlendiği, ana gövde demir olması sebebiyle günümüze ulaşırken, söz konusu ahşap malzemelerin günümüze ulaşamadığı söylenebilir.

Palanın namlusu esere sağ profilden (fotoğraf 312) bakılarak incelendiğinde üstte namlu sırtı, altta namlu ağzı ve iki yanda iki namlu yüzleri olduğu görülür. Kabzadan başlayarak uca doğru devam eden namlu sırtının merkezine yakın bir noktasında hafif bir basıklık göze çarpar. Söz konusu içe basıklık namlu yüzünde dışa doğru şişkinlik olarak karşımıza çıkar. Namlu sırtı ile namlu yüzünün birleşim detayı incelendiğinde basit bir geometrik detay ile tasarlandığı görülür. Üstte bulunan namlu sırtı yaklaşık 120-130°'lik bir açı oluşturarak kırılma yaptığı ve namlu ağzıyla birleştiği noktada ise 180°'yi tamamlayacak şekilde 50-60°'lik karşı durumlu iki açıyı oluşturacak şekilde birleştiği görülür (fotoğraf 312, 313).

Eserin namlusuyla ilgili diğer bir husus ise namlu gövdesinin, namlu merkezinden uca doğru bir noktadan hafif eğik olmasıdır (fotoğraf 316, 317).

**Katalog No:** 55
**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.
**Fotoğraf No:**
**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Pala
**Malzemenin Niteliği:** Kesici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:**
**Süslemesi:** Yoktur.
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyon bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Özgün tasarımı bakımından namlu ve kabza olmak üzere iki bölümden ile tasarlanmış olan bu eserin kabzası günümüze ulaşamamıştır. Mevcut haliyle yalnızca namludan ibarettir (fotoğraf 318, 319).

Tüm yüzeyi paslanmış olan bu namlunun bölümlerine sağ profil üzerinden bakıldığında, üstte namlu sırtı, altta namlu ağzı, her ikisi arasında kalan çift taraflı iki namlu ağzı olduğu görülür.

Namlu ağzı incelendiğinde mevcut form bozuklukları göze çarpmaktadır (fotoğraf 318, 319). Söz konusu durumun kullanıldığı dönemde aldığı sert darbelere ya da mevcut paslanmaya bağlı dökülmeye bağlı olduğu öngörülse de kesin bir bilgi söz konusu değildir.

Kuvvetle muhtemel aldığı sert bir darbe ya da ezilmeye bağlı olarak namlu ile birleşim noktasından kopmuş olması ve bu sebeple kabzası hakkında herhangi bir detay vermemesine rağmen, söz konusu malzeme türünün üretiminde, çalışma kapsamındaki diğer örneklerden de anlaşıldığı üzere işlevsellik ana üretim prensibidir. İşlevselliğin ana prensip olması sebebiyle, günümüze ulaşmamış olan kabzasının da, kabzasıyla birlikte günümüze ulaşmış diğer pala kabzalarıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir fotoğraf 314, 315, 322, 323, 324, 325).

**İnceleme Tarihi:** Ocak 2020.

**Fotoğraf No:** 325, 326, 327, 328, 329, 330.

**Katalog No:** 56

**Envanter No:** Envanter numarası bulunmamaktadır.

**Demirbaş No:** Bu malzeme Milli Parklar Genel Müdürlüğünün kapatılmasıyla birlikte Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığına devredilmiş eserlerdendir. Geçen süre zarfında envanter çalışması yapılamadığı için demirbaş numarası verilememiştir.
**Müzeye Geliş Tarihi:** 2018
**Müzeye Geliş Şekli:** Kurumlar arası devir ile müzeye gelmiştir.
**Sergilendiği Yer:** Sergide değildir.
**Malzemenin Türü:** Pala.
**Malzemenin Niteliği:** Kesici silah.
**Malzemenin Maden Cinsi:** Demir.
**Ustası:** Bilinmemektedir.
**Yapım Tekniği:**
**Süslemesi:**
**Süsleme Tekniği:**
**Ölçüleri:** Malzemenin kondüsyon bakımından muhtelif yerlerindeki zayıflık, ölçü alma işlemi sırasında bir tahribata sebebiyet verebileceği için ölçü alınmamıştır.
**Tanım:** Tüm yüzeyleri paslanmış bir biçimde günümüze ulaşmış bulunan bu eser, kabza ve namlu olmak üzere iki bölümden müteşekkildir (fotoğraf 320, 312).

Kabzası incelendiğinde, tasarımının el anatomisine uyumlu bir şekilde tasarlanmadığı ve üzerinde üç tane perçin benzeri sabitleme aparatı bulunduğu görülür (fotoğraf 322, 323). Palanın kullanım şekli göz önüne alındığında, kabza başının, avuç içinin geldiği alana göre daha geniş tutulduğu görülür (fotoğraf 320, 321, 322, 323). Bu durum, yatay ve dikey eksenlerde, farklı açılarda kullanılan palanın elden kayıp gitmesini engellenmesi ile ilişkilendirilebilir. Palanın mevcut demir kabzasıyla kullanılması durumunda, kullanan kişinin eline zarar verme durumu göz önüne alındığında, kabza üzerindeki üç tane sabitleme perçini bir anlamda cevap bulmuş olur. Zira, kılıç, meç, hançer gibi kabzası tutularak kullanılmak üzere tasarlanmış olan ateşsiz silahlardaki en önemli unsurlardan birisinin silahı kullanan kişinin eline iyi bir şekilde bütünleşmesi olduğu için kabza kenarlarının ahşap ya da metal malzemeyle doldurularak vücuda getirildiği ve bu şekilde gerek kullanan kişiye bir kolay kullanım sunduğu, gerekse daha verimli bir kullanım sağladığı bilinmektedir. Kuvvetle muhtemel olmakla birlikte bu palanın kabzası için de benzer bir durumdan bahsedilebilir. Bu bağlamda ele alındığında, sabitleme perçinlerinin, çift yönlü ahşap tutmalık malzemeleri sabitleme işlevini üstlendiği, ana gövde demir olması sebebiyle günümüze ulaşırken, söz konusu ahşap malzemelerin günümüze ulaşamadığı söylenebilir.

Palanın namlusu esere sağ profilden (fotoğraf 320, 321) bakılarak incelendiğinde üstte namlu sırtı, altta namlu ağzı ve iki yanda iki namlu yüzleri olduğu görülür. Kabzadan başlayarak uca doğru devam eden namlu sırtının merkezine yakın bir noktasında hafif bir basıklık göze çarpar. Söz konusu içe basıklık namlu yüzünde dışa doğru şişkinlik olarak karşımıza çıkar. Namlu sırtı ile namlu yüzünün birleşim detayı incelendiğinde basit bir geometrik detay ile tasarlandığı görülür. Üstte bulunan namlu sırtı yaklaşık 120-130°'lik bir açı oluşturarak kırılma yaptığı ve namlu ağzıyla birleştiği noktada ise 180°'yi tamamlayacak şekilde 50-60°'lik karşı durumlu iki açıyı oluşturacak şekilde birleştiği görülür (fotoğraf 320, 321).

Namlu ağzı incelendiğinde mevcut form bozuklukları göze çarpmaktadır (fotoğraf 318, 319). Söz konusu durumun kullanıldığı dönemde aldığı sert darbelere ya da mevcut paslanmaya bağlı dökülmeye bağlı olduğu öngörülse de kesin bir bilgi söz konusu değildir.

# DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Envanterinde Bulunan Çanakkale Savaşlarına Ait Ateşsiz Silahlar ile ilgili yapılmış olan bu araştırmada kırk bir tane süngü, beş tane kın, üç tane kasatura, üç tane pala, iki tane kılıç, bir tane meç ve bir tane kama kını olmak üzere toplamda elli altı tane malzeme incelenmiştir. Bu eserlerin

bir kısmının özgün formlarını koruyarak günümüze ulaştığı, bir kısmının ise özgün formlarını kısmen veya çoğunlukla yitirerek günümüze ulaştıkları tespit edilmiştir. Özellikle Gelibolu Savaşları Tarihi Alan Başkanlığı bünyesinde yapılmış olan ve yapılmaya devam edilen konservasyon çalışmaları ve eser muhafazası konusunda uygun şartların sağlanması gibi faaliyetler ile eserlerin günümüze ulaşması sağlanmıştır.

Değerlendirme bölümünde, çalışma kapsamında ele alınmış bulunan ateşsiz silahlar, türlerine göre ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır. Zira, süngülerin yalnızca tüfek ile birlikte kullanılan/kullanılabilen bir ateşsiz silah olduğuyla ilgili olan yaygın görüşün, aslında süngü tasarımları incelendiğinde farklı şekilde yorumlanabilecek bakış açıları sunması, tasarım formlarında görülen son derece küçük detayların, işlev konusunda silaha son derece elzem nitelikler kazandırmasına dair bilgilerin kısıtlı olması ve tasarım şekillerinin farklı silahlarla işlev ilişkilendirilmesine imkan vermesi, süngü, meç, kılıç gibi ateşsiz silahların, formları itibariyle sahip oldukları tasarım detaylarının ne gibi işlevsel özellikler sunduğunun anlaşılabilmesi, yukarıda ifade edilmiş olan değerlendirme ile mümkün olacaktır.

Savaş tabiatı gereği, karşı güç olarak muharebe meydanında yer alan düşmana karşı, gerek adil bir şekilde gerekse her türlü aşırılığı düşmana reva görerek yok etmek veya etkisiz hale getirerek kendi iradesini savaş verdiği güce kabul ettirmeyi amaçlar. Bu amaç etrafında bilim ve teknolojinin, ekonomik imkanların, sahip olunan askeri geleneklerin ve her şeyden önemlisi aklın merkez alındığı ve asker donatısından, siper kazılacak küreklere kadar hiçbir açık kapı kalmayacak şekilde, tüm detaylar en ince ayrıntısına kadar düşünülerek hesaplanması, savaşma eyleminin amacı bakımından gerçekleşmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda düşünüldüğünde askerlikle ilgili malzemelerin ve askeri amaçla üretilen tüm silah detaylarının düşünülerek, savaş alanlarında gerçekleşmesi muhtemel pek çok olasılık gözetilerek tasarlandığı söylenebilir. Dolayısıyla, ateşli veya ateşsiz silahların tasarımlarım aşamasında silahın formuna kazandırılan akşamların gereksiz veya işlevsiz şeklinde tanımlanması mümkün değildir.

Çalışma kapsamında ele alınmış olan eser grupları içinde, sayıca en fazla olan grup süngülerdir. Bu durum, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Birinci Dünya Savaşında ve özellikle Çanakkale de gerçekleşmiş bulunan muharebelerde sıkça kullanılmış bir ateşsiz silah türü olduğunu gösterir. Ateşli silahlara monte edilen/takılan ateşsiz bir silah olarak karşımıza çıkar. Form çeşitliliğine sahip olmakla birlikte genellikle küçük bir kılıç tasarımını anımsatan ve tıpkı kılıçlarda olduğu gibi kullanılabilmesi veya tesir gücü yalnızca yakın dövüş ile ortaya çıkan bir silahtır.

İncelemesi tamamlanmış olan kırk bir tane süngünün formları bakımından ele alındıklarında en temelde iki gruba ayrıldıkları görülür. Birinci grup süngüler, minyatür bir kılıca benzerlikleriyle dikkat çekmekle birlikte, kabzası olan süngülerin oluştuğu; ikinci grup süngüler ise, doğrudan tüfek üzerine takılarak, yalnızca delici bir silah olma özelliği bakımından kılıçlarla ilişkilendirilebilecek nitelikte olan süngülerin oluşturduğu gruptur.

Kabzası olan süngüler, her ne kadar namlu formlarına göre kendi içinde farklılaşma gösterseler de, mevcut tasarım ilkeleriyle, kabza, balçak ve namlusu olan bir kılıcın prototipi şeklinde algılanabilecek bir görünüme sahiptirler. Bu benzerlik durumu, nadiren balçak bölümü olmayan kılıçlar olsa da, kılıçlarda var olan kabza, balçak ve namlu bölümlerinin süngülerde de var olmasından kaynaklanmaktadır.

Mevcut benzerlik durumu, birinci grup içinde yer alan süngüler için tasarım ve işlevsellik ilişkisi bağlamında ele alındıklarında bazı soru işaretlerini beraberinde getirir. Zira, süngünün delici bir silah olmasına karşın tüfekten bağımsız bir silah olarak kullanımıyla ilgili net bir tanımın olmaması, kabza bölümü olmayan süngüler ile kabza ile tasarlanmış süngüler arasında bir işlev farkının olması durumunu akla getirmektedir. Yukarıda az da olsa konuya giriş amacıyla ifade edilmiş olsa da birinci ve ikinci grup süngüleri daha belirginleştirmek adına; birinci grup süngüler için namlu, tüfeğe bağlantı aksamı ve kabzası olup üç bölümden müteşekkil süngülerden oluştuğu; ikinci grup süngülerinse tüfeğe sabitleme aksamı ve namlusu olmak üzere iki bölümden müteşekkil olan süngüler tarafından oluşturulduğu netleştirmek gerekir.

Söz konusu birinci ve ikinci grup süngüler için benzer yönler tespit edilmek istendiğinde, tüfek namlu ucuna veya bağlantı bölümünün tasarımına göre tüfek namlusunun altına takılmak suretiyle, ateşli bir silaha takılan ateşsiz silah olmaları bu iki grup süngü için ilk benzerlik ilişkisidir. Bu benzerlikle birlikte, her iki grup süngünün de tüfeğe takılması sebebiyle, her iki grubun tasarımında tüfeğe bağlantı bölümlerinin olmasını gerektirir.

Sıcak muharebe esnasında, ateşsiz bir silahın kullanılmasını gerektirecek şartların oluşması durumunda, ateşsiz silah namlularının mücadele edilen askerin namlusuna nispetle birkaç santimetrelik uzunluğa sahip olmasının, ikili mücadelelerde hayati bir önem taşıması düşünülecek olursa, genellikle namlu boylarının uzun olması her iki grubun bir diğer ortak özelliği olarak karşımıza çıkar.

Birinci grup ve ikinci grup benzerlikleri dışında farklılıkları açısından ele alındıklarında, birinci grup süngülerin formunda mevcut olup, ikinci grup süngülerin formunda bulunmayan kılıç kabzasını anımsatan bölüm en belirgin farklılığı

oluşturmaktadır. Nitekim, birinci grup süngülerin kabzasına profilden bakıldığında, kabzanın alt kısmının insan elinin anatomisine göre, bir anlamda ergonomik bir tutma sağlanabilmesi gözetilerek tasarlandığı anlaşılmaktadır. Bu tasarım, birinci grup süngülerin elde tutuluyormuş varsayımıyla anlatmak gerekirse, kabza üzerinde baş parmak ve serçe parmağın konumlanacağı noktaların, avuç içine karşılık gelecek kabza yüzeyine göre daha basık tasarlanmış oldukları görülür. Diğer bir ifadeyle, avuç içinin karşılık geldiği nokta, baş parmak ve serçe parmağın konumlandığı noktaya göre yumurta formlu bir şişkinlik şeklinde tasarlanmıştır. El anatomisine uygun şekilde tasarlanarak üretilen kılıç kabzalarındaki uygulamanın, hem bölüm olarak hem de tasarım ayrıntısı olarak birinci grup içinde yer alan süngülere yansımış olması son derece dikkat çekicidir. Bu benzerlik dışında, kılıç kabzalarında sıkça uygulanarak, kullanım esnasında elden kaymasını engelleme amacına hizmet eden kabza topuzu, süngü kabzalarına daha sade şekilde yansımıştır.

Kılıç kabzalarında, kılıç farklı açılarda savrulurken, elden kayıp gitmesinin engellenmesi için serçe parmağın dış tarafına, kabza başına denk gelecek şekilde kabza topuzu adı verilen ve kabzadan daha hacimli olan kabza bölümü yer alır. Birinci grup süngü kabzalarıyla, kılıç kabzalarının mukayesesinde, kılıç kabzalarındaki kabza topuzu ile birinci grup süngü kabzalarında aynı noktada yer alan hafif şişkin tasarım, diğer benzerlik gösteren nitelikler de düşünüldü taktirde, süngü kabzalarındaki form detayının bilinçli bir tasarım anlayışı olduğu söylenebilir.

Bu benzerlikler dışında, aynı görüşü destekleyecek diğer bir benzerlik ise kabza ahşap aksamlarıdır. Namlu sırtını eksen kabul etmek suretiyle, kabzanın sağ ve sol tarafına konumlandırılmış olan bu ahşap aksamlar, el tutma kapasitesini arttırmaya yöneliktir. Kılıçların el ile kullanımları açıcından oldukça zaruri bir anlam ifade eden kabza kısmında kavramayı arttırıcı malzeme kullanımının süngülerde, kabza benzeri form kazandırılmış alanlarda kullanılmış olması, diğer benzerliklerle birlikte düşünüldüğünde, birinci grup süngülerin, sadece tüfek ucuna sabitlenerek hücuma kalkarken kullanılmadığını, aynı zamanda, gerekli şartların oluşmasına mukabil kabzasından tutularak, tıpkı bir kılıç gibi kullanılabildiği sonucu çıkmaktadır. Dolayısıyla, farklı tasarım formlarının farklı nitelikler kazandırması bakış açısından yola çıkıldığında birinci grup süngülerin hem elde hem de tüfek namlusuna takılarak kullanılabilir oldukları, ikinci grup süngülerin, doğrudan tüfeğe takılma aparatları olması ve kabza benzeri tutma alanlarının olmaması sebepleriyle yalnızca tüfek namlusuna takılarak kullanılabileceği anlaşılmıştır.

Süngülerle ilgili ulaşılmış diğer bir sonuç, tez aşamasında ateşsiz silahlarla ilgili ele alınmış olan kaynaklar arasında, süngü bölümleri ve bu bölümlerin işlevleri bağlamında herhangi bir bilgiye ulaşılamamış olan süngü alt kısmında L formunu anımsatan çıkıntılardır.

Süngülere sağ profilden bakıldığında, tüfeğe sabitleme aksamının alt tarafında kaldığı görülen ve namlu ekseninin alt kısmına doğru çıkıntı yapıp, namlu ucuna doğru yönelim göstermesiyle L harfini anımsatan bir form kazanan bu aksam ve bu aksamın işlevi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Katalog 53'te yer alan ve günümüze parçası olduğu tüfek ile birlikte ulaşmış olması sebebiyle detaylı incelenebilmiş olan söz konusu silah ve süngü L formlu çıkıntı yapan aksamın işleviyle ilgili bilgi vermektedir. Tüfeğin ve tüfeğin bir parçası olan süngünün incelenmesi sırasında bu aksamın birden çok işlevinin olduğu anlaşılmıştır.

İlk işlevine bakıldığında, süngü tak emrine müteakiben, askerin kın içinden çıkarttığı süngüyü, tüfeğinin kabzasını herhangi bir yere dayamadan, yalnızca tüfeğini kol altında sabitleyerek süngüyü tüfeğe takmasını sağlar. Zira, süngünün tüfeğe takılabilmesi için hem süngü üzerinde hem de tüfek üzerinde bulunan süngü birleşim yataklarını aynı hat üzerinde birbirine karşılıklı gelecek şekilde buluşturmak ve süngüyü tüfeğe doğru çekerek yatağına oturtmak gerekir. Örnek ile açıklamak gerekirse; tüfeğin sol kol altına sabitlenmesi ve süngü tüfek birleşim yataklarının birbirine karşılık gelecek şekilde konumlandırılmasından sonra, sağ elin iki ya da üç parmağıyla süngüyü tüfeğe doğru çekerek tüfek ile birleşimi sağlanabilir. Nitekim, süngü tak emrinin sıcak muharebe anına verildiği, bu gibi sıcak çarpışma anlarında birkaç saniyelik bir zaman diliminin bile hayati önem taşıdığı düşünülürse, süngü takma süresini kısaltması, süngüyü tüfeğe takma emri almış olan askerin güvenliğini artırmaktadır. L formlu çıkıntının süngü üzerinde olmadığı varsayılırsa, süngünün keskin olan yüz bölümüne el ile temas etmek fiziksel zarar vereceği için süngüyü tüfeğe takma işinin oldukça zahmetli bir hal almasının yanı sıra zaman alan bir eylem halini dönüşeceği aşikardır.

Yukarıda örneği verilerek açıklanmış olan süngü takma eyleminin yapılabilmesi, silah namlusuyla yüz yüze gelmeden süngü takılmasını sağladığı için aynı zamanda bir güvenlik tedbiri de sağlar. Zira, L formlu çıkıntının süngü üzerinde olmaması durumunda, silahı bir yere dayayarak süngüyü takmak ve ister istemez silah namlusuyla yüz yüze gelmeyi gerektirir. Sıcak muharebe anında silahların mekanizması kurulu bir şekilde, mermi namlu ağzında atışa hazır bir halde olduğu düşünülürse, bu durum aynı zamanda

oluşabilecek kazaları, istemsiz şekilde tüfek mekanizmasının devreye girmesiyle askerin zarar görmesini de engellemiş olur. L formlu çıkıntı, silah namlusuyla yüz yüze gelmeden ve süngünün keskin olan namlu bölümüyle temas gerektirmeden tüfeğe takılmasını sağladığı için son derece önemli bir güvenlik tedbirini de beraberinde getirmektedir.

Ayrıca, yukarıda ifade edilmiş olan, süngünün tüfekten bağımsız şekilde, elde kullanımının gerçekleşmesi durumunda, L formunu anımsatan çıkıntı bir denge unsuru vazifesini görür. Süngünün elde kullanıldığı düşünülürse, üstte yer alan sabitleme mekanizmasının tek taraflı olması bir denge problemine neden olacaktır. Diğer bir ifadeyle, süngünün sağ profilinde namluyu eksen kabul etmek suretiyle, L formuna benzer çıkıntının, üstte bulunan tüfeğe sabitleme mekanizmasına zıt yöne, yani alta konumlandırılmış olması söz konusu denge unsuru haline gelmesinin teknik izahıdır.

L harfinin formunu anımsatan bu demir çıkıntıyla ilgili söylenebilecek son husus gene elde kullanılmasıyla ilgilidir. Zira, süngülerin elde kullanım durumu, namluya doğru kıvrıma sahip bu aksamın kılıçlardaki balçak işlevine benzer bir işlev görmesini sağlar.

Süngülerle ilgili olarak bir diğer dikkat çeken unsur tasarım formlarındaki farklılık ve günümüze ulaşmış oldukları mevcut durum arasındaki ilişkidir. Çalışma içinde ele alınmış bulunan süngülerin namlu formlarına bakıldığında, kılıç namlusunu anımsatarak namlu ağzı, namlu sırtı, namlu yüzü ve namlu yüzlerinde kan oluğu bulunan örnekler ile süngü kabzasından sivrilerek nihayetlendiği uç kısma doğru kademelenme olmaksızın mütemadi şekilde sivrilen örnekler karşımıza çıkar.

Günümüzdeki mevcut durumları incelendiğinde, + formlu namlu kesitine sahip olan süngülerin diğer örneklerden daha fazla tahrip olmuş şekilde günümüze ulaştıkları görülür.

Formu itibariyle + şeklinde bir namlu tasarımına sahip olan süngüler. Bu formda bir tasarıma sahip olmasının, diğer namlu tasarımlarına göre avantajlarını ve dezavantajlarını göstermektedir.

Bu formda olması, -üretiminde kullanılmış bulunan demir miktarının doğrudan etkisiyle- kama, bıçak, kılıç ve kasatura formuna benzer forma sahip süngülere nazaran daha hafif olmalarını sağlamıştır. Bu süngünün diğer örneklere göre daha hafif olması, süngüyü taşıyan askere daha az ağırlık vereceği için askeri daha az yormasına imkan sunar. Kabzası olan örneklerin gerek elde gerekse tüfeğe takılı şekilde, kabzası olmayan + formlu süngülerinse yalnızca tüfeğe balı şekilde kullanımları yukarıda açıklanmış olan daha hafif

olmalarının getirmiş olduğu bir avantajla daha seri hareket imkanı sunar. Ayrıca, hafif olmaları, en basit düşünceyle daha az demir kullanılarak üretilmiş olmalarıyla doğrudan bağlantılı olduğu için aynı üretim maliyeti daha düşük olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, aynı miktardaki üretim malzemesi ile daha fazla + formlu süngü üretileceği sonucu çıkmaktadır.

Dezavantajlarına bakıldığında, daha az demir malzemeyle üretilmiş olması, namlusunun daha ince olmasına neden olduğu için darbelere mukavemet konusunda, diğer tasarımlara nispetle dayanıklılığının az olduğu görülür. Nitekim, çalışma kapsamında ele alınmış olan süngülere bakıldığında, + formlu süngülerin bilhassa namlu kısımlarından daha fazla tahrip olmuş şekilde günümüze ulaşmış olmaları söz konusu ifadeyle doğrulaması bakımından önem taşır.

Çalışma kapsamında ele alınmış bulunan diğer bir malzeme grubu olan kınlara bakıldığında, her bir kının içinde birlikte tasarlandığı süngü formuna göre tasarlanmış sabitleme mandallarının olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit, süngüsü günümüze ulaşmamış olan kınların hangi namlu tipine sahip süngüyle ilişkilendirileceği konusunda bilgi sunması bakımından son derece önem taşır. Genel tasarım durumları incelendiğinde, muhafazası olduğu silahtan bağımsız şekilde günümüze ulaşmış bulunan beş tane süngü kını, bir tane kama kını olmak üzere toplam altı tane kın için tamamen işlevsel bir tasarım anlayışıyla üretildikleri tespit edilmiştir.

Katalog 24'te ele alınmış olan kama kını için üzerindeki motif veya form kaygısını oldukça az olmakla birlikte hissettiren deliklerin olması, bu kını da diğer örneklerden farklı bir bakış açışıyla ele almayı gerektirmemektedir. Zira, söz konusu detayların simetriden, estetikten son derece uzak olduğu görülür.

Çalışma kapsamında katalog 9'daki meç, katalog 19 ve katalog 20'deki kılıçlar, bu çalışma içinde ele alınmış bulunan en nitelikli örnekleri oluşturmaktadır. Özellikle katalog 20'de bulunan ve kabzasında hiçbir boş alan kalmayacak şekilde işlenmiş olan örnek gerek motif çeşitliliği gerekse süslemelerin işçilik kalitesi bakımından son derece önemlidir.

Konu kapsamında ele alınmış bulunan üç kasatura, özgün tasarım ilkelerine dair oldukça fazla ipucu sunmaları bakımından son derece önemlidir. Tasarımları konusunda delici ve kesici silahlarda bulunan/bulunması gereken detayları barındırdıkları, kasaturaları özgün kılacak detaylarının yer almadığı görülür. Bu ateşsiz silahlar da çift işlevli olarakar

karşımıza çıkmakta olup hem elde kullanıma hem de tüfeğe bağlanarak süngü gibi kullanıma uygun tasarlanmışlardır.

Konu kapsamında ele alınmış bulunan palaların ağırlık ve ebat olarak birbirlerine çok yakın tasarlandıkları görülür. Kılıçlarda, süngülerde görülen tasarım çeşitliliği bu grup için geçerli değildir.

Sonuç olarak, bu çalışmada ele alınmış olan eserler gerek daha önce yayını yapılmamış olmaları, gerekse büyük çoğunluğu sergide olmayan müze malzemelerini ele almış olması bakımından önemlidir.

Bu çalışma içinde ele alınmış bulunan eserlerin tamamı nitelikleri ve kondisyonları bağlamında ele alındığında bir üç gruba ayrıldıkları görülür. Birinci grup eserler, nitelik ve kondisyon olarak oldukça iyi durumda olanlardır. İkinci grup, mevcut durumu itibariyle, özgün formunu mücbir sebepler çerçevesinde yitirmiş olup, uygulanacak konservasyon ile özgün formuna dönme potansiyeli olan eserler oluşturmaktadır. Üçüncü grup ise, gerek günümüze ulaştığı formu, gerek kondisyonu, gerekse konservasyon uygulanamayacak seviyede tahrip olmuş eserler oluşturmaktadır.

Özellikle üçüncü grup eserlerle ilgili olarak gerek müzeciliğin, gerekse Arkeoloji ve Sanat Tarihi bilim dallarının öneminin anlaşılabilmesi adına bir kullanım alanı söz konusudur.

Üçüncü grupta yer alan eserler genellikle müzelerin depolarında muhafaza edilerek, bilimsel araştırmalar için son derece önem taşıyan etütlük eser olarak kullanılmaktadır. Ancak, bu tür eserler, aynı malzeme grubu içinde olan ve tahrip olmadan günümüze ulaşmış bulunan farklı bir eser ile sergilenmesi durumunda ziyaretçileri çok çeşitli konularda bilgilendirmiş olacaktır.

Müzelerin eğitici olma ve öğretici olma özellikleri düşünüldüğünde, sergi seksiyonları içinde bu veya bu tür malzemelere konservasyonu yapılmış ve konservasyonu yapılmamış iki benzer eser şeklinde yer verilebilir.

Üçüncü grup ve birinci gruptan aynı tür iki malzemenin bilgi levhası ile aynı vitrinde yer verilerek gerekli sunum yöntemleri ve yukarıda ifade edilmiş olan bir yaklaşımla ele alınması, oldukça basit bir görsel anlatım diliyle müzeciliğin toplumsal olarak daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Müzeciliğin toplumsal olarak daha iyi anlaşılması, müzelerin sadece eser sergilenen dört duvar arası bir mekan olmadığı, bilakis eserlerin korunması dışında bakım onarım ve gelecek nesillere aktarım konusunda da çok ciddi misyonlarının olduğu konularının sergileme diliyle anlatılması, müzeciliğin bilinenden öte bir faaliyet alanı olduğunun ziyaretçiye aktarılması hususunda üçüncü grupta yer alan malzemeler sergi materyali olarak işlev görebilirler.

## KAYNAKÇA

Acar, Şinasi; Özveri, Murat. (2018). Osmanlı'da Savaş ve Spor Topuzları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 19 (2),* 240-264.

Adamof, Evgenii (2001). *Çarlık Belgelerinde Anadolu'nun Paylaşılması*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Armaoğlu, Fatih (1984). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980.* Ankara: İş Bankası Yayınları.

Atabey, Figen (2014). *Çanakkale Muharebelerinin Deniz Cephesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Atçı, İsmail (2014). Karaman Müzesi Etnografik Seksiyonda Sergilenen Ateşli ve Ateşsiz Silahlar. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Alyılmaz, Semra (2017). Iğdır ve Çevresindeki Koç Heykelli Mezar Taşlarının Üzerindeki Arap Harfli Yazıtlar. Arap Harfli Yazıtlar ve Mezar Taşları Çalıştayı Bildirileri, Ankara-Türkiye, Bahar 2017, 305-344.

Askeri Müze Yatağan Koleksiyonu (2009). (Haz.: Gözde Yaşar), İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı.

Avcı, Fuat (1972). *Harp Silah Araç ve Gereçleri Bilgileri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Aydın, Erdoğan (2013). *Osmanlı'nın Son Savaşı*. İstanbul: Literatür Yayınları.

Bardakçı, İlhan (2002). *İmparatorluğa Veda*. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.

Bartlett, Ellis Ashmeat (2013). *Çanakkale Kıyametin Fragmanı*. (Çev. Yüzbaşı Rahmi), İstanbul: Granada Yayınları.

Behnur, Çağatay, (2013). Sir Winston Churchill'in Vefatı ve Türk Basını. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi, 1 (18),* 44-61.

Bergson, Henri (1934). *Yaratıcı Tekamülden Hayatın Tekamülü*. (Çev. Mustafa Şekip Tunç), İstanbul: Maarif Vekaleti Yayınları.

BOA Başbakanlık Osmanlı Arşivi. DH. EUM. VRK, 25/8.

Bozkurt, Nebi (2002). Kılıç. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 15,* 405-408.

Burak, Durdu Mehmet (2004). *Birinci Dünya Savaşında Türk İngiliz İlişkileri*. İstanbul: Babil Yayıncılık.

Bülbül, Ferdi (2011). "Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü"ndeki Askeri Terimler. Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Yozgat.

Çelik, Bülent (2002). Osmanlı Seferinin Lojistik Sorunlarına Kentli Esnafın Getirdiği Çözümler: Orducu Esnafı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Çetiner, Selahattin (2000). *Çanakkale Savaşı Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Kendi Yayını.

Çolak, Mihrican (2018). Türkçenin Söz Varlığında Kılıç. *Türkçe Edebiyat Eğitim Kültür Dergisi 7 (4)*. 2154-2188.

Çoruhlu, Tülin (1993). *Osmanlı Tüfek Tabanca ve Teçhizatları*. Ankara: Genel Kurmay Basımevi.

Çoruhlu, Tülin (2005). Türklerde Mızrak. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 30,* 4-5.

Dede, Gizem (2018). Bursa Kent Müzesi Çingiç Beyleri'ne Ait Silah Koleksiyonu. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Demirlikloğlı, Uğur (2014). Osmanlı Devleti'nin 18. Yüzyılda Bazı Şark Kalelerinde Bulundurduğu Harp Malzemeleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24 (2)*, 277-294.

Depsen, Kadir (2008). *Kefensiz Yatanlar Çanakkale*, Ankara: Biz Bize Yayınları.

Duman, Murat (2006). *Cumhuriyetimizin Önsözü Çanakkale*. İstanbul: Ares Kitap.

Durukan, Abdülhadi (2014). Paleolitik Dönemden MÖ 1. Binyılın Ortalarına Kadar Duvar Resimleri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

El-Cahiz, Ebu Osman Amr b. Bahr (1967). *Hilafet Ordusunun Menkıbeleri ve Türklerin Faziletleri*. (Çev. Ramazan Şeşen), Ankara: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Eralp, Nejat (1983). Toplumsal Etkinlik Açısından Askeri Müzeler. Birinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Ankara-Türkiye, 24-27 Mayıs 1983.

Eralp, Nejat (1993). *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Erat, Muhammet (2013). Deniz Harekatı. (Ed. Niyazi Sezen, Murat Sayar). *Çanakkale 1915*, İstanbul: Şenyılmaz Yayınları.

Erdemir, Lokman (2009). *Çanakkale Savaşı Siyasi, Askeri ve Sosyal Yönleri.* İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

Erdemir, Lokman (2011). *Çanakkale Bir Milletin Varoluş Destanı.* İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Erickson, Edward (2009). *I. Dünya Savaşında Osmanlı Ordusu*. (Çev. Kerim Bağrıaçık), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Erickson, Edward (2011). *Gelibolu Osmanlı Harekatı.* (Çev. Orhan Düz), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ertam, Serkan (2011). *Çanakkale Denizaltı Harekatı*. İstanbul: Denizler Kitabevi.

Esin, Emel (1997). *Türk Kültür Tarihi İç Asya'daki Erken Safhalar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Genç, Reşat (2002). *Karahanlı Devlet Teşkilatı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Göze, Ergun (2003). *Çanakkale'de Kumandanlar Savaşı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Günesen, Fikret (1986). *Çanakkale Savaşları*. İstanbul: Kastaş Yayınları.

Güneşli, Sultan (2008). Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Silahları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.

Hamilton, Ian, *Gelibolu Hatıraları 1915*. (Çev. Mehmet Ali Yaman, Nurer Uğurlu), İstanbul: Özgün Yayınları.

Hür, Ayşe (2012). *Öteki Tarih I*. İstanbul: Profil Yayıncılık.

Işık, Mehmet (2010). *1915 Kanla Yazılan Çanakkale Destanı.* İstanbul: Yakamoz Yayınları.

Karaca, Mustafa (2008). *Bir Ulusun Yaşam Savaşı Çanakkale*. İstanbul: Nokta Kitap.

Karcıoğlu, Uğur (2017). Türk Kültüründe Atın Önemi ve Ata Sporlarımızdan Atlı Cirit Oyunu, *Anasay Dergisi (2),* 167-198.

Koçak, Kürşat (2004). Bozkır Kültürü Çevresinde Askeri Teşkilatlanma (Başlangıçtan Göktürk Dönemi Sonuna Kadar). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Korkmaz, Metin (2007). *Bir Destan Bir Şahlanış Çanakkale*. İstanbul: İnşa Yayınları.

Köprülü, Orhan Fuat (1992). Bayrak. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 5,* 247-254.

Kressenstein, Baron Kress Von (1943). *Türklerle Beraber Süveyş Kanalına*. (Çev. Mazhar Besim Özalpsan), Ankara: Genelkurmay Yayınları.

Kurt, Mehmet (2018). Bizans Askeri Teçhizatı: Amoriun'da Bulunan Savaş Malzemeleri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Kurtaran, Uğur (2012). Osmanlı Seferinde Organizasyon ve Lojistik. *Turkish Studies Dergisi,* 1 (4), 2269-2286.

Lokmacı, Süleyman (2018). Solak-zade Tarihi. *Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (63),* 515-531.

Mercan, Mehmet (2007). Tarih Kaynağı Olarak Harb Cerideleri. *Tarih Dergisi (46)*, 273-292.

Moğolların Gizli Tarihi (1986). (Çev. Ahmet Temir), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Moltke, Helmuth Von (1969). *Türkiye Mektupları*. (Çev. Hayrullah Örs), İstanbul, Remzi Kitabevi.

Moorhead, Alan (2004). *Gelibolu*. (Çev. Ali Cevat Akkoyunlu), İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Mütercimler, Erol (2005). *Korkak Abdül'den Coni Türk'e Gelibolu 1915.*İstanbul: Alfa Yayınları.

Oktay, Jale Özlem (2013). Orta ve İç Asya'da VI-IX Yüzyıllar Arasında Maden Sanatı: Göktürk Devri. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Ögel, Baheaddin (1962). *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ögel, Baheaddin (1971). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul. Milli Eğitim Basımevi.

Öner, Özer (2012). *Yavuz ve Midilli Osmanlı'nın Son Savaşı*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Özcan, Azmi (1996). Fransa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 13, İstanbul, 178-181.

Özdal, Ahmet (2008). *Tüklerin Savaş Sanatı*, İstanbul: Doruk Yayımcılık.

Özmen, Erkan (2008). *Son Kale Çanakkale*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.

Özsoy, Bekir Sami (2011). *Geçilemeyen Çanakkale*. Ankara: Akçay Yayınları.

Pakalın, Mehmet Zeki (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Saka, Ülkü (2011). Türklerde Silah ve Teçhizat (Başlangıçtan XIV. Yüzyıla Kadar). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Saral, Muhterem; Orhon, Alparslan; Erkal, Şükrü (2012). *Birinci Dünya Savaşında Çanakkale Cephesi (Haziran 1914-25 Nisan 1915)*, *5 (1)*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Selçuk, Mustafa (2015). Çanakkale'ye Denizden İlk Bombardumanlar ve Başkent İstanbul. (Der. Lokman Erdemir, Kürşat Solak). *Çanakkale Muharebeleri'nin İdaresi,* Çanakkale: Çanakkale Valiliği Yayınları.

Soy, Hacı Bayram (2002). II. Wilhelm, Welpolitik ve II. Abdülhamit. (Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), *Türkler*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Soy, Hacı Bayram (2015). Küreselleşen Savaş. (Ed. Halil Çetin, Lokman Erdemir), Savaş Tarihi Araştırmaları Uluslararası Kongresi 100. Yılında I. Dünya Savaşı ve Mirası, Çanakkale: Çanakkale Valiliği Yayınları. Çanakkale-Türkiye, 6-8 Kasım 2014, 31-32.

Seçer, Turhan (2005). *Destanlaşan Çanakkale Deniz Kara Hava Savaşları Bütün Yönleriyle Anılar ve Yorumlar*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.

Taneri, Aydın (1981). *Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetleri (*Kuruluş *Devri).* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Terzi, Mustafa Zeki (2005). Mızrak. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 30, 4-5.

TDK. Türk Dil Kurumu, http://sozluk.gov.tr "Levazım" (Erişim Tarihi: 25.09.2019).

Tunçoku, Mete (2002). *Çanakkale 1915 Buzdağının Altı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Uysal, Gülfem (2011). Mağara Sanatı. V. Ulusal Speleoloji Sempozyumu İstanbul-Türkiye, Mart 2011, 38.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988). *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ülman, Ahmet Haluk (1973). *Birinci Dünya Savaşına Giden Yol ve Savaş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Yalçınkaya, Işıl (1972). Diptarih Açısından Sanatın Kaynağı. *Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 7,* 202-220.

Yücel, Ünsal (1999). *Türk Okçuluğu*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Zengin, Sabri (2008). *Osmanlı'nın Fetih Yöntemleri*. İstanbul: Nesil Yayınları.

# FOTOĞRAFLAR



**Fotoğraf 1:** Süngü 1 Genel Görünüm



**Fotoğraf 2:** Süngü 1'in Kabzası Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 3:** Süngü 1 Kabzanın Sol Profil Görünümü



**Fotoğraf 4:** Süngü 1'in Namlu Sağ Yüzündeki Kan Oluğu



**Fotoğraf 5:** Süngü 1'in Kabzasındaki Ahşap Malzeme Detayı



**Fotoğraf 6:** Süngü 2 Genel Görünüm



**Fotoğraf 7:** Süngü 2'nin Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 8:** Süngü 2'nin Mevcut Olmayan Kabza Ahşapları ve Sabitleme Bölümü




**Fotoğraf 9:** Süngü 3'ün Genel Görünümü




**Fotoğraf 10:** Süngü 3'ün Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 11:** Süngü 3'ün Namlu Detayı ve Namlu Yüzündeki Kan Oluğu



**Fotoğraf 12:** Süngü 3'ün Mevcut Olmayan Kabza Ahşapları ve Sabitleme Bölümü



**Fotoğraf 13:** Süngü 4'ün Genel Görünüm



**Fotoğraf 14:** Süngü 4 ‘ün Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 15:** Süngü 4’ün Sol Profilden Görünümü



**Fotoğraf 16:** Süngü 4'ün Namlu Yüzü ve Kan Oluğu Detayı



**Fotoğraf 17:** Süngü 4'ün Kabzası ve Tüfek Birleşim Yatağı



**Fotoğraf 18:** Süngü 4'ün Kabza Ahşaplarının Boşluğu Sabitleme Çivileri



**Fotoğraf 19:** Süngü 5'in Genel Görünüm Görünümü



**Fotoğraf 20:** Süngü 5'in Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 21:** Süngü 5'in Sol Profilden Kabza Detayı



**Fotoğraf 22:** Süngü 5'in Namlu Formu (Sağ Profil)



**Fotoğraf 23:** Süngü 6'nın Genel Görünümü



**Fotoğraf 24:** Süngü 6'nın Namlu Detayı



**Fotoğraf 25:** Süngü 6'nın Tüfeğe Sabitleme Yatağı



**Fotoğraf 26:** Süngü 6'nın Tüfeğe Sabitleme Yatağı



**Fotoğraf 27:** Süngü 6'nın Tüfeğe Sabitleme Yatağı



**Fotoğraf 28:** Süngü 7'nin Genel Görünümü



**Fotoğraf 29:** Süngü 7'nin Kabzası ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 30:** Süngü 7'nin Namlusu ve Namlunun Kan Oluğu Detayı



**Fotoğraf 31:** Süngü 7'nin Mevcut Olmayan Kabza Ahşapları ve Sabitleme Bölümü



**Fotoğraf 32:** Süngü 8'in Genel Görünümü



**Fotoğraf 33:** Süngü 8'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı, Namlusu ve Ara Bağlantıları



**Fotoğraf 34:** Süngü 8'in Tüfeğe Sabitleme Yuvası



**Fotoğraf 35:** Süngü 8'in Namlu Formunun Detayı



**Fotoğraf 36:** Meç ve Meç Muhafazası (Kını)



**Fotoğraf 37:** Meç Genel Görünümü



**Fotoğraf 38:** Meç Namlusunun Sağ Yüzündeki Yazı



**Fotoğraf 39:** Meç Namlusunun Sağ Yüzündeki Yazı Detayı



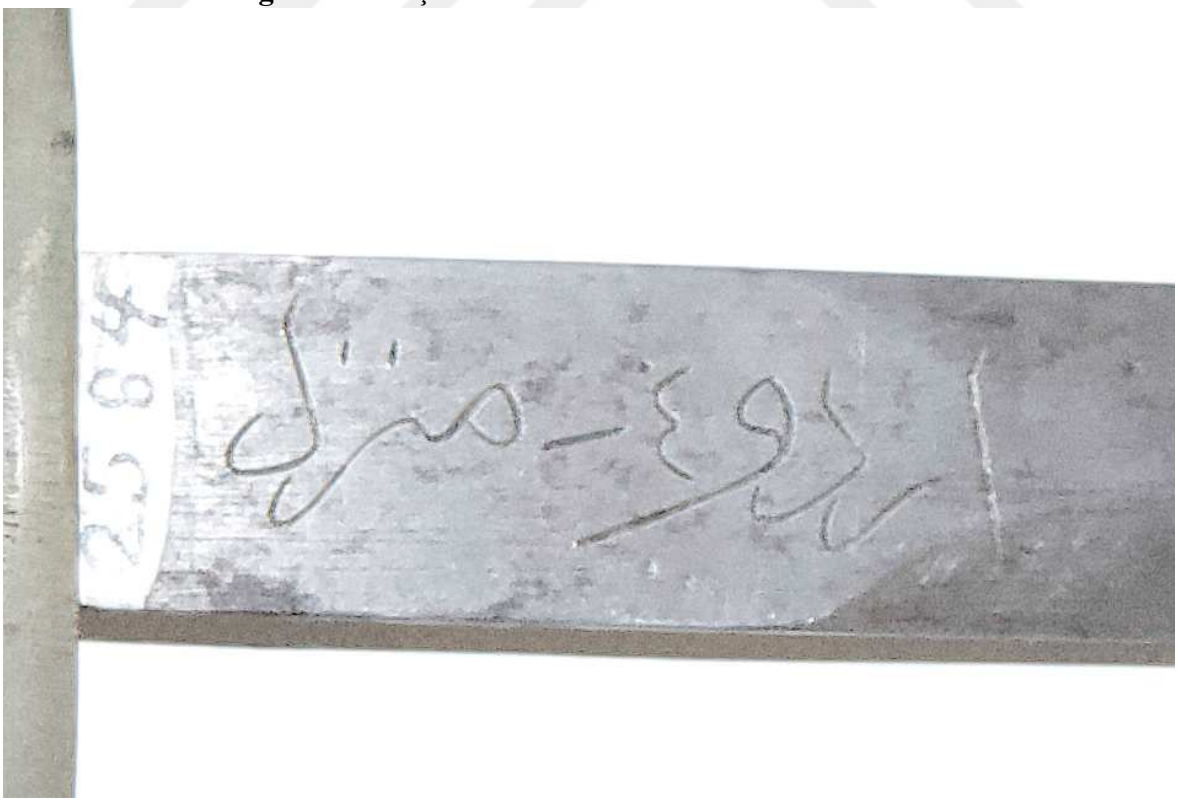
**Fotoğraf 40:** Meç Namlusunun
Sağ Yüzündeki Yazı Detayı



**Fotoğraf 41:** Meç Namlusunun Sol Yüzü



**Fotoğraf 42:** Meç Namlusunun Sol Yüzünde Bulunan Yazı



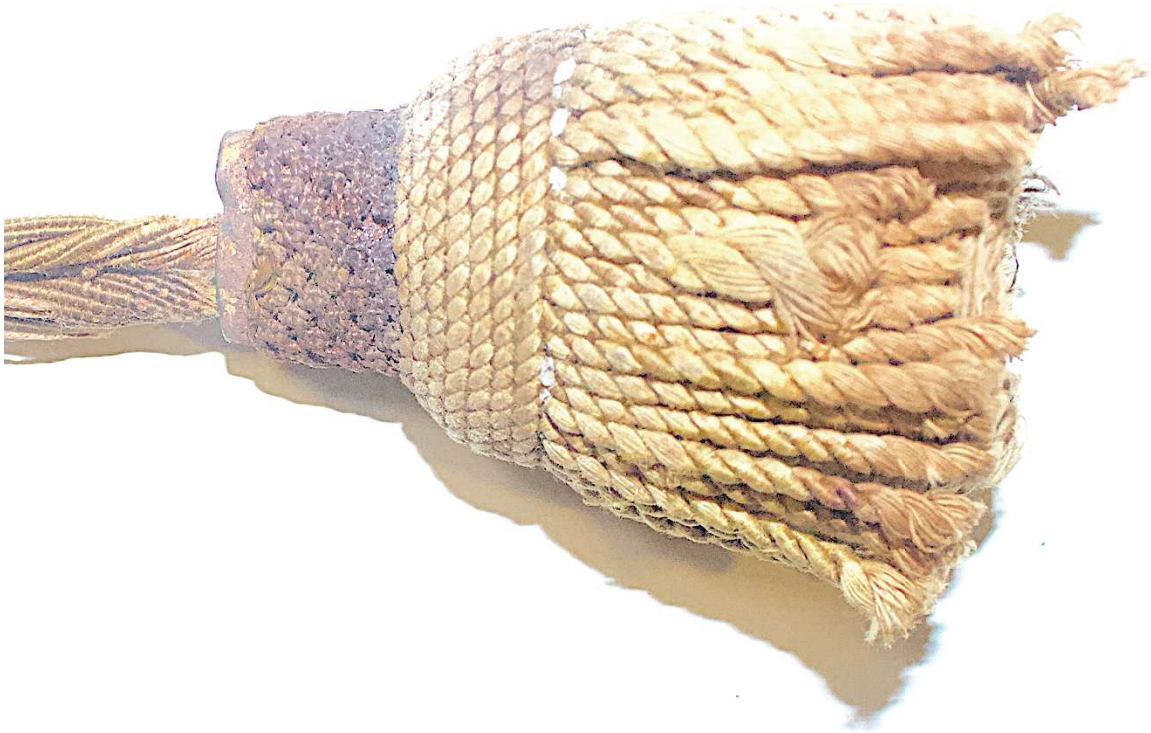
**Fotoğraf 43:** Meç Namlusunun Sol Yüzündeki Yazı Detayı



**Fotoğraf 44:** Meç Kabzasının El Korumasına Bağlı Bulunan Püskül



**Fotoğraf 45:** Meç Kabzasının El Korumasına Bağlı Bulunan Püskül Detayı



**Fotoğraf 46:** Meç Kabzasının El Korumasına Bağlı Bulunan Püskül Detayı



**Fotoğraf 47:** Meç Muhafazası (Kını) Genel Görünümü



**Fotoğraf 48:** Meç Muhafazası (Kını) Belde Taşıma Aksamı



**Fotoğraf 49:** Meç Kını ile Taşıma/Bele Asma Aksamının Birleşimi



**Fotoğraf 50:** Meç Kını Detayı (Ezilmiş Olan Dış Yüzü)



**Fotoğraf 51:** Süngü 9'un Genel Görünümü



**Fotoğraf 52:** Süngü 9'un Kabza Detayı ve Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 53:** Süngü 9 Kabzası ve Tüfek Sabitleme Aksamının Detayı



**Fotoğraf 54:** Süngü 9'un Mevcut Namlu Formu ve Tüfek Birleşim Yuvası Detayı



**Fotoğraf 55:** Süngü 9'un Namlu Formunun Detayı



**Fotoğraf 56:** Kasatura 1’in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 57:** Kasatura 1’in Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 58:** Kasatura 1’in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 59:** Kasatura 1’in Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 60:** Kasatura 1'in Kabzasındaki Sayı Detayı



**Fotoğraf 61:** Kasatura 1'in Ahşap Malzeme Detayı ve Kabza Formu (Üst Görünüm)



**Fotoğraf 62:** Kasatura 1'in Ahşap Malzeme Detayı ve Kabza İskeleti



**Fotoğraf 63:** Süngü 10'un Genel Görünümü



**Fotoğraf 64:** Süngü 10'un Tüfeğe Sabitleme Aksamının Detayı



**Fotoğraf 65:** Süngü 10'un Tüfeğe Sabitleme Yuvası



**Fotoğraf 66:** Süngü 10'un Namlu Formu



**Fotoğraf 67:** Süngü 11'in Genel Görünümü



**Fotoğraf 68:** Süngü 11'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 69:** Süngü 11'in Namlu Formu



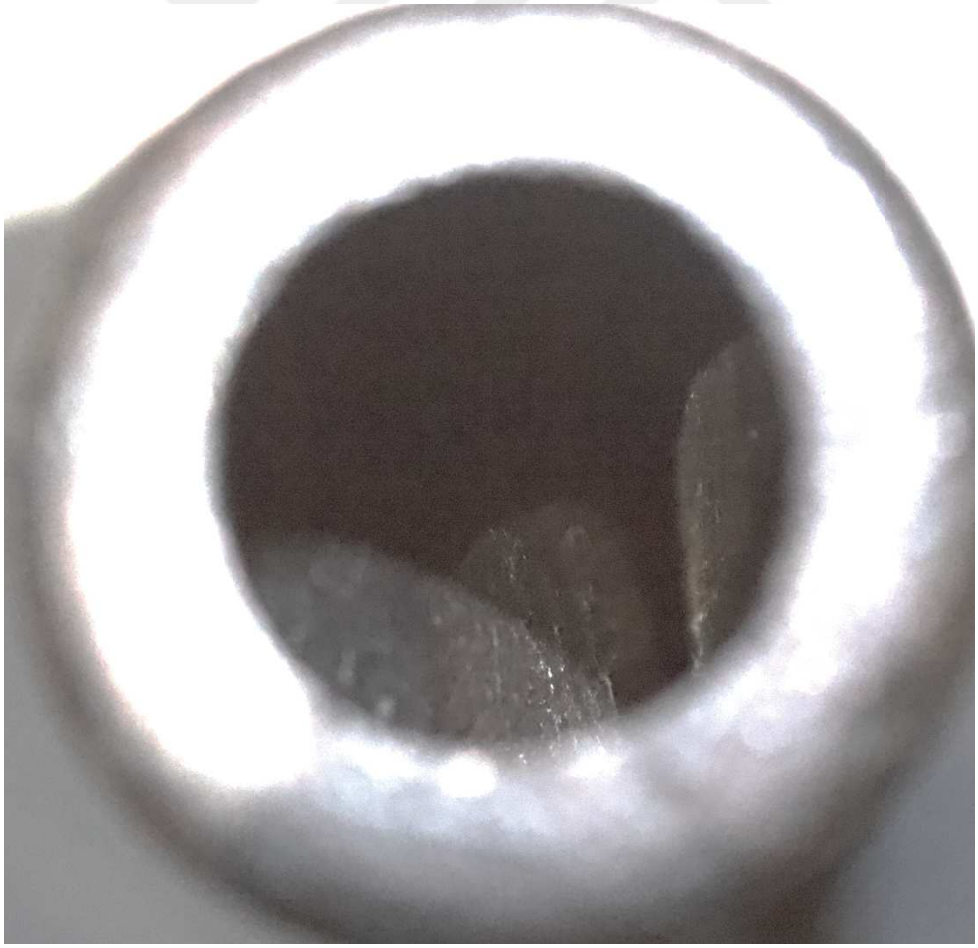
**Fotoğraf 70:** Süngü Kını 1'in Genel Görünümü



**Fotoğraf 71:** Süngü Kını 1'in Günümüze Ulaşmamış Asma Demiri



**Fotoğraf 72:** Süngü Kını 1'in Birleşim Oluğu



**Fotoğraf 73:** Süngü Kını 1'in İç Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı)



**Fotoğraf 74:** Süngü Kını 2'nin Genel Görünümü



**Fotoğraf 75:** Süngü Kını 2'nin Asma Demiri



**Fotoğraf 76:** Süngü Kını 2'nin Geçirdiği Onarımını Gösteren Ayrıntı



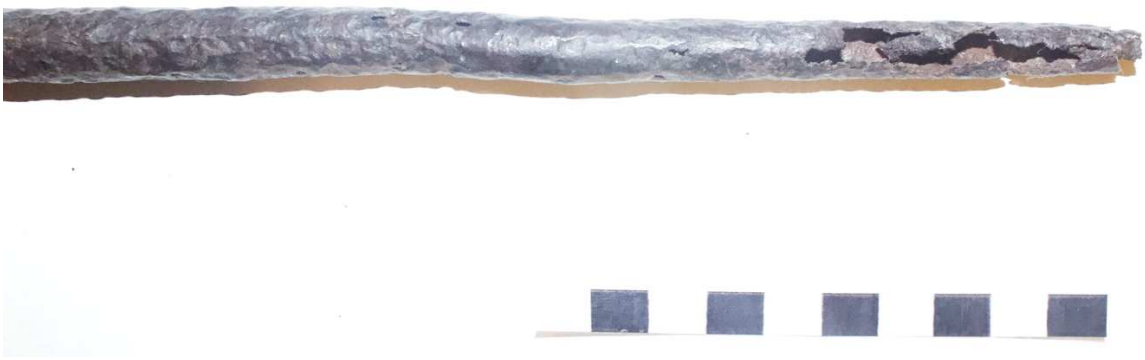
**Fotoğraf 77:** Süngü Kını 2'nin İç Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı)



**Fotoğraf 78:** Süngü Kını 3'ün Genel Görünümü



**Fotoğraf 79:** Süngü Kını 3'ün Asma Demiri ve Tahribat Detayı



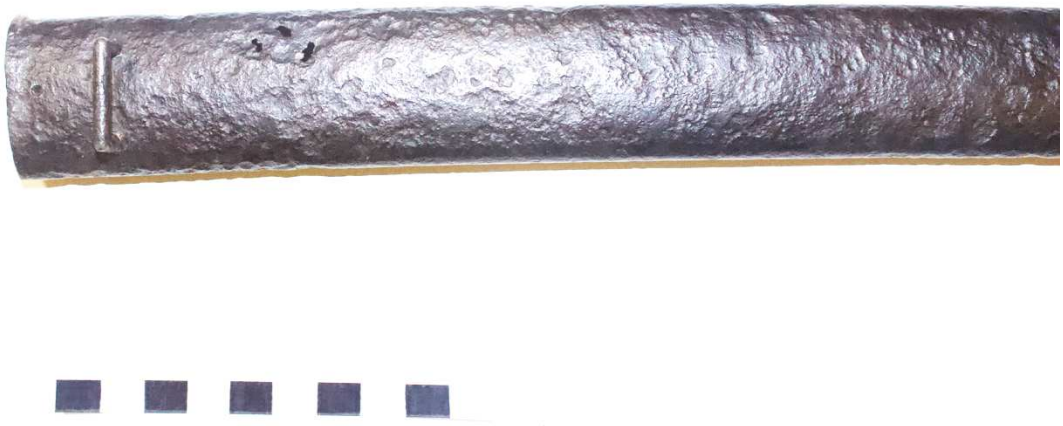
**Fotoğraf 80:** Süngü Kını 3'ün Tahribat Detayı



**Fotoğraf 81:** Süngü Kını 3'ün İç Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı)



**Fotoğraf 82:** Süngü Kını 4'ün Genel Görünümü



**Fotoğraf 83:** Süngü Kını 4'ün Asma Demiri ve Tahribat Detayı



**Fotoğraf 84:** Süngü Kını 4'ün Kın Ucu ve Tahribat Detayı



**Fotoğraf 85:** Süngü Kını 4'ün İç Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı)



**Fotoğraf 86:** Süngü 12'nin Genel Görünümü



**Fotoğraf 87:** Süngü 12'nin Askı Kayışı Bağlama Aksamı ve Askı Kayışı



**Fotoğraf 88:** Süngü 12'nin Kabza Detayı (Sağ Profil)



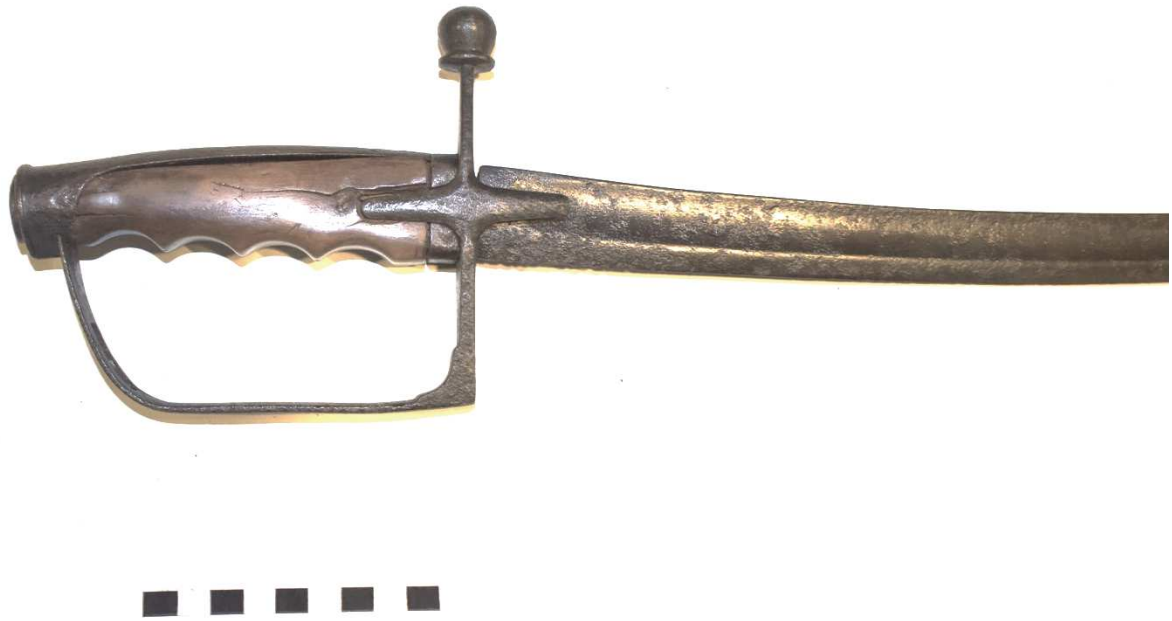
**Fotoğraf 89:** Süngü 12'nin Kabza Detayı



**Fotoğraf 90:** Kılıç 1'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 91:** Kılıç 1'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 92:** Kılıç 1'in Kabza Kuyruğu, Kabzası, Balçak ve El Siperi, Namlu Blok Bölgesi (Sağ Profil)



**Fotoğraf 93:** Kılıç 1'in Namlu Blok Bölgesi, Balçak ve El Siperi, Kabzası, Kabza Kuyruğu



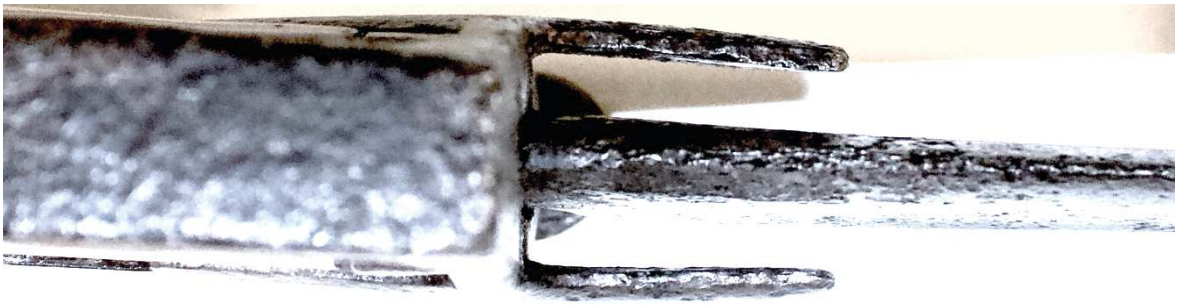
**Fotoğraf 94:** Kılıç 1'in Namlu Boyun Bölgesi, Kan Oluğu ve Namlu Ağzı Tahribat Detayı



**Fotoğraf 95:** Kılıç 1'in Namlunun Hızlı Kesiş Bölümü, Namlu Ucu (Süvre) ve Kan Oluğu Başlangıcı



**Fotoğraf 96:** Kılıç 1'in El Siperi ve Dıştan Görünümü, El Siperi Sabitleme Detayı



**Fotoğraf 97:** Kılıç 1'in Balçak Bölümünün Namluya Yönelim Gösteren Çıkıntıları



**Fotoğraf 98:** Kılıç 2'nin Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 99:** Kılıç 2'nin Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 100:** Kılıç 2'nin Kabza Topuzu/Başı, Kabza Kuyruğu Süsleme Detayları ve Kabza Perçini (Sağ Profil)



**Fotoğraf 101:** Kılıç 2'nin Kabza Boynu Süsleme Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 102:** Kılıç 2'nin Kabza Süslemesi ve Perçin Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 103:** Kılıç 2'nin Kabza-Namlu Birleşimindeki Yazı Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 104:** Kılıç 2'nin Namlu Yüzü ve Kan Olukları



**Fotoğraf 105:** Kılıç 2 Namlunun Hızlı Kesiş Bölümü, Namlu Ucu ve Kan Olukları



**Fotoğraf 106:** Kılıç 2'nin Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 107:** Kılıç 2'nin Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 108:** Kılıç 2'nin Kabza Topuzu/Başı, Kabza Kuyruğu Süsleme Detayları ve Kabza Perçini (Sol Profil)



**Fotoğraf 109:** Kılıç 2'nin Kabza Boynu Süsleme Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 110:** Kılıç 2'nin Kabza Süslemesi, Yazı ve Perçin Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 111:** Kılıç 2'nin Kabza-Namlu Birleşimindeki Yazı Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 112:** Kılıç 2’nin Kabza Kulakları ve Süsleme Detayları



**Fotoğraf 113:** Kılıç 2^nin Namlu Sol Yüzü; Hızlı Kesiş Bölümü, Namlu Ucu ve Kan Olukları



**Fotoğraf 114:** Kılıç 2'nin Namlu Yüzü ve Kan Olukları



**Fotoğraf 115:** Süngü 13 Süngü ve Kını Genel Görünüm (Sağ Profil)



**Fotoğraf 116:** Süngü 13'ün Genel Görünümü




**Fotoğraf 117:** Süngü 13'ün Kabzası, Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Kını




**Fotoğraf 118:** Süngü 13'ün Kabzası, Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Namlu Başlangıcı



**Fotoğraf 119:** Süngü 13'ün Kabza Üstündeki Tüfek Birleşim Yatağı

,



**Fotoğraf 120:** Süngü 13'ün Tüfek Birleşim Yatağındaki Sabitleme Tırnağı



**Fotoğraf 121:** Süngü 13'ün Kın İçi Mandal Tertibatı (Süngü Sıkıştırma Tertibatı)



**Fotoğraf 122:** Süngü 13'ün Namlu Yüzündeki Damgalar (Sağ Profil)



**Fotoğraf 123:** Süngü 13'ün Kını ve Süngü Tak Bölümü Üzerinde Bulunan Seri Numaralar



**Fotoğraf 124:** Süngü'ün 13 Kını Üzerindeki 20892 Seri Numarası



**Fotoğraf 125:** Süngü 13'ün Süngü Tak Mekanizması Üzerindeki 20892 Seri Numarası



**Fotoğraf 126:** Süngü 13'ün Tüfek Birleşim Yatağı Metal Aksamı Üzerinde Bulunan 77 Sayısı



**Fotoğraf 127:** Süngü 13'ün Namlu Sırtındaki Yazı Detayı



**Fotoğraf 128:** Süngü 13'ün Namlu Sırtında Yer Alan Tarih Detayı



**Fotoğraf 129:** Süngü 14 ve Kını (Sağ Profil)



**Fotoğraf 130:** Süngü 14'ün Genel Görünümü



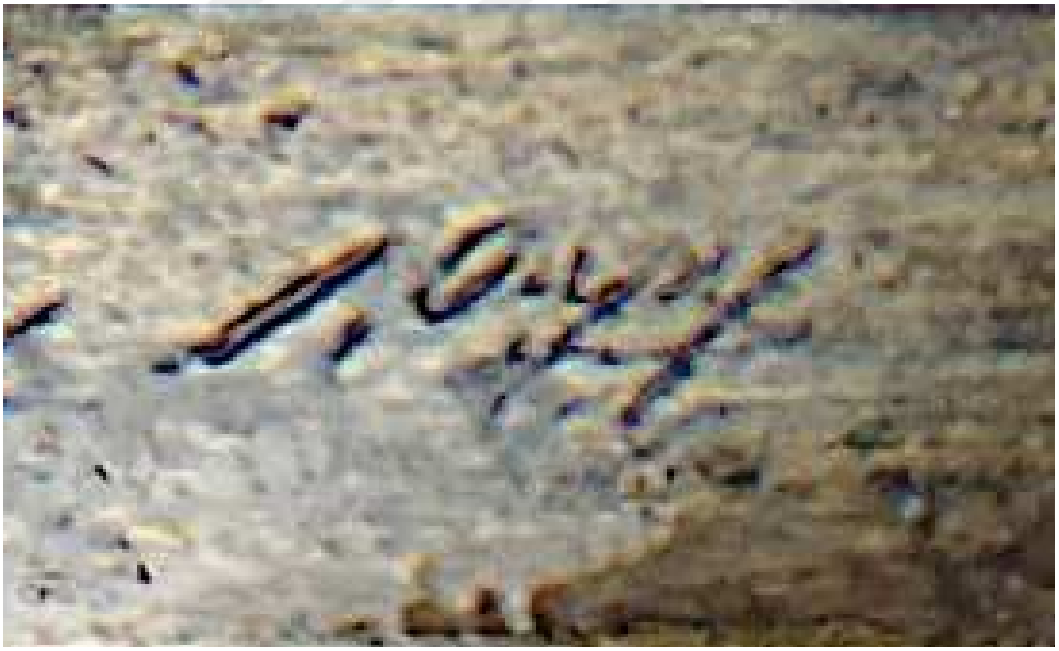
**Fotoğraf 131:** Süngü 14'ün Kabzası, Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Namlu Başlangıcı



**Fotoğraf 132:** Süngü 14'ün Kabza ve Kın Detayı



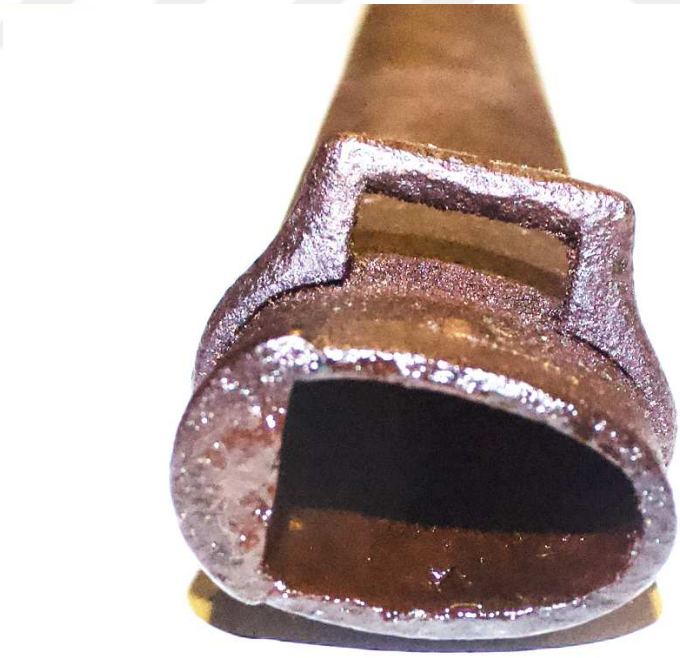
**Fotoğraf 133:** Süngü 13'ün Namlu Sırtında Yer Alan Yazı Detayı



**Fotoğraf 134:** Süngü 14'ün Namlu Sırtında Yer Alan Tarih Detayı



**Fotoğraf 135:** Süngü 14'ün Kını Genel Görünümü



**Fotoğraf 136:** Süngü 14'ün Kın Yuvası ve Askı Kayışı Aksamı



**Fotoğraf 137:** Süngü 14'ün Kın İçi Mandal Tertibatı ve Kın Üzerindeki Konumu



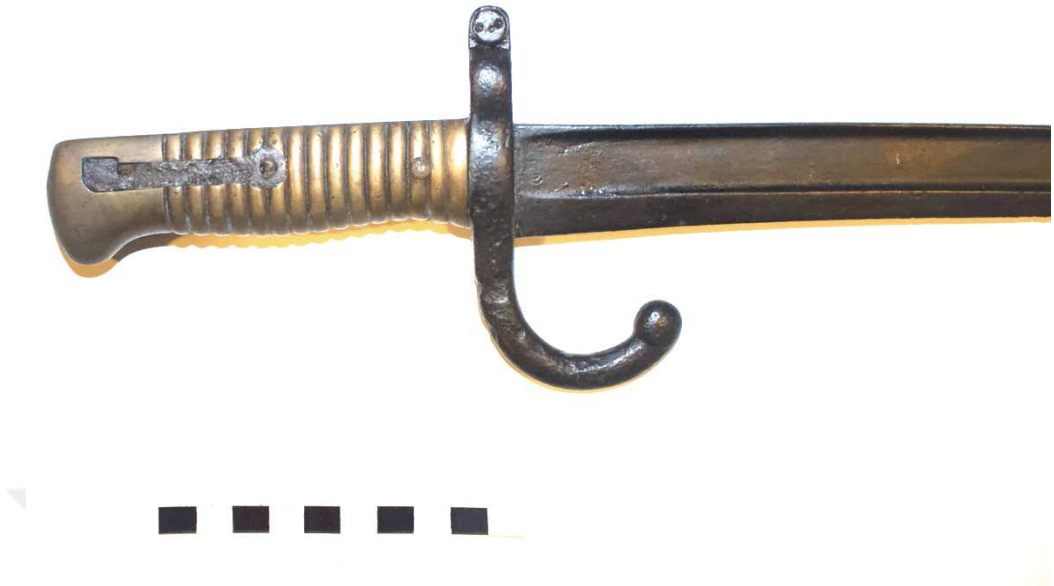
**Fotoğraf 138:** Süngü 14'ün Süngü Sabitleme Mandalının Tertibatı



**Fotoğraf 139:** Süngü 15'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 140:** Süngü 15'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 141:** Süngü 15'in Kabzası, Tüfeğe Sabitleme ve Süngü Takma Aksamları, Namlu Başlangıcı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 142:** Süngü 15'in Namlu Başlangıcı, Tüfeğe Sabitleme ve Süngü Takma Aksamları ve Kabza Başlangıcı (Sol Profil)



**Fotoğraf 143:** Süngü 15 Kabzasının Üst Kısmındaki Tüfek Bağlantı Yatağı



**Fotoğraf 144:** Süngü 15'in Tüfek Bağlantı Yatağındaki Damga Detayı



**Fotoğraf 145:** Süngü 15'in Tüfek Bağlantı Yatağı ile Dairesel Formlu Namluya Sabitleme Aksamı Arasındaki Bağıntı



**Fotoğraf 146:** Süngü 15'in Namlu Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 147:** Süngü 15'in Namlusu Hızlı Kesiş Bölümü, Kan Oluğu Başlangıcı ve Namlu Ucu (Sağ Profil)



**Fotoğraf 148:** Süngü 15'in Kan Oluğu



**Fotoğraf 149:** Kama Kını 1'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 150:** Kama Kını 1'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 151:** Kama Kını 1'in Çamurluk Bölümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 152:** Kama Kını 1'in Çamurluk Bölümü Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 153:** Kama Kını 1'in Çamurluk Bölümü Delikleri



**Fotoğraf 154:** Kama Kını 1'in Çamurluk Saçının Ahşap Kın Gövdesine Yapıştırma Yöntemiyle Sabitlenme Detayı



**Fotoğraf 155:** Kama Kını 1'in Ahşap Kın Gövdesi (Sağ Profil)



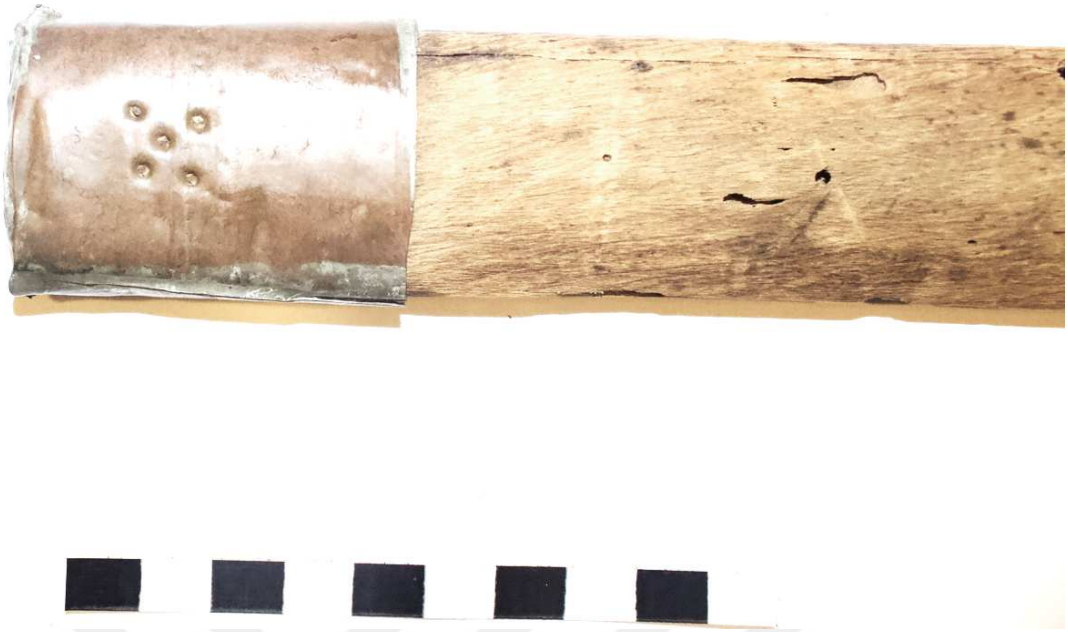
**Fotoğraf 156:** Kama Kını 1'in Ahşap Kın Gövdesi (Sol Profil)



**Fotoğraf 157:** Kama Kını 1'in Çamurluk Bölümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 158:** Kama Kını 1'in Çamurluk Ucundaki Darbe Mukavemetini Arttıran Aksam



**Fotoğraf 159:** Kama Kını 1'in Ağızlık Bölümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 160:** Kama Kını 1'in Ağızlık Bölümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 161:** Süngü 16'nın Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 162:** Süngü 16'nın Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 163:** Süngü 16'nın Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 164:** Süngü 16'nın Namlu Detayı



**Fotoğraf 165:** Süngü 16'nın Özgün Formunu Yitirmiş Olan Tüfeğe Sabitleme Aksamı (Namludan Kabzaya Doğru Bakış)



**Fotoğraf 166:** Süngü 17'nin Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 167:** Süngü 17'nin Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 168:** Süngü 17'nin Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 169:** Süngü 17'nin Kabza Detayı (Üstten Görünüm)



**Fotoğraf 170:** Süngü 17'nin Namlu Boynu, Namlu Sağ Yüzü ve Kan Oluğu



**Fotoğraf 171:** Süngü 17 Namlusunun Sola Meyil Detayı



**Fotoğraf 172:** Süngü 18'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 173:** Süngü 18'in Kın Detayı



**Fotoğraf 174:** Süngü 18'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Kayışa Bağlama/Asma Aksamı



**Fotoğraf 175:** Süngü 18'in Kayışa Asma/Bağlama Aksamı ve Kın Üzerindeki Paslanmaya Bağlı Dökülmeler



**Fotoğraf 176:** Süngü 18'in Kını Üzerinde Bulunan Çatlak



**Fotoğraf 177:** Süngü 19'un Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 178:** Süngü 19'un Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 179:** Süngü 19'un Tüfekte Ait Süngü Sabitleme Aksamıyla Birlikte Günümüze Ulaşmış Vaziyeti (Sağ Profil)



**Fotoğraf 180:** Süngü 19'un Tüfekte Ait Süngü Sabitleme Aksamıyla Birlikte Günümüze Ulaşmış Vaziyeti (Soğ Profil)



**Fotoğraf 181:** Süngü 19'un Tüfekte Ait Süngü Sabitleme Aksamıyla Birlikte Günümüze Ulaşmış Vaziyeti (Üstten Görünüm)



**Fotoğraf 182:** Süngü 19'un Günümüze Ulaşmamış Kabza Ahşaplarının Boşlukları (Alttan Bakış)



**Fotoğraf 183:** Süngü 19'un Namlu Yüzü ve Kan Oluğu



**Fotoğraf 184:** Süngü 19'un Namlunun Sol Yüzünde Bulunan Kan Oluğu Detayı



**Fotoğraf 185:** Kasatura 2'nin Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 186:** Kasatura 2’nin Genel Görünüm (Sol Profil)



**Fotoğraf 187:** Kasatura 2’nin Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 188:** Kasatura 2’nin Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 189:** Kasatura 2’nin Kabza Ahşap Aksam Boşlukları (Üstten Görünüm)



**Fotoğraf 190:** Kasatura 2'nin Kabza-Namlu Geçiş/Birleşim Detayı



**Fotoğraf 191:** Kasatura 3'ün Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 192:** Kasatura 3'ün Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 193:** Kasatura 3'ün Namlu Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 194:** Kasatura 3'ün Namlu Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 195:** Kasatura 3'ün Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 196:** Kasatura 3'ün Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 197:** Kasatura 3 Kabzanın Üstten Görünümü



**Fotoğraf 198:** Kasatura 3 ve Kasatura 2'nin Form Benzerliği



**Fotoğraf 199:** Kasatura 3'ün Mevcut Durumu



**Fotoğraf 200:** Süngü 20'nin Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 201:** Süngü 20'nin Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 202:** Süngü 20'nin Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 203:** Süngü 20 Kabzanın Üstten Görünümü



**Fotoğraf 204:** Süngü 20'nin Namlu Detayı ve Kan Oluğu



**Fotoğraf 205:** Süngü 21'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 206:** Süngü 21'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 207:** Süngü 21'in Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 208:** Süngü 21'in Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 209:** Süngü 21 Kabzanın Üstten Görünümü



**Fotoğraf 210:** Süngü 21'in Mevcut Durumu



**Fotoğraf 211:** Süngü 21 Kabza Namlu Arası Sola Eğim



**Fotoğraf 212:** Süngü 22'nin Genel Görünüm (Sağ Profil)



**Fotoğraf 213:** Süngü 22'nin Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 214:** Süngü 22'nin Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 215:** Süngü 22'nin Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 216:** Süngü 22 Kabzanın Üstten Görünümü



**Fotoğraf 217:** Süngü 22'nin Namlusu ve Namlu Yüzündeki Kan Oluğu



**Fotoğraf 218:** Süngü 23'ün Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 219:** Süngü 23'ün Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 220:** Süngü 23'ün Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 221:** Süngü 23'ün Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 222:** Süngü 23 Kabzanın Üstten Görünümü



**Fotoğraf 223:** Süngü 23 Aldığı Darbenin Namlu Sağ Yüzünde Bıraktığı Tahribat



**Fotoğraf 224:** Süngü 23 Aldığı Darbenin Namlu Sol Yüzünde Bıraktığı Tahribat



**Fotoğraf 225:** Süngü 24'ün Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 226:** Süngü 24'ün Genel Görünüm (Sol Profil)



**Fotoğraf 227:** Süngü 24'ün Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 228:** Süngü 24'ün Mevcut Olmayan Kabza Ahşapları ve Sabitleme Tertibatı



**Fotoğraf 229:** Süngü 25'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 230:** Süngü 25'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 231:** Süngü 25'in Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 232:** Süngü 25'in Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 233:** Süngü 25'in Genel Görünümü (Kabzadan Namluya Bakış)



**Fotoğraf 234:** Süngü 25'in Kabzası (Üstten Görünümü)



**Fotoğraf 235:** Süngü 26'nın Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 236:** Süngü 26'nın Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 237:** Süngü 26'nın Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Tahribat Detayı



**Fotoğraf 238:** Süngü 26'nın Tüfeğe Sabitleme Aksamı ve Tahribat Detayı



**Fotoğraf 239:** Süngü 27'nin Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 240:** Süngü 27'nın Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 241:** Süngü 27'nin Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 242:** Süngü 27'nin Kazası (Alttan Görünümü)



**Fotoğraf 243:** Süngü 27'nin Kabzadaki Mevcut Tahribat Detayı



**Fotoğraf 244:** Süngü 28'ün Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 245:** Süngü 28'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 246:** Süngü 28'in Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 247:** Süngü 28 Kabzasının Üstten Görünümü



**Fotoğraf 248:** Süngü 28'in Genel Görünümü (Kabza Tarafından Namluya Bakış)



**Fotoğraf 249:** Süngü 28'in Namlu Detayı ve Kan Oluğu



**Fotoğraf 250:** Süngü 29'un Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 251:** Süngü 29'un Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 252:** Süngü 29'un Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 253:** Süngü 29'un Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 254:** Süngü 29'un Kabzası (Üstten Görünümü)



**Fotoğraf 255:** Süngü 29'un Mevcut Durumu



**Fotoğraf 256:** Süngü 29 Kabzasının Günümüze Ulaşmamış Bulunan Ahşap Bölümlerine Ait Boşluk



**Fotoğraf 257:** Süngü 30'un Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 258:** Süngü 30'un Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 259:** Süngü 30'un Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 260:** Süngü 30'un Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 261:** Süngü 30 Kabzasının Toprak Dolmuş Tüfek Birleşim Yatağı (Üstten Görünüm)



**Fotoğraf 262:** Süngü 31'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 263:** Süngü 31'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 264:** Süngü 31'in Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 265:** Süngü 31'in Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 266:** Süngü 31'in Namlusundaki Mevcut Eğrilik



**Fotoğraf 267:** Süngü 32'nin Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 268:** Süngü 32'nin Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 269:** Süngü 32'nin Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 270:** Süngü 32'nin Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 271:** Süngü 32'nin Kabzası (Üstten Görünüm)



**Fotoğraf 272:** Süngü 33'ün Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 273:** Süngü 33'ün Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 274:** Süngü 33'ün Tüfeğe Sabitleme Aksamı (Üstten Bakış)



**Fotoğraf 275:** Süngü 33'ün Namlu Formu (Namlunun Sağ Profilinden Süngüye Bakış)



**Fotoğraf 276:** Süngü 34'ün Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 277:** Süngü 34'ün Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 278:** Süngü 34'ün Namlu Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 279:** Süngü 34'ün Namlu Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 280:** Süngü 34 Kabzasının Üzerinde Bulunan Toprak ve Bitki Kökü Kalıntısı



**Fotoğraf 281:** Süngü 34 Kabzasının Üzerinde Bulunan Toprak ve Bitki Kökü Kalıntısı



**Fotoğraf 282:** Süngü 34 Namlusundaki Mevcut Eğrilik



**Fotoğraf 283:** Süngü 35'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 284:** Süngü 35'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 285:** Süngü 35 Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 286:** Süngü 35'in Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 287:** Süngü 36'nın Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 288:** Süngü 36'nın Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 289:** Süngü 36'nın Tüfeğe Sabitleme Mekanizması



**Fotoğraf 290:** Süngü 36'nın Namlu Formu ve Mevcut Durumu



**Fotoğraf 291:** Süngü 37'nin Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 292:** Süngü 37'nin Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 293:** Süngü 37’nin Tüfeğe Sabitleme Aksamı



**Fotoğraf 294:** Süngü 37’nin Namlusu ve Mevcut Eğrilik



**Fotoğraf 295:** Süngü 38'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 296:** Süngü 38'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 297:** Süngü 38'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 298:** Süngü 38'in Tüfeğe Sabitleme Aksamı (Sol Profil)



**Fotoğraf 299:** Süngü Kını 5'in Genel Görünümü



**Fotoğraf 300:** Süngü Kını 5'in Gövde Detayı



**Fotoğraf 301:** Süngü Kını 5'in Askı/Taşıma Kayışı Bağlama Aksamı



**Fotoğraf 302:** Süngü 39'un Genel Görünümü



**Fotoğraf 303:** Süngü 39'un Namlu Detayı



**Fotoğraf 304:** Süngü 40 ve Kını (Sağ Profil)



**Fotoğraf 305:** Süngü 40 ve Kını (Sol Profil)



**Fotoğraf 306:** Süngü 40'ın Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 307:** Süngü 40'ın Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 308:** Süngü 40'ın Kını Üzerindeki Askı Kayışı Bağlama Aksamı



**Fotoğraf 309:** Süngü 40'ın Tüfek Sabitleme Yatağı ve Sabitleyici Tırnağı (Kabzaya Üstten Bakış)



**Fotoğraf 310:** Süngü 40'ın Namlu Ağzı ve Dışa Kavisli Namlu Yüzleri



**Fotoğraf 311:** Süngü 40'ın Namlu Sırtı



**Fotoğraf 312:** Süngü 41'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 313:** Süngü 41'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 314:** Süngü 41'in Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 315:** Süngü 41'in Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 316:** Süngü 41'in Tüfeğe Takılma Şekli ve Tüfek ile Birlikte Mevcut Formu



**Fotoğraf 317:** Pala 1'in Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 318:** Pala 1'in Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 319:** Pala 1'in Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 320:** Pala 1'in Kabza Detayı (Sol Profil)



**Fotoğraf 321:** Pala 1’in Alttan Görünümü



**Fotoğraf 322:** Pala 1’in Namlusundaki Mevcut Eğrilik



**Fotoğraf 323:** Pala 2’nin Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 324:** Pala 2’nin Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 325:** Pala 3'ün Genel Görünümü (Sağ Profil)



**Fotoğraf 326:** Pala 3'ün Genel Görünümü (Sol Profil)



**Fotoğraf 327:** Pala 3'ün Kabza Detayı (Sağ Profil)



**Fotoğraf 328:** Pala 3'ün Günümüze Ulaşmamış Kabza Ahşaplarının Boşlukları



**Fotoğraf 329:** Pala 1'in ve Pala 3'ün Form Benzerlikleri (Sağ Profilleri)



**Fotoğraf 330:** Pala 1'in, Pala 2'nin ve Pala 3'ün Form Benzerliği (Sağ Profilleri)

# ÖZGEÇMİŞ

**Kişisel Bilgiler**


Soyadı, Adı : Taşöz İbrahim
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum Tarihi ve Yeri : Lapseki/ 25.06.1989
Telefon : 0554 467 32 22
Faks : ……
E-mail : ibrahimtasoz1453@gmail.com


**Eğitim**

| *Derece* | *Eğitim Birimi* | *Mezuniyet Tarihi* |
|---|---|---|
| Yüksek lisans | Sanat Tarihi | …… |
| Lisans | Sanat Tarihi | 2014 |
| Lise | Çardak Lisesi | 2008 |

**İş Deneyimi**

| *Yıl* | *Yer* | *Görev* |
|---|---|---|
| 2014-2016 | İş Bankası | Bireysel Müşteri Temsilcisi |
| 2018-2020 | Handar Çelik Konstrüksiyon (1915 Çanakkale Köprüsü) | İnsan Kaynakları |

**Yabancı Dil**

İngilizce
Almanca